

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

30

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXX / NR. 1
IANUARIE – MARTIE 2025
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Revista *Lumină Lină* poate fi accesată în format electronic la
**[http://romanian-institute-ny.org/
luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html](http://romanian-institute-ny.org/luminalinagraciouslight/luminalinaonline.html)**

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Revista *Lumină Lină* apare sub egida UZPR (Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România). Este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE). *Lumină Lină. Gracious Light*, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Archive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef (România): MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: FLORENTIN POPESCU, DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GĂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Securile pot fi făcute pe numele Institutului și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment).
Textele republicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXX/ Nr. 1

Ianuarie – Martie 2025

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Pocăința vameșului și îndreptarea fariseului 5

MARCEL MIRON, *Marea* 9

DORIN PLOSCARU

Doamne, ce muzică înfinită, de aici deci începe libertatea 10

ESEU

DR. STELIAN GOMBOȘ, Biserica Ortodoxă Română între identitate concretă și autocefalie rodnică 11

ANASTASIA DUMITRU

Zoe Dumitrescu-Bușulenga sau despre cultura Logosului (*cont.*) ... 21

PROF. UNIV. DR. ION HAINEȘ

Ion Vinea (17 aprilie 1895, Giurgiu – 6 iulie 1964, București) 33

AL. FLORIN ȚENE, Metafora ca ritm al gândirii poetice 42

DORIN PLOSCARU, *port cu mine fața ta dragă tată* 46

TEODOR DUME, *Gândind la tata*... 49

Fântâna din care bea Dumnezeu 50

EMINESCIANA

OVIDIU ȚUȚUIANU, Mihai Eminescu n-a fost ateu! 51

FLORENTIN POPESCU, Mihai Eminescu (1850-1889) – 175 de ani de la naștere. Poetul în viziunea unui cercetător de peste mări și țări:
Amita Bhowe 56

VASILE TRIF, *Acoperământul, Poeme efemere* 60

MARIA CEAUȘ, *Cicloul islandez – meditații, Atelier* 62

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

LORENA LUPU, Destinul unui autor dublu cenzurat 63

VALERIU BARBU, <i>se bănuiește</i>	66
<i>să poți risipi, Cerului au început să-i cadă penele</i>	67
DARIA DALIN, <i>îngerul rănit, ninge, de ce ?, de teamă, dacă</i>	68

PROZĂ

DIANA DOBRIȚA BÎLEA, <i>Lacrimile sunt un dar</i>	69
MARIANA AL-SALEH, <i>Ierni și femei</i>	73
ELIZA ROSANNA TIU, <i>Colindul armelor</i>	75
DUMITRU TĂLVEȘCU, <i>E bine</i>	84
<i>Dorință de regăsire, Regele nopții</i>	85
<i>Despre bucuria de a scrie, Trădare învinsă</i>	86
CALIOPIA TOCALĂ	
<i>Scriu pe palimpsest cu sânge, Maestrul, Ultimul țipăt</i>	87
<i>Pierd iluzia pasului sigur, Cerul pătat în curcubeu își coboară aripile</i> ..	88

CĂRȚI ÎN AGORA

DAN ANGHELESCU	
...Mihaelei Albu – poemul ca veghe asupra cuvintelor	
<i>Cuvintele mor în picioare</i> de Mihaela Albu	89
IOAN N. ROȘCA	
Daniela Șontică: <i>30 de scriitori români din exil (1945-1989)</i>	92
ANCA SÎRGHIE	
„Noica și Câmpulungul”, cartea unei sinteze salutare	
<i>Noica și Câmpulungul</i> de Marin Diaconu	94
FLORENTIN POPESCU, Alexandru Macedonski din nou în actualitate	
<i>Căiete macedonskiene</i>	98
PASSIONARIA STOICESCU, O poetă a înalțurilor și adâncurilor sufletești	
<i>Fecioara și Sufletul</i> de Ana Săcrieru	100
LINA CODREANU, Două metode scripturale într-o carte	
<i>Destine</i> de Nela Diana Radu Grigorescu	103
VASILICA GRIGORAȘ, Poezia – miezul vieții în Hristos	
<i>Semne contemporane / Gegenwärtige Zeichen</i> de Marcel Miron .	106
ANA DOBRE, Poezia – o psihologie a imaginarului	
<i>Dragul meu Nimeni (Poemele iubirii)</i> de Passionaria Stoicescu .	110
TICU LEONTEȘCU, Petruș Andrei, un poet exuberant	
<i>O sută și una de poezii</i> de Petruș Andrei	113

GELU DRAGOȘ, <i>Fabule și pamflete</i> de Puiu Răducan	117
THEODOR DAMIAN, <i>A unsprezecea poruncă</i> <i>Protopopul martir de la Huedin</i> de Pr. Valeriu Gr. Sima	120
DUMITRU SÎRGHIE – MITIF, <i>Anatomia unui poem.</i> Azi: Dan Angheliescu - <i>poem sub acoperire</i>	122
DOINA GURIȚĂ, <i>Mama, Tata</i>	125
VASILICA GRIGORAȘ, <i>Vălul răbdării, Rigoarea gândului</i>	126

ISTORIE

DORIN NĂDRĂU, <i>Rolul Bisericii Ortodoxe la începuturile istoriei</i> <i>statului și dreptului românesc</i>	127
MARIAN NENCESCU, <i>Un „om mare” văzut de un „om mic” –</i> <i>Cuza Vodă și Ioan G. Valentineanu</i>	129
FOTOALBUM	139

UNIVERSALIA

PROF. UNIV. DR. HEINZ-UWE HAUS <i>Thought-provoking impulses through</i> <i>The Lambs of Abel</i> by Clelia Ifrim	147
IVAN POZZONI (Italia), <i>Have you lost your tongue?, Acouphène</i> <i>Hotel Acapulco</i>	151

ANIVERSĂRI

STOICA LASCU, <i>Septuaginta annis:</i> <i>Omului de știință și al cetății, Ioan-Aurel Pop: Istorie și</i> <i>Spiritualitate românească în context universal</i>	152
--	-----

COMEMORĂRI

THEODOR DAMIAN, <i>Părintele Vasile Vasilache</i>	159
THEODOR DAMIAN, <i>Ștefan Stoenu</i>	165
MIRCEA POPA, <i>Timotei Ursu, Kogaion</i>	166

REPORTAJ

MARIAN NENCESCU, <i>Gala premiilor Fundației culturale „Hesperus”.</i>	170
GALERIA „SPIRITUS”	172
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	173

Luminița Țăranu, MEMLING - Preghiera / Rugăciune
(acrilice și tehnică mixtă pe pânză, 100 cm x 80 cm), 2000

Pocăința vameșului și îndreptarea fariseului¹

*Oricine se înalță pe sine se va smeri
iar cel ce se smerește se va înălța.*
(Luca 18, 14)

Chiar dacă afirmația va șoca, am să o fac totuși. Și am să spun, referindu-mă la pilda Sfintei Evanghelii de astăzi: „O, dacă am putea să fim și noi ca fariseul!” În limbajul nostru obișnuit, imaginea fariseului este negativă și aceasta, în special, ne duce cu gândul la dedublare, la ipocrizie, la faptul de a spune una și a face alta, de a spune una și a gândi altceva, sau de a te arăta binevoitor și generos față de cei din jur și în ascuns a-i judeca și a-i condamna. Și lucrul acesta nu este într-un tot neadevărat, nu este într-un tot desprins de textul Sfintei Evanghelii de astăzi. Însă, dacă ne-am gândi numai la aceste aspecte legate de viața fariseului atunci i-am face acestuia o nedreptate.

Iată, pe scurt, narațiunea Sfintei Evanghelii: este vorba despre un fariseu și un vameș, după cum ne relatează Mântuitorul, pentru a ne da un exemplu de comportament în fața lui Dumnezeu. Amândoi s-au dus să se roage la biserică, așa cum am zice noi astăzi, la templu, cum era în vremea aceea. Fariseul a intrat în templu până în fața Sfântului Altar. A început să se uite în sus la ceruri și să dea socoteală de viața sa religioasă. Și vedem că aceasta era nu numai admirabilă, dar și demnă de invidiat în sensul bun al cuvântului. Știm ce spunea el în fața lui Dumnezeu: „Doamne, îți mulțumesc că sunt așa cum sunt, sunt mulțumit de cine sunt. Îmi pare bine că m-ai lăsat să fiu în condiția în care mă aflu. Postesc de două ori pe săptămână, vin la templu cu regularitate, dau zeciuială la templu din tot ce câștig, nu fur, nu spun minciuni, nu poftesc nimic din toate cele care nu sunt ale mele.”

Lucrul acesta este într-adevăr demn de admirat, ca să nu spunem chiar și mai mult. Câți dintre noi ar putea să se laude, chiar dacă ar vrea să se laude, în fața lui Dumnezeu, cu o astfel de viață religioasă? Să postească cu strictețe de două ori pe săptămână, în cazul tradiției noastre, miercurea și vinerea, să dea zece la sută din cât câștigă, mult, puțin, însă zece la sută să ofere comunități religioase în care trăiește, să nu fure de la nimeni nimic, să nu spună minciuni, să nu poftască nimic din cele ce sunt ale aproapelui, să meargă cu regularitate la biserică. Atunci când ne gândim la fariseu, ne gândim întotdeauna la partea negativă a vieții sale, partea pozitivă fiind neglițată.

¹ Meditație la Duminica a 33-a după Rusalii.

Iată ce se întâmplă cu vameșul. Vameșul a intrat și el în templu și l-a văzut pe fariseu, căci nu se putea să nu-l vadă. Deci intrat, l-a văzut în față și, după cum arată iconografia bisericească bazată pe narațiunea evanghelică, s-a ascuns după o colonadă și nu îndrăznește să-și ridice ochii la cer, ci se bătea cu pumnii în piept și spunea: „Doamne, milostiv fii mie, păcătosului.” Aceasta e relatarea Sfântului Evanghelist. Deci nu dădea niciun fel de socoteală lui Dumnezeu. Probabil că unii vor spune, nici nu avea cu ce să se prezinte înaintea lui Dumnezeu ca să dea socoteală. Știm că vameșii, deși făceau parte din clasa socială de sus a poporului, pentru că aveau bani, erau disprețuiți de popor datorită abuzurilor pe care le făceau în serviciu. Așadar unii vor spune că acesta nu avea cu ce virtuți să se prezinte înaintea lui Dumnezeu ca să poată da vreoa socoteală. Însă ceea ce este bun la vameș este smerenia lui pe care Mântuitorul Hristos o laudă, drept pentru care îl fericește și ni-l dă pe el, nu pe fariseu, pildă de viață duhovnicească.

Unul are smerenia, altul are aroganța. Știm că fariseul cu toată viața lui religioasă corectă și de înalt nivel, totuși, avea această aroganță care diminua valoarea întregii sale vieți corecte din punct de vedere religios. De unde știm că era arogant? Nu din simplul fapt că dădea socoteală lui Dumnezeu de toate cele ce făcuse, ci pentru că în timp ce se ruga se compara cu ceilalți, judeca și condamna. Doar a spus în cadrul dării sale de seamă: „Doamne, îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni și nici măcar ca acest vameș.” Deci, iată, îl văzuse pe vameș, deși acesta era ascuns și se ruga în taină. Probabil că fariseul, în timp ce se ruga, se mai uita în dreapta și în stânga, cum și noi, câteodată, când venim la biserică, în loc să ne concentrăm asupra Sfântului Altar, spre icoane, unde se cade să ne concentrăm, ne întoarcem să vedem cine a mai venit, cum este îmbrăcat, de cine a venit însoțit etc. Același lucru îl face și fariseul. Este cu fața spre Sfântul Altar, ridică ochii la cer, dar cum știa el că a mai venit cineva în templu și cum de știa el că era un vameș și nu altcineva, mai ales că acesta era ascuns după un stâlp și nu se arăta la vedere ca fariseul? Înseamnă că fariseul, rugându-se, se mai mișca, se mai întorcea, se mai uita și iar începea să se roage, iar lucrul acesta nu este tipic pentru modul în care trebuie să se desfășoare o rugăciune. Deci l-a văzut pe vameșul din spatele său și a făcut în timpul rugăciunii această comparație total nelalocul ei, mulțumindu-i lui Dumnezeu, pe lângă toate cele pe care le primise, pentru felul cum el era și pentru că nu se asemena nici măcar acelui vameș. În mintea lui probabil spunea că acela este păcătos și nevrednic. Și mulțumește lui Dumnezeu că el se află mult deasupra lui.

În momentul în care s-a comparat cu vameșul, implicit l-a și judecat. Dar când l-a judecat, l-a și condamnat, căci în general judecata este însoțită de condamnare. Atitudinea spirituală a fariseului e, prin urmare, arogantă. Compară, judecă și, implicit, condamnă.

Acum suntem puși în situația de a cântări partea sa pozitivă și partea sa negativă și să vedem ce se alege din toate acestea. Pe de o parte, el își

dedică viața lui Dumnezeu. Are un comportament exemplar în comunitatea religioasă la templu și în fața lui Dumnezeu, din punct de vedere al prescripțiilor legii vechi, căci, de exemplu, atunci când postea nu postea pentru comunitate, postea pentru el însuși, pentru propria sa întărire duhovnicească, pentru aducerea asupra sa a harului lui Dumnezeu. Toate aceste lucruri sunt admirabile, însă, pe de altă parte, se află atâta întuneric în sufletul său, în mintea sa, în modul cum își trăiește el viața interioară încât nu știm ce să credem: Oare era sau nu ceva bun în fariseul acesta? Era partea negativă mai mică decât cea pozitivă sau partea pozitivă, mai mică decât cea negativă?

Această problemă este lămurită de Mântuitorul Hristos, care ne spune un lucru deosebit de interesant spre final. Noi avem tendința să-l condamnăm pe fariseu gândind că este un personaj negativ. Deci toate faptele lui bune și-au pierdut valoarea în fața celor rele. Dar nu este așa, de aceea am început meditația liturgică de astăzi cu cuvintele: „Dacă am putea să fim și noi ca fariseul!” Dacă el a pronunțat cuvântul „măcar” în legătură cu vameșul zicându-i lui Dumnezeu „Îți mulțumesc, Doamne, că nu sunt nici măcar ca acest vameș”, atunci și noi am putea spune: „O, de-am putea să fim și noi măcar ca fariseul!” De ce? Pentru că Mântuitorul Hristos, cum rezultă limpede din răspunsul pe care îl dă prin Sfântul Evanghelist, în timp ce condamnă partea negativă a vieții fariseului, nu anihilează complet partea pozitivă. Aceasta este fraza din care înțelegem totul. „Adevărat, vă spun vouă, că mai îndreptat a plecat la casa lui vameșul decât fariseul.” Cel care nu a dat nicio socoteală de nimic, ci doar a mers acolo și s-a rugat „Doamne, milostiv fii mie, păcătosului” a plecat de acolo mai îndreptat decât fariseul. Dar și fariseul a plecat îndreptat. Comparația: îndreptat, mai îndreptat, nu anihilează îndreptarea în sine.

Dacă am arătat că fariseul avea părți bune și părți rele și vameșul își avea părțile lui bune și rele. Faptul că el a venit în biserică și s-a smerit, aceasta nu ascunde cine era vameșul, lucrurile pentru care el și breasla lui erau disprețuiți de popor. Și vameșul Zaheu, într-un alt episod evanghelic își recunoaște nedreptățile făcute. Așadar nici vameșul, deși el ne este prezentat aici pozitiv pentru smerenia sa, pentru conștientizarea stării păcătoșeniei și pentru pocăința sa, nu era fără păcate. Dar această smerenie și conștientizare ne sunt puse înainte pentru a lua exemplu de la ele.

Probabil că atâta vreme cât Sfânta Evanghelie ne pune înainte aceste două personaje și câtă vreme fiecare dintre ele are o parte pozitivă și una negativă, ceea ce ni se cere, mesajul acestei pilde, este ca noi să luăm partea pozitivă de la fiecare. Adică să postim și noi de două ori pe săptămână, cum făcea fariseul, să ajutăm biserica așa cum ajuta el templul, să nu furăm, să nu spunem minciuni, să nu poftim cele ce sunt ale aproapelui. Adică să păzim și noi cu strictețe cele zece porunci încununate de porunca iubirii dată de Mântuitorul. Dar în același timp, în loc de a judeca, de a ne compara și de a condamna așa cum făcea fariseul, să venim cu partea bună din viața

vameșului, adică să fim smeriți atât în fața lui Dumnezeu, cât și înaintea semenilor noștri. Cu alte cuvinte, atunci când ne rugăm, să zicem ca fariseul, dar puțin altfel, căci nu se va supăra Dumnezeu: „Doamne, Îți mulțumesc că m-ai ajutat să postesc de două ori pe săptămână, că m-ai ajutat să dau contribuția mea la biserică, Îți mulțumesc că săptămâna asta m-ai ajutat să nu spun nici o minciună” și toate celelalte. Acest lucru implică un rechizitoriu de conștiință la sfârșitul săptămânii. Să dăm deci socoteală lui Dumnezeu de cele bune, dar la urmă să spunem: „Pentru toate Îți mulțumesc, dar eu nu sunt vrednic. Mi le-ai dat pe toate din generozitatea Ta, nu din vrednicia mea, Doamne, și pentru aceasta mă rog Ție în continuare, fii milostiv mie, păcătosului.” Acesta ar fi într-adevăr un model de rugăciune, de viață duhovnicească.

De foarte multe ori nu ceea ce faci contează, ci modul cum faci ceea ce faci. Dacă se întâmplă să faci o faptă bună și o faci cu aroganță și-l umilești pe acela pe care l-ai ajutat, atunci modul în care ai făcut-o, aroganța, faptul că l-ai umilit, că l-ai rănit sufletește, că l-ai diminuat în ființa și în personalitatea lui, face ca gestul tău să-și piardă valoarea. Se întâmplă ca uneori să ridici catedrale din faptele tale bune, dar dacă în același timp nu ai făcut fapta cu gândul la Dumnezeu, cu dragoste autentică, adevărată față de aproapele, catedrala aceea se prăbușește întocmai ca cea a Meșterului Manole din legenda Mănăstirii Argeșului.

De aceea, este deosebit de important să nu ne limităm numai la a face lucrurile care ne sunt cerute de legea Mântuitorului, de legea noastră strămoșească, cum spunea Coșbuc într-un poem, ci să dăm deosebită atenție modului în care le facem, iar smerenia nu este parte din ce faci, este parte din cum faci ceea ce faci.

Așadar, să-L rugăm pe milostivul Dumnezeu, ca ascultând astăzi pilda vameșului și a fariseului, să ne învrednicească să putem culege, ca o albină, de la cei doi care ne-au fost puși înainte ca exemple, partea cea bună, având în permanență ca un ecou în sufletele noastre cuvântul de îndemn dar și de laudă al Mântuitorului Hristos cu privire la smerenie, ca fiind atitudinea fundamentală a vieții noastre, „cel ce se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește se va înălța.”

Marea

*La sânul tău înșelător
nu vin,
noianele de apă de mă cuprind
mă sting.*

*Din timpul tău îți cer
puțin netimp
să am pe geana lumii
ban de schimb.*

*De mii de ani înghiți
și-aduni comori
dar sânul tău mă-nșeală
uneori.*

*Și laptele ce-mi dai
mă înfioară
că-i hrană-nșelătoare
către seară.*

*Când eu în patul tău
va fi să dorm
și legănat de valuri
de nesomn.*

*În nemurirea vieții
să adorm
pe geana lumii lumilor
în nesfârșitul somn.*

***Doamne, ce muzică înfinită,
de aici deci începe libertatea***

1. picăturile de ploaie pe obrazul ferestrei
zi după zi
ca un ochi tainic ascuns
în ropotul liniștii
suspîn după suspîn
și iar stropii de ploaie
ca niște broboane de rouă
prelinși pe obrazul de câmpie
cu maci înfloriți
și țărâit de greier tăcut

2. cu mâinile sub cap
pe troscotul verde după ploaie
când lumea s-a răcorit
și văzduhul
privind la norii umblători, albi
nesfârșiți de albi și albaștri
aceasta e libertatea îți zici:
să stai să adulmecii să privești ceasuri
în șir
cum trec norii
cum e primenit, spălat, obrazul
lumii
de ropotul ploii
Doamne, ce muzică înfinită
de aici deci începe libertatea
cu mâinile sub cap
și trupul în formă de cruce
contemplând liniștit aura
violetă a morții
sub forma norilor umblători
pufoși ca niște îngeri rafaelici
respiri și inspiri aerul primenit
de după ploaie și-ți zici solitar :
aceasta e libertatea : să-ți poți birui sinele
să te poți împăca cu gândul că
singur într-o zi va trebui să învingi
solitudinea
călătorind singur pe Cale.

DR. STELIAN GOMBOȘ

Biserica Ortodoxă Română între identitate concretă și autocefalie rodnică*

În introducere, vom sublinia că vorbind despre Biserică și în Biserică, despre rolul și importanța ei, ori despre slujitorii, activitățile și acțiunile ei, am ajuns la multe definiții ce i se dau, cu alte cuvinte am ajuns la o teoretizare, la o nuanțare a detaliilor... Nu știu, în schimb, în ce măsură împlinim în practică cunoștințele teoretice pe care le avem despre Biserică și dacă le împlinim în Biserică – acolo unde le este locul și rostul!... Biserica, în calitatea sa de extensie în lume a trupului înviat al lui Iisus Hristos, nu duce o existență în solitudine ci se constituie într-o realitate socială făcându-și simțită prezența în lumea față de care are o seamă de îndatoriri, îndatoriri provenind din faptul că ambele, și Biserica și lumea sunt creații ale lui Dumnezeu, prima fiind Împărăția harului dumnezeiesc iar a doua fiind împărăția legilor naturale.¹ Lumea este pentru Biserică mediul în care își desfășoară activitatea, mediul în care aduce la îndeplinire comandamentele primite de la întemeietorul și capul său Iisus Hristos, este realitatea care trebuie recapitulată și îndumnezeită pentru a putea fi înfățișată lui Dumnezeu în unire cu omenirea deja restaurată de Iisus Hristos. De cealaltă parte, Biserica este pentru lume ceea ce este sufletul pentru trup, este realitatea constituită în puntea de legătură între Dumnezeu și lume, este mediul de epectază a lumii în ansamblul ei către destinul ei final, către rațiunea ei eshatologică.

Asupra lumii acționează însă și societatea umană, căci trebuie să facem această distincție între lume ca loc teologic, loc, spațiu în care fiecare lucru, fiecare realitate fizică are locul ei bine stabilit, locul ei în care și din care își realizează menirea, locul pe care se află centrată, și societate ca summum de indivizi, comunitate umană, care își manifestă acțiunea asupra lumii transformând-o, cu pretenția de a o eficientiza și, nu de puține ori, deplasând-o din locul pe care se află centrată prin acțiunile pe care le exercită asupra elementelor ei. În această ordine de idei, dacă într-o începuturi Biserica se putea identifica într-o mare măsură cu societatea prin aceea că membrii Bisericii erau în același timp și, într-o foarte mare măsură, elemente ale societății, în vremea noastră Biserica nu mai poate fi identificată cu

* Din seria: „Pro Memoria – Anul omagial al Centenarului Patriarhiei Române și comemorativ al duhovnicilor și mărturisitorilor ortodocși români din secolul al XX-lea”.

¹ Vasile Coman, Episcopul Oradiei, „Prezența Bisericii în lume”, în *Mitropolia Ardealului*, Nr. 1-3, 1982, p. 93.

societatea fiindcă prin procesul de secularizare, centrul de greutate în viața cetății s-a deplasat din zona autorității Bisericii în zona autorității societății umane luată ca realitate autonomă.

Autoritatea Bisericii în viața cetății nu trebuie percepută în sens absolut ci nuanțat în direcția autorității inițiale asupra membrilor ei care constituiau în același timp și societatea. În contemporaneitate însă, consecutiv modificărilor apărute în conștiința maselor odată cu revoluția franceză, cu dezvoltarea filozofiei pozitivistice, cu dezvoltarea științei, se constată un hiatus între Biserică și societate. Marele vis al Bizanțului a fost acela de a crea o societate creștină universală, administrată de împărat și călăuzită spiritual de Biserică, ceea ce însemna o îmbinare între universalismul roman și cel creștin într-un program socio-politic unic.² Această idee pleca de la premisa că omul este o ființă teocentrică în toate laturile vieții sale deci și societatea era firesc să fie teocentrică, teonomă și dacă omul este responsabil pentru întreaga creație, societatea ca extensie umană poartă această responsabilitate. Momentul convertirii lui Constantin cel Mare a coincis cu debutul entuziast al acceptării de către Biserică a protecției imperiale. De-a lungul timpului nu s-a încercat o reflecție serioasă asupra acestei probleme a „simbiozei” dintre stat și Biserică, reflecție care să aducă necesarele corecții în ceea ce privește rolul statului și al societății laice în viața umanității căzute. Credința că un stat întreg ar putea – prin această simbioză – deveni creștin s-a dovedit a fi fără suport și s-a constituit în final în marea tragedie a Bizanțului.³ S-a dovedit ca „simfonia” gândită de împăratul Iustinian a fost o utopie, Bizanțul nereușind să devină un imperiu creștin universal așa cum s-a dorit, de aceea, dacă în planul ideatic cel puțin, Biserică și societatea se puteau identifica, în plan real ele au fost și au rămas realități separate între care s-au dezvoltat de-a lungul timpului o seamă de raporturi. Atât societatea civilă cât și Biserică, luată ca instituție, au evoluat de-a lungul timpului și între ele s-au dezvoltat anumite tipuri de relații, de la cele mai bune în epoca medievală, la cele mai neproductive în epoca socialistă; de aceea se cuvine să facem o seamă de precizări în ceea ce privește natura raporturilor Bisericii Ortodoxe cu societatea contemporană.

În altă ordine de idei, cronologic și istoricește vorbind, *acum în acest an jubiliar – cu prilejul împlinirii a 140 ani de la dobândirea Autocefaliei și a 100 ani de la ridicarea Bisericii noastre la rang de Patriarhie*, vom susține că Actul Unirii Transilvaniei, Basarabiei și Bucovinei, cu vechea Românie în anul 1918, prin care s-a creat statul român unitar, a dus și la o serie de prefaceri în viața Bisericii. După anul 1918, statul a preluat, mai cu seamă în Transilvania, multe din atribuțiile ce reveneau până atunci Bisericii (de pildă, în domeniul învățământului), rolul ei limitându-se de acum înainte mai mult

² John Meyendorff, *Teologia Bizantină*, trad. de Al. I. Stan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 283.

³ *Ibidem*, p. 284

la probleme spirituale. Ierarhii din ținuturile alipite au intrat în componența Sfântului Sinod din București, iar la 18/31 decembrie anul 1919, în scaunul de mitropolit primat a fost ales transilvăneanul *Miron Cristea*, până atunci episcop de Caransebeș, unul din marii luptători pentru Unire. Imediat au început lucrările de unificare bisericească, încheiate la 6 mai anul 1925, când s-a promulgat *Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române*, cu aplicarea principiilor Statutului Organic Șagunian.

La 4 februarie anul 1925, Sfântul Sinod a hotărât să înființeze Patriarhia Ortodoxă Română, iar mitropolitul primat să fie ridicat la treapta de patriarh. Legea pentru înființarea Patriarhiei a fost promulgată la 25 februarie anul 1925, iar la 1 noiembrie anul 1925 a avut loc investitura și înscăunarea *primului patriarh Miron Cristea (1925 - 1939)*. Urmașul său a fost *patriarhul Nicodim Munteanu (1939 - 1948)*, autor a numeroase lucrări teologice originale, traducător din literatura teologică rusă. Sub acești doi patriarhi s-au înființat câteva eparhii noi (Oradea, Cluj, Constanta, Maramureș, Timișoara și o episcopie misionară pentru românii ortodocși din America).

În ajunul celui de-al doilea Război Mondial, Patriarhia Română avea următoarea organizare administrativ-teritorială: I. Mitropolia Ungrovlahiei cu următoarele eparhii sufragane: București, Râmnic-Noul Severin, Buzău, Argeș, Tomis (Constanta); II. Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu eparhiile Iași, Roman, Huși, Dunărea de Jos (Galați); III. Mitropolia Ardealului, cu eparhiile Sibiu, Arad, Caransebeș, Oradea, Cluj; IV. Mitropolia Bucovinei, cu eparhiile Cernăuți, Hotin (Bălti), iar din anul 1938 și Maramureș (Sighet); V. Mitropolia Basarabiei, cu eparhiile Chișinău și Cetatea Alba (Ismail). Exista apoi o *Episcopie a Armatei*, din anul 1921 (cu sediul în Alba-Iulia) și Episcopia Misionară pentru românii din America (cu sediul în Detroit) din anul 1934.

Dintre ierarhii acestei perioade consemnăm pe Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului (1920 - 1955), unul dintre militanții de seamă pentru realizarea statului național unitar, pentru organizarea unitară a Bisericii Române întregite, pentru promovarea ecumenismului creștin, reorganizatorul școlii teologice sibiene, ridicată la rang de Academie. În Moldova, Irineu Mihălcescu (1939 - 1947), fost profesor la Facultatea de Teologie din București (1904 - 1939), autor a sute de lucrări de teologie. În Bucovina menționăm pe mitropolitul Nectarie Cotlarciuc (1924 - 1935), fost profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, participant la câteva congrese și întruniri ecumenice, iar în Basarabia pe mitropolitul Gurie Grosu (1920 - 1937). Dintre episcopii acestei perioade amintim pe Roman Ciorogariu de la Oradea (1920 - 1936) și Nicolae Ivan de la Cluj (1921 - 1936), amândoi militanți pentru emanciparea politico-socială a românilor transilvăneni, Grigorie Comșa de la Arad (1925 - 1935), încercat misionar, autor a numeroase volume de predici și broșuri de apărare a Ortodoxiei,

Iacob Antonovici de la Galați (1923 - 1924) și Huși (1924 - 1931), autor de lucrări istorice, toți membri de onoare ai Academiei Române.

S-a dezvoltat învățământul teologic: Facultăți de Teologie la București (din anul 1881), Cernăuți (1875) și Chișinău (1927), Academii teologice în Sibiu, Arad, Caransebeș, Cluj și Oradea și o serie de seminarii cu 8 clase. Dintre profesorii acestor Facultăți s-au remarcat o seamă de teologi de prestigiu, ca Ioan Irineu Mihălcescu, Nichifor Crainic, Teodor Popescu, Nicolae Popescu, Haralambie Roventța, Șerban Ionescu, Petre Vintilescu, Grigorie Cristescu, Vasile Ispir la București; Vasile Tarnavski, Vasile Gheorghiu, Nicolae Cotos, Vasile Loichița, Valerian Șesan, Simion Reli la Cernăuți; Grigorie Pișculescu (cu numele de scriitor Gala Galaction), Vasile Radu, Iuliu Scriban, Ioan Savin, Toma Bulat, frații Valeriu și Cicerone Iordăchescu la Chișinău; Nicolae Colan, Dumitru Stăniloae, Nicolae Terchilă la Sibiu; Ilarion Felea la Arad, Liviu Galaction Munteanu la Cluj, Ștefan Lupșa la Oradea etc. Toți au publicat lucrări deosebit de valoroase în cadrul specializării lor. O serie de preoți au fost prezenți în viața culturală a țării: prozatorii Gala Galaction și Ion Agârbiceanu, arheologul Constantin Mătasă, întemeietorul Muzeului din Piatra Neamț, istoricii Gheorghe Ciuhandu, Candid Muslea, Constantin Bobulescu, Dumitru Furtună s. a., folcloriștii Teodor Bălășel din Vâlcea, Gheorghe Dumitrescu din Bistrița-Mehedinți, specialistul în muzică bizantină Ioan Petrescu de la biserica Visarion din București etc. A apărut o serie de noi periodice bisericești, pe lângă cele vechi: *Biserica Ortodoxă Română* și *Studii Teologice* la București, *Candela* la Cernăuți, *Revista Teologică* la Sibiu, *Luminătorul* și *Misionarul* la Chișinău, buletine eparhiale pentru fiecare episcopie.

S-a dezvoltat arta bisericească cu toate ramurile ei, îndeosebi arhitectura și pictura, prin bisericile monumentale ridicate într-o serie de orașe ale țării, mai ales în Transilvania (Catedralele Alba Iulia, Cluj, Timișoara, biserici în Târgu Mureș, Sighișoara, Turda, Reșița, Satu Mare, Zalău, Craiova, Buzău, Constanța, Galați, Piatra Neamț, Bălți etc.); s-au refăcut ori s-au ridicat din temelie câteva mănăstiri.

S-au întărit legăturile cu celelalte Biserici Ortodoxe și cu alte Biserici creștine. Astfel, Biserica Ortodoxă Română și-a trimis delegați la Conferințele panortodoxe de la Constantinopol (1923), Mănăstirea Vatoped din Muntele Athos (1930), la prima Conferință a profesorilor de teologie din Balcani, ținută la Sinaia în România (1924), la primul Congres al profesorilor de teologie ortodoxă la Atena (1936). Patriarhul Miron a făcut câteva vizite unor ierarhi ortodocși de peste hotare și a primit vizite la București. Biserica Ortodoxă Română a participat și la câteva Congrese ale celor trei mari ramuri ale mișcării ecumenice care au activat în perioada interbelică: Creștinism practic (Stockholm 1925, Berna 1926), Credință și organizare (Lausanne 1927) și Alianța Mondială pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică (Praga 1928, Faris Bad Larvik în Norvegia 1938). Cea din urmă a ținut mai multe

conferințe regionale, unele chiar în România (Sinaia 1924, București 1933, Râmnicu-Vâlcea 1936). S-au încheiat legături strânse cu Biserica anglicană, mai ales după recunoașterea hirotoniilor anglicane de către Sfântul Sinod din București în anul 1935.

După anul 1944 Biserica a fost înlăturată treptat din viața statului. În anul 1948 a fost eliminat învățământul religios din școli, s-au interzis slujbele în spitale, azile și cazărmi, au fost suprimate periodicele bisericești ale eparhiilor, au fost desființate Facultatea de Teologie din Suceava (fostă la Cernăuți), patru Academii teologice din Ardeal și Banat, precum și seminariile teologice ale eparhiilor din Muntenia și Moldova, s-a oprit catehizarea tineretului. Curând după anul 1944 peste o mie de preoți ortodocși (la care se adaugă și cei romano-catolici, greco-catolici și protestanți) au fost arestați, aruncați în închisori, trimiși să lucreze la canalul Dunăre-Marea Neagră, unii deportați chiar în Siberia; unii au murit acolo, iar cei mai mulți au fost eliberați abia în 1964. Între cei aruncați în închisori, se numărau și teologi de mare prestigiu, ca: Nichifor Crainic, Ioan Savin, Dumitru Stăniloae, Liviu G. Munteanu, Ilarion Felea, Ion V. Georgescu (deportat în Siberia) și mulți alții; câțiva preoți ortodocși au fost împușcați. Fostul mitropolit al Bucovinei, Visarion Puiu a fost condamnat la moarte, în contumacie (decedat în anul 1964, în Franța). În anul 1959 au fost desființate un număr de schituri și mănăstiri, sute de călugări și călugărițe au fost scoși din ele în mod brutal și trimiși în familiile lor sau în fabrici de către organele de stat. În ultimii ani ai dictaturii comuniste au fost demolate peste 20 de lăcașuri de închinare din București (mănăstirile Cotroceni, Văcărești, Pantelimon, bisericile Sfânta Vineri, Sfântul Spiridon Vechi, Alba-Postăvari, Enei, Spirea Nouă Izvor, Sfânta Treime Dudești etc.). Autorizațiile pentru ridicarea sau repararea unor biserici se obțineau cu multă greutate. Preoțimea ortodoxă, în totalitatea ei, era supravegheată și controlată în permanentă, prin așa-numiții „inspectori de culte” și ofițeri de securitate, prezenți mereu în toate instituțiile bisericești.

La 4 august anul 1948 s-a publicat Legea pentru Regimul General al Cultelor (înlocuită cu actuala lege nr. 489/2006 privind „Libertatea religioasă și regimul general al cultelor”). Erau recunoscute 14 culte: ortodox, romano-catolic, armeano-gregorian, creștin de rit vechi (lipovean), reformat (calvin), evanghelic-luteran C.A., sinodo-prezbiterian, unitarian, mozaic, musulman, baptist, adventist de ziua a șaptea, penticostal și creștin după Evanghelie, toate având organizarea lor specifică și lăcașuri de cult.

La 19-20 octombrie anul 1949, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a votat Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, aprobat apoi și de Ministerul Cultelor (având la bază principiile Statutului Organic al lui Andrei Șaguna). Potrivit acestuia, Biserica noastră avea un număr mai redus de eparhii, în comparație cu perioada precedentă: I. Mitropolia Ungrovlahiei, cu eparhiile: Arhiepiscopia Bucureștilor, Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos (cu sediul la Galați), Episcopia

Buzăului; II. Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu Arhiepiscopia Iașilor, Episcopia Romanului și Hușilor; III. Mitropolia Ardealului, cu Arhiepiscopia Sibiului, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopia Alba-Iuliei (înființată în 1975), Episcopia Oradiei; IV. Mitropolia Olteniei, cu Arhiepiscopia Craiovei și Episcopia Râmnicului și Argeșului; V. Mitropolia Banatului, cu Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului și Episcopia Aradului. Se prevede și acum participarea laicilor la conducerea Bisericii, în Adunările și Consiliile parohiale, Adunările și Consiliile eparhiale și Adunarea Națională Bisericească (pentru întreaga Patriarhie), în proporția cunoscută: 1/3 clerici și 2/3 mireni.

Pentru credincioșii ortodocși români care trăiau peste hotarele țării s-au organizat mai multe unități bisericești: Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Română din Statele Unite și Canada, cu sediul la Detroit și Arhiepiscopia Misionară Ortodoxă Romană pentru Europa Centrală și Occidentală, cu sediul la Paris. Vechea Episcopie din America înființată în anul 1934 (devenită, între timp, Arhiepiscopie) n-a mai păstrat legăturile cu țara și cu Patriarhia.

Între ierarhii din perioada de care ne ocupăm, consemnăm în primul rând pe *patriarhul Justinian Marina* (1948 - 1977), priceput organizator și îndrumător al vieții bisericești în condițiile create după al doilea război mondial. A fost urmat de *patriarhul Iustin Moisescu* (1977 - 1986), fost profesor la Facultățile de teologie din Varșovia, Cernăuți și București, apoi mitropolit al Ardealului (1956 - 1957) și al Moldovei (1957 - 1977). *Din anul 1986 și până în anul 2007 Biserica noastră a fost păstorită de Teoctist Arăpașu*, fost episcop-vicar patriarhal, episcop al Aradului, mitropolit al Olteniei, apoi al Moldovei. Dintre ceilalți ierarhi, menționăm pe mitropoliții Ardealului Nicolae Colan (1957 - 1967), Nicolae Mladin (1967 - 1981) și Antonie Plămădeală (din 1982, fost episcop-vicar patriarhal, apoi episcop al Buzăului); apoi Firmilian Marin (1947 - 1972) și Nestor Vornicescu ai Olteniei (din 1978); Vasile Lăzărescu (1934 - 1961) și Nicolae Corneanu ai Banatului (din 1962), episcopii Andrei Magieru al Aradului (1936 - 1960), Chesarie Păunescu al Constanței, apoi al Dunării de Jos (1944 - 1973), Iosif Gafton al Râmnicului și Argeșului (1944 - 1984), Antim Anghelescu al Buzăului (1944 - 1979), Vasile Coman al Oradiei (1971 - 1992), cei mai mulți autori de lucrări teologice și istorice, participanți la numeroase Congrese și întruniri peste hotare.

Între faptele mai de seamă din viața bisericească trebuie să mai reținem revenirea la Ortodoxie a majorității covârșitoare a clerului și credincioșilor uniți (greco-catolici) în anul 1948, precum și prima canonizare oficială a unor sfinți și mărturisitori de neam român (1955). Pentru pregătirea personalului de cult au funcționat șase seminarii teologice cu durată de cinci ani (București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj-Napoca, Craiova și Caransebeș) și doua Institute Teologice de grad universitar cu durată de patru ani, la București și Sibiu.

O serie de teologi români s-au remarcat prin lucrările lor sau prin activitatea ecumenică: Dumitru Stăniloae, Ioan Coman, Liviu Stan, Nicolae Chițescu, Emilian Vasilescu, Orest Bucevski, Nicolae Balca, Nicolae Nicolaescu, Ene Braniște, Ioan Rămureanu, Vladimir Prelipceanu, Mircea Chialda, Petru Rezuș, Alexandru Ciurea, Nicolae Lungu, toți la București; Nicolae Neaga, Nicolae Mladin, Sofron Vlad, Grigorie Marcu, Dumitru Belu, Iorgu Ivan, Milan Țesan, Isidor Todoran, Ștefan Lupșa, Teodor Bodogae, Corneliu Sârbu, Dumitru Călugar, Gheorghe Țoima, Alexandru Moisiu, la Sibiu.

Patriarhia Română edita câteva publicații periodice: *Biserica Ortodoxă Română* (apare din anul 1874), buletinul oficial al Patriarhiei Române, *Studii Teologice*, revista Institutelor Teologice; *Orthodoxia*, revista Patriarhiei (fiecare cu un tiraj de 10.000 ex., cu 4-6 apariții pe an). Toate cele cinci Mitropolii editau câte o revistă, tot cu câte 4-6 apariții pe an: *Glusul Bisericii* (Mitropolia Ungrovlahiei), *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, *Mitropolia Ardealului*, *Mitropolia Banatului*. La Sibiu apare foaia bisericească bilunară *Telegraful Român*, cel mai vechi periodic românesc, cu apariție neîntreruptă din anul 1853. În Editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă din București s-au tipărit: *Biblia* (patru ediții, în anii 1968, 1975, 1982, 1988), cărți de cult, manuale pentru învățământul teologic universitar și seminarial, lucrări teologice, cărți pentru credincioși, cărți de rugăciuni, calendare ș.a. Același lucru l-au făcut și tipografiile eparhiale de la Mănăstirea Neamț, Sibiu și Timișoara.

După anul 1948 au fost restaurate, pictate sau reparate prin daniile credincioșilor majoritatea celor peste 12.000 de lăcașuri de cult ortodox (biserici, mănăstiri, schituri, paraclise) de pe tot cuprinsul țării. Au fost restaurate cele mai multe din bisericile și mănăstirile monumente istorice. În același timp, s-au construit peste 500 de biserici noi, în tot cuprinsul Patriarhiei, dintre care multe sunt adevărate monumente de artă.

Biserica Ortodoxă Română a întreținut legături de prietenie și colaborare cu toate celelalte Patriarhate și Biserici ortodoxe autocefale. Aceste relații sunt marcate îndeosebi de vizitele oficiale făcute Bisericii Ortodoxe Române de patriarhii Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Bulgariei, precum și vizitele oficiale făcute de reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române acestor Patriarhii, în ultimele decenii.

S-au stabilit relații cu Bisericile vechi Orientale (Patriarhia Etiopiei, Patriarhia armeană din Etchimiadzin, Patriarhia coptă din Egipt și Biserica siriana iacobită din Kerala-India), cu Biserica romano-catolică (mai ales din Austria, Germania și Belgia), cu Biserica veche catolică, cu Biserica anglicană, cu o serie de Biserici protestante.

Biserica Ortodoxă Romană activează în Consiliul Mondial al Bisericilor din anul 1961. A trimis delegați la Adunările generale de la New Delhi (1961), Uppsala (1968), Nairobi (1975), toate conduse de mitropolitul

de atunci al Moldovei și Sucevei, Iustin Moisescu (fost membru în Comitetul Central până în anul 1977) și Vancouver (1983), condusă de mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală. Alți ierarhi și teologi ortodocși români activează în diferite Comisii ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Patriarhii Justinian și Iustin au făcut vizite la sediul Consiliului Mondial de la Geneva (1966-1981). La rândul lor, numeroși conducători ai acestei mari organizații intercreștine au făcut vizite în România cu diferite ocazii, purtând discuții cu patriarhii români, cu alți conducători de culte, ierarhi și profesori de teologie. Biserica noastră și-a adus aportul și la promovarea dialogului intercreștin și în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, cu sediul la Geneva (câteva sesiuni ale acestor două mari organizații s-au ținut în România).

Evenimentele din Decembrie anul 1989 au adus o seamă de schimbări, nu numai în viața politică și socială a țării, ci și în sfera vieții religioase. Imediat după derularea acelor evenimente, Biserica noastră a fost pusă în fața unor provocări noi. În ceea ce privește configurația religioasă din România, potrivit recensământului din anul 2002, în țara noastră, dintr-un total de 21.698.181 locuitori, 86,7% sunt ortodocși, 4,7% romano-catolici, 3,2% reformați, 0,9% catolici de rit bizantin (greco-catolici), 1,5% penticostali, 0,6% baptiști, restul cultelor având sub 0,5% (ateii reprezintă sub 0,1%). Între evenimentele importante de după 1989, menționăm reînființarea unor eparhii desființate în anul 1948: Arhiepiscopia Tomisului, Arhiepiscopia Sucevei, Arhiepiscopia Târgoviștei, Episcopia Argeșului, Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, Episcopia Caransebeșului, Episcopia Hușilor. De asemenea, s-au înființat eparhii noi: Slobozia și Călărași, Harghita și Covasna, Alexandria, Giurgiu, Tulcea, Slatina, Sălaj ș.a. În același timp, au fost ridicate la ranguri superioare unele structuri ortodoxe românești din diaspora, precum Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, ridicată la rang de Mitropolie și s-au înființat noi structuri ortodoxe române precum Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi, Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, Episcopia Daciei Felix, Episcopia Ortodoxă Română din Italia, Episcopia Ortodoxă Română din Spania și Portugalia, Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord, Episcopia Ortodoxă Română a Australiei și Noii Zeelande. De menționat că, în decembrie anul 1992, a fost reactivată Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei.

În sectorul vieții culturale, notăm înființarea de noi instituții de învățământ teologic, atât la nivel liceal, cât și la cel universitar. Întregul învățământ teologic superior a fost încadrat în Universitățile din orașele respective, și reorganizat pe diferite secții. Au apărut o serie de publicații periodice, precum *Ziarul Lumina*, *Vestitorul Ortodoxiei* la București, *Candela Moldovei* la Iași, *Învierea* la Timișoara, *Renașterea* la Cluj-Napoca, *Tomisul Ortodox* la Constanța, *Credința străbună* la Alba-Iulia, *Graul Bisericii noastre* la Baia Mare, *Legea românească* la Oradea, *Biserica și*

Școala la Arad, Foaie diecezană la Caransebeș, Călăuza Ortodoxă la Galați, Argeșul Ortodox la Curtea de Argeș.

Începând cu data de 27 octombrie 2007, la inițiativa și cu purtarea de grijă a celui de al șaselea Patriarh al României - Preafericitul Părinte Patriarh Daniel - ales la 12 septembrie anul 2007 și întronizat la 30 septembrie anul 2007, ca fiind cel de-al VI-lea Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, după trecerea la cele veșnice a vrednicului de pomenire Patriarh Teoctist, la data de 30 iulie anul 2007 – au început să emită, de la studiourile din București, *Radio Trinitas* și *Trinitas TV*, ca parte a Centrului de Presă „Basilica” al Patriarhiei Române.

Totodată, au apărut o seamă de lucrări noi de teologie și istorie bisericească la București, Iași, Sibiu, Craiova, Timișoara etc. S-au redeschis toate mănăstirile și schiturile desființate în mod abuziv în anul 1959 și s-au deschis noi așezăminte monahale, mai ales în Ardeal.

În același timp - în pofida greutăților financiare cu care se confruntă Biserica - s-au pus fundațiile a sute de biserici, mai ales în mediul urban. Biserica și-a reluat într-o altă perspectivă activitatea de ordin social - filantropic, prin înființarea unor asociații caritative în vederea ajutorării orfanilor, a bătrânilor și persoanelor cu dizabilități, prin asistența religioasă în spitale, orfelinate și aziluri de bătrâni.

Biserica Ortodoxă Română a fost vizitată, în repetate rânduri, de delegații ortodoxe, conduse de Întâistătători precum S.S. Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, PP.FF. Partenie III, Petros VII și Teodor II - Patriarhi ai Alexandriei, P.F. Ignatie IV și Ioan IV Patriarhii Antiohiei, S.S. Teofil III – Patriarhul Ierusalimului, S.S. Patriarh Pavle al Serbiei, S.S. Maxim și Neofit Patriarhii Bulgariei și alții). La rândul lor, delegații ale Bisericii Ortodoxe Române au vizitat alte Biserici Ortodoxe surori.

Biserica noastră continuă participarea sa la activitățile desfășurate în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor, al Conferinței Bisericilor Europene, în cadrul unor Comisii mixte de dialog teologic internațional sau bilateral cu alte Biserici. Facultățile de Teologie au încheiat „parteneriate” cu Facultăți din afara hotarelor, mai cu seamă catolice și protestante.

În noul context de după anul 1989, ierarhii, profesorii de teologie și preoții Bisericii Ortodoxe Române își desfășoară activitatea lor pastoral-misionară, socială și culturală pentru a fi vrednici de înaintașii lor, cărora doresc să le cinstească memoria printr-o activitate tot mai rodnică.⁴

⁴ Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, pp. 286-290.

Catedrala Mântuirii Neamului (Foto: Catedrala-Națională.ro)

Dincolo de toate acestea, realizarea de seamă a Bisericii Ortodoxe Române din ultimii ani, în timpul patriarhatului Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, este construirea Catedralei Mântuirii Neamului, edificiu care reprezintă simbolul și sinteza ethosului creștin ortodox al poporului român, zidirea ei implicând diverse și variate semnificații, de la cele duhovnicești-liturgice-pastorale-misionare-teologice până la cele naționale-patriotice-artistice-arhitecturale-culturale și social-comunitare.

În încheiere, vom susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este, în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică”, după cum spunea, la un moment dat, într-un discurs, Părintele Patriarh Daniel. Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (neseccularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi aprecia sau gusta în profunzimirile ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu, Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Zoe Dumitrescu-Buşulenga sau despre cultura Logosului

(Continuare din numărul trecut)

O altă temă abordată este cea a globalizării care pune în pericol popoarele. Arma globalizării o constituie internetul, care îl scoate pe om din condiția de ființă gânditoare și conștientă de originea sa divină. Televiziunea cu filmele violente și de groază formează o școală a răului. Lipsa elitei, a modelelor, duce la un regres cultural și spiritual. Măicuța de la Văratec menționează că secularizarea este un pericol pentru religia creștină. Globalizarea se adresează părții pofitoare și profitoare din om, care merge spre mlaștina materiei.

Din nenorocire în momentul de față, și Ortodoxia și românismul se găsesc cumva în pericolul globalizării, iar dacă ne globalizăm, terminăm cu amândouă. Devenim o apă și un pământ. Cine știe ce vom fi, cine știe ce o să ajungem...?

se întreabă fosta profesoară, care nu s-a gândit că se vor despărți vreodată Ortodoxia de românism (p. 177).¹ În acest context, intelectualul credincios are un rol esențial, de a lupta contra doctrinei *New Age* care îl îndeapărtează pe om de Creator. În conferința *Lumină și nădejde*, reiterează că tânărul credincios trebuie să se transforme în model de luptător care să-și dea viața pentru credința lui, pentru neam, pentru spiritualitate, pentru limba națională. Dacă 50 de ani am avut o limbă de lemn, acum avem o limbă „de tinichea” alcătuită din neologisme, barbarisme și un vocabular redus. Din cauza lipsei de lectură, mai ales din lipsa de lectură a clasicilor care înnobilau, are de suferit cultura. „Care sunt primii atacați dintre scriitori? Eminescu, cum bine știți, spre marea noastră durere...” Fosta profesoară se referă la restrângerea limbii: unii vorbitori nu folosesc decât 500 de cuvinte, noi mergem către un *computer basic language*, cu mai multe cuvinte engleze, care tinde către robotizare, însă limba noastră se goleşte de logos, de duhul cuvântului. Unii tineri nu mai știu ce înseamnă rădăcină națională, nu sunt interesați de trecut și de viitor, trăiesc într-un prezent al inculturii crase.

Contestăm calitatea de a fi a unei Biserici care s-a implicat în toată istoria României. Nicăieri cred – nici măcar în Rusia care era cunoscută drept o țară foarte pravoslavnică și a avut sfinți numeroși – nicăieri în viața politică, în viața statului nu s-a implicat o Biserică precum cea românească... nu s-a

¹ Zoe Dumitrescu-Buşulenga – Maica Benedicta, *Să nu pierdem verticala. Interviu și dialoguri*, Editura Nicodim Caligraful, Putna, 2013. (N.B. Paginile de referință vor fi integrate în text).

mișcat nimic fără știrea Bisericii, fără confirmarea, fără acceptul Bisericii... Uitați-vă peste tot, în toată literatura și istoria noastră, cum se implică Biserica! Cum să conțești calitatea de biserică națională acestei Biserici? (p. 203),

se întreabă indignată cea devenită măicuță care ne sfătuiește să ne rugăm neîncetat. Menirea noastră este să apărăm credința prin faptă și prin cuvânt.

Este comparată școala din secolele trecute cu cea actuală. S-a întâmplat ceea ce Maiorescu a acuzat după aceea, formele fără fond; Caragiale a văzut lucrurile în momentul în care politicianismul deformase îngrozitor imaginea '48-ului, în schimb Eminescu a avut pentru 1848 o stimă imensă, nu numai în *Epigonii*, dar pretutindeni în publicistica sa, de exemplu în articolul *Urmașii lui Bălcescu*. Fiind întrebată de religiozitatea lui Eminescu, mai ales că poetul era făcut socialist, se referă la zbaterea lui între credință și necredință. Inițial, în nuvela fantastică *Sărmanul Dionis*, naratorul are sindromul luciferic, apoi are scepticismul în *Glossă*, iar în poeziile *Colinde și Învierea* (1878), înainte de moarte, autorul simte nevoia împăcării cu Dumnezeu și cu sine. „Pierderea credinței îl scindase, iar ca să se poată unifica, cerea înapoi credința copilăriei”. Copilul Eminescu a fost crescut în spiritul creștin ortodox al unei familii pioase, având legături strânse cu Biserica și monahismul. Surorile mamei sale, Raluca, născută Jurașcu, erau călugărițe – una din ele era chiar stareță la schitul Agafton, unde Mihai era dus adesea fiind familiarizat de foarte timpuriu cu rânduielile, slujbele și cântările mănăstirești. Copilul Eminescu a dobândit primele învățături de la preotul satului care l-a inițiat în scrierile bisericești și cu tradiția ortodoxă.

De atunci i-a rămas lui Eminescu acea știință a descifrării manuscriselor vechi cu care avea să-l uimească pe savantul Gaster, pe care-l consulta, cerându-i sfatul și chiar împrumutând de la el manuscrise rare. Tot de atunci s-a trezit în el iubirea pentru prețul și savoarea cuvântului vechi, și, mai cu seamă, de atunci s-a născut în el atașamentul, respectul și admirația pentru instituția Bisericii Naționale, a cărei valoare n-a încetat nicio clipă să o lege de istorie și dăinuirea neamului. (p. 183)

În *Poetul romantic între credință și cunoaștere*, Zoe Dumitrescu-Bușulenga precizează că rugăciunea i-a unificat poetului ființa tragic divizată, reintroducând-o în aura luminii line. Se menționează că în 1886, în perioada ultimă a bolii, încurajat de Creangă, Eminescu merge la un tratament la bolnița Mănăstirii Neamț, unde poetul a cerut să fie spovedit și împărtășit în ziua de 8 noiembrie 1886, de ziua Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. După împărtășanie, poetul i-a spus preotului: „Părinte, să mă îngroapați la țarmul mării, lângă o mănăstire de maici și să ascult în fiecare seară, la Agafton, cum cântă *Lumină lină*”. Referindu-se la respectul și iubirea lui Eminescu pentru Ortodoxie, exegeta amintește de articolul intitulat *Paștele*, precizând:

Dincolo de toate pendulările căutătorului de absolut, Eminescu a iubit-o și a apărat-o ca pe prima valoare a spiritualității neamului, întrupată în Biserica națională (p. 192).

Zoe Dumitrescu-Bușulenga ne îndeamnă să ne iubim semenii, să ne amintim de salutul Sfântului Serafim de Sarov: „Hristos a înviat! Bucuria mea!” Aproapele era bucuria lui, căci raiul este trăirea în veșnică bucurie, privirea luminii slavei. Măicuța ne povățuiește să ne facem o platoșă a seninătății, a dragostei pentru toată creația, pentru tot ceea ce se află sub soare.

Să vă fie gândul pe verticală! Pentru că dacă uităm verticala, uităm că există Dumnezeu, atunci suntem terminați sub raport spiritual și omenesc propriu-zis... Trebuie ca fiecare dintre noi să devenim un emițător de unde pozitive, de dragoste, de pace, de bucurie și de lumină! Eu socotesc că dacă tot timpul am zice: „Doamne, să dăruim semenilor noștri un gând de dragoste, pace, bucurie și lumină”. Dacă tot timpul am gândi așa, în momentele noastre libere, am crea o adevărată noosferă spirituală! Am impresia că tot ceea ce este agresat la noi este tocmai noosfera de care vorbea așa de mult Camil Petrescu. Noi trebuie să ne împotrivim agresiunii noosferei cu gândirea pozitivă, cerând ajutor pentru lume, pentru semenii noștri, pentru aproapele nostru... Astăzi s-a ajuns să nu mai fie aproapele nostru, este departele nostru. Mă tem că, dacă nu vom gândi pozitiv, legătura noastră cu aproapele, o să ajungem acolo unde a zis Nietzsche. Suntem în pericol să ne izolăm. Alienarea aceea despre care s-a vorbit atâta vreme pe la jumătatea secolului trecut ne amenință pe toți (p. 240).

Maica povestește despre paradisul pierdut, despre bucuria interioară care trebuie recăpătată. Oamenii simpli simt mai bine acea tainică emoție, a comuniunii cu divinul. Intelectualul nu mai este sărac cu duhul, ci are îndoieli, în schimb omul simplu e deschis către timpul sacru. Călugărița amintește de duhovnicul ei, părintele Chiriac, un mare preot și învățat, care a fost mulți ani în pușcărie. El mărturisea că părinții lui, țărani, veneau de la biserică duminica și de sărbători cu mirul strălucind pe frunte, fericiți, luminați, străluminați că stătuseră sub prezența Duhului Sfânt, pe care îl purtau cu ei toată săptămâna simțind bucuria mirului sfânt, a prezenței Duhului. Aveau sentimentul comuniunii depline cu cosmosul, cu natura. Numai prin potirul împărtășaniei putem simți și noi bucuria deschiderii inimii și a cerului, însă fără spiritualizare, vom rămâne robii nimicniciei. Respectarea sărbătorilor presupune comuniunea profanului cu sacrul. Colindele au o mare bogăție pe care noi nu o prețuim. Mai ales după ce au fost excluse 50 de ani, acum încep să fie deformatate. Unele colinde de Crăciun anticipează Patimile Mântuitorului și importanța armonizării cu creațiunea întregă, cu cosmosul.

Ne întrebam toți de unde vin Florile dalbe, Lerui-ler, sunt câteva... Un preot călugăr care-i paroh acum la Roma, părintele Iuvenalie Ionașcu, mi-a spus că dânsu-i din Făgăraș, iar acolo la ei floarea de măr era esențială pentru români

la Crăciun și nu bradul care-i tardiv. Bradul e import germanic. La noi floarea de măr era cea cu care se întâmpina. Păstrau o mlădiță de măr sau puneau să înflorească cu prilejul Crăciunului. Părintele-mi spunea că ei făceau să apară mlădițe punând o creangă de măr înghețat în apă caldă. Și era atât de sacră floarea de măr, că atunci când flăcăul se ducea să pețescă pe draga inimii lui, se ducea și o atingea cu ramura de floare de măr! Asta echivala cu cererea în căsătorie. Așadar, floarea de măr are o vechime, pare-se, verificată în special pe pământul transilvan, firește cel mai vechi păstrător de tradiții de felul acesta (p. 297).

Alte exemple se referă la credința în mântuire, căci învierea este taina fundamentală, după cum amintea Sfântul Pavel: „dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică este și credința voastră” (I Corinteni 15, 14). Mântuitorul a țâșnit ca o flacără din mormânt, dându-ne bucuria vieții eterne. Dacă la popoarele nordice Nașterea este mai importantă, la greci învierea este sărbătoarea prin excelență. La noi amândouă sărbătorile au aceeași greutate și aceeași valoare.

Mie mi se pare că și aici împlinim un rol de sinteză... Noi suntem un popor de sinteză. Noi am fost așezați aici, Dumnezeu ne-a așezat aici ca să facem sinteza între nord și sud, între răsărit și apus. Această echilibrare a celor două mari sărbători, Nașterea pruncului divin și învierea, înseamnă iarăși o capacitate de sinteză spirituală extraordinară!

afirmă Zoe Dumitrescu-Bușulenga (p. 297). Copiii pot să fie creșcuți în duhul sărbătorii, prin puritatea lor, ei aduc imaginea Pruncului divin, ei resacralizează.

Prezența lui Hristos este atunci o clipă vizibilă în ei, în bucuria aceea din ochii lor, în strălucirea feței când cântă fericiți și când umblă cu Steaua Nașterii... Dar trebuie să facem prin biserica noastră catehizare serioasă pe lângă familii. Sigur, cu dulceață și cu știință a mînuirii cuvântului sacru, cu blândețea aceea care să aducă ființa copilului în prezența Mântuitorului,

continuă maica. Fosta profesoară amintește de sensul simplu, dar profund al poeziei lui George Coșbuc, *În seara de Crăciun*, în care se prezintă atmosfera din familia tradițională care, alături de îngeri, îl slăvea pe pruncul din Betleem. Cei care au văzut miracolul au fost oamenii simpli, păstorii, căci Mântuitorul a zis: „Eu sunt păstorul cel bun”, El va fi Păstorul, care s-a arătat păstorilor mai întâi. Nimeni nu ar fi înțeles minunea dacă nu ar fi fost îngerii să le spună Taina păstorilor și înțelepților din Orient. Mântuitorul este numit împăratul veacurilor pentru că odată cu El începe timpul, El este stăpânul istoriei și într-o viziune providențială, proniatoare, afirmă autoarea volumului.

Nici darul nu mai are sens haric, însă darul este ofranda adusă divinității care s-a jertfit pentru noi. Oamenii uită că nașterea Fecioarei Maria este considerată prima minune a Mântuitorului Hristos, pentru că nașterea ei a fost hotărâtă de iconomia divină, de planul divin pentru mântuirea noastră

care s-a realizat prin întruparea Mântuitorului. Mântuitorul a fost rodul făgăduinței făcute bătrânilor Ioachim și Ana, care n-aveau copii. O altă naștere miraculoasă este nașterea lui Ioan Botezătorul, anunțată de îngeri. Deși părinții erau bătrâni, Ioan se naște și devine vestitorul venirii Mântuitorului, marele botezător și marele pustnic care avea să deschidă căile Domnului. Aceste două nașteri au fost anunțate, binecuvântate. Ioan are această misiune și această dublă calitate ca și Maica Domnului, ei poartă pecetea hotărârii divine. Maica Domnului naște pe Mântuitorul și Ioan îl botează, ceea ce echivalează cumva cu o naștere spirituală. Născătoarea Luminii celei veșnice trăia cu premoniția apăsătoare a celor ce aveau să urmeze, știa chiar sorocul durerilor: spinii, cuiele și sulița Pățimirii Fiului au fost într-adevăr sabia trecută prin inima ei. Maica Domnului ne înțelege necazurile pentru că ea a simțit zdrobirea durerii, la picioarele Crucii, ea privea împlinirea Jertfei Cuvântului, a Celuia Căruia îi dăduse trup din trupul ei. Bucuria învierii și a arătărilor Domnului de după aceea au mângâiat-o, dezvăluindu-i adevărata Lui măreție dumnezeiască. Mântuitorul Iisus Hristos i-a încredințat-o evanghelistului Ioan, care a ajuns până la Efes însoțit de Maica Preacurată. Câțiva ani mai târziu, Maica Domnului se află din nou la Ierusalim, pentru o a doua vestire a îngerului. Arhanghelul Gavriil, care îi adusese vestea coborârii Cerului pe pământ prin întruparea Cuvântului, a Fiului lui Dumnezeu, a venit a doua oară să vestească luarea la Cer cu trupul a Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Căci la Adormirea ei s-a petrecut o a doua deschidere a Cerurilor, mărturisind bunăvoirea lui Dumnezeu către pământeni. „Dacă Fecioara fusese scara coborârii Cuvântului în trup, Fiul a luat-o cu trupul la Cer în împărăția cea veșnică, purtată de cetele îngerești”, ne amintește autoarea volumului *Să nu pierdem verticala*. Din păcate, în societatea actuală, aceste adevăruri sunt uitate.

Avem nevoie de Biserică, de modele, ele constituie reperele unui neam, ele ne-au asigurat continuitatea, ne-au ținut împreună, ele sunt verigile dintre generații. Măicuța ne amintește de jertfa Sfinților Martiri Brâncoveni și a celor din închisorile comuniste care au murit în chinuri. Rugăciunile sunt foarte necesare pentru a lupta cu întunericul. Este exemplificat modelul Sfintei Monica, mama Fericitului Augustin, care, prin rugăciunile puternice, l-a adus pe fiul său rătăcit la creștinism. Finalul cărții este alocat temei iubirii, a acestei porunci divine pe care noi o uităm. Din iubire, Dumnezeu ni l-a adus pe Hristos care ne-a învățat lecția crucii, a jertfei, dar și veșnicia. Românii au șansa supraviețuirii ca neam pentru că noi credem în sacru, aici, „miturile sunt încă vii”, mai ales oamenii de la țară trăiesc într-un alt univers, ei nu îl acceptă pe omul nou, ci continuă obiceiurile strămoșești, respectă „ontosul” nostru.

Celălalt volum, *Credințe, mărturisiri, învățăminte*, apărut tot în 2013, la Putna, îngrijit de Grigore Ilisei,² continuă dialogul cultural atât de necesar. Referindu-se la mediile intelectuale, evocă elita interbelică. Pe Eliade, deși îl văzuse prima dată într-o conferință în anii 1935 - '36, parcă îl știa de când lumea. Mircea Eliade aparține unei anumite categorii spirituale pe care a denumit-o metaforic magie pentru că la acest savant toate aspectele lumii sunt complementare și toate fațetele culturii se întregesc ca la origini, în chip sincretic. De aceea, pentru Mircea Eliade poezia, filosofia, religia, muzica, pictura nu sunt decât fețele interschimbabile ale unei unice și uriașe realități spirituale.

Pe figura lui s-a pus pecetea sintezei între est și vest. El este ca tot ceea ce aparține tipic culturii românești – o verigă, un instrument de sinteză, o fuziune ardentă a punctelor cardinale. Nu numai o chestiune de vocație personală, de destin, ci de apartenență la o lume și la o spiritualitate,

consideră Zoe Dumitrescu-Bușulenga (p. 35). Fiind întrebată cum vede evoluția dialogului dintre ortodoxie și catolicism în orizontul secolului XXI, profesoara a răspuns că timpurile sunt ciudate, pretutindeni pe planetă sunt doar dizarmonie, lipsă de unitate, învrăjbire și secularizare, iar în acest context Biserica Ortodoxă și Romano-Catolică, citadelele creștine ce continuă Bizanțul și Roma, sunt supuse unor lungi și insidioase atacuri. Ele ar trebui să se unească pentru a rezista asalturilor împotriva credinței creștine. Ziariștii trebuie și ei să participe la „cultura logosului”. Românii sunt la răscruce de drumuri, ei au fost apărătorii credinței. După cum nefericirile din contingent ale lui Eminescu s-au transformat în valori în planul culturii și al spiritualității, tot așa și toate nefericirile pe care le-a îndurat neamul nostru de-a lungul istoriei le-am convertit în „avantajul” de a crea lucruri înalte.

Am început să topim laolaltă tot ceea ce am primit și am transformat. A fost ca un joc de culori, în care, dintr-un spectru solar, din nenumărate culori atât de fantastic puse laolaltă, s-a realizat cultura românească, strălucitoare, albă – autentic românească, străvechi românească. Prin aceasta am revenit la ideea pe care o schițam adineaori și care readuce la suprafață problema raportului dintre multiplicitate și unitate, dintre universalitate și unicitate națională... Cu Eminescu s-a petrecut, așadar, la fel. De pildă, în problema miturilor, a miturilor indice, celtice, germanice și a mitului romanității, din care a scos mitul dacic. Dar cum? Unificând, plasând-o pe Dochia în Himalaya și punându-l pe Decebal printre zeii nordici, lângă Odin. Dincolo de aparentul amestec rezidă o superbă unitate, unitatea absolută a unei culturi naționale. Lucrurile sunt foarte bine gândite, vădind extraordinara capacitate de

² Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta, *Credințe, mărturisiri, învățăminte. Interviu și dialoguri*, Ed. Nicodim Caligraful, Putna, 2013.

strângere a confluențelor într-un unic fenomen spiritual, care este numai al nostru (p. 114).

Toate artele sunt reprezentative pentru o cultură, mai ales în cadrul folclorului unde există o complementaritate foarte interesantă. Artă a pornit sacră, din templele antice, artă sincretică, incluzând cuvântul liturgic, implicând gestică, deci dansul sacru, implicând muzica sacră și, evident tot ceea ce ține de ritualul vizualului. Or, aceste arte, fiind legate de o viziune sacră a lumii, coexistau, ieșeau una din alta.

Păstrarea reperelor identitare înseamnă rămânerea într-o matcă sigură, în sacru.

Eu întotdeauna, când vorbesc despre cultura românească, mă refer nu numai la – sau și la – mănăstirile din Muntenia, în afara celor prea bine cunoscute din Moldova, ci și la muzică, dans. Mă refer chiar și la ceramică, la scoarțe etc. Pentru că este foarte important acest lucru. Un spirit universal ca Brâncuși – despre care a scris un critic de artă, moldovean și el, și nu întâmplător înmormântat la Voroneț, ca omagiu adus culturii noastre – este definitoriu din acest punct de vedere. Deci, al corespondențelor din cuprinsul artei populare. În acest context, toate artele-și răspund într-o expresie unitară, a unei entități naționale, unice, exprimând o cultură de ethos întemeiată pe conceptul de umanism popular. Concept și autohton, dar și întărit de întâlnirea cu obârșia (p. 115).

Umanismul popular străvechi rămâne temelia sigură care ne face să nu greșim în construirea unui umanism contemporan românesc. Profesoara are o teorie asemănătoare cu a lui T. S. Eliot: tradiția este temelia străveche a culturii.

De pildă, pe țărăneasca liniște, pe țărănescul echilibru, pe cumpătarea aceasta exprimată în tiparele artei, Brâncuși a construit o modernitate extraordinară, înfățișând lumii niște arhetipuri ale unei străvechi culturi, ale unei străvechi spiritualități românești, dând, dacă vreți, dreptul să omologăm cultura exterioară cu cultura interioară, cultura artistică, a formelor, cu cultura morală, ce oferă lumii niște posibilități de reevaluare a tot ce înseamnă într-adevăr contribuția umanității la dezvoltarea concepțiilor filosofice, morale, artistice (p. 131).

Eminescu, Enescu și Brâncuși sunt creatorii care au valorificat rădăcinile noastre. Eminescu a fost un cap de pod al întâlnirii între Occident și Orient, între spiritul filosofiei indiene și cultura germană și din care s-a născut cea mai mare poezie a poporului român. Pași interesanți în cunoașterea culturii indiene au marcat și Coșbuc, Blaga, Eliade. România are a juca un rol destul de important, mai ales occidentalii sunt tot mai interesați de doctrinele filosofice orientale și extrem orientale. Secolul XX a continuat sinteza între Orient și Occident.

Referindu-se la rolul modelelor, se destăinuie că tatăl autoarei, care fusese rănit în luptele de la Mărășești, a devenit președintele Asociației

Invalizilor, Orfanilor și Văduvelor de Război, asociație patronată de Regina Maria. Acolo i-a cunoscut pe invalizi ca Perpessicius, Ion Jalea, sculptorul, și medici ca dr. Vasile Voiculescu, buni prieteni ai tatălui; acești oameni deosebiți au fost și modelele autoarei. De la mentorii săi a aflat care sunt condițiile conștiinței scriitoricești: autoexigența formațiunii culturale solide și evaluarea relației cu publicul. Artistul îl ajută pe cititorul său să-și lărgescă orizontul cunoașterii, îl poartă mai adânc înspre drama condiției umane, îl înalță pe verticala divină a transcendenței, îi îmbogățește limba. Casa bunicului și grădinile lui erau o oază de liniște și frumusețe paradisiacă.

De câțiva ani, de când pășesc pe drumul credinței, Vrancea a dobândit o nouă aură de Duh. Am aflat că smeritul călugăr de la schitul Poiana Mărului, Vasile, a fost duhovnicul și îndrumătorul marelui stareț Paisie Velickovski, venit din Ucraina pentru a se desăvârși la noi. Astfel, la temelie monahismului românesc din sec. XVIII, mișcare spirituală de o însemnătate capitală în dezvoltarea monahismului românesc pe teritoriul Grădinii Maicii Domnului, au stat înțelepciunea și harul umilului monah vrâncean. La bogăția acestei „vetre istorice” se adaugă smerenia credinței creatoare. Cum să n-o prețuiești, cum să n-o iubești? Căci e pecetluită cu făgăduința dumnezeiască! (p. 62).

Profesoara este preocupată și de valorile noastre identitare aflate în declin din cauza globalizării, mărturisind că fiind câteva decenii la catedră, s-a străduit nu numai să-i informeze pe studenți, ci și să-i formeze, să le dea exemple de modele. Recunoscând că peisajul moral al societății noastre nu e de natură să-i încurajeze pe tineri, susține că trebuie și Biserica să mai intervină în aceste timpuri, fiindcă este singura instituție în măsură să modifice, pentru că valoarea educativă a învățământului pare să fi dispărut.

Și învățătura creștină ar fi singurul drum spre îmbunătățire, numai reintroducând în relațiile umane dragostea pentru aproapele și interesul binelui lui, și mai cu seamă îndemnând pe bogați la renunțarea la acele patimi, la acele plăceri pe care prin averile lor și le pot satisface (p. 75).

Maica Benedicta mărturisește că, odată cu regii, s-au dus și bunele obiceiuri morale ale vremurilor de atunci. Comuniștii au distrus și regalitatea și satele, toate nucleele de autenticitate, de identitate națională, spirituală, morală. Exemplul Domniței Ileana, plecată-n lume cu o mână de țărână românească, dornică să fie mesagerul ortodoxiei, la celălalt capăt al pământului, dorul ei de țară și revenirea ei din 1990, pentru a-i ajuta pe cei în nevoie, rămâne emblematic pentru ceea ce a însemnat, cândva, România.

Memorialista nu o poate uita pe principesa Ileana, devenită maica Alexandra, pe care a reîntâlnit-o la o mănăstire lângă Paris. Cea mai iubită fiică a reginei Maria, eleganta, exuberanta și frumoasa principesă, iubită de toți, jucătoare de tenis, fiind singura femeie din România care obținuse „Brevetul de căpitan de cursă lungă”, iubitoare de arte, care îmbrăcase uniforma asistentelor de la Crucea Roșie și construisese la Bran un spital, unde făcea de toate: de la îngrijirea bolnavilor la procurarea hranei și la spălatul

geamurilor și al podelelor, s-a convertit și s-a retras la mănăstire. Acest personaj aproape legendar, după plecarea din țară, în ianuarie 1948, și-a refăcut imaginea României, într-o chilie de maici.

Aflată în alt corp al clădirii, chilia era la mansardă și era îmbrăcată toată în lemn, un interior rustic, de casă tipic românească. De grinzi fuseseră aninate, cu un desăvârșit simț estetic, legături mari de ardei roșii, o funie de usturoi, cununi de ceapă. Parfumul delicat de busuioc, mesele încărcate de icoane și de ștergere brodate în culori vii mă făceau să mă simt intrată într-o Românie rămasă doar amintire, o lume tainică, plină de sfințenie și har. Cu greu mă hotăram încotro să privesc mai întâi: la ochii ei mari, de un albastru intens și scânteietor, la haina monahală, neagră, simplă, care-i accentua noblețea regală, sau la interiorul acela țărănesc, plin de grație și rafinament. Deasupra patului atârnau un crucifix splendid și o icoană a Fecioarei Maria, ferecată-n aur și argint. Pe noptieră, o statueta a Sf. Benedict, cufundat în cucernica rugăciune. Erau, pesemne, amintiri de familie, «de-acasă», relicve sfinte, păstrate cu pioșenie (p. 82).

Din cauza unor nenorociri, a înțeles că sunt semnele că trebuie să îmbrace haina monahală. Maica Alexandra a avut marea bucurie să vadă că fiul ei, Ștefan, se însănătoșise deplin. În septembrie 1990, în ciuda bolii sale de inimă, Maica Alexandra, care întemeiase mănăstirea din Ellwood City, a revenit în România cu ajutoare pentru copiii orfani, iar pe 21 ianuarie 1991 a trecut în lumea dreptilor. Mormântul Domniței Ileana este străjuit de o troiță cioplită în lemn de un român. Și cel mai scump tezaur purtat cu sine în pribegie, caseta cu pământ românesc cules de la Bran chiar de ea, se află astăzi în Catedrala Bisericii Episcopale din New York, în Capela dedicată cultului ortodox.

Stă sub icoana văzută de mine la Bussy, în chilie Maicii Alexandra, dăruită de Regina Maria „celei mai iubite fiice” a ei. Pe o plăcuță de bronz, ce poartă vechea stemă a României, sunt incrustate cuvintele: *În memoria părinților mei, Regele Ferdinand și Regina Maria, precum și a tuturor celor care s-au sacrificat pentru țară.* Aici se găsește o părticică de pământ românesc liber! (p. 86).

Fiind întrebată despre propria convertire, călugărița se confesează că a fost o veche dorință, precizând că pe vremuri, soțiile domnitorilor boierilor, femeile dintr-o anume stare socială, în clipa în care soții lor se prăpădeau, ele treceau în mănăstiri și deveneau călugărițe. Primul psalm l-a învățat la Mănăstirea Țigănești; de atunci era atrasă de viața monahală, apoi când a frecventat școala de maici de la Pitar Moș, dimineața mergea la capelă, iar la fiecare oră de curs rostea „Tatăl nostru” și „Ave Maria” în franceză, germană și română. La Mănăstirea Văratec, unde inițial și-a petrecut vacanțele, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, devenită Maica Benedicta, s-a regăsit într-o lume de intelectuali, scriitori, profesori universitari, artiști plastici, care comunicau între ei. Acolo se citeau destul de des paginile scrise în cursul zilei. Veneau Părintele Anania (așa îi spuneau atunci), Profira Sadoveanu, Lili Teodoreanu

(soția lui Ionel) cu fiul ei. Cu acei prieteni trăia ca într-un fel de paradis, dublat de o mică societate literară. Văratecul este „o adevărată minune a monahismului românesc”. Maica ne amintește că la Văratec a fost și Eminescu, pe când stătea acolo Veronica Micle. Stareța, Maica Pelaghia, care avea 102 ani, i-a povestit că își aducea aminte cum ieșeau și se duceau la plimbare, dimineața, Eminescu cu Creangă. Pe poet și-l amintea îmbrăcat într-un veston albastru, iar pe Creangă în haina lui de șiac. Creangă a venit și el la Văratec pentru a-l vizita, la bolnița de la Mănăstirea Neamț, pe Eminescu. La sfârșitul vieții, poetul a scris acele frumoase rugăciuni: „Răsai asupra mea, Lumină lină” sau celălalt, „Rugămu-ne îndurărilor luceafărului mărilor”, din „Dumnezeu și om”, „Învieerea”, „Colindele”. „E foarte important pentru un intelectual să aibă temelia de credință”, afirmă maica Benedicta care scrie despre rolul noosferei, dar și despre alienare.

În capitolul *Dependența de cer*, maica reia mărturiile despre Văratecul ca loc sacru. Drumul de la Piatra-Neamț până la mănăstire, drum cu suișuri și coborâșuri, dezvăluie tot felul de minunății. Ea seamănă acel drum al misterului cu pelerinajul spre Delphi, doar așa te puteai întâlni cu Zeul, cu Dumnezeu, cu Epifania, care îl dezvăluie pe Dumnezeu. Chiar și pe timpul comuniștilor, purta o cruce grecească la gât, iar dacă era întrebată ce poartă, spunea că este trifoi. Deși am scăpat de comuniști, credința ne este și acum în pericol. Ortodoxia noastră atât de tolerantă se vede brusc confruntată cu nenumărate atacuri din afară și dinăuntru, tocmai pentru că a fost o biserică rugătoare, nu militantă. Călugării și călugărițele și-au făcut datoria către țară și către Dumnezeu într-un chip tăcut, închiși în chiliile lor. „Acum li se reproșează lipsa capacității de a ieși în afară”, spune cu indignare viitoarea călugăriță. Monahii ne învață isihia, vor să ne dăruiască liniștea, de aceea îl apreciază pe Vasile Voiculescu, poetul isihast. După ce s-a călugărit, maica Benedicta a mărturisit că nu s-a mai despărțit de acel loc decât foarte rar când mergea prin pelerinaje. La Soveja care îi era atât de dragă a fost descoperită *Miorița*:

prin mitul mioritic păstrăm legătura noastră ontică și de spirit cu întregul univers, iar prin mitul manolic, mitul jertfei pentru durata operei, vom învăța veșnic, după un model perfect, că sacrificiul persoanei stă la temelia oricărei creații durabile, din orice domeniu, fie culturală, fie știință, fie, pur și simplu, existență,

afirmă autoarea (p. 149). Lumea actuală trăiește în era numită de indieni kaliyuga, pe care creștinii o desemnează ca o perioadă preapocaliptică, iar Blaga vorbește despre sfârșitul unui eon și posibilul început al altui eon, este o etapă a „decăderilor”, a modificărilor multiple, când se trece de la cultura cuvântului la cultura vizualului, când se renunță la vechile valori ale umanismului, adică la cuvântul scris. Omul superior nu poate fi deusolat, el, având modele bune, are o libertate interioară. Scriitorii clasici au oferit modele puternice. Maiorescu i-a avut lângă el și i-a lansat

pe: Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici. Criticul a promovat modele autentice culturale.

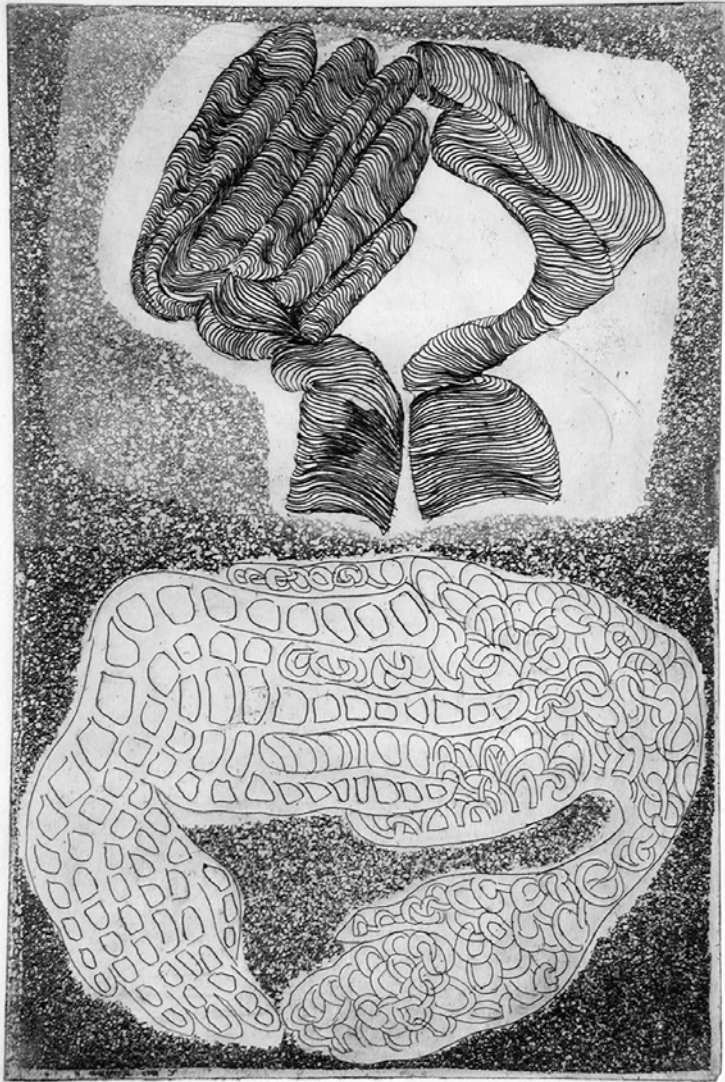
„Va dați seama cum ar fi atacat, insultat un Maiorescu astăzi și mai ales de câte partide?”, se întreabă exegeta.

Românu-i foarte talentat, dar nu trebuie să-i zăpăcești zilnic mințile cu sminteli. Dacă nu-i pui în față modelele autentice, el ce poate să înțeleagă și să facă? Am găsit o foarte frumoasă definiție a artei postmoderniste: arta care înfățișează viața și arta în cioburi. Excelent! Totul este fragmentat, totul este sfâșiat, totul este vulgarizat, din nenorocire, degradat sub aspect al formei. Mă gândesc la limba română, care a ajuns unde a ajuns (p. 185),

sunt alte adevăruri dureroase dezvăluite de autoare. Dacă „New Age” („Noua Eră”) distruge totul, trecut și viitor, fărâmițează totul, cultura adevărată întemeiată pe verticalitatea creștină este cea care ne dă șansa dăinuirii ca neam și ca oameni. Cultura română are menirea să facă sinteza între Est și Vest, noi am fost o țară de sinteză. Mircea Vulcănescu, Simion Mehedinți, Noica au scris despre specificul național.

Noi am fost un neam foarte cuviincios. Un neam ca al nostru, cel românesc, a trecut prin atâtea restriți, înconjurat numai de dușmani... Satul, cum știți, a fost în viața noastră nucleul păstrării credinței și al tradiției...(p. 361).

Când a fost întrebată de Daniel Gelsi care e misiunea poporului român, profesoara a răspuns că suntem așezați la o răscruce de drumuri, la o răscruce de vânturi, și nu blânde; am fost așezați aici ca să rezistăm. Ștefan cel Mare a fost numit „Atletul lui Hristos”, în timpul Renașterii România avea un mare renume, exact în vremea în care turcii cucereau Constantinopolul, fiindcă noi eram aici cei care stăteam în fața pericolului. „Deci noi am fost bastionul creștinătății. Noi am apărat Europa... Am fost o trăsătură de unire între Est și Vest. Noi am fost o țară de sinteză” (p. 363). Poporul nostru era un popor al cuviinței, al cumpătării, era un păstrător al rânduielilor, legi nescrise, care făceau posibile trecerile dintr-o epocă într-alta, care făceau posibile înțelegerile între o parte a Europei și cealaltă parte a Europei. Dacii aveau virtuți similare creștinilor în sensul onestității, cumpătării, dacii erau pregătiți să primească religia creștină de la Sf. Apostol Andrei. De la noi, au plecat primii episcopi pe care i-am avut în Sciția Mică, adică în Dobrogea... Bretanion, Cassian, Dionisie Exiguul, prieten cu Ioan Gură de Aur. Din păcate, acum neamul nostru e amenințat să-și piardă ființa din pricina închinării la cei doi idoli: vițelul de aur (banul) și puterea, însă nădejdea este numai Mântuitorul, El este scutul și reperul. De aceea, maica Benedicta ne îndeamnă la căutarea sacralului, la rugăciune continuă după deviza *Ora et labora*.

Luminița Țăranu, *Metafora mâinii - Rugăciune*
(acvaforte și acvatinta, 19 cm x 13 cm), 1987

Ion Vinea **(17 aprilie 1895, Giurgiu –** **6 iulie 1964, București)**

Ion Vinea, pseudonimul literar al lui Ion Eugen Iovanachi, poet, prozator, publicist și traducător. Licență în Drept la Universitatea din București (1924), dar nu va profesa. Publică împreună cu Tristan Tzara și Marcel Iancu revista *Simbol* (1912). Colaborează cu poezii la *Noua revistă română* (1913) a lui C. Rădulescu Motru, apoi la *Rampa, Facla* lui N. D. Cocea, și *Seara*. Este unul dintre marii noștri gazetari interbelici. Polemist reductabil. Director al revistei *Chemarea* (1915). Promotor al avangardismului. Este redactor la *Deșteptarea economică și socială*, la *Omul liber* și la *Adevărul*. Fondează și conduce *Contimporanul* (1922-1932), revistă reprezentativă pentru avangardismul românesc. Revista a avut colaboratori celebri (B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Ion Barbu), dar și străini (Paul Éluard, Robert Musil, Joyce, Trakl). Este director la ziarul *Facla*. Publică la *Evenimentul zilei*, *Gândirea*, *Adevărul literar și artistic*. Între 1938-1944, este președinte al UZP. Face traduceri din Shakespeare și Edgar Poe. În 1954, este înlăturat din presă din cauza colaborării la *Evenimentul zilei*, cotidianul lui Pamfil Șeicaru. În 1956, este arestat și anchetat. În 1977, apare *Publicistica literară*, iar în 1984, *Săgeata și arabescul. Articole și pamflete*.

Opera literară

Poezii: *Ora fântânilor* (1964), *Poeme* (1969).

Proză: *Lunatecii*, roman (1965), *Venin de mai*, roman (1971).

Șef de școală avangardistă, autor de răsunătoare manifeste și programe literare, cum era acela al revistei *Contimporanul* (1922), al cărui director a fost, Ion Vinea este considerat un clasic al modernismului, prin contribuția sa originală la înnoirea lirismului. Debutând sub auspicii simboliste, Ion Vinea evoluează spre o poezie mai modernă, caracterizată prin „eliminarea sentimentului, a sensibleriei, a anecdoticului, prin înlocuirea, deci, a lirismului direct de confesie, printr-o expresie indirectă, deturnată, reținută, intelectualizată, prin amestecul peisajului intern cu cel extern, și, mai ales, prin notația inedită și neprevăzută”.¹

Promotor al modernismului, împreună cu Tristan Tzara, cu care scotea în 1912 revista *Simbolul*, Ion Vinea s-a despărțit de acesta și de exagerările dadaiste, poezia sa fiind, de fapt, a unui spirit confesiv, dublat de

¹ E. Lovinescu, *Scrieri*, 4, *Istoria literaturii române contemporane*, ediție de Eugen Simion, Ed. Minerva, București, 1973, p. 678.

autocontrolul lucidității. Marea popularitate a lui Ion Vinea în cadrul mișcării avangardiste românești venea din atitudinea scriitorului, din „refuzul” declarat al literaturii, adică al formulelor uzate, obosite, dar și din încercarea sa de a propune o nouă poezie, în spiritul vremii, „neanecdotică, neteatrală, netematică”,² cu mari libertăți prozodice și imagistică surprinzătoare, mascând însă un temperament liric, melancolic, cântând iubirea, natura, însurarea, singurătatea. Aceasta și explică gestul scriitorului de a-și fi adunat atât de târziu versurile într-un volum, în chiar anul morții sale: *Ora fântânilor*, 1964. Ora fântânilor este ora „liniștilor stelare”, a universului tainic, nocturn, a visului nostalgic, a tristeților provocate de stări confuze, emblematice.

Lunaticii este un roman al ratării. Nerealizând nimic în existența lui pământeană, din lene, din lipsă de voință, eroul (Lucian Lucu Silion) devine în cele din urmă o epavă. Eroul lui Vinea este un dandy care are locuință luxoasă, sinecură, femei, aventuri erotice, fecior de bani gata, care-și permite orice, fără a-și face prea multe probleme.

Opera publicistică

Ziare și reviste la care a colaborat Ion Vinea: *Facla* (1913-1914), *Rampa* (1913), *Seara* (1914), *Cronica* (1915-1916), *Adevărul* (1920-1921), *Contimporanul* (1922-1929), *Cuvântul liber* (1924-1925), *Curentul* (1929), *Evenimentul zilei* (1941-1943), *Steaua* (1960-1962).³

Ion Vinea a fost un cronicar literar frenetic. Elena Zaharia-Filipaș a publicat mai multe volume de publicistică în seria de *Opere* (vol. V, IX, X) din care putem ușor constata bogata sa activitate de comentator social-politic și cultural- literar.

Publicistica literară

În volumul *Publicistică literară*, apărut postum, la Editura Minerva, București, 1977, Ion Vinea a publicat mai multe texte în care a consemnat opiniile sale critice privind fenomenul cultural în ansamblu și fenomenul literar, în special, texte tipărite în diverse reviste literare, pe o perioadă îndelungată (din 1913 până în 1962). Textele au fost adunate de Constantina Brezu-Stoian, care prefațează cu competență cartea, subliniind trăsăturile esențiale ale publicisticii literare a lui Ion Vinea. Autoarea evidențiază înalta competență a autorului, spiritul polemic, pamfletar, promovarea valorilor autentice și descurajarea mediocrităților, a incompetenței. Cronică, recenzii,

² Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, Editura Minerva, București, 1972, p. 32.

³ Constantina Brezu-Stoian, *Ion Vinea – Publicistică literară*, Editura Minerva, București, 1977.

foiletoane supun analizei poezia epocii, proza, teatrul, profilul revistelor literare ale epocii.

Îată un text reprezentativ, publicat în *Contemporanul* (1922) și care, din păcate, își păstrează actualitatea! Este vorba despre „politicienii, presa și ziaristiții”. Cu o mare violență critică, ziaristul demască politica birocratică a brătienilor (a lui Vintilă Brătianu), care au impus noi legi privind libertatea presei:

Libertatea presei desființată prin legi marțiale în ciuda celor mai categorice opuneri constituționale; libertatea presei redusă de fapt la o virtualitate irealizabilă... prin prigonirea și terorizarea gazetarului însuși. De aici, trecerea delictelor de presă în competența tribunalelor ordinare. reînvierea medievalului monstru a delictului de opinie. (...) Sunt, pasă-mi-te, anume păreri care nu trebuie să-ți treacă prin cap, fără vinovăție. Ai voie să cugeți orice, afară de unele lucruri care rămân, uf! pe seama juraților.

Gazetarul vorbește ironic despre

presa ideală, fără denunțuri, fără invective, fără insuportabilele atacuri *ad hominem*, o presă de fabuliști sau de filosofi tratând într-una despre esența lucrurilor și lipsa de însemnătate și adevăr a aparențelor.

Și, mai departe:

De cincizeci de ani gazetarul a gândit, a scris, a lucrat pentru exploatatorul său, în schimbul simbricii precare sau a răsplatei cu grijă drămuțită, când stăpânul ajungea la putere.

Într-un alt text, „Jurnalist și romancier”, gazetarul pune problema pe care ne-am pus-o și noi: raportul dintre jurnalistică și literatură. El pleacă de la întrebarea: „poate fi cineva în același timp ziarist și mare scriitor?”. Cineva poate fi mare scriitor producând foarte bună gazetărie. „Un articol de ziar devine fapt literar mulțumită stilului, ideilor incluse și originalității expunerii”, „reportajul astăzi a devenit un gen literar...”, „unui reporter nu i se cer astăzi mai multe însușiri decât unui romancier, pe care trebuie să-l egaleze deopotrivă ca fantezie și simț de observație”. „Schița, nuvela, romanul sunt ajunse pe treptele lor deosebite de reportajul de diferite amplori. Eseul, studiul critic se încorporează articolului cotidian”. Vorbim aici de categorii arbitrare, rezultate adesea din realizările artistice.

În revista *Curentul* din 29 aprilie 1929, polemistul Ion Vinea dă o excelentă definiție pamfletului. Intitulat „Diatriba”, articolul a fost reprodus din *Curentul* și *Contemporanul* din 10 noiembrie 1929, sub, titlul „Pamflet și pamfletari”.

Pamfletarul devine simpatic când se adresează opiniei publice. E ca un atentat cu acid asupra monumentelor, statuilor, busturilor, efigiilor din for. Pamfletul

e un ritual al gloriilor curente. Arareori întâlnești chipuri și caractere dintr-un metal rezistent [...]

Cu toate că e descriptiv și analitic, pamfletul ține de lirism [...]

Sufletul lui e iubirea la gradul pe care-l numim ură, resortul lui e revolta [...] Ironic, sarcasm, invectivă: ceea ce e comun pamfletarului, e agresiunea și denunțul [...] Pamfletul se analizează prin formă, deci prin expresivitate. Adevărul în enunțuri plate e mai puțin convingător și activ decât o infamie bine redactată [...] Efectele pamfletului față de obiectivul lui sunt dezastruoase. Pamfletul e propaganda esențială, concentrată, explozivă, proiectează o lumină vibratoare, biciuiește atențiile, bruschează indiferența, dezlănțuie, raliindu-le pasiunile.

Și pentru că e vorba despre pamflet și pamfletari, iată o excelentă evocare a unuia dintre cei mai mari pamfletari ai noștri de la începutul secolului al XX-lea:

Geniul lui combativ s-a afirmat în mica revistă săptămânală, în ziare sporadice și de scurtă durată și a contribuit la zdruncinarea, cu lovituri de târnăcop, a temeliiilor regimului burghez: tronul și oligarhia parazită împărțită în două partide basculante ce se succedau avide la putere [...] ⁴

Scrisul lui Cocea s-a axat dintru început și fără abatere (caz aproape unic în presa primei jumătăți a veacului nostru) pe un ideal social și politic precis, de aceea fiecă notă, fiecă crâmpă, dezbărat de povara momentului, se propagă repercutat de ecourile istoriei. Cocea a fost un pamfletar adevărat.

Cine vorbește de pamflet – spune Courier – vorbește de o scriere plină de otravă. Vrei un exemplu? Iată acetatul de morfină. Un grăunte pus într-o cadă nu se mai simte, se pierde. Pus într-o ceașcă, îți face vărsături. Pus într-o linguriță, te ucide: iată pamfletul [...] În istoria literaturii, totuși, el rămâne numai pamfletarul profetic și căruia i-a fost dat să vadă aievea tot ceea ce a proorocit. Republica în locul monarhiei, Socialismul în locul pseudodemocrației penale a capitalismului. ⁵

Un alt portret exemplar evocat de Ion Vinea este al lui Nicolae Iorga, supranumit Un titan:

Memoria lui incomparabilă, varietatea neobișnuită a impresiilor, ascuțimea sălbatică a simțurilor, promptitudinea percepțiilor, spontaneitatea și frăgezimea ideilor, ordinea geografică în care se desfășura această vulcanică activitate sufletească și o pasionată dragoste de lucru, simulată de o inspirație mereu vie, mereu prezentă, toate aceste daruri strănse și organizate într-un singur ins, nu țin de scara posibilităților umane. Fără îndoială, Iorga făcea parte din rasa stinsă a Titanilor, de cari natura ne reamintește la răstimpuri

⁴ N. D. Cocea, „Gânduri și amintiri”, în *Steaua*. 12 dec. 1960.

⁵ *Ibidem*.

prin câte un trimis izolat. Acest trimis ne-a iubit și a crezut în noi. La suflul lui a crescut flacăra conștiinței noastre naționale. Ca un sfânt necunoscut a bătut drumurile tuturor țărilor în cari se vorbea românește.⁶

Ion Vinea a fost un gazetar cultivat, cunoscător al literaturii române și al literaturii europene, el scrie cu deplină competență despre literatura clasică și modernă, despre Sadoveanu și Caragiale, despre Bacovia și Victor Eftimiu, despre Galaction și Adrian Maniu, despre Arghezi și Urmuz, ca și despre Paul Verlaine și Apollinaire și Verhaeren, Gérard de Nerval și Albert Samain, despre Jean Moréas și simbolism, despre Dada și suprarealism, despre Heine și Théophile Gautier. De asemenea, el scrie despre revistele epocii, la rubrica „Răsfoim revistele” sau „Cărți și reviste”.

Între 1913-1914 este comentator literar la Foiața literară a ziarului *Facla* unde face recenzarea presei literare. El dezaprobă amatorismul, mediocritatea, incompetența. Critică limbajul presei, prețiozitatea stilului, pedantismul, fenomenul teatral, spectacolul, repertoriul. Face cronică literară propriu-zisă la *Adevărul* vorbind despre Adrian Maniu, Victor Eftimiu, Ion Pillat, Al. Macedonski.

În monografia pe care i-o dedică lui Ion Vinea (Editura Cartea Românească, București, 1972), Elena Zaharia face o prezentare complexă și completă a marelui scriitor și publicist, analizând cu profesionalism principalele date biografice, debutul, studiile, primele reviste, opera literară, opera jurnalistică, cu trimiteri concrete la text și comentarii profunde, de specialitate.

Aflăm, astfel, că în 1912 apare la București, „o mică revistă simbolistă, numită chiar *Simbolul*, pe care o editează doi adolescenți, I. Iovanaki și Samy Rosenstock”, doi liceeni, care vor deveni două personalități importante ale mișcării avangardiste de mai târziu. S. Samyro (Tristan Tzara) va deveni părintele dadaismului, iar celălalt, Ion Vinea, „va păși în arena avangardei cu un pas temperat și plin de distincție”. Este vorba despre Ion Vinea.

Aflăm, de asemenea, că, la invitația lui N. D. Cocea, directorul ziarului cotidian *Facla*, Ion Vinea devine colaborator permanent al ziarului. Ion Vinea recenzează cărțile și revistele apărute. El desființează producția literară mediocră a epocii.

În 1913, colaborează la *Rampa*, ziarul teatral. În 1914, colaborează la ziarul *Seara*, ziar politic cotidian. Tot aici, el își începe cariera de pamfletar (Victima: D. Anghel). Gazetăria însă rămâne pasiunea lui adevărată. Revista *Cronica*, editată de T. Arghezi și G. Galaction îl primește pe Ion Vinea printre colaboratorii săi permanenți. El scrie despre orice. Despre cărțile apărute, despre război etc. În 1915, apare *Chemarea*, revistă politică, polemică. „Avertismentul”, semnat de Vinea aici, este o „provocare la adresa

⁶ Ion Vinea, *Publicistică literară*, Ed. Minerva, București, 1977, p. 284.

presei epocii”. Continuă colaborarea la *Cronica* (1916). Despre semănătorism, poporanism și simbolism el consideră că nu sunt atât de importante. În 1916, Vinea se războiește cu *Noua revistă română*. În august 1916, România intră în războiul mondial. Revistele își suspendă apariția.

În iunie 1917, apare la Iași revista *Deșteptarea* („Deșteptarea politică și socială”). Articolul program condamnă presa „placidă și abstractă” a vremii. Este o revistă combativă, de orientare democratică. La 18 decembrie 1917, revista își schimbă numele în *Chemarea*, revistă săptămânală de politică, socială, literară, artistică. La 13 noiembrie 1918, *Depeșa*, un nou ziar scos de N. D. Cocea, devine *Chemarea*, ziar popular de dimineață, condus de N. D. Cocea. Ion Vinea face parte din redacție (1919-1920).

Pentru Vinea anii aceștia de colaborare cu N. D. Cocea reprezintă punctul cel mai radical al conștiinței sale politice care se apropie de înțelegerea ideologiei socialiste. În anii războiului și imediat după aceea, publicistica absoarbe aproape toate preocupările lui Vinea. Când apare *Gândirea*, Vinea este printre primii colaboratori (1921-1922).

Ion Vinea și Marcel Iancu, întors în țară, scot o revistă de avangardă – *Contimporanul* (1922-1932). În primii doi ani de apariție, revista se ocupă de problemele social-politice de actualitate. Are colaboratori de prestigiu. Orientarea de stânga a revistei indică atitudinea polemică față de concepția sistemului politic oficial, arătând simpatie pentru proletariat.

Contimporanul trece la propagandă directă în favoarea avangardei.

Anul 1924 reprezintă momentul celei mai energice afirmări a grupului de la *Contimporanul*. Acum e lansat celebrul manifest activist către tinerime:

Jos Arta căci s-a prostituat!

Poezia nu e decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă;

Teatrul, o rețetă pentru melancolia negustorilor de conserve;

Literatura, un elixir răsuflat; Dramaturgia, un borcan de fetuși fardați;

Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare; Muzica, un mijloc de locomoțiune în cer;

Sculptura, știința pipărilor dorsale;

Arhitectura, o antrepriză de mausoleuri înzorzonate; Politica, îndeletnicirea cioclilor și a samsarilor;

Luna o fereastră de bordel la care bat întreținută banalului și poposesc flămâzii din furgonetele artei.⁷

Noua artă promovată de *Contimporanul* este „constructivismul”.

„Constructivismul este arta «abstractă», care, crescută dintr-un simț optimist al vieții, purifică arta de orice urme de romantism, fiind expresia dorului de construcție al zilelor noastre”.

⁷ Ion Vinea, „Manifest activist către tinerime”, în *Contimporanul*, Nr. 46, 6 mai 1934.

Constructivismul de la *Contimporanul* a fost o formulă estetică a artelor plastice. Între colaboratorii importanți ai *Contimporanului*, amintim pe Ion Barbu, Tudor Arghezi, Ilarie Voronca etc.

În ianuarie 1930, Ion Vinea cumpără de la N. D. Cocea revista politică a acestuia, *Facla*, pe care o va conduce până în 1940. Aici Vinea se afirmă ca un adevărat ziarist politic. Articolele sale reprezintă cronică social-politică a anilor 1930-1940. *Facla* este un ziar de opinie. Vinea condamnă incapacitatea claselor conducătoare de a guverna. El consideră că singura salvare a ieșirii din criza politică este un „guvern de mâine al cărturarilor și muncitorilor”. Nu întâmplător, el scrie despre mișcările sociale ale muncitorilor de la CFR și de pe Valea Prahovei și constată că „România intră într-o nouă eră de frământări și de destrămare”.

În același timp, el vede pericolul ascensiunii lui Hitler și a fascismului. Oamenii de cultură sunt reprimați, revista *Facla* este atacată, Vinea însuși este atacat în redacție de o bandă de huligani care distrug arhiva și colecția revistei. În septembrie 1940, *Facla* e suprimată. În anii dictaturii fasciste (după 1940), când presa este supusă unei cenzuri severe, Vinea este nevoit să accepte colaborarea la ziarul de dreapta *Evenimentul zilei*. El încearcă să-și păstreze demnitatea de gazetar, ocolește problemele de propagandă politică și se orientează spre alte subiecte. După 1946, Vinea se retrage din gazetărie.⁸

Un masiv volum din publicistica lui Ion Vinea publică Mircea Vaida și Gheorghe Sprințeroiu.⁹

Cititorul de astăzi al publicisticii lui Ion Vinea își poate face o părere exactă despre aria de cuprindere tematică și profilul profesional al marelui gazetar. El publică eseuri despre literatură și artă, pamflete și foiletoane politice, manifeste literar-artistice, cronici și recenzii, articole, eseuri, evocări și portrete, reportaje, fapte diverse.

Ion Vinea a fost un gazetar complet, o conștiință a veacului, un intelectual rafinat și subtil, un pamfletist vehement care a crezut în ideile sale și le-a promovat cu consecvență și fermitate. A fost un gazetar de stânga, un militant pentru drepturile celor mulți, pentru adevăr și dreptate, împotriva abuzurilor de orice fel.

La capitolul „Cronici și recenzii” (din volumul îngrijit de Mircea Vaida și Gheorghe Sprințeroiu), Vinea face un bilanț al sfârșitului de stagiune teatrală. El consideră că „repertoriul trece înaintea regiei” și se întreabă: „pentru ce teatrele noastre nu joacă decât banalitate, pornografie, melodramă sau foileton? Pentru ce gonesc după ceea ce e de rând și trivial?”

Într-o altă cronică scrie despre *Suflete tari* de Camil Petrescu, piesă jucată la Teatrul Național, făcând o paralelă cu romanul *Roșu și negru* de

⁸ Pentru informațiile de mai sus, cf. Elena Zaharia, *Ion Vinea*, Editura Cartea Românească, București, 1972, 300 pp.

⁹ *Opere V*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, 450 pp.

Stendhal. În ciuda unor observații critice, gazetarul consideră că avem în Camil Petrescu un autor dramatic.

În alte cronici, el prezintă cărțile românești, expoziția pictorului Victor Brauner, o expoziție de artă românească, o antologie a poeziei noi și, din nou, un bilanț teatral al anului 1934. El își exprimă speranța că Teatrul Național se va primumi și reabilita.

La capitolul „Articole, eseuri”, într-un articol foarte important, „Politicienii, presa și ziaristii”, pune problema libertății presei, desființată prin legi marțiale. El vorbește ironic despre „presa ideală”, fără denunțuri, fără invective, fără insuportabile atacuri „ad hominem” și afirmă că Legea cea nouă nu mai izbește și libertatea presei, ci în persoana oarecum inviolabilă a gazetarului.

Într-un articol la fel de important despre care am scris deja mai sus, „Jurnalist și romancier”, Vinea răspunde la o întrebare: poate fi cineva în același timp ziarist și mare scriitor? El vorbește elogios despre necesitatea criticii precizând: „Pe orice plan, în orice domeniu, critica e necesară. Lipsa de control generează monștri”.

Într-un alt capitol, „Despre gazetărie și gazetari”, Ion Vinea subliniază: „În linii largi, destinul presei ar trebui să fie destinul acelora care se sacrifică progresului general, știind că, mai curând sau mai târziu, gestul singular va fi imitat de conștiința standard a celorlalți. Gazetarul trebuie doar să vadă și să înțeleagă limpede valoarea adevărului”.

În capitolul „Evocări și portrete”, el scrie elogios despre C. Mille, directorul *Adevărului*, ale cărui articole au lăsat ecouri și credințe în inima cititorilor, despre Ion Iancovescu, actorul, despre N. Iorga, patriot și educator de nație, despre M. Sadoveanu, poetul, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Dinu Lipatti, Camil Petrescu, Maria Tănase, Corneliu Baba etc.

Ion Vinea e și un excelent reporter. El scrie despre „Bicaz – port”, despre Dobrogea, despre Țara Bârsei, despre „Târgul de fete de la Muntele Găina”.

Ultimul capitol al cărții se numește „Pamflete și foiletoane politice”.

Teribilul pamfletist nu-i iartă pe politicienii corupți care au adus țara la dezastru, acuzați de incompetență politică, de abuzuri de tot felul, de ipocrizii și minciună.

Iată un exemplu în pamfletul „Instincte”:

Cu toate aceste trăsături tenebroase, ale imaginii pe care și faima d-lui Vintilă Brătianu ne-o trânteste despre sine ca pe o tiflă de suflet, ne-am zis: oricât de urgisit, oricât de stins ar fi ministrul de finanțe la minte, se poate oare să nu priceapă ceea ce un cetățean – cel mai simplu – vede și concepe? E admisibil oare ca d. Vintilă Brătianu și, după dânsul, un guvern și un partid să urmărească, printr-un complex de măsuri lucide, înălțarea țării și să ne ducă, dimpotrivă, vertiginos, dar cu ochii țintă la ideal, spre catastrofă?

Un alt virulent pamflet se intitulează „Boul”. Este, desigur, o metaforă:

A fost vițel. Azi e bou. Bou de-a binelea, bou integral, bou absolut. Domestic, literar, social și politic, bou, triplu bou, bou la însutit” [...] „În chip și loc de jug, boul nostru poartă o servietă, făcută din pielea vreunui frate nefericit” [...] „Pe tâmpenia lui de bolovan, pe ceafa lui bușită parcă de un bolid, pe bulgărul său cerebral, pe bolesnița lui buimac cugetătoare, pe burduful făpturii lui boante, bugete și bondoace – se bizuie o bălțată cireadă politică și culturală care se îmbulzește și dă buzna mugind îngrozitor. Și forța lui de rezistență e, toată, în tâmpenie.

Un alt pamflet îl vizează, curajos, pe Hitler...:

Gândiți-vă însă, dacă știrea se confirmă (că a înnebunit Hitler), ce catastrofe ar fi dezlănțuit asupra omenirii victoria lui Hitler, ascensiunea la cârma Germaniei a unui nebun, nedeclarat. Îndârjirea lui fioroasă, dezechilibrul lui căutându-și remediul în exaltare, ariile lui de schizofrenie, asmuțite în frazeologia darului de masacre, și lamentabilul, demoralizantul exemplu al acestui potențat semidoct cocoțat la conducerea poporului german, respingătorul spectacol al mutrei lui cu cheagurile mustăților ciuntite deasupra unei guri pizmașe și scremute, capul acesta imposibil...

Pamfletistul Ion Vinea a fost un vizionar. El a prevestit urgia vremurilor care vor veni, războiul și fascismul. Ca și N. D. Cocea, Ion Vinea a făcut din gazetărie o tribună zilnică de luptă pentru adevăr și dreptate. A pledat pentru cei asupriți, împotriva politicianismului, demagogiei burgheze.

Poet, prozator, gazetar pur sânge, promotor al avangardismului literar-artistic din România, Ion Vinea este un exemplu de dăruire și sacrificiu în slujba marilor idei pentru care a luptat o viață întreagă: adevărul și dreptatea.

Metafora ca ritm al gândirii poetice

Poezia este „timpul” izvorât din spațiul unui impuls ritmic de existență. În același moment este un loc al metaforei. Fiindcă, în aceste condiții, metafora caracterizează gândirea poetică, fiind fundamentul acesteia. Câmpul magnetic creat de metaforă are proprietatea de a coordona semnificațiile. Astfel, prin metaforă se realizează inspirația poetică drept expresie a gândirii. Poeții de mare anvergură au intuiția de a organiza metaforele într-un sistem, creând o profundă gândire poetică, cu un bogat fond metaforic. Când abordăm universul unei opere poetice, scriem de fapt despre forța cu care poetul a știut să-și construiască paleta sa de înțelesuri, subînțelesuri înglobate într-un sistem de semnificații, de specificitatea sa, deci despre metafora sa. Esența filozofică, la unii poeți profunzi, se află în câmpul metaforic. Când poetul este el însuși, adică în metaforă, se realizează o apartenență intimă, de profunzime la Idee, într-un univers al conștiinței și inconștiinței. Metafora este de sorginte filozofică. Un tot filozofic și liric, inseparabil, se realizează. O impresie de atemporalitate se realizează prin metaforă când realitatea imediată este aparent respinsă de aceasta. Gândirea poetizantă este dată de metafora întâmplătoare, când nu se constituie într-un sistem metaforic. În poezie metafora este o necesitate, dar și semn al conștiinței creatoare. Un ritm metaforic există la fiecare poet autentic, specific fiecăruia. Și Eminescu își are ritmul său metaforic, însă, diferit de cel al lui Alecsandri, Blaga, Stănescu, Virgil Mazilescu. Universul poeziei este creat de sistemul metaforic. Prin poezia lui Eminescu, sau a lui Blaga, a lui Nichita Stănescu, se creează impresia că se evidențiază o disjunctie metaforică, adică o mobilitate a polilor în câmpul metaforic, o glisare de sensuri. Prin metafore Lucian Blaga a recompus Spațiul și Timpul. Blaga efectuează însă o dublă lucrare: el nu numai că pune în evidență metafora ca o celulă poetică sensibilă, ci și ca o celulă sensibilizatoare, prin incantația de cuvinte. Însă nu abundența de metafore imprimă forța unei opere poetice, ci organizarea metaforelor, atâtea câte sunt, într-un spațiu de semnificații. Prin metafore se esențializează o realitate, se realizează o glisare dintr-un spațiu și timp determinat, spre o zonă a tangenței imaginarului și realului. Am putea spune că acest transport se duce spre mit, căci acesta are în sine raționalul ca domeniu filozofic și imaginarul ca domeniu poetic. Astfel, prin această structură a metaforei, poemul se încarcă cu semnificații de memorie a existenței, așa cum orice mit este o istorie (memorie) despre sine a umanității. Stilul unui poet trebuie dedus din consecvența sa cu sistemul de semnificații care, în final îl definește. Acest fapt înseamnă păstrarea ritmului său inițial. Din păcate, rareori judecățile de valoare făcute de criticii de poezie se fac din sistemul metaforic respectiv asupra aceluși sistem. Marea poezie este factorul inestimabil al viabilității unei culturi, cum și al

maturității sale; aceasta stă sub semnul ritmurilor distincte, de existență inițiate și fundamentale. Poetul aparține poeziei sale în virtutea faptului că el și-a contopit existența sa cu opera poetică. Chiar dacă prin aceasta nu descoperim întocmai Omul, însă, descoperim și înțelegem o esențialitate umană răsfrântă în destinul creatorului. Actul creației poetice este o angajare la Infinit, iar poetul, conștient de lucrarea sa, nu va putea niciodată să fie suspendat într-un punct imobil, ori în zona confortului intelectual, adică în spațiul trăirilor dobândite pe calea ideilor recepționate. Marea autenticitate eminesciană își are aici una dintre rădăcinile sale. Opera poetică autentică este o intervenție în Absolut, o simfonie ce vibrează în spațiu și timp definită la Spațiu și timp infinite, ea este, în fiecare Timp al său, o structurare ce tangențiază filozofia implicată, a noțiunilor fundamentale ale existenței. În măsura în care poetul răspunde în existența sa despre existență, avem clar ritmul interior al operei sale. Acesta, adică ritmul, nu este cadențare, ci o esență, un ritm ce exprimă o intimitate spirituală cu poetul, prin care cititorul este sensibilizat, apropiindu-l de ceea ce rămâne inefabil, adică esență. Poetului poezia îi devine o interiorizare și o interioritate necesare. Dacă pentru Mazilescu, poezia este un fel de expulzare a eului, pentru Stănescu ea este o adâncire a sinelui. Dar, pentru amândoi sistemul gândirii poetice disimulează realitatea, câtă vreme gândirea poetizantă a poezilor din secolul XIX numește o realitate. Dar nu se poate disimula o realitate mai înainte de a-i fi înțeles esențele, de a o fi trăit printr-o experiență proprie. O profundă și puternică experiență de viață naște un sistem poetic. Nu întâmplător că Eminescu, O. Goga, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu, Radu Gyr, etc. care au trăit mari experiențe de viață, au căutat un nou limbaj poetic. Sistemul de gândire poetică se construiește din semnificații care rămân mult timp printre noi, și apoi trec în ecou, ca un sistem de citate. Ele sunt, și devin și ale noastre, deoarece cuprind și exprimă esența umană. Pentru că este revelat eternul uman. O chemare lansată, o invitație disimulată, spre Întrebare, spre Neliniște este opera poetică. Aceasta trezește latențe spirituale. Ea se identifică uneori cu speranța, deoarece este și ea o tensiune spirituală spre viitor. Poetul este locuitorul operei sale și cel care încearcă o rezașezare de lumi. El este propria sa poezie. Iar Poezia este Poetul.

Luminița Țăranu, Noul stindard al Preasfântului Sacrament al Confraternității Ss.simo Sacramento Monte Porzio Catone - partea A, dedicată Preasfântului Sacrament, realizare: 2007-2011, dim. 4,20 m x 2,80 m (cel mai mare în Europa)

Lumiņa Țăranu, Noul stindard al Preasfântului Sacrament al Confraternității
Ss.simo Sacramento Monte Porzio Catone - partea B, dedicată Madonei din Loreto,
realizare: 2007-2011, dim. 4,20 m x 2,80 m (cel mai mare în Europa)

port cu mine fața ta dragă tată

*1. port cu mine fața ta dragă tată
și văd și aud și-ți miros respirația
de om tânăr
când îmi suflecai pantalonii*

*port cu mine zi de zi chipul tău
dragă tată
acum
mă podidesc plânsurile aducerilor-aminte
și băiatul meu
te poartă cu el zi de zi în rucsac*

*de la felul cum îți țineai genunchii
ridicați sub plapumă
până atunci când ai plâns în vie
cu lacrimi de foc pentru preda că n-a
rămas să te ajute la culesul strugurilor*

*când ne cântai la muzicuța vișinie
lângă godinul încins*

*atunci ai venit de la tăiatul de stuf
din deltă cum ne spunea mama
de fapt*

*veniseși din penitenciarele comuniste
erai fericit
și-ți țineai genunchii sub plapumă
când au venit mama și tata din sus
(părinții tăi)
să te vadă
erai fericit că ai venit acasă
și ei plângeau
și tu lăcrimai
în poza aceea cu mama
și cu noi doi viorel și dorin
erai foarte tânăr
la foto studio
aveai un rucsac gri și viorel
moșmolea o hârtie cu bomboane*

să stea cuminte în poză
eram fericiți
copii și părinți
în anul de grație 1965
apoi în 1966 eu am mers în clasa întâi

sub lumina neoanelor
și a zăpezilor de Crăciun
dragă tată

ne trăgeai pe noi doi, băieții tăi
de care erai atât de mândru
în sania de fier cu spătar de fier
unde eu trebuia să stau rezemat
și să-l țin strâns în brațe pe
fratele meu
„să nu care cumva să cadă
căci vom merge cu căluțul”
Doamne, ce fericire, cum lunecam

tălpile saniei și fulgii roiau
ca fluturii pe genele noastre
zburam și eram fericiți
frigul ne îmbujora
și secolii se topeau în clipe
anii fugeau și se întorceau înapoi
cu viteză năucitoare
mama rămânea în urmă
frumoasă, tânără și îmbujorată
să ne vegheze călătoria
de basm

păstrez în nări mirosul aerului rece al
dimineților
în care alergam la tren
„semnalul” era ridicat
iar noi doi ieșeam pe poartă
și dă-i fugă să ajungem în gară
cu geanta sub braț
și eu după tine
toată viața am alergat tată
după trenuri plecate
dar până la urmă ne urcam
și istovit, vlăguit de putere

gâfâind ca o locomotivă cu aburi
îmi trăgeam sufletul
ne așezam apoi pe bancheta CFR
și auzeam șuierul vesel al locomotivei
totul era uitat într-un minut
zâmbeam unul spre altul
și ne ștergeam broboanele de sudoare

altădată te-am văzut lăcrămând
când am adus-o pe mama de la spital
atunci spuneai că „dau tot ce am numai
s-o văd acasă”.

dar când ne sculai din somn
doar în chiloței cu trupurile firave
arse de soare
să-i cântăm lui gologan și să-i
recităm poezii
atunci tot fericit erai
de „mușchetarii” tăi
și câștile cu vin se tot aduceau
din beci
până dimineața.

m-ai luat de mână
și am văzut pentru prima dată
raiul pe pământ
la mănăstirea neamț
într-o zi de amiază

în „perioada bucurești” în geanta
cu care veneai de la serviciu
se găsea un mănunchi mare
de iarbă
cules de prin parcuri
să-ți ostoiască dorul de casă
să-l miroși așa din când în când
până acasă
apoi...

altădată ai venit cu rucsacul gri
care avea în exterior niște buzunare cu
clape metalice:
m-au dezlegat la ochi

*surorile medicale și te-am văzut
mai întâi ca prin ceață
apoi mai clar
ți-am văzut ochii plânși atunci dragă tată
lumina mă înțepa, m-au legat din nou
spunând că nu e bine decât când se
schimbă pansamentul
mi-ai adus biscuiți
acum eu îți aduc ție*

*am călătorit o noapte și-o zi
să te văd, acolo răstignit
între perfuzii
și-apoi o altă noapte și zi
să te văd în salonul de operații*

TEODOR DUME

Gândind la tata...

*demult nu-l mai aud pe Dumnezeu tușind
și nici pe tata strigându-mă
să-i duc sus pe acoperiș
o cană cu apă
știu că ultima dată
când
l-am văzut pe Dumnezeu lăcrima
iar lui tata
îi sângerau mâinile și picioarele
i-am strâns picioarele de obrazul meu
și i-am oprit sângerarea
m-a privit lung
ca și când
iar aș fi făcut vreo boacăină
apoi mi-a spus:
poate că la noapte
mă va chema Dumnezeu
ca să-i duc o cană cu apă
tu ești bărbat
să nu mă aștepti că
drumul o să dureze o veșnicie...*

Fântâna din care bea Dumnezeu

*uneori vreau să fiu doar cel care sunt
să uit de vocile celor din jur
să-mi mărginesc gândul
asemeni cerului de peste deal
în asfințit
sau poate fântâna
zidită lacrimă peste lacrimă
din care o să bea Dumnezeu*

*din trupul meu firav și plâns
să împrăștii lumină
peste cei care vin însetați și oboșiți
ca să privească în fântâna
din care bea Dumnezeu*

*sau poate aș putea fi
un om rău
măsurând înaltul cerului
cu ochii dați peste cap
ori chiar
un șarpe zelos
ce-și lasă urma dinților
pe lacrima căzută pe fundul
fântânii*

dar vreau Doamne să fiu cel care sunt

*nu mai am glas
trupul meu încă respiră
și va da apă
pentru fântâna zidită
lacrimă peste lacrimă
din care o să bea Dumnezeu*

*să nu mă faci Doamne
să obosesc în zadar
lasă-mă să fiu cel care sunt...*

OVIDIU ȚUȚUIANU

Mihai Eminescu n-a fost ateu!

*Cine-o combate pe ea (Biserica națională-n.a.) și ritualurile ei
poate fi cosmopolit, socialist, republican universal ...
dar numai român nu e!*
Mihai Eminescu

Pornind de la poziția intransigentă a ziaristului Mihai Eminescu față de abateri de la etică a unor fețe bisericești și de la înțelegerea deformat-tendențioasă a unor creații literare cum ar fi poemul *Împărat și proletar*, unii critici l-au etichetat drept ateu. Acest fapt a fost perpetuat, mai ales în condițiile celor 50 de ani de ideologie comunistă pe care i-a trăit România. Iar unele ecouri sunt întreținute și în prezent de noi denigratori.

O analiză documentată și obiectivă demonstrează însă falsitatea acestei concluzii.

Maica Olimpiada

În primul rând, se cunoaște că Mihai Eminescu s-a născut într-o familie numeroasă, cu multă credință. Din documentul iconomului Costache Lăzărescu (1872), reiese că la Mănăstirea Agafton, situată la 8 km de Botoșani au slujit: „Maica Fevronia, Maica / Stareța Olimpiada, Maica Sofia, toate trei surorile Ralucăi Iurașcu, mama lui Eminescu, dar și o verișoară a poetului, Maica Xenia (fostă Safta Velisari)”. Poetul mergea frecvent atât în copilărie, cât și la maturitate să-și vadă mătușile și verișoara la Agafton. Istoricii spun că mătușile sale l-au învățat alfabetul și i-au pus bazele educației religioase.

Biserica Mănăstirii Agafton
(construită între
1838-1843)

De asemenea, printre rudele lui Eminescu, de parte bărbătească, s-au numărat: monahul Calinic, viețuitor al mănăstirilor Neamț și Secu, precum și părintele Iachift (Iachint) Iurașcu, viețuitor al Mănăstirii Coșula din Botoșani, devenit apoi administrator al Seminarului Teologic „Veniamin Costachi”.¹

Călugărul Iachift

În al doilea rând, în multe din creațiile „poetului nepereche” reies evlavlia și aplecarea sa spre esența ortodoxiei. În *Colinde, colinde*,² copiii și fetele se bucură și își piaptână părul pregătindu-se de urat iar totodată: „De dragul Mariei / Ș-a Mântuitorului / Lucește pe ceruri / O stea călătorului”. Poezia *Învierea*,³ preia cântarea tradițională de Paști amplificându-i măreția și emoția: „Cântări și laude-nălțăm / Noi, ție unuia / primindu-l cu psalme și ramuri, / Plecați-vă, neamuri / Cântând Aleluia!... Christos a înviat din morți, / Cu cetele sfinte, / Cu moartea pre moarte călcând-o, / Lumina ducând-o, / Celor din morminte!”

¹ Tudorel Rusu, „Din creațiile lui Eminescu reiese evlavlia acestuia”, în *Lumina*, 17 ianuarie 2014.

² Mihai Eminescu, *Poezii, proză literară* (sub îngrijirea lui Petru Creția), vol. II, Editura Cartea Românească, București, 1978, p. 35.

³ *Ibidem*, pp. 35-36.

Merită menționat și mesajul ce străbate poezia *Răsai asupra mea...*,⁴ unde reîntălnim invocarea Sfintei Fecioare Maria: „....., Străin de toți, pierdut în suferința, / Adâncă a nimicniciei mele, / Eu nu mai cred nimic și n-am tărie. / Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința / Și reapi din cerul tău de stele: / Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!”

Dar, fără îndoială, capodopera „teologică” a lui Mihai Eminescu rămâne *Rugăciune*,⁵ una dintre cele mai frumoase și impresionante închinări către Sfânta Fecioară Maria, din literatura română și din cea universală: „Crăiasă alegându-te, / Îngenunchem rugându-te, / Înălță-ne, ne mântuie / Din valul ce ne bântuie; / Fii scut de întărire / Și zid de mântuire, / Privirea-ți adorată / Asupra-ne coboară, / O, maică prea curată / Și pururea fecioară, / Marie! / Noi ce din mila sfântului / Umbră facem pământului, / Rugămu-ne-ndurărilor, / Luceafărului mărilor; / Ascultă-a noastre plângeri, / Regină peste îngeri, / Din neguri te arată, / Lumină dulce, clară, / O, maică prea curată / Și pururea fecioară, / Marie!” În zilele noastre, această minunată poezie a fost recitată la Vatican, în limba română, de către Papa Ioan Paul al II-lea.

Eminescu a fost un mare patriot, dar și un apărător al Bisericii Ortodoxe.⁶ Mărturiile lui, inserate mai ales în ziarul *Timpul*, rămân peste veacuri, ca un adevărat testament scris parcă anume pentru cei care se încapățânează încă să-l considere ateu: „Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și a unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea printre poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanei de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e”.⁷

Cât privește așa-zisa apartenență a lui Eminescu la orice fel de mișcare ocultă, transnațională, cuvintele poetului sunt mai mult decât edificatoare și mai actuale ca niciodată: „Desprețuind Biserica noastră națională și înjosind-o, ateii și francmasonii cum sunt toți, ei ne-au lipsit de arma cea mai puternică în lupta națională; disprețuind limba prin împetrișări și prin frazeologie străină, au lovit un al doilea element de unitate; disprețuind datinele drepte și vechi și introducând la noi moravurile statelor în decadență, ei au modificat toată viața noastră publică și privată în așa grad încât românul ajunge a se simți străin în țara sa proprie. Odinioară o Biserică

⁴ *Ibid.*, pp. 37-38.

⁵ *Ibid.*, p. 37.

⁶ *** <http://www.razbointrucuvant.ro/2013/06/15/eminescu-aparator-al-ortodoxiei-irina-nastasiu-cine-combate-ortodoxia-poate-fi-orice-dar-numai-roman-nu-e>.

⁷ Mihai Eminescu, „Liber-cugetător, liberă-cugetare”, în *Timpul*, 2 februarie 1879, în *Opere*, 1989, vol. X, p. 187.

plină de oameni, toți având frica lui Dumnezeu, toți sperând de la El mântuire și îndreptându-și viețile după învățăturile Lui. Spiritul speculei, al vânătorii după avere fără muncă și după plăceri materiale a omorât sufletele.(...) Biserica lui Mateiu Basarab și a lui Varlaam, maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului, ea care domnește puternică dincolo de granițele noastre și e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat, ce va deveni ea în mâna tagmei patriotice? Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului, mână-n mână cu sărăcia claselor lucrătoare, amenință toată clădirea măreață a civilizației creștine”.⁸

În al treilea rând, deși marele poet a avut o viață zbuciumată, cu multe frământări și căutări, nu a neglijat niciodată credința. Încă din timpul studenției de la Viena, împletind patriotismul cu respectul religiei strămoșești a fost sufletul mării „serbări de la Putna” (15/17 august 1871), menite să adune tineretul din toate ținuturile locuite de români, la mormântul lui „Ștefan cel mare și sfânt”, cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la târnosirea mănăstirii (eveniment decalat din 1870, din cauza începerii războiului franco-german). Cu această ocazie a recitat în fața mulțimii înflăcărata poezie *Doina*, care a produs o mare emoție în cadrul audienței.⁹ Teodor Ștefanelli, fost coleg de școală cu Eminescu la Cernăuți, membru ca și el al societății „România -jună”-Viena și participant la evenimentul de la Putna, relatează că poetul ar mai fi citit o poezie, într-un cerc restrâns, care s-a bucurat de un succes similar. Această odă ce însuma 23 de strofe, conținea și versuri cu caracter direct religios ca de exemplu: „„Mărire ție Doamne! O Iehova mărire! / Ce verși în noi durerea ca balsamul ceresc / Să cureți moliciunea, nedemnă moștenire / La pragul casei tale, palat dumnezeesc (...) Și imn de rugăciune sub bolțile bătrâne / Vibrează cu putere, și fumul majestuos / De smirnă, de tămâie din vasele divine / Se urcă către tâmplă în nour luminos (...) dar printre fum și lupte în cercul de lumină / Se văd cerești casteluri de-a lui Hristos tării, / Și între ele-i Putna în care-adânc se-nchină / Lui Ștefan Vodă astăzi ai României fii”. Interesant rămâne faptul că timidul june Eminescu nu a dat un răspuns la întrebarea curioasă a lui Ștefanelli: „De cine-i poezia?”¹⁰

În publicistica eminesciană se remarcă, printre altele, considerentele sale morale și asupra mării sărbători creștine – Sfintele Paști. „Vin zilele de înviere și trec (...) Ba credem că (Christos n.n.) a înviat în inimile sincere cari-au jertfit pentru învățătura lui, credem c-a înviat pentru cei drepți și buni, al căror număr mic este; dar pentru acea neagră mulțumire, cu pretexte mari

⁸ Mihai Eminescu, *Timpul*, 14 august 1882, în *Opere*, Vol. XIII, pp. 168-169.

⁹ Ovidiu Țuțuianu, *Mihai Eminescu și istoria*, Editura DacoRomână T.D.C., București, 2015.

¹⁰ Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Editura Cununi de stele, București, 2018.

și scopuri mici, cu cuvânt dulce pe gură și cu ură în inimă, cu fața zâmbind și cu sufletul înrăutățit, el n-a înviat niciodată, cu toate că și ei se închină la același Dumnezeu (...) puțini sunt cei aleși și puțini au fost de-apururi (...) Dar rămâie datina și înțelesul ei sfânt (...) și de nu va sosi niciodată acea zi din care să se-nceapă veacul de aur al adevărului și al iubirii de oameni, totuși e bine să se creadă în sosirea ei, pentru ca să se bucure cei buni în ziua învierii, când ne luminăm prin sărbătoare și ne primim unul pe altul și zicem frați celor ce ne urăsc pe noi și iertăm pe toți pentru înviere, strigând cu toții: Christos a înviat!¹¹

În anul 1886, în timpul în care Eminescu se afla bolnav la Mănăstirea Neamț, la solicitarea sa expresă, a fost chemat un preot pentru a-l spovedi și pentru a-l împărtăși. Preotul respectiv va consemna acest lucru în jurnalul propriu, subliniind că poetul era „limpede la minte” și că și-a exprimat căința pentru păcatele săvârșite, informație preluată și transmisă ulterior de profesorul Paul Miron.

De asemenea, Eminescu i-a mărturisit acestui preot duhovnic că dorește să fie înmormântat undeva la malul mării, dar în apropierea unei mănăstiri de maici, ca să audă, ca la Mănăstirea Agafton, minunata cântare „Lumină lină”.¹²

Mănăstirea Neamț, ctitoria lui Petru I Mușat (sec. XIV)

¹¹ M. Eminescu, „Paștele”, în *Viața culturală românească 1870-1889* (volum îngrijit de D. Vatamaniuc), Editura Vestala, București, 2003, pp.101-105.

¹² Ovidiu Țuțuianu, *Mihai Eminescu spirit enciclopedic*, Editura RawexComs, București, 2015.

Mihai Eminescu (1850-1889) – 175 de ani de la naștere.

Poetul în viziunea unui cercetător de peste mări și țări: Amita Bhose

În urmă cu aproape cincizeci de ani, în 1978, în cunoscuta colecție „Eminesciana” a Editurii Junimea din Iași vedea lumina tiparului un volum de multiplu interes pentru toate categoriile de cititori: *Eminescu și India*, semnat de Amita Bhose. Cartea atrăgea atenția asupra unui aspect mai puțin cunoscut al operei celui mai mare poet român, anume acela al filiațiilor, motivelor, temelor, a legăturilor insuficient studiate dintre creația eminesciană și literatura îndepărtatei Indii, dar și asupra unei cercetătoare care, începând din 1959 (când a pășit pentru prima oară pe pământul românesc, alături de soțul ei – inginer venit la noi pentru o specializare în domeniul geologiei) avea să-și înscrie numele lângă marii noștri eminescologi.

Dar cine era Amita Bhose?

Născută la Calcutta în 1933 într-o familie cu bogate tradiții culturale, a absolvit Facultatea de fizică și matematică din orașul natal în 1953 și șase ani mai târziu lua cunoștință pentru prima oară cu spiritualitatea de la noi, fiind fascinată de creația eminesciană, care îi va marca existența și activitatea culturală pentru toată viața.

Într-un interviu acordat lui Vladimir Udrescu în 1986 pentru revista *La Roumanie d'aujourd'hui* mărturisea: „Voiam să-mi dau doctoratul în bengali, dar l-am dat în română. De ce? Aș fi putut să-l dau în engleză, limbă pe care o cunosc foarte bine. Și totuși, nu: am hotărât să-l dau în română, și am ales această limbă pentru că în ea am descoperit o lume. Nu numai pentru mine, dar și pentru compatrioții mei. Din acest punct de vedere, sunt primul indian care a popularizat valorile spiritualității românești în India. Și am făcut-o fără să recurg la intermediari...”.

Până la acel interviu Amita Bhose parcursese însă, un rodnic drum în eminescologie (și nu numai). Urmase un curs de limba română, după care, în 1972 i s-a oferit ei înseși ținerea unui curs de limba și literatura bengali la Universitatea București, an în care a primit și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerea lui Eminescu în bengali.

Din 1978 Amita Bhose a fost angajată lector suplinitor la Catedra de limbi orientale, predând în limba română cursuri practice de sanscrită și bengali și cursuri teoretice de civilizație și estetică indiană. În 1974 redactase un *Curs de bengali* și *Manual de bengali*, urmat de *Dicționarul bengali – român*, apoi de *Manual de bengali* (1988) – toate acestea fiind scrise de

mână, cu ajutorul studenților ei, tipografiile nedispunând de caractere bengaleze.

În paralel cu activitatea didactică Amita Bhowe s-a afirmat și ca traducătoare în limba română din bengali tipărind: *Proverbe și cugetări bengaleze, Povestea prințului Sobur, Scrisori rupte de R. Tagore*. A stabilit textul *Gramaticii sanscrite mici* de Fr. Bopp (tradusă de Eminescu și rămasă în manuscris), cu aparatul critic necesar (avea să apară în vol. XIV al *Operele lui Eminescu*, Editura Academiei, București, 1983). În 1978 îi apăruse volumul amintit la începutul acestor rânduri.

Până în 1992, când s-a stins din viață la București, Amita Bhowe a publicat în reviste periodice peste 50 de traduceri din română în bengali și din bengali în română, peste 90 de articole și studii. A susținut peste 100 de conferințe și emisiuni radiofonice și a acordat peste 20 de interviuri.

Spirit neliniștit și în permanentă căutare de filiații, legături, note comune ale celor două limbi, indiană și română, Amita Bhowe a avut revelația descoperirii unor neașteptate apropieri între cele două culturi și popoare, neîntârziind să le facă publice ca pe niște mari surprize spirituale.

Din treaptă în treaptă, cu o determinare constantă, depășind dificultățile limbii române (pe care azi o stăpânește desăvârșit) – scria Zoe Dumitrescu-Bușulenga în 1978, la apariția vol. *Eminescu și India* – dr. Amita Bhowe a regândit creația eminesciană într-o comparație neîncetată cu înțelepciunea tradițională, cu filosofia și literatura Indiei. Și a fost izbită de analogiile profunde dintre demersul gândirii mito-poetice și acela al poezilor patriei sale, de la autorii Imnurilor Vedice la Kālidāsa și până la Rabindranath Tagore. Atunci a încercat să se întoarcă spre cauzele posibile ale confluențelor, pe care le-a cercetat și le-a sistematizat, cu minuție indiană și cu rigoare științifică europeană.

Fără îndoială, demersul Amitei Bhowe în studiul atât de elogios salutat de Zoe Dumitrescu-Bușulenga a reprezentat o adevărată aventură când despre Eminescu au scris atâția, de la Maiorescu și Iorga până la G. Călinescu, Perpessicius și încă mulți alții. O aventură pe care nu și-o putea asuma decât cineva pătruns până în cele mai ascunse firide ale sufletului său de o iubire nemărginită față de marele poet român.

Prima mea întâlnire cu poezia eminesciană – mărturisea ea într-un loc – mi-a produs o mare uimire. Descopeream o întreagă lume, în care Orientul se întâlnește cu Occidentul, Europa se unește cu Asia, finitul se „dezmargințește” și granițele se șterg. Poezia lui Eminescu în totalitatea ei – de la oda funebră *La mormântul lui Aron Pumnul* până la epitaful purificat al poetului, *Mai am un singur dor* – mi s-a dezvăluit astfel ca o melodie neîntreruptă, îngemănând toate hotarele timpului și ale spațiului.

Eminescu și India este în egală măsură o carte a iubirii față de marele poet, dar și o carte a omului de știință, elaborată după criterii bine și exact stabilite. Iată și titlurile celor șapte capitole pe care le cuprinde: India și

romantismul european, India și conștiința poporului român, India și conștiința lui Eminescu, De ce Eminescu a fost atras de India?, Ecouri din Kālidāsa, Întâlnirea cu buddhismul, Trecerea la Vede. Sunt reliefate: cadrul de manifestare, „rama” spațială și temporală, alegerea fragmentelor necesare în demonstrație, concluziile ce decurg în urma analizelor de idei și de text etc.

Evident, fiind vorba de o monografie tematică de excepție, ecoul apariției ei i-a provocat pe mai mulți ziaristi, doritori să afle culisele, impulsurile interioare care au determinat scrierea volumului; aceștia n-au întârziat s-o provoace pe autoare la destăinuire. Amita Bhose s-a destăinuit cu generozitate:

Pentru mine, Eminescu reprezintă esența spiritualității românești. Poetul nu s-a apropiat de India dintr-o curiozitate intelectuală, ci pentru a se regăsi pe sine. Sușin părerea lui Sergiu Al. George că România și India au același fond al sensibilității. Excursia mea spirituală în universul eminescian a fost primul pas pentru a explora prezența Indiei în fondul arhaic al înțelepciunii românești, nealterat de impactul cu culturile străine. Pe de altă parte, în concepția străveche indiană, kavi (poet-înțelept) este cel care are revelația adevărului. Astfel, Eminescu, rostind „unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul“, în mintea mea de indian, este și va fi un adevărat kavi.¹

Și în alt loc:

Călinescu a și observat, cu ironie, că fiecare crede a fi de datoria lui să aducă o interpretare a *Luceafărului*. Nu toate interpretările, bineînțeles, au certă valoare științifică, dar în totalitatea lor ele prezintă complexitatea acestui poem, pe care-l putem numi *Mahabharata* al României. Sunt aici sentimente omenești, adâncimi filozofice, explorări științifice, valoare estetică, muzicalitate, perfecțiune a formei artistice –, toate reprezentând, parafrazându-l pe Eminescu, cel din *Sărmanul Dionis*, „pădurea într-un sămbure de ghindă“ ori „reflectarea cerului înstelat într-un strop de rouă!“. Astfel, *Luceafărul* cuprinde toate fațetele creației poetice eminesciene, în special, și ale liricii române, în general.²

Vorbind într-o conferință intitulată „Doi poeți care nu s-au văzut niciodată, Eminescu și Tagore,³ Amita Bhose ținea să precizeze:

Tagore a trăit 80 de ani, dar a avut o inimă tânără până în ultima zi. Eminescu a trăit doar 39 de ani, dar a fost totdeauna mult prea matur pentru vârsta lui, fapt analizat și subliniat de George Munteanu în *Hyperion* (I). Amândoi au fost de-a pururi tineri. Poate de aceea sentimentele tineretului au găsit exprimări atât de frumoase, de sensibile în creațiile lor.

¹ Interviu consemnat de Steluța Pestrea, în *Gazeta de Transilvania*, 24-25 mai 1990.

² Interviu acordat lui Nicolae Ţone, în *Facla*, nr. 3, 4, 5, 6, 1990-1991.

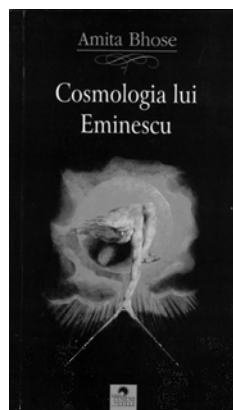
³ Textul acestuia a fost publicat și de noi în revista *Bucureștiul literar și artistic*, nr. 6-7 (129-130), iunie-iulie 2022.

Când un tânăr indian și o tânără indiană cunosc sentimentul dragostei, ei îl definesc prin versurile lui Tagore. Asemănător se întâmplă, cred, și cu Eminescu în România. Poate că, fără Eminescu, dragostea tinerilor români n-ar fi avut și n-ar avea atâta frumusețe, duioșie și puritate.

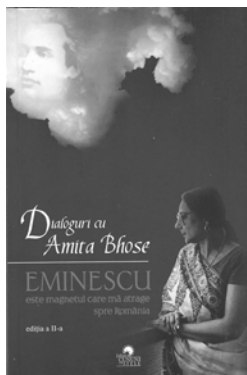
Eminescu, ca și poeții indieni, a privit acest sentiment uman ca parte integrantă a sentimentului cosmic. Pentru el, nimic pământesc n-ar fi fost prea mărunț. Toate elementele și toate vietățile naturii își au locurile lor distincte în poeziile lui de dragoste. De la „cariu”, și „greier”, până la astrele cele mai depărtate, toate au fost armonizate într-un peisaj atotcuprinzător și colorat. Oamenii se integrează în această tulburătoare panoramă cosmică, făcând ca dragostea, iubirea să se regăsească în creații scilicitoare, nemuritoare.

Sub titlul *Cosmologia lui Eminescu* (Editura Cununi de Stele, București, 2013) d-na Carmen Mușat-Coman, aduna între copertile unei singure cărți articolele publicate de Amita Bhowse în presa culturală, orânduie astfel: Indicații de pronunție, Viziunea cosmogoniei eminesciene, Cine-i bătrânul dascăl din „Scrisoarea I”?, Cosmogonia indiană și „Scrisoarea I”, Filosofie și mitologie indiană în „Sărmanul Dionis”, Trecerea la Vede, „Repaos” și „chaos”, *Cosmologia lui Eminescu*, Ritmul cosmic în lirica eminesciană.

Volumul se constituia într-un valoros și interesant adjuvant al demonstrațiilor din cartea *Eminescu și India*.

Amita Bhowse – ținea să precizeze editoarea în Cuvânt înainte – subliniază în mai multe rânduri (în spiritul celor mai noi și mai validate orientări comparatiste) că uimitoarele concordanțe dintre cosmologia eminesciană și cea din vechile cărți sacre ale Indiei se explică „fie prin cunoașterea sanscritei” (și a mai multor texte vechi indiene decât se credea înainte), fie „prin intuiție”. E vorba, așadar, de „izvoare”, dar și de „analogii”, de „coincidențe” care atestă o dată mai mult genialitatea poetului român.

Propunând unghiuri noi de analiză și interpretare, contribuțiile Amitei Bhowse la eminescologie reprezintă – în perspectiva unor viitoare istorii literare – un punct de reper peste care nu se va putea trece.

Acoperământul

*La marginea pieței
o femeie cu mâna întinsă
cerșește fragmente din fiecare trecător
pentru a coase un acoperământ*

*depinde din ce colț al orașului vii
de unde privești
căci de departe pare o mantie albastră
purtată de madonele lui Fra Angelico
sau roșie ca cele ale lui Van Eyck
toți au impresia că-n nebunia ei
vrea să acopere statuile
într-o lume atât de dezbrăcată*

*femeia e acolo de când m-am născut
sau poate dinainte*

*a venit și rândul meu
și i-am dat partea mea
am simțit apoi nevoia
să mă așez lângă ea
să mă încălzesc*

*de sub pătură nu se mai simțeau nici asperitățile peticelor
nici a ațelor
era acum doar miliarde
miliarde de terminații nervoase dintr-un plămân nesfârșit
transparent
ce inspira și expira universul fiecăruia*

Poeme efemere

*În parcul de distracții de la marginea orașului
prietenul meu cel mai bun
vinde șarmant fiecărui trecător pentru un zâmbet
poeme efemere
poeme scurte
dar percutante
cuvintele precum picăturile de ploaie*

lovesc în pământurile uscate
sămânța bucuriei de a trăi
care e ascunsă de cele mai multe ori
adânc
foarte adânc
sub fereacăt
prietenul meu cel mai bun
stă însă zi și noapte acolo
nu îi e sete
nu îi e foame
nu îi e frig
înveșmântat doar în scoarța fragedă a cuvintelor

parcul de distracții s-a mutat de curând
într-o altă urbe zgomotoasă
a trecut un an
doi
trei
cinci
și el e tot acolo
asemeni unui sfânt din Tibet
nemișcat
hrănindu-se doar cu razele soarelui
în trupul lui și-au făcut acum păsările cerului cuiburi
și vorbește prin ele
și cu ele
precum Francisc de Assisi

oamenii vin
ei vin în continuare
să cumpere cu miile
copiii curioși îl ating
își lipesc urechea de inima lui
să audă bătaia poemelor
și doar ei
singuri ei
le primesc în dar

MARIA CEAUȘ

Cicloul islandez - meditații

*Pare că mai toată lumea a făcut facultatea
de schimbări climatice (e adevărat pare că online sau pare că la ID)
toți eructează targheturi eco-conștientizatoare
EL verde imperturbabil
deasupra tuturor
între două cataclisme pare că citește
pe wi-fi literatură Cli-fi (să recunoaștem e cel mai bun autor
de scenarii apocaliptice)
ultima lectură pare „Parable of The Sower” varianta Octavia Butler
i-a dispăcut
de câteva zile scuipe biodegradabil Earthspeed și tună și fulgeră
cu glas de ciclon cere drepturi de autor pentru titlu
în islandeză.*

Atelier

Domnului Robert Roșioru, cu prețuire

*Cuvintele Tale dulgheresc înțelesuri
strâng în puncte limite
cu chei la îndemâna oricui
ancorează în bastonul semnelor de exclamare
strâns cu nod marinăresc firescul
în punctele semnelor de întrebare bat meșterește
cu ciocănel judecătoresc
adevăruri în ținte cărunte
pe care le descoperi inevitabil
chiar și la orice băcănie de intersecție.*

LORENA LUPU

Destinul unui autor dublu cenzurat*

„Despre autorul Ion C. Pena nu am aflat din manualul de limba română. Nici dintr-o publicație literară. Nici dintr-o bibliotecă, o librărie sau un cenaclu. Despre autorul Ion Pena am aflat de la nepotul domniei sale, domnul Marin Scarlat, care și-a făcut o misiune din a-l reabilita și promova.

De ce? Nu pentru că Ion Pena nu ar fi avut o intensă activitate literar-publicistică. În scurta sa viață, a publicat în reviste locale și naționale deopotrivă. A onorat paginile unor publicații cu un bun renume, cum ar fi *Universul literar*, *Vremea*, *Prepoem*, *Păcală* sau *Epigrama*. În decurs de numai câțiva ani, a pregătit două volume cu care urma să debuteze, *Iarmaroc* (versuri) și *Flori veninoase* (epigrame). Și, spune-se, avea și alte manuscrise, al căror conținut va rămâne pentru totdeauna un mister. De ce?

Pentru că autorul Ion Pena, în decursul celor 33 de ani pe care i-a petrecut pe pământ, a avut neșansa de a înfrunta (la propriu și la figurat) cele două valuri de extremism ale secolului trecut. Fascismul și comunismul. Și dincolo de talentul său literar, Ion C. Pena mai avea o calitate, rară pentru un scriitor: coloană vertebrală. O moralitate care nu cunoștea compromisul. Ticăloșia umană aferentă ambelor flageluri îl strepezea. Nu putea mima susținerea pentru crimele nici unuia dintre ele. Și acestea s-au răzbunat. I-au șters complet orice urmă a existenței și operei, i-au distrus manuscrisele și i-au nimicit eforturile.

„Când eram copil”, povestește Marin Scarlat, „mă uitam la portretul acestui bărbat interesant, cu ochi pătrunzători, și le întrebam pe femeile din familie: ‚Cine a fost acest om?’ Iar ele îmi răspundeau: ‚Lasă că nu trebuie tu să știi.’ Teama era reală pentru că, după moartea lui Pena, Securitatea și-a trimis oamenii în control, iar și iar, să confişte orice scriere a lui Pena și să se asigure că nu rămăsese nimic”.

A fost o traumă teribilă pentru o familie de țărani cu o situație materială modestă, din comuna Belitori, județul Teleorman.

Încă de la început, nașterea unui scriitor talentat și vizionar, în 1911, într-o familie simplă cu șapte copii, toți predestinați muncii câmpului, cum erau copiii de țărani în acea vreme, era foarte improbabilă. Dar Ion avea rezultate atât de strălucite la învățătură, încât a ajuns să-și continue studiile.

* Articol apărut în *România Literară*, Nr. 33, 5 Aug. 2016.

E drept, a fost îndrumat spre un domeniu practic, de utilitate imediată, pentru că nu-ți permiteai să fii boem când resursele-ți erau atât de limitate: a studiat la Școala de Comerț Elementar din Roșiorii de Vede, apoi a urmat Școala de Comerț Superior din Turnu Măgurele. Dar talentul literar, se știe, poate făuri frumuseți chiar și din „bube, mucegaiuri și noroi”; și a reușit să metamorfozeze viziunea critică a lui Ion C. Pena asupra economiei de concepție socialistă într-o lucrare literară care merită citită și apreciată la nesfârșit pentru satira subtilă, de factură swiftiano-orwelliană: *Moneda fantazienilor*. O satiră subtilă, dar atât de necruțătoare și de bine argumentată, încât, citind-o, înțelegi de ce acest autor dispărut de timpuriu, după o viață chinuitoare, marcată de lipsuri și eforturi continue, a ajuns în „fondul special (S) – interziși” al cenzurii comuniste. Acest lucru însemna că nici măcar lectorii de specialitate nu aveau acces la munca lui decât cu mare greutate.

Aflu că, în curând, *Moneda fantazienilor* va apărea în volum și salut acest lucru. E o carte de o rară originalitate în peisajul literaturii noastre, o carte care merită citită și gustată.

Poezia lui Ion C. Pena, confesiune a eforturilor continue ale tânărului silit să ducă o viață cumplit de grea, de collector de taxe la țară, unde asista direct la suferințe și sărăcie și avea misiunea ingrătă de a încerca să extragă impozite de la oameni care nu aveau ce pune pe masă, e de un lirism pe care unii l-ar putea considera expozitiv și datat, chiar dacă e izbitor în sine.

Epigramele sale, sclipitoare și tăioase, care au stârnit primul val de cenzură împotriva sa – cel lansat de legionari, care nu doar că i-au anulat editarea volumelor *Iarmaroc* și *Flori veninoase*, ci au închis chiar și Editura „Drum”, cea care urma să le publice – cum ziceam, epigramele care i-au adus prima condamnare extraliterară din partea tiranilor vremii, deși excelente, devin greu de savurat pe măsură ce țintele lor devin obscure, uitare de vreme.

În schimb, povestirea în două părți *Moneda fantazienilor*, scăpată ca prin minune de după toate indexurile și interdicțiile, e o dovadă a geniului vizionar care era Ion Pena, și a faptului că, dacă ar fi avut șansa unor vremuri mai prielnice și a unei vieți îndelungate, pe timp de pace – autorul a decedat pe front, în Al Doilea Război Mondial – am fi avut un titan al literaturii de anticipație.

Unii critici afirmă că *Moneda fantazienilor* e literatură absurdă, de sorginte urmuziană. Alții fac referințe, corecte altminteri, la Orwell și la percutanta sa satiră socială. *Moneda fantazienilor* are toate aceste nuanțe, dar are cu mult mai mult: e o profeție cutremurător de justă, analizată în cele mai intime amănunte, a structurilor, mecanismelor și ideologiei comunismului, care va urma. Ion Pena anticipează fenomene economice pe care nimic din perioada interbelică nu le prevestea, și care sunt în continuare o problemă, chiar și în zilele noastre. Propunând o inflație artificială, adică devalorizarea treptată a monedei, pentru a încuraja consumul și a descuraja economiile, Pena șfichiuieste consumerismul cu 50 de ani înainte ca acesta să fie definit ca atare de specialiștii în economie.

Deși nu a trăit în comunism, e ușor de bănuț că Ion Pena era familiar cu răspândirea ideilor socialiste, cu *Capitalul* lui Marx și cu pericolul ca o țară traumatizată de o extremă (cea dreaptă) să se refugieze în direcția opusă. *Moneda fantazienilor* anticipează acest mers al lucrurilor și anunță colectivizarea, nimicirea proprietății private, a micului întreprinzător, pentru bunăstarea tuturor.

Procedeul literar pe care îl aplică autorul e prezentarea tuturor acestor evenimente la persoana I, prin prisma unui eu narativ care nu are decât un imens entuziasm și călduroase cuvinte de laudă pentru ceea ce constată. Acest eu narativ e un jurnalist, însărcinat să viziteze o țară imaginară, Fantazia, unde se aplică toate aceste reforme. Dar eul narativ nu trebuie crezut pe cuvânt nici o secundă. Falsa sa naivitate e mască pentru amărăciunea neagră a autorului. Tonul său exaltat e contrapunctat de ironia perpetuă, mușcătoare. Iar impactul literar e izbitor.

Stilul povestirii este unul din punctele forte: dacă poezia lui Pena e expozitivă, stilul acestei proze e unul ermetic, cizelat cu grijă. Un ton voit sec, jurnalist, de o originalitate absolută în cadrul prozei românești interbelice. Formația economică a lui Pena și experiența sa de preceptor îl fac să prezinte cu rigoare și nuanță amănuntul dramatic concret de pe teren. Deși succinte, în ton de reportaj, acestea conving și izbesc. Autenticitatea e covârșitoare.

Apoi, pe măsură ce poporul este deposedat din ce în ce mai complet de proprietatea privată, și devine din ce în ce mai dependent, dictatorul luminat, descris la început ca un înțelept generos, tătuc al națiunii, își dă pas cu pas arama pe față. Portretul capătă tenebre neanticipate. Ultimul țăran chiabur, cel care a rezistat cu eforturi imense manipulării – și nu e greu pentru cititor să identifice acest țăran ca adevăratul alter ego al lui Pena, opus naratorului entuziast și naiv – are șansa de a descoperi adevărata față a dictatorului neiertător și cinic. Și să moară cu această imagine dezumanizantă în ochi.

Un destin pe care, putem spune, l-a împărțit cu autorul său.

Moneda fantazienilor nu e o lectură ușoară. Nu e „targetată” spre cititorul căutător de distracții pasagere. Nu e una dintre cărțile care mint. E printre cele care trezesc la realitate. Și de aici derivă o forță a scriiturii cu care puțini autori români se pot lăuda.”

se bănuiește

*se bănuiește că există undeva o țară în care
laptele și mierea nu contează
din cauza asta nici nu fac autostrăzi*

acolo

*Maica Domnului nu este inclusă
în sudalme
iar locuitorii au mândre contururi de lupi
îmblânziți până la confuzie
tinerii au cuminența munților iar femeile sunt
deopotrivă frumoase*

*regimul hidrografic și solul mustind de
înțelesuri
le ascund recoltele în metafizica sării*

acolo

*niciun om nu moare destul
și nici nu trăiește pe zimții monedelor
ei cred cu tărie în memoria cerului care
se hrănește cu iertare*

*câte unul mai scapă hotarelor și ajunge departe
cu haina lui de țărână
pe care nu i-o poate dezbrăca nimeni și nimic
are o poziție specifică de dor ce amintește
de un străin răstignit cândva*

*se bănuiește că această populație nu poartă
niciodată ceas
e-o cucernică nație care irită aurul cu disprețul său*

de aici

*ombilicul planetei atârnă
înnodat la ambele capete
ca un măr adamic înfipt în gâttejul constelațiilor*

de aici

*se spune că va țâșni un soi de pace
nemaîntâlnită
dar până atunci
această țară
va mai avea o vreme forma de lacrimă căzută
foarte de sus*

să poți risipi

*Risipa de verbe năuce
îmi face ziua și pământul un pic mai strâmte.
Calc vânt, respir pulberi de sticlă –
cumințenia-i exorcism eșecurilor, nimeni
nu a atins adâncimile singurătății contemplând
a trebuit să guste fierul oricărui cer
și pentru aceasta a plătit cu părăsiri...
Risipa de viață o face doar coasa, eu nu.
Arunc în toate sensurile cu fapte inutile
mă cred generos de viu, egoist de mort –
pe frunte
nu scrie nimic, destinul e o înșelătorie –
ca să poți risipi trebuie să ai ce!*

Cerului au început să-i cadă penele

*sunete sticloase coboară
peste urechea lumii din piatră
nervii vântului se cumițesc părelnic
își umflă plămânii cu taine și frig
miresele nordului aruncă buchetul
îl prinde marea bătrână și neagră
la nunta aceasta solstițiul stă la masa mare
și singurii nechemați sunt groparii
ceru-i pasărea uriașă care poartă-n ghearele ei
un miel și-un cuvânt nerostit
albul își împlinește asediul
preajma pare un imens spital când
cerului au început să-i cadă penele
noi spunem că ninge*

îngerul rănit

*când am ridicat îngerul
ce zăcea rănit
la margine de drum
i-am cerut să mă ducă
la cel ce se lepădase de el.*

*din mers,
i-am șters ochii plânși
și în locul aripii lipsă
i-am pus o aripă nouă
pe care nu știu de unde o aveam
și de ce o purtam cu mine mereu.*

*ne-am vindecat rănilor,
el pe ale mele
eu pe ale lui.*

*ne-am îmbrățișat ca doi prieteni,
ne-am bucurat unul de celălalt
și ochi în ochi
am sporovăit
până la capătul drumului
când ne-am oprit
în pragul casei mele.*

ninge

*smulg de lângă oameni îngeri
și-i alungă-n lumea lor,
oameni cu zăbala-n sânge
de alți îngeri înșeuăți.
galopând spre noaptea lumii.*

*printre psalmi și anateme
ninge alb și ninge negru.*

de ce ?

*de ce crezi tu
că cerul tău
este mai cer decât al meu;
că iarba ta
este mai iarbă;
că lumea mea
nu-i lumea ta
și nici că ele
se-ntâlnesc pe undeva;
că vorba ta
este mai vorbă
și doar durerea ta se doare;
că numai viața ta contează
și numai tu poți să visezi;
că timpul numai pentru tine curge,
iar timpul meu
ori s-a trecut,
ori nu trăiesc în el.*

de teamă

*plouase ca la potop.
de-atâta apăsare,
icnind pământul o luase la vale.
de teamă de a mai muri o dată,
striviți de nori
sau înecați și duși de ape,
morții și-au legat numele de cruci
și s-au dat mai afund.*

dacă

*de-ar fi s-aleg
între ce-a fost
și ce ar fi putut să fie,
neîndoielnic,
aș alege ce-a fost.*

DIANA DOBRIȚA BÎLEA

Lacrimile sunt un dar

(fragment de roman)

În perioada cât fusese bolnavă, căutase în biblioteca lui Lao Tzu o Biblie și luase psalmii la rând. Abia a doua zi și-a dat seama că femeia cântase psalmul acesta. Își amintea melodia și cântase și ea cum se pricepuse, falsând cu siguranță de multe ori, dar simțindu-se mai bine după aceea, ca și când ar fi scăpat de una dintre pietrele pe care parcă era blestemată să le care cu sine pretutindeni și fără odihnă.

– Credeam că mă orientez bine în spațiu, căută ea să se scuze. Îmi pare rău, Lao Tzu. Poate că muntele nu vrea azi să ne-o dea pe femeia asta, poate că ea ne orbește când ne uităm spre bordeiul său.

Lao Tzu respiră ușurat. Se bucura că Floare cedează și că nu mai insistă s-o caute. El avea deja altă idee, binefăcătoare, credea, și pentru starea ei de spirit.

– Nu foarte departe de aici trăiește un pustnic. A fost preot, este duhovnicul unora, puțin, pentru că se ferește să fie tulburat de la rugăciune. Și așa avem alimentele cu noi, i le ducem lui. Mai urcăm o vreme și continuăm la dreapta până la o chilie bine pitită în subșiorile muntelui.

Floare se miră auzindu-l:

– Tu vorbești mai bine decât un român! E uimitor că unui chinez îi trece prin cap să se gândească la „subșiorile muntelui”.

– Așa zice părintele pustnic, nu eu, recunosc eu el.

Ea continuă dialogul pe care îl începuseră cam de când începuseră să urce muntele:

– Dar de întrebări cum scapi? De întrebările alea mari, grele, pe care le pune sufletul tău sau inima ta.

– Nu trebuie să primim întotdeauna răspunsuri. Mai bine să uităm de întrebări. Sau să fim încrezători că, dacă e nevoie să aflăm ceva, destinul va avea grijă de asta. Crede-mă că singurul lucru bun pe care îl poți face pentru tine e să accepți. Acceptarea e ca un pom roditor: dacă îl scuturi, îți va dăruia fructele sale: liniștea sufletească, puterea de a ierta și de a iubi fără interes și nici pe alose, răbdarea, încrederea, bucuria de a trăi oricum și oriunde, pentru că ai ști să transformi „oricum” într-o altă bucurie, iar „oriunde”, într-un colț de rai.

– Astea-s bune de pus pe hârtie, Lao, nu de urmat. E o utopie, pentru că nu poți să accepți totul. Ce știi tu și eu nu știi?

– Știi că efectul a tot ceea ce fac se întoarce la mine. Faptele, gândurile și sentimentele noastre sunt bumeranguri perfecte.

– Atunci, cum ștergi greșelile pe care le-ai făcut deja?

– Nu poți. Dar când se întoarce bumerangul lor și ești lovit, datoria ta este să rămâi în picioare, drept, iar dacă ai căzut, să te ridici, pentru că ai de trăit o nouă zi, cu noi șanse de a trimite în lume binele, binele ăsta pe care îl așteptăm fiecare dintre noi fără să ne întrebăm ce am făcut ca să-l merităm.

Tot vorbind, ajunseră într-o poieniță stropită cu flori galbene și albe. Mult în dosul acesteia era chilia pustnicului Zaharia. Și el se ascundea de oameni, chiar dacă îi plăceau? Plecase de mult dintre ei pentru a le duce în fața lui Dumnezeu ofurile, nădejdea și, poate, necredința. Se considera vrednic numai să se roage pentru semenii și datorită acestei rugă continue spera el să se așeze pe calea mântuirii.

– Uite bordeiul! zise Lao Tzu.

– Nu văd niciun bordei, se miră Floare uitându-se în direcția arătată de prietenul ei chinez. Unde e?

El nu părea s-o fi auzit. Înainta ocolind pâlcurile de flori, deși nu se prea uita în jos, ci în sus, spre un desiș. Urcară până acolo în tăcere. Nimeni n-ar fi crezut că sub stânca aceea mare locuiește un om. Ușa, nu mult mai înaltă de o jumătate de metru, prin care intra și ieșea sihastrul, era acoperită cu un înveliș bogat de mușchi verde, ca și pietrele din jur.

Nu prea ai cum să regăsești un asemenea loc dacă nu cunoști bine împrejurimile, își spuse ea. E uluitor că oameniiăștia reușesc să trăiască sub pământ. Acum nu mai am niciun dubiu că și buboasa există. Femeia aia ori s-a speriat și a fugit după ce și-a șters bine urmele, ori nu m-am orientat eu bine. Poate că am uitat locul cât timp am bolit.

Lao Tzu nu bătu la ușă, nici nu prea era posibil, ci strigă încet:

- Părinte Zaharia!... Părinte Zaharia!... Sunt eu, Lao Tzu. Am adus cu mine și o prietenă.

Așteptară cam două minute până când ușa aceea de lemn gros se deschise. Lao Tzu se lăsă pe vine când văzu capul pustnicului, împreună mâinile pe piept și își plecă mult fruntea în semn de salut și de mulțumire că le-a răspuns.

– Eu zic să mai ședeți oleacă până ajung la voi. Numai să trag pe mine ilicul și să pun căciula, că am devenit sensibil la răcoarea vântului. Tocmai am făcut un ceai de plante culese de mâna mea. Vă aduc și vouă câte o cană, că-i păcat să-l beau singur pe tot. Să vii aci la ușă să iei câștile când te chem, Lao, că mie au cam început să-mi tremure noduroasele astea de mâini și le aduc numa' jumate.

Așa cum își închipuise, Floare văzu, aplecat mult și ieșind cu greu din gura grotei, un bătrânel cu barba lungă, albă și rară, îmbrăcat într-o rasă de călugăr, peste care purta un pulover gros și o vestă pe deasupra, ambele sure. Purta părul lung, legat la spate, iar pe cap avea un fes bleumarin scâmoșat, cam larg pentru capul lui mic. Totuși, ea nu crezuse că va vedea un chip atât de jovial, de senin, de parcă toate îi mergeau din plin și nu-l mai tulbura nimic de multă vreme. În ochii mici și rotunzi se citea bucuria reîntâlnirii cu

Lao Tzu. Zâmbea cu gura larg deschisă lăsând să se vadă niște dinți mărunți și rari, de parcă era un prunc mângâiat de mâna mamei. Pe ea o privi curios și intens, dar numai două-trei clipe, până când se lămuri cu ce fel de om o să aibă de-a face. Pe urmă îi zâmbi și ei la fel, cu gura larg deschisă, și o privi încântat de cunoștință.

– O să intru în chilie să las alimentele, părinte. Sunt grele pentru dumneavoastră.

– Bogdaproste, băiatule. Vezi să nu aluneci pe scăriță, am vărsat niște ceai, v-am spus că sunt neîndemânatic.

Când rămaseră singuri față în față, așezați pe același buștean, se priviră drept în ochi, ea cu sfială, gândindu-se că se uită la un sfânt în viață, iar el cu bunătate și milă, ca și când ar fi văzut o căprioară tânără pierdută pe lângă sălașul lupului.

– Cum te cheamă, fătucă?

Ei îi plăcu apelativul și prinse mai mult curaj.

– Floare, părinte. Nu Floarea. Floare. Una oarecare, adică.

– Pentru Dumnezeu nimeni nu e oarecare, Floare. Așa-i că nu ți-e bine?

– Nu mi-e bine, părinte. Dar trebuie să acceptăm ce primim de la Domnul fără să ne plângem, nu-i așa?

– Sigur că trebuie să acceptăm ce vine de la Domnul. Dar trebuie să fim atenți să nu vină de la ceta necurat și noi să credem că e de la Dumnezeu. E nevoie de mare, mare vigilență. Să ne îndelung nevoim de a nu confunda lucrurile. Altfel, nu e bine.

– Mi se întâmplă atâtea, că uneori nici nu mai fac distincția între ce vine de la Domnul și ce-mi trimite celălalt, părinte.

– Nu te mai necăji atâtea, Floare. Când n-o să mai poți duce, Dumnezeu o să vină să-ți ia povara de pe umeri.

– Când, părinte, când? Că eu nu mai pot.

– Vine. Vine când o să ajungi în vârful.

– În vârful suferinței?

– Ba nu! În vârful inimii! Altfel, de ce să mai urci? Urci în iubirea față de tot ce ne-a lăsat Dumnezeu, mai ales în iubirea față de oameni, nu-i așa?

– Nici nu știu ce mai fac, părinte... Port o icoană mereu cu mine. Aici, în buzunarul de la piept. Să v-o arăt!

Scoase o iconiță de carton, din care zâmbea, oricui o privea, Maica Domnului. Își ținea Pruncul, și el senin, în brațe.

– E „Betlemita”, o recunosc părintele pustnic. Făcătoarea de minuni.

– Chipul ei vesel și liniștit are puterea să mă liniștească și pe mine, părinte. Ea e singura care mă mângâie acum. Iar pruncul parcă mă binecuvântează, cu toate că... Dar atunci când sunt foarte necăjită, îmi pare

că se întristează și ea, părinte. Și eu n-aș vrea s-o necăjesc cu problemele mele. Tare sunt nevrednică...

– De fapt, Maica Domnului plânge când te rogi la ea, când o îndupleci să te asculte. Să știi că nimic nu curăță și nu vindecă mai bine decât lacrimile ei.

– Și cum s-o înduplec să mă asculte?

– Punându-te pe tine, toată, în rugăciune. Fără secrete, fără resentimente, fără ceea ce e deșertăciune. Doar tu și lacrimile tale.

– Dar eu nu vreau să plâng, părinte. Mai plâng, e drept, dar foarte rar. Nici eu nu vreau să-mi știu lacrimile și din motivul ăsta, doar când plouă și nu-mi mai dau seama care e picătura ploii și care e a ochiului, mă las în voia lor.

– Greșești, fata mea. Plânge Măicuța Domnului și tu ai semeția să nu plângi? Tu trebuie să faci din Dumnezeu cel mai bun prieten al tău. Apropie-te de El. Dacă El îți e aproape, satana nu mai poate face un singur pas spre tine. Dar dacă nu îl ai pe El aproape, vrăjmașul sufletului se repede cu fiecare prilej să te coboare în patimile necurăției. Cum să nu vrei să plângi, când lacrimile urcă mai iute ca gândul la Hristos? Sunt oameni iubitori de Dumnezeu care se roagă numai cu lacrimi pe obraji. Spunea o schimnică de-aici, de pe muntele ăsta, femeie împovărată de zilele multe trăite, că se necăjește amar nemaiputând să plângă la rugăciune. „Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.” Lacrimile sunt un dar. Nu poate fi curățire de păcate fără darul lacrimilor. Poate că tu nu ai pentru cine să te cureți, poate că tu nu iubești nimic și pe nimeni, fata mea?

– Ba cred că măcar pe fiul meu îl iubesc, părinte.

– Eu cred că nici pe el n-ai învățat să-l iubești, Floare. Trebuie să te împodobеști cu iubire, fata mea, cum spunea Ioan Gură de Aur. Iubirea e temelie tuturor virtuților. Ți-l dau exemplu pe Hristos. El mă așteaptă și te așteaptă, iubește cu răbdare, cunoaște și practică puritatea iubirii. Ceea ce trebuie să încercăm și noi, din toate puterile noastre. Nu trebuie să pui răul înainte, că rău chemi! Ci pe Hristos să-l pui înainte și atunci nimic rău nu îți se poate întâmpla. De exemplu, acum câteva zile te-ai întâlnit față în față cu ursul...

Floare căscă ochii și gura. Avusese tot timpul impresia că părintele Zaharia îi citește gândurile și-i cunoaște sufletul, iar în clipa de față, când îi spunea că știe despre întâlnirea ei cu fiara de pe Rarău, nu mai avea niciun dubiu în această privință.

Ierni și femei

Cristinei...

Era o dimineată de ianuarie, cu ceață. Femeile își făceau drum prin noroi, spre râu. Pășeau în șir indian, trăgându-și cu greu picioarele încălțate cu ciorapi de lână și papuci de cauciuc. Toate trei aveau oprege groase, încrețite, cu dungi închise la culoare, și cojoace. În ceasul acela al dimineții, siluetele lor stranii păreau desprinse din ceață.

Doda Ana călca hotărât, ducând într-o mână ciobul cu cărbuni aprinși, iar în cealaltă, un coș acoperit cu o bucată de pânză albă. De sub basmaua neagră se ivea fruntea tot așa de galbenă și-ngândurată, cum o avusese toată viața.

Cumnata ei, Nicolîța, și Polina, vecina din spatele casei, o urmau cu o ulcea de pământ, o mătură și o desagă. La oarecare distanță, în urma lor, venea un băiat cu un toiag împodobit ca pentru morți – o pată alburie în cenușiul peisajului.

Zăpada de dinainte de Crăciun fusese puțină și rămăseseră doar urmele ei, iar alta nu mai căzuse. Băiatul era prea subțire îmbrăcat pentru vremea de-afară și se vedea că nu-i face nicio plăcere să se afle în tovărășia bătrânelor. Ajunse lângă apă, femeile se opriseră și desfășurau un ritual arhicunoscut.

Doda Ana scoase dintr-un buzunar al cojocului o cutie de chibrituri și o bucată de hârtie mototolită, pe care o despături cu grijă lăsând să cadă câteva bobite de tămâie pe cărbunii aprinși, iar mirosul ei puternic se răspândi în aerul rece al dimineții.

Mi-era frig și mă simțeam ca o intrusă. Se aplecaseră toate trei asupra pânzei pe care așezaseră colaci cu lumânări și un teanc de haine. Băiatul, care privea absent câmpul de dincolo de râu, păru să se dezmeticească din gândurile lui și așeză alături toiagul pe care-l purta. Deodată îl scutură un acces de tuse, iar trupul i se îndoi în haina subțire și strâmtă. Doda Ana îl privi cu îngrijorare, apoi se uită la hainele împăturite pe pânză întrebându-se dacă-i veneau bine. După ce o să i le dea de pomană pentru sufletul lui Petre, el o să le poarte.

– Da' răboju și cuțātu le-adușăși, Ioane ? îl întrebă după ce văzu că se liniștește.

– Le-adușăi, mamă Ană, răspunse el, scoțându-le dintr-un buzunar.

– Tămâie masa, Ană, c-așa trăbuie, se-auzi glasul Nicolîței.

Fără să-i răspundă, doda Ana puse tămâie pe foc și trecu ciobul pe deasupra pânzei, apoi luă ulceaua și căutând pe cerul ca o păclă locul unde-ar fi trebuit să răsară soarele roști:

– „, Soare, soare, fii mărturiu, / Pe lumea asta o aduce Ion, / Pe lumea ailaltă s-o aibe Ana ...”

– Nu tu, fă, se repezi Nicolîța, că asta-i apa lu' frate-miu Petre, săracu de el ...

C-o umbră de zâmbet pe față doda Ana-și repetă cântecul menindu-i apa lui Petre, care-i fusese bărbat atâția ani. Trupul ei rămas subțire la cei optzeci de ani se aplecă și se ridică de patruzeci și patru de ori, să umple ulceaua și să o golească, spre răsărit, spre apus, spre miazăzi și spre miazănoapte, numind, de fiecare dată, pentru soare, pentru lună, pentru păsări, pentru orbi, și pentru cel care călătorise peste o altă apă, în cea lume.

Lângă ea, băiatul cresta răbojul pentru fiecare ulcea vărsată. Mâna care ținea cuțitul se mișca mecanic, în timp ce ochii lui încercănați scrutau cerul pe care soarele invocat de bătrâna mătușă părea că n-avea să mai apară.

Polina își privea prietena de-o viață lăcrimând în colțul basmalei. Nici ea nu știa dacă pentru Petre, vecinul cel glumeț, mort de curând, sau pentru bărbatul ei care murise în urmă cu șase ani. Se lăsă alinată de susurul apei, iar gândul i se-ntoarse-n trecut, la tinerețea pe care o trăise mai mult singură. Bărbatul care-i fusese drag o luase de nevastă și-o lăsase cu socrii. El plecase departe, la muncă, și venise rar pe-acasă, iar frumusețea ei se ofilise crescând copiii și ducând greul gospodăriei lângă niște bătrâni veșnic nemulțumiți. Ochii însă îi rămăseseră albaștri și frumoși. Polina își plângea tinerețea netrăită și apa asta, unde o viață spălase rufe, părea că o îmbie să plece cu ea la vale.

Doda Ana își terminase de numit cele patruzeci și patru de ulcele. Se trezi din reverie, amintindu-și că venise la râu s-o ajute. Fixă două lumânări în formă de cruce, într-un troc, apoi luă mătura și începu să măture apa de-a lungul malului, urmată de Nicolîța cu ciobul în care, pe câțiva cărbuni încinși, sfărâiau alte boabe de tămâie. În urma lor, doda Ana luă trocul, aprinse lumânările și-i dădu drumul pe apă, în josul râului, urmărindu-l cu privirea.

L-am urmărit și eu, nu numai cu privirea, fascinată de această solie spre necunoscut care aluneca misterios, pierzându-se în ceață.

Mi-a venit în minte o imagine veche, păstrată prin puterea ei de sugestie. Îmi rămăsese dintr-un film despre drama unei europence în Japonia - o mulțime de felinare multicolore, alunecând ușor pe apă, cu luminile lor, în călătoria spre cei plecați.

Momentul mi-a facilitat revelația universalului în spațiul arhaic în care mă aflam. Venisem la râu în dimineața aceea, invitată de mătușă mea, dar mai mult din curiozitate pentru ritualul pe care aveau să-l desfășoare femeile. Se terminase și plecaseră, împreună cu băiatul care-și ducea în brațe legătura cu hainele primite. Descopeream că era mai mult de atât. Rămasă singură lângă apă, simțeam că o parte din mine plecase după trocul cu lumină, spre ea, prietena mea care-și ascunsese necuprinsa durere sub zăpezile altei ierni ...

Colindul armelor

– Cine ajunge primul la copacul ăla, câștigă!

Străbunica părea extrem de solemnă între toate acele pietre albe și reci. Nu o știa altfel decât zâmbitoare și cu o sete remarcabilă de a trăi. Acum, însă, chipul zbârcit brăzdat de lacrimi străvezii era într-un fel în care fetița nu îl mai văzuse nicicând - trist. Nu știa ce să spună. Liniștea prea apăsătoare-i dădea fiori. Foșnetul frunzelor adăuga un fundal subtil la tăcerea aproape sacră ce domnea în jur. O iubea pe bătrână și simțea că cel mai bun lucru pe care l-ar putea face în momentul ăsta, ar fi să-i ofere un pic de timp doar pentru sine.

– Haide vii?

Freddie este cu un an mai mare și e un trișor vestit. Îi propune o întrecere doar atunci când se asigură că are un avantaj. Janette își desprinde privirea de la norul în formă de fluture și o ia la goană în urma fratelui său. Nu vrea să pară slabă în fața lui mai ales când știe că îl poate învinge cu avantaj cu tot.

Vântul cald de primăvară se joacă nestingherit cu pletele-i blonde, în timp ce pașii grăbiți culcă la pământ iarba tânără care abia își ițise vârful firav de sub plapuma pământului. Inima îi bate cu putere. Stejarul devine din ce în ce mai impunător, mărit parcă de o vrajă. Fetița își întinde mâinile și lovește cu degetele scoarța aspră, noduroasă.

– Am câștigat, țestoasă ce ești!

Freddie se oprește lângă ea, gâfâind. Printre gurile generoase de aer se străduiește să inventeze un pretext care să domolească durerea înfrângerii.

– Nu încă! Am spus că cine ajunge primul la copac câștigă, dar cine aleargă cel mai rapid pe câmpul ăla, ia premiul!

– Ce premiu? întrebă fata, măsurând din priviri câmpul ce se întindea dincolo de poarta cimitirului.

Vocea răgușită a străbunicii îi sperie pe copii. Ea le pune grijuliu mâinile pe umeri și îi îndeamnă să se așeze pe iarba moale, umbrită de coroana impunătoare și deasă. Fără să țină cont de bejul deschis al paltonului și de rochia cu flori liliachii, bătrâna se trânteste lângă ei. Nu-i pasă dacă se vor murdări hainele. Oricum toate sunt înflorate sau bej. O ținută în minus nu se va observa.

– Nu mai bine vă zic eu o poveste?

Freddie strâmbă din nas, uitându-se cu jind la câmpia cea largă care îl chema la joacă. Janette îi dădu un cot, forțându-l dintr-o privire să încuviințeze alături de ea.

– Câți ani aveți?

* Elevă în clasa a VIII-a, București.

- Eu am opt, ea șapte...
- Și două luni, Freddie. Am șapte ani și două luni.
- Fie cum zici tu, dar când o să fii suficient de mare o să îți dai seama că nu se pun lunile. Fiindcă ești încă foarte mică și se iartă această greșeală *imatură și copilărească*.
- Și fiindcă ești foarte prost și se iartă acest *pleonasm*.
- Gata! Nu vă mai ciondăniți atâta! Altfel n-am să vă mai spun povestea... Mă rog, o mare parte din ea, atât cât să fie potrivită pentru vârsta voastră. Șșșt! Era o zi însoțită de vară...

Bobul de grâu se dezmierda leneș în strălucirea caldă a soarelui. Ar fi fost o zi caniculară, numai bună de servit șerbet și ceai rece sub umbră, dacă fiorul războiului nu ar fi scuturat din temelii Londra. Bărbații și tinerii mărșăluiau abătuți pe străduțele orașului natal, cu traistele în spate și dorul de familie în buzunarul de la piept.

Germanii atacau Belgia, a cărei neutralitate fusese garantată mai demult printr-un tratat, așa că Marea Britanie era nevoită să își trimită soldații pe front. Vestea a adus numai necaz în inimile oamenilor și mare tulburare în familia Abbot.

Anne stătea în pragul ușii de la dormitor, privindu-l cum își împrăștia lucrurile pe pat. Alegea cu mare atenție câte un obiect pe care îl împătorea meticolos. Ochii ei albaștri precum infinitul erau scăldați în roua tristeții, al cărei tăiș ascuțit îi sfâșia sufletul fără milă. Exista, însă, ceva care o oprea să se reverse peste obrajii catifelăți, cărora le lipsea pudra din vremurile fericite. O căutătură fugară zăbovi în dreptul șevaletului pe care se întindea leneșă o pânză cu un câmp de maci pictat doar pe jumătate, de mult abandonată.

- Pune și acuarelele! Nu vreau să le văd prin casă. Îmi vor aduce-aminte...

Frank se oprește din împachetat la auzul vocii înecate. Se îndreaptă ușor către ea și îi cuprinde mâinile, mângâind cu vârful degetelor pielea ca o mătase. O fixează cu privirea și îi răsucesc una dintre șuvițele blonde pe după arătător, delectându-și ochii muritori cu frumusețea sa angelică, frântă de umbrele tristeții.

-Nu eu sunt cel care decide dacă plec sau rămân. Nu îți pot promite că mă voi întoarce, dar te pot ruga ceva?

- Zi!

- În numele modei, îți stă oribil în negru! Dacă va fi să porți doliu după mine, te rog să o faci în bej sau în mătăsurile alea înflorate de pe Savile Row!

Anne scapă un zâmbet, iar Frank îi fură o sărutare. Parfumul dulce al unui câmp de trandafiri îi inundă simțurile și îl învăluie într-o moleșeală caldă. Ar rămâne, ar dezerta numai pentru acest miros halucinant. Dacă nu pleacă acum, nu se va mai putea desprinde niciodată de această vrajă. Își

aruncă desaga pe umăr, tropăind pe scări în bocancii militari. Cu toată voința încearcă să nu privească înapoi, la viața pe care o lasă aici, acum. Dă să deschidă ușa, dar tânăra se grăbește să îi taie calea. Se lipește de lemnul alb, proaspăt vopsit, încleștându-și degetele pe încheietura lui.

– N-am să te las să ieși pe ușa asta decât dacă îmi promiți... ba nu, îmi juri că ai să te întorci de Anul Nou și că vom trece împreună în 1915!

– Jur solemn! Poate îți aduc și vreun mic suvenir din Belgia.

Frank se apleacă și o sărută din nou. De data aceasta se simt în aer cuvintele prea apăsătoare ca să poată fi rostite: „Rămas bun!”. Anne se îndură și îi permite să iasă. În poarta grădinii îl așteaptă niște prieteni, toți îmbrăcați în uniforme militare și cu gândul plecat departe. Frank face câțiva pași pe aleea de pământ bătătorit, apoi se oprește brusc, întorcând privirea. Vrea să-și întipărească în minte imaginea frumoasei iubite rezemată de tocul ușii, cu o urmă de tristețe pe chipul veșnic îmbujorat de veselie. Îi trimite o bezea, iar el zâmbește. A venit clipa despărțirii. Abia când siluetele grupului de soldați nu se mai întrezăresc prin perdeaua de lacrimi, ușa se închide încet, cu un scârțâit apăsător, asemănător unui geamăt îndurerat. E august, dar casa este rece și goală. Doar amintirile și speranțele îi mai încălzesc sufletul femeii.

E a 151-a dimineață de război. Un fulg rece plutește haotic deasupra câmpului înghețat, găsindu-și culcușul pe vârful nasului unui soldat încremenit de ger. Acum, în ultimele clipe care se topesc în palmele timpului odată cu el, fulgul realizează cât de posacă este atingerea tânărului ghemuit în patul de mocirlă. Acesta mormăie ceva și se foiește, strângându-și mai bine brațele în jurul corpului. Frigul continuă să-și înfigă nemilos acele în carnea lui și în fiecare dintre puținele speranțe rătăcite prin cele mai dosite unghere ale sufletului, spărgându-le, una câte una. Își sprijină capul de zidul tranșeelelor tăcute. Fiecare suflare se transformă în nori mici de abur, ca o mărturie a luptei sale pentru supraviețuire. Moțâie la datorie. La fel ca el mai sunt și alții care simt cum oboseala pune stăpânire pe pleoapele lor grele. Acolo, în bezna visului, regăsesc copiii, părinții, iubite, cu toții prinși în imagini prea dragi ca să se lase uitate. Sunt cele care le încălzesc sufletul în astă zi geroasă de Crăciun.

– Retragerea! Rămâi fix acolo unde ești sau trag!

Frank apucă arma cu o mișcare mecanică, ridicând prudent capul deasupra zidului. Ochii împăienjeniți de somn abia reușesc să distingă hotarul fin dintre închipuire și realitate. Se obișnuiesc treptat cu lumina cernută slab printre norii greoi, îmbibați parcă de suferința ce zace sub ei. Descoperă cu surprindere conturul unui soldat inamic ce nu arată așa de înfricoșător cum s-ar fi așteptat și nici nu pare să aibă intenții ostile. Neamțul se apropie încetișor, cu mâinile ridicate în semn de pace. Cu coada ochiului zărește cum un camarad de-al său pune pușca la ochi și-i mângâie trăgaciul.

– Lasă-l, Bob! Să vedem ce vrea...

Englezul inspiră greu de ca și cum aerul însuși ar fi prea gros pentru a fi inhalat. Fiecare clipă care trece pare să se prelungescă la infinit, umplându-se de incertitudine și temeri nerostite. Îi aruncă o privire plină de suspiciune camaradului său, dar îl ascultă. În mintea lui se gândește că raționamentul lui Frank este încă amorțit de somn. Totuși, dacă ar trage, ar isca motiv de luptă de la primele ore ale dimineții. În fine, nu e de parcă liniștea de până acum ar fi altceva decât o aparență menită să mascheze furtuna ce se poate isca în orice moment. Tăcerea apăsătoare a fost spartă de cuvintele neașteptate ale inamicului:

– *Frohe Weihnachten!* Crăciun fericit!

Neamțul întâlnește niște expresii la fel de înghețate precum țurțurii de pe tancuri, dar nu se lasă intimidat de ostilitatea cu care este întâmpinat în tabăra inamică.

– Numele meu este Helmut și știu destul de bine engleza. Pe voi cum vă cheamă?

Cei doi își înclină capetele la unison, schimbând priviri nedumerite. Au buzele întredeschise, ca și cum vorbele ar fi prea puține sau prea greu de găsit, pentru a exprima toate gândurile încorsetate de atâtea semne de întrebare. Mâna lui Bob se încleștează din nou pe armă. Dușmanul oftează și închide ochii, de parcă și-ar fi conturat în gând forma următoarei propoziții.

– Groaznică vreme! Cine are chef de păruielei astăzi, când vremea e așa de mohorâtă? Să nu mai zic că e și *Weihnachten* cel binecuvântat. Ar fi prea urât să-i pătăm puritatea, nu credeți?

Liniște. O liniște ciudată, rău-prevestitoare, care aduce în inima englezilor frica unui atac surpriză, orchestrat de bubuiturile tancurilor și piuitul gloanțelor. Frank se gândește la un plan. Ar putea să mimeze un soi de prietenie și deschidere în fața germanului. De acolo, de sus, va vedea dacă se îndreaptă vreun convoi spre ei. Se cațără pe zid, hotărât să încerce. Bob îl apucă de gheată vrând să-l oprească, dar fără succes. Ajuns lângă berlinez Frank îl cercetează cu o curiozitate precaută. Uniforma este la fel de murdară ca a sa și emană un miros puternic de metal încins și praf de pușcă. În privirea lui se poate citi un amestec de mirare și compasiune. Pentru prima dată se gândește că inamicul nu este doar o țință, ci un om cu propriile sale visuri și temeri. Londonezul îi întinde mâna plină de noroi.

– Eu sunt Frank Abbot! Crăciun fericit și ție!

Soldatul scrutează ceața cu privirea. Nicio umbră. Pământul doarme liniștit, bucuros că nu mai trebuie să îndure cutremurul creat de tancuri. Natura pare să respire ușurată, într-o pace fragilă, ca un răgaz oferit înainte de o nouă furtună. Îi face un semn discret lui Bob, anunțându-l că au cale liberă. Între timp, Helmut schițează un zâmbet și îi întoarce salutul.

– Mă bucur că nu sunt doar stane de piatră pe aici! Nu-i așa că e mai bine pe câmpul liber, unde nu te mai gâdilă șobolanii și mocirla?

Frank se străduiește să râdă și încuviințează. Fiecare respirație a lui este controlată, parcă ar încerca să nu tulbure această pace temporară. Cu

coada ochiului privește cum Bob strânge soldații și le explică situația, împrăștiind șoapte și neliniște. Dacă este vorba de vreo capcană, trebuie să fie pregătiți.

– Ce voiam eu să te întreb... Nu ai cumva un fum? Acasă am acest obicei de Crăciun, să mă așez la o masă mare cu socrul, cumnatul, fratele și verii mei și să jucăm cărți, că doar atunci ne putem strânge toți. Mi-e tare dor de obiceiul meu.

Frank își îndreaptă din nou atenția către intrus și se caută prin buzunare. Se luminează brusc la față și scoate un obiect de la pieptul jachetei militare.

– Ia să vezi, norocul tău! Mai am o jumătate de trabuc. Da' ia spune tu acum, de ce i l-aș da dușmanului când i l-aș putea face cadou lui Bob?!

Bob mormăie ceva, în semn de aprobare. Chiar dacă nu fuma, nu voia să îl vadă pe dușman fericit și satisfăcut. Până la urmă, cine știe câți prieteni i-a doborât pușca aceea? Helmut nu pare îngrijorat de protestele englezului. Din contră, afișează un surâs plin de viclenie.

– Pentru că eu am ciocolată... Hai cu mine!

Neamțul pornește cu pași mari înapoi, de unde venise. Frank rămâne neclintit timp de câteva minute, uitându-se ba la camaradul care îl acuza de smintenie, ba la soldatul care se oprea din când în când să îl cheme cu mâna. Îi face din nou semn prietenului său și îi șoptește – „Vino cu câțiva oameni după mine. Hai să le demascăm capcana. Azi se lasă cu lupte...”. Gâfâind, îl prinse din urmă pe Helmut.

– Hai, de ce ți-e frică? Mergem pe pământul nimănu!

Era greșit. Era absurd. Era cel mai iresponsabil lucru pe care îl făcuse în viața lui. Dar se simțea... ciudat de plăcut. În acele momente și-a permis, pentru numai o clipă, să speră că, într-o zi, va putea să se întoarcă la liniștea adevărată, la pacea pe care ajuns să o prețuiască mai mult ca oricând. L-a cuprins acea emoție caldă și moleșitoare pe care o ai de obicei în ajunul Crăciunului, când știi că îi poți deschide ușa oricui, fiindcă îți va aduce numai frumusețe și cântec în casă. Când crezi că nimeni nu îți poate face rău lângă focul ce-și răspândește căldura în cămin. Când nu te mai simți singur, chiar de ești înconjurat doar de străinii din piața mare sau și mai bine, de prieteni ori familie. Când răul pare dus, deși, în adâncul sufletului, știi că nu este așa.

Și totuși, ceea ce simțea era doar o iluzie. De fapt, orchestra un atac mișelesc, mimând prietenie celui care îi omorâse atâția camarazi. Nu semăna deloc cu atmosfera calmă de Crăciun pe care o știa el, oricât și-ar fi dorit să găsească măcar un strop de bunătate în această zi. Dacă ceilalți erau mai slabi de înger și abandonaseră această misiune nebunească? Un val de îndoială îl face să privească în spate. Toți soldații săi părăsiseră liniile de atac, urmându-l la doar câțiva metri distanță. Pe fețele lor se citea încordare. Puștile erau încărcate, așteptând nerăbdătoare să scuipe moarte. Încă un pas și ar fi fost atât de aproape de dușman, așa cum nu fuseseră niciodată. Un

murmur solemn cu note de veselie era purtat de viscol deasupra „pământului nimănu”.

– *Stille Nacht, heilige Nacht, Alles schläft; einsam wacht...*

– Băieți, avem musafiri!

Soldații germani ieșiseră la marginea tranșelor și își împărțeau mâncarea, cântând. Fețele murdare erau încrețite de ridurile râsetelor care le țineau de cald în acea dimineață geroasă. Aerul rece și tăios mușca din obraji lor, dar o căldură interioară îi făcea să uite de frigul pătrunzător. Vocea unui soldat, profundă și plină de emoție, se înălța deasupra celorlalte, ținând ritmul micului cor improvizat. Câțiva se opresc și aruncă priviri nedumerite grupului de nou-veniți.

– Moritz, ce-i cu englezii ăștia înfumurați? Nu știi colinde sau ce?

După câteva minute, o voce înfundată începe să-i acompanieze.

– *Round yon virgin mother and child...*

Helmut se strecoară încet înapoi în tranșee, în timp ce câmpul se umple de vocile care intonează, ba în engleză, ba în germană, versurile prea bine cunoscute. În acea clipă efemeră, ostașii cu mâinile înghețate strângând câștile reci de metal, pare că au devenit din inamici – doar oameni – bariera dintre ei topindu-se sub căldura colindelor. Pentru un moment, pare că un fel de magie se coboară peste soldații înfrigurați, transformând scena mohorâtă într-un spectacol de lumină. Doar pare. Cântecul se termină. Câțiva generali se cațără pe peretele tranșelor, dorind să vadă ce se petrece afară. Un englez ridică arma la ochi, iar ceilalți îi urmează exemplul. Nemții ce făcuseră haz până atunci, îngheață. Helmut, care apăruse între timp cu o cutie de aluminiu în mâini, se trezește cu țeava unei Lee-Enfield la tâmplă. Îi aruncă priviri pline de reproș lui Frank.

– Primiți cu colindul, *huni* nenorociți?!

Bob scuipe într-o parte pentru a-și întări insulta. Generalii nemți se îndreaptă ușor către locotenentul Williams aflat în fruntea plutonului.

– *Sind Sie verrückt?!* Ești nebun?! Vrei să fie vărsare de sânge chiar în ziua de Crăciun? De ce sunteți atât de proști și nu vedeți că încercăm să încheiem un armistițiu aici?

Englezii fac schimb de priviri curioase, coborând încet-încet puștile de pe umăr. Frank se simte brusc vinovat. Helmut venise într-adevăr cu gânduri pașnice, iar el tocmai ce îl amenințase cu arma. Unde se pierduse umanitatea soldaților? În acea clipă de conștientizare, își dădu seama cât de departe ajunseseră de esența lor umană, pierduți în vârtejul unui conflict pe care nu l-au înțeles niciodată pe deplin. Oare aveau să o mai găsească vreodată pe drumul de întoarcere către casă? Oare va accepta locotenentul înțelegere?

Acum, comandantii celor două armate se târguiesc, dar nimeni nu le mai poate auzi discuția. La un moment dat, unul dintre generalii germani își scuipe țigara abia începută, strivind-o agresiv cu călcâiul. Timpul încetinește iar inimile se opresc. Brusc, flegmaticul întinde o mână, iar locotenentul

Williams i-o strânge bucuros, dar mai ales uşurat. Soldații nemți încep să fluiere și să aplaude. Toți știau că acea clipă de pace ar putea fi una trecătoare, tocmai de aceea o prețuiau într-un mod imposibil de explicat. Helmut îndepărtează capacul cutiei și i-o întinde lui Frank. Pe fundul murdar zace o bucată maronie ce miroase îmbietor.

– Trabucul meu?

Frank îl scoate din buzunar și i-l întinde, înșfăcând cu lăcomie tableta de ciocolată. Helmut își strecoară tacticos trabucul în colțul gurii, chinându-se să aprindă un chibrit. În timp ce înfulecă, Frank observă că neamțului îi lipsește degetul mare. Se gândește atunci că războiul nu iartă, pentru ca cei ce vor ieși din el – să nu uite. Helmut își molfaie liniștit trabucul, de parcă nu ar fi observat că Frank se zgăiește la mâna sa.

– Hei, ați adus și altceva în afară de armele alea, *inselaffe*? Am o slănină bună de acasă și aș da puțină pe trei biscuiți d-ăia fistichii de-ai voștri!

– Chiar, ce-or avea ăștia în sătucul ăsta.. Ploegstreet... vine cineva cu mine să vedem?

Curând, pe *pământul nimănui* se întinde o masă mare. Englezii și germanii își împart bucatele, intonând colinde, iar ceața se ridică și de pe câmp, și de pe umerii lor. Sunt spuse povești care le schimbă viziunea asupra luptelor pe care le văzuseră doar de pe partea lor. Sunt îngropați și comemorați cei pierduți, iar plânsetele sunt acoperite de râsetele puternice. Nemții aduseseră niște sticle de *schnapps*, iar englezii completaseră cu berea din rațiile zilnice, astfel încât Moritz și Bob au început să danseze cot la cot, învârtindu-se unul pe altul pe ritmul bățăilor din palme. Helmut a adus ceva ce semăna cu un soi de tocător din lemn, pe care a început să bată cu podul palmelor, acompaniat curând de diverși interpreți la cutii de sardine și alte conserve.

– Nu te supăra, pot să iau eu tocătorul?

Helmut îi aruncă o privire nepăsătoare lui Frank, întinzându-i lemnul, apoi continuă să bată din palme. Frank pleacă de la locul reprezentației și se întoarce în tranșeele goale. La început, din precauție, mai rămăseseră oameni în tranșee, dar vestea că Bob Brown se făcuse criță și dansa cu un neamț era greu de crezut și trebuia văzută pe viu de toți.

Desface o bocceluță. Acolo are tot ce i-a mai rămas din câte a luat de acasă. Apucă o cămașă în carouri și o adulmecă. Nu a purtat-o niciodată așa că mai poate simți mirosul unui câmp de trandafiri de-acolo, din depărtări. Ce dor îi este de frumoasa lui Anne! Lasă haina deoparte, cu o oarecare părere de rău, și apucă acuarelele. Desface cutia. Ah, de când nu a mai pictat! Dacă și-a ieșit din mână? Ascunde cutia sub jachetă și aleargă înapoi către muzică și dans. Aerul rece îi taie respirația, iar aburii calzi pe care-i eliberează se ridică în vălătuci efemeri, dispărând rapid în atmosfera înghețată. Vântul se joacă nestingherit cu obrajii lui aspri, în timp ce pașii grăbiți culcă la pământ iarba ofilită, acoperită de cristale de chiciură. Se așează la locul său și începe să picteze ceea ce vede. Unitate. Frație. Ceea ce

se poate numi un adevărat miracol de Crăciun, o vrajă care i-a orbit pe toți și i-a făcut să uite de atrocități, de război și de ura ce și-o poartă, o zi în care inimile cotropite de frică și dușmănie s-au deschis pentru a întâmpina speranța. *Hun și inselaffe*. Toți ca unul. Toți împreună într-un pact timid de respect reciproc, într-o armonie care sparge barierele lingvistice și culturale. O amintire dulce-amară a păcii. Fiecare uniformă murdară, pătată de sânge pare mai albă sub stratul fin de zăpadă ce s-a așternut pe umeri. Frigul pare și el mai blând după dansul care i-a încins în această zi de Crăciun care face ca tot ce-a fost înainte de ea să fie doar un vis urât. Sau asta e vis?

Timp de câteva zeci de minute nu este deranjat de nimeni. Fiecare mișcare a pensulei este precisă și calculată, dar încărcată de emoție. Degetele sale, murdare de sânge și pământ, se mișcă cu grație pe lemnul tocătorului, creând forme și linii care povestesc despre speranță și reziliență. Sub mâna sa, lemnul prinde viață, transformându-se dintr-un obiect simplu într-o poveste plină de semnificație. Apar siluetele lui Bob Brown dansând cu Moritz Schulz cot la cot, Helmut Bauer cu trabucul în colțul gurii, locotenentul Williams împărțind pastrama cu generalul Fischer și restul englezilor bătând din palme pe ritmuri antrenante, nemțești. În fundal se încinge un meci de fotbal, cu o minge făcută din haine vechi, rupte, și porți din doi pari înfiți în pământ. Frank își privește opera de artă cu satisfacție.

– Hei, *inselaffe*, avem nevoie de un atacant. Ce zici, te bagi sau mai admiră mult bucata aia de lemn colorat?

În fața lui Frank se postase un neamț masiv, căruia îi lipsea o mână și era puțin beteag de un picior. Totuși, privirea sa albastră și rece îi creia un fior pe șira spinării, așa că tânărul nu l-a putut refuza. A semnat cu tuș negru lucrarea și a abandonat-o în mocirlă.

– Helmut, pasă! La mine!

Frank ocolește câțiva adversari și rostogolește grămada de haine câțiva metri mai încolo. Un englez vine din spate și îl lovește cu toată puterea, furând balonul.

– Fault! Englez afurisit!

Helmut vine și îi întinde o mână. Frank se ridică, zâmbindu-i sincer. Nu este nevoie de cuvinte ca să îți dai seama de o prietenie proaspăt legată. Și nu e nevoie nici de cugetare ca să realizezi că, la apus, aceasta se va dezlega. Dar, pe moment, erau acolo, un englez și un german, doi inamici de moarte pe *pământul nimănui*, bucurându-se de Crăciun și de armistițiu, de viață, atât cât mai aveau din ea.

– Hei, *idioten*, intrați în ofensivă, ce faceți?!

Râd, iar jocul este luat de la capăt. Undeva, mai departe, în noroi, zace o pictură, iar în pictură, lângă Helmut Bauer, șade un autoportret stângaci al unui tânăr cu păr șaten și ochi pătrunzători, ce visează la o nevastă pe care nu o va mai vedea vreodată și pe care o va îmbrăca curând în haine bej și mătăsurii înflorate de pe Savile Row. Aceasta îi va naște în câteva luni un fiu și el îi va semăna leit, dar nu îl va cunoaște niciodată...

– Străbunico, acum putem să ne luăm la întrecere pe câmp?

Vocea lui Freddie o scoate pe Janette din atmosfera melancolică. Ar plânge, dar nu vrea să o întristeze și mai tare pe bătrâna care varsă deja lacrimi amare. Cât de lipsit de inimă putea fi fratele ei?! Adevărul este că amortiseră, ba chiar pierduseră șirul narativ de câteva ori, dar era clar că pentru străbunica era o povestire foarte importantă. Nu au înțeles întocmai ce a fost Primul Război Mondial, însă vorba mamei – „toate la timpul lor”.

Bătrâna inspiră adânc, încercând să-și calmeze bătăile inimii și să își adune gândurile. Își șterge rapid lacrimile cu dosul palmei, apoi ridică privirea spre copilul ștrengar, care așteaptă cu ochi curioși și plini de speranță.

– Hai, jucați-vă cât mai rățăcesc eu pe-aici!

Băiatul fășnește de sub copac, luând-o la sănătoasa. Iar trișează! Janette se simte ofensată și o ia pe urmele lui. O să vadă el cât de repede poate alerga. Vântul îi gădilă fața pistruiată, iar picioarele aproape zboară, de parcă nici nu mai ating pământul. Brusc, țipă și se trezește cu nasul în pământ. Începe să plângă, iar Freddie apare de nicăieri, râzând de ea. Se întoarce pe spate și își verifică genunchiul julit.

– Te-ai lovit rău, împiedicato?

– Nu... m-am lovit bine, prostule!

Freddie se arată dezarmat de sarcasmul usturător al surorii sale. Era ca și cum fiecare cuvânt rostit de ea ar fi fost o săgeată bine țintită. Deseori agilitatea surorii sale îl lăsa fără scut, expus și neajutorat. Deși o admira în secret pentru inteligența ei, nu putea să nu se simtă frustrat și descumpănit de faptul că, de fiecare dată, ieșea învingătoare. Își imaginase mereu că postura de frate mai mare venea la pachet cu deținerea supremației în orice gălceavă, dar această lege închipuită era prea des încălcată în cazul lui, ceea ce îl enerva grozav de tare, câteodată.

– Uite, m-am împiedicat în chestia aia!

Vârful unui obiect ascuțit își ridică nasul deasupra firelor de iarbă tinere. Cei doi încep să sape cu zel în pământul reavăn, scoțând la suprafață o bucată de lemn colorată. Se zgăiră minute-n șir până să cadă de comun acord, fără prea multe vorbe.

– S-o ducem la străbunica!

Șchiopătând, Janette își urmează fratele. Încă are obrații umezi de plâns, iar dăre subțiri și roșiatică se preling pe gambă în jos, râzând parcă de nenorocul fetei. În mână ține strâns obiectul care a sabotat-o, vrând parcă să îl distrugă. Bătrâna le iese în cale, intuind o nenorocire.

– Ce-ați făcut, copii?

Janette îi întinde printre sughituri bucata de lemn pictat, așteptând ca străbunica să se repeadă imediat cu leacuri fabuloase către genunchiul rănit. În schimb, femeia încremenește. O străfulgerare îi străbate ochii albaștri și

îndurerați. Amintiri de mult îngropate sub stivele anilor își găsesc din nou drum către prezent.

– Măi să fie, ăsta-i Bob Brown!

Ochii îi fug spre colțul picturii, acolo unde stă iscălit în tuș negru un nume...

– Frankie!...

Bătrâna începe să plângă în hohote. Se reazemă de una dintre pietrele albe, strângând la pieptul rochiei înflorate bucata de lemn pictat, murdară de noroi. Copii împietresc neștiind ce să facă. Janette aproape că uită de genunchiul care o doare. Durerea străbunicii este mult mai profundă, mult mai puternică.

Pe stradă se aude huruitul unei mașini. Mama o ia înaintea tatei. Firele-i blonde ieșite din coada împletită strâns flutură ca niște spice de grâu în bătaia vântului. Se apleacă spre bunica și o strânge în brațe. Bătrâna își întoarce privirea către cerul senin, acolo unde norul în formă de fluture se făleşte cu albețea-i neîntinată. Mai urlă o dată, și mai îndurerată, răspândind fiori.

– Frank!...

Mama o ajută să se ridice și să se îndrepte către mașină, pe drumul pe care au apucat-o deja tata și copiii. Lacrimi tăcute și eliberatoare picură leneșe pe colțul lemnului mâncat de vreme și noroi, în ritmul suspinelor bătrânei. Ies împreună pe poartă. Literele gravate pe plăcuța de bronz strălucesc sub mângâierea soarelui de martie – *Memorialul Commonwealth Hyde Park Corner din Ploegstreet, eroii Primului Război Mondial.*

DUMITRU TĂLVEȘCU

E bine

E bine, în sensul în care

Lira-și păstrează corzile întregi

Tăria brațelor ei este bună

Notele n-au cum să curgă dizarmonic.

Cântul se naște liber,

Zborul sunetelor aduce împăcare.

Strecurat printre gânduri, se așează

Stăpân peste ele.

Eul nu-și adoarme demonii în acest timp

Stă împăcat între apusuri.

Așteaptă răsărituri noi

Fredonând absent, cântecul lirei de demult.

Dorință de regăsire

*Mi s-au rupt rădăcinile
Plutesc, aidoma unui sunet stereo.
Distanțele sunt iluzorii,
Pământul încearcă să le ordoneze.
Roza vânturilor nu mai are vlagă,
Nici măcar dorințe
E o liniște ca o amenințare.
În vis renaște subit sublimul clipei.
Fără ajutor din afară
În zborul meu e liniște.
Doar gândurile îmi izbesc timpanele,
Sunetul lor e grav, profund
N-au loc să se nască din nou.
În locul în care mă aflu
Priveliștea e sacră.
Nimic nu mă ajunge.
De sus, totul e mai atrăgător.
Dar locul unde să-mi mut rădăcinile
E așa departe, insesizabil
Zadarnic plutesc, dorul meu se prăbușește...*

Regele nopții

*Regele nopții a obosit.
Și-a pus în cui hainele,
Drumurile și le-a acoperit cu neguri.
Lumina bâjbâie prin cotloane
Caută dimineți mai clare
Doar cețuri urâte ce se zbat
Împart lumea în alb și negru
Culorile sunt fără vlagă,
Până și ierburile au pierit
Cerul se chinuie să adoarmă,
Mulțimile se mișcă haotic
Ca niște refugiați flămânzi
Într-o țară fără viitor.
Doar vulturii mai dau o tură
Și fură din crepusculi.
Cu un țipăt strident,
Caută lumina.*

Despre bucuria de a scrie

*Ca să te scalzi în poem,
Trebuie să oprești zborul păsării cu mâna.
Să-l iei atent și să-l transpui pe hârtie.
Cu un stilou să- faci conturul.
Dacă reușești, zborul se transformă în vers,
Mai adaugi un tril necunoscut, versul doi.
Încet, mai pui o boare de vânt și mai departe
După ce ai pus și strălucirea stelelor,
Murmurul mărilor, ocheadele îndrăgostiților,
Noaptea cu răcoarea ei, ziua cu strălucirea ei,
Râsul copiilor, privirea bunicilor,
Atunci s-ar zice că poemul e gata.
Apoi să-i dai hârtiei foc
S-ajungă din nou, toate la loc*

Trădare învinsă

*Am sponsorizat cu trei metafore un vers imberb
Mi-a mulțumit rânjind
Apoi, a mușcat adânc din peniță
A curs tot ce pregătisem pentru poemul meu
De-a valma, epitete, metafore, rime...
Un cerc concentric de cuvinte alese căutându-și sensul.
Ca prin minune, poemul a prins contur.
Privit de sus, un câmp cu flori,
Din lateral, un vas albastru.
Și-n mine, un regret polar,
Fără zăpadă, doar cu un fel de har.
Punct.*

Scriu pe palimpsest cu sânge

*Port în mine tot universul, pământ, aer, apă, cer
și ceva în plus, memorie, inteligență, dorință
sumă a limitelor superioare și slăbiciunilor mele,
pribeag fugar în fluxul deșertăciunilor,
într-o ardere vie, permanentă, focul Gheenei,
ca o verigă din infinit, aceeași și mereu alta...*

*Orice schimbare mă face egală cu mine însămi,
nimic mai mult, nimic mai puțin,
în mine e începutul și sfârșitul,
sunt conștiința realității mele interioare, lumea,
în afara ei, doar relativizare.*

*Mă recompun din secunde
revărsate în nimicuri, în emoții și visări bizare,
cântec mut de neliniște, cenușă de amurg îndoliat,
orele gravide expulzând timpul până la increat.*

*Mă frământă aghios albastrul depărtărilor,
respirație lichidă, îmbrățișare orgasmică,
scriu din mijlocul sufletului, din inima cerului,
pe palimpsest, cu sânge,
navigând în apele hibride din somnul abandonat neliniștii...*

Maestrul

*Maestrul trece prin lume gânditor
camuflat în măreția tragică
învăluit în strălucire stranie
îmbrăcat în straie umile
intrând în ordinea lumii
invizibil, neînțeles de ceilalți.*

Ultimul țipăt

*Stelele înoată între pești, înfășurate
în pânză de smaralde,
și, plângând, prin crengile pletoase,
agățate-n puf de lebedă albastră
intră-n veșnicia înaltului.*

*Un țipăt straniu, ultimul țipăt, strivește-n zori,
curgând în șiruri, zărilor-adormite.*

Pierd iluzia pasului sigur

*În bezna conștiinței, lumina gândirii dispore
în margini de cuvinte.*

*Conștientă de limitele propriiei îndoieli
pierd iluzia pasului sigur.*

*Ești flămând de creierul meu?
ți-l servesc pe o tupsie de aur la micul dejun,
din gândurile mele,
fără conștiința tranzitivității răului.*

*Singură, față în față cu mine,
arsă de dubii și patimă,
scrâșnetul inimii îmi manipulează
rațiunea.*

*Pierd iluzia terenului ferm și
libertatea din spațiul cuvântului,
tot ce-mi doream era să rămân în mine.
Țes visurile în pânza așteptării,
a regăsirii de sine,
în miezul absolut al ființei mele.*

*Și mă întreb ce Dumnezeu făcusem
cu viața mea?*

Cerul pătat în curcubeu își coboară aripile

*În marginea luminii de granit, mă întâlnesc
cu mine însămi, eu de altădată.*

*Cerul pătat în curcubeu își coboară aripile
peste casa mea încărcată de goliciune,
tulbură neliniștea furtunii
și lumea sublunară a spiritului
înlăuntrul adâncului. Cuvintele
umbresc estetic jocul de-a vrainștea
în viața prezentă și viitoare.*

Cea de ieri nu se pune.

DAN ANGHELESCU

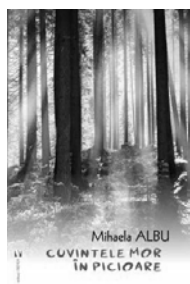
...Mihaelei Albu – poemul ca veghe asupra cuvintelor

Atât prin titlu (*Cuvintele mor în picioare*), cât și prin mesajul rostirilor din recentul volum de poeme (Ed. Vremea, București, 2024), în creația lirică a Mihaelei Albu se distinge o foarte pregnantă notă personală. Poate că impresia se datorează și meditațiilor grave ce se ridică dintr-un întreg orizont de îngândurări și interogații ce survin sub presiunea sinoaselor impredictibilități ale timpurilor de azi.

Frapantă e și ideea cu care ești întâmpinat încă de pe coperta cărții: aceea că și cuvintele mor; de unde se deduce că ele, cuvintele, ca și noi, s-ar afla sub un semn – mai mult sau mai puțin malefic – al sorții (*habent sua fata...*?). Nu începe îndoială: aserțiunea, precum și halourile ei, devin tulburătoare. Cu atât mai mult cu cât ne aflăm într-o lume, pe a cărei originară întemeiere tronează, încă de-ne-clintit, străvechiul adagiu: „In principio erat Verbum...et Verbum erat apud Deum... et Deus erat verbum...”

Într-un astfel de ambient s-ar zice că autoarea este uneori vizitată de prezumția – deloc infirmată de vreo realitate – că *ocultata noastră modernitate*, tinde să adauge, în inventarul *sfârșiturilor deja anunțate* (al filosofiei, istoriei, metafizicii, al dumnezeirii, deci al omului) și pe cel al *Cuvântului*. Ori, dintr-o asemenea stare a lucrurilor se face simțită prezența neantului sau – cum se spune în unul din poemele cărții – întâlnirea cu „marginea lumii – capătul Cuvântului! /.../ necuprinsul – el însuși!” Și astfel, în toate câte ni se arată, sau nu ni se arată, adastă umbrele căderii prin timp. *Cuvintele* își simt: „Înțelesul – mereu departe/ Marginea – o fata morgana...” „Miezul își continuă strălucirea/ în singurătatea lui de taină...” Incontestabil, rostirile poetice ale Mihaelei Albu sunt *încărcate* de senzația, mereu stranie și înfricoșată din mărturisirea că „vine târziul”. Probabil că și din feluritele iviri ale acestuia din urmă (*târziurile* sau *prea târziurile Cuvântului.../cuvintelor*) s-a născut sintagma din titlu, *Cuvintele mor în picioare*. Însă ea nu pune în discuție moartea propriu-zisă a acestora ci, mai degrabă, perisabilitatea și viețuirile lor de *efemeride*; disiparea sub *letală* fulgurație a clipei.

În toată rostirea transpare ceva din *tragismul difuz*, dar mereu *anagoric*, ce atestă unicitatea poetului. Spre deosebire de acesta, limbajul vorbirii curente ca și specializatul limbaj al științelor – ne-au spus și Wittgenstein și Heidegger – nu cuprind, nu reflectă și nu se pot confunda cu

nicio *realitate*. În termenii lui Heidegger acestea pot doar să *spună* (*gesagt*) realitatea sau să o *arate* (*gezeigt*). Însă în vorbirea de toate zilele se face tot mai des simțită o vulnerabilitate malignă, venind din gravele surpări tectonice ale faptului comunicațional. Ele produc iradierii nocive și în sfera *poieticului*. Abundența și hiper-tehnicizarea mijloacelor de comunicare au defavorizat și chiar inhibat atât naturalețea limbii, cât și comunicarea interumană. Un tot mai agresiv avatar al *limbii de lemn* (*rom-gleza*), induce și în gândire și în vorbire, îngrijorătorul simptom de sevraj. Iată de ce, din perspectiva profesorului de limba română, disimulată în personalitatea scriitoarei Mihaelei Albu, *Cuvintele* capătă un statut și chiar o anume aură destinată. Dincolo de subtilitatea și evanescențele lor se simte accentul acut al întunecării sensurilor: „Între ieri și azi – întârziate vorbe! / O vijelie de cuvinte-frunze / cuvinte crengi / cuvinte trunchiuri / zboară duse de vântul ce taie în două / în patru / orice urmă de înțelegere.(s.n.) /.../ sunete grave ori ascuțite / acoperă lumea din noi / dinlăuntru / din afară / Cuvinte! Ne legau – sfoară – / Puterea lor strâns și etern / amintirea” (*Rostire*).

În *inefabila fîntă a cuvintelor, deci a Poieticului* se configurează o persistent- existențială *Stare de grijă*. (*Sorge* era cuvântul din existențialismul heideggerian). E starea de continuă și lucidă *veghe* (și!) asupra cuvintelor. Textele o exprimă cu limpezime: „adormirea de timp / deșteaptă / gândul.../ lucruri și nume de lucruri /.../ se cer numite, create...Capăt în infînire?”.

Ceea ce capătă contur în subliminalul enunțului *Cuvintele mor în picioare* este chiar singularitatea pregnantă a unei *Poetici* ce refuză cuvintele „aruncate la întâmplare”; cele ce „se amestecă/ se rănesc unele pe altele/ sucombă în înțeles” și se lasă „Topite în magma nonsensului, fluidă./”.

Salutară, *grija* despre care vorbeam îmbogățește discursul cu energii speciale și deschide un orizont inaccesibil bavardajului și glăsuirii de toate zilele. Demersul vădește aptitudini pentru rarissime îndrăzneli. De altfel, autoarea formulase și într-o carte anterioară, ca pe un, aproape definitiv și nobiliar, semn heraldic – memorabilul vers: „... cutezanță e să-nțelegi/ de-ne-înțelesul” (v. *Timpul din ceasuri*, ed. Aius, Craiova, 1917).

Să recunoaștem că aici ne întâlnim cu acea *cutezanță* ce se revendică dintr-o evidentă formă a *lucidității*. Desigur, nu lipsește din ea acel *tragism difuz* care, de la Orfeu încoace, domină în esențele autentice ale *Poieticului*. La fel de adevărat este și că o asemenea *luciditate* se vădește și ca o vocație a unor *întâlniri* pe inefabilele tărâmurii ale *poieticului*. Altfel spus, ne întâlnim cu o foarte specială *apetență pentru dialog*, care trimite cu gândul la formele *cvasi musicale* ale aproape uitatului *cantus responsorialis*. Și astfel rostirea pare atinsă de vechi nostalgii dialogale, aceleași pe care le resimțise cândva Hölderlin. Poetul despre care s-a spus că îl aștepta pe Dumnezeu, era convins că „ suntem un dialog”. Într-un asemenea sens, exemplară și inedită apare apetența dialogală a Mihaelei Albu. Rostirile ei poematice *respiră* o indicibilă sete de comunicare cu ceilalți. În foarte

recenta ei carte, fascinația dialogului o apropie de cel mai eminescian poet al exilului românesc, Horia Stamatu. „...Noi murim în mijlocul unui cuvânt...” este versul dintr-un poem pe orbita căruia gravitează rostirea Mihaelei Albu: „...renaștem la începutul altuia / deschidem ochii mari / ascultăm cu inima răsăritul. /.../ fiecare silabă rotunjește / împlinește cerul înstelat; / în noi – o lege nescrisă / un univers se cere descoperit / Pocnește sămânța îndoielii”. Este însă limpede că replica devine o *intrare în rezonanță* cu întunecările de sens reclamate de poemul stamatian; pe care îl continuă spunând: „în solul / Facerii / Des-facerea dă târcoale / aduce vocabule fără iubire / ne duce către «Valea uitării» / către pământul «fără nume, fără istorie». / «Solitudinea» cere tovarăș / de luptă / de cucerire / de înțelegere. // Cu începutul fiecărui cuvânt / noi TRĂIM!”

În general, irepresibila ei nevoie de dialog îi transformă rostirea poetică într-un *cantus responsorialis*. Pelagicele adâncimi ale interogațiilor pe care timpurile ambilor protagoniști le-au lăsat fără de răspuns, devin îngândurare, confesiune și înțelegere a unui destin unde, spune poeta, „pierdem – firește – cu nepăsare / Rostul /.../ Ore, zile...toate alunecă / dincolo de mine”.

Rostirile de mai sus provin din alt volum. *Armoarul cu poeme* (Ed. Timpul, Iași, 2018). Este placheta în care irepresibila fascinație a dialogurilor, a confruntării în inefabil, se ridică la rangul de temei pentru un *anabasis* poetic. Autoarea se *întâlnește* cu poemele unor Blaga, Dan Botta, Sorescu, Nichita, Caraion, Blandiana, Rilke, Voronca, cu exilații Baciuc, Ichim, sau George Alexe. Ea transformă comunicarea poetică într-o amplă *cuminecare*. Ceea ce ne reamintește cumva de Karl Jaspers. Pentru acesta revelația supremă și definitorie asupra *Omului* se manifestă atunci când acesta se află în comuniune / comunicare / cuminecare cu o ființare similară. Pentru filosoful și psihiatrul german toate acestea ar sta sub semnul a ceea ce el numește, în limba germană, *liebender Kampf*. Tradusă, sensul sintagmei este acela de *luptă îndrăgitoare*; sau poate de *înfruntare / întru iubire*.

Punând la un loc tot ce am reușit să întrezărim în volumul de poeme al Mihaelei Albu, deci *grija și veghea* asupra cuvintelor, la *cutezanția de a înțelege/ de-ne-înțelesul* și vocația pentru dialog ca *întâlnire și cuminecare întru inefabil*, am fi, cred, îndreptățiți să spunem că poetica acestei autoare se regăsește, în mod fericit, sub semnul expresiei formulate de Karl Jaspers, *liebender Kampf*.

Daniela Șontică: 30 de scriitori români din exil (1945-1989)

Volumul Danielei Șontică, *30 de scriitori români din exil (1945-1989)*, apărut la Editura Basilica, București, 2022, încununat cu premiul UZPR pe anul 2023, este alcătuit din două părți complementare. În prima, *Portrete pentru o istorie a neuitării*, autoarea realizează o portretizare a 30 de scriitori ai exilului românesc anticomunist, pe care îi prezintă în calitatea lor de literați și oameni de cultură, dar și sub aspect uman. În cea de a doua, *Nouă interviuri de evocare*, portretele a nouă personalități creionate în prima parte sunt întregite prin interviurile realizate de autoare cu cercetători care au publicat lucrări despre aceștia sau care i-au cunoscut nemijlocit.

Prin structurarea ei, cartea este comparabilă cu un roman în care personajele sunt introduse succesiv, unul câte unul, dar fiecare trimite și la alții prin relațiile întreținute, fie direct, prin întâlniri de cenaclu, prin vizite în familie, mai cu seamă între cei stabiliți la Paris, fie indirect, prin corespondența purtată între prieteni sau prilejuită de colaborarea la revistele fondate de unul sau de un minigrup dintre ei.

Daniela Șontică îmbină spiritul de cercetător cu intuiția artistică în fiecare parte a cărții. În prima parte, despre fiecare autor evocat se menționează principalele sale activități din exil, dar se insistă asupra aceleia care l-a pasionat și l-a preocupat preponderent, astfel încât fiecare portret capătă o coloratură aparte, de personaj concret, prin actele sale de prozator, sau poet, sau editor, sau animator literar etc. Prezentarea fiecărui autor se încheie cu o listă cu principalele sale lucrări, utilă cititorului, pentru a putea lua contact nemijlocit cu opera celor mai puțin cunoscuți.

Din prezentările făcute celor 30 de scriitori selectați, care au preferat exilul regimului dictatorial și represiv de după război, se detașează, nu neapărat printr-o expunere mai amplă, ci prin notorietate și valoarea operei, cei trei mari prieteni, Mircea Eliade, Eugen Ionescu și Emil Cioran. Ce se putea spune într-un medalion despre opera lor atât de vastă? Inspirată, autoarea a preferat să rețină numai o componentă, o direcție sau o trăsătură a vieții și activității acestora. Eliade este înfățișat ca principalul organizator al rezistenței românești prin cultură din perioada sa pariziană întrucât a inițiat, mai întâi, întâlniri ale exilaților la cafeneaua „Corona”, apoi a înființat Asociația culturală „Mihai Eminescu” (în 1948) pentru a apăra și promova valorile românești, gruparea românească pentru Europa Unită (în 1948), revista *Luceafărul*, Biblioteca românească de la Paris și Centrul Român de Cercetări, modelul asociației culturale și cel al unei biblioteci românești fiind

preluat mai târziu și la Freiburg. Eugen Ionescu este documentat ca spirit religios. Emil Cioran, devenit mare stilist de limbă franceză, este „surprins” prin declarațiile lui despre „admirabila limbă română”. Alături de cei trei mari, autoarea îi situează și pe Alexandru Ciorănescu, „un mare savant la Santa Cruz” și pe Vintilă Horia, „un scriitor universal”, despre cei doi, dar și despre alții discutând și în interviurile de evocare. Este vorba de comentarii de la postul de radio „Europa Liberă” Virgil Ierunca și, implicit, Monica Lovinescu, de poezii Alexandru Busuioceanu și Ștefan Baciu, de romancierii Constantin Virgil Gheorghiu și Paul Goma, de filologul și literatul Paul Miron. Desigur, nici celelalte nume nu sunt mai puțin importante în domeniul lor de creație, unele dintre ele fiind mai cunoscute, și anume: L. M. Arcade (pseudonim al lui Leonid Mămăligă, prozator și dramaturg, care i-a reunit pe intelectualii parizieni în cenaclul său „Caietele Inorogului”, ținut în locuința sa de la Neuilly-sur-Seine); Constantin Amărieuței (licențiat în litere și filosofie la București, cu doctorat la Sorbona, exilat la Paris, fondator, împreună cu Ierunca, al revistei *Caiete de dor*, cercetător al mitologiei românești și al fondului mitologic al poeziei lui Eminescu); George Uscătescu (licențiat în litere și filosofie, dar și în drept la București, cu trei doctorate – în litere, filosofie, drept – la Sorbona, urmaș al lui Eugenio d’Ors și Ortega y Gasset la Catedra de Teoria culturii și estetică a Universității Complutense din Madrid, cofondator la Madrid al Cercului de studii filosofice „Destin” și al revistei omonime de cultură românească, autor a 80 de cărți, dintre care 12 pe teme ale culturii românești); Nicolae I. Herescu (licențiat al Facultății de Litere și Filosofie – secția limbi clasice, a Universității din București, fost președinte al Societății Scriitorilor Români până în 1944, poet și „eminent latinist cu nenumărate studii, cărți și traduceri publicate”); George Ciorănescu (licențiat în drept și filosofie la București, cu un doctorat la Sorbona, stabilit finalmente la München, fratele mai mic al lui Alexandru de la Santa Cruz, poet, comentator la postul Europa Liberă, fondator al cenaclului și revistei *Apoziția*); Aron Cotruș (poet situat valoric în apropiere de Blaga, refugiat în Spania și S.U.A.); Pavel Chihaiia (romancier, istoric, critic de artă, comentator la postul de radio Europa Liberă de la München, unda a obținut azil politic în 1972); Vintilă Corbul (un romancier de succes). Alte nume sunt mai puțin cunoscute, dar portretizările lor sunt cu atât mai interesante, descoperindu-ne noi universuri culturale, caracterizate de autoare după cum urmează: Mira Simian *o poetă româncă în Hawaii*; Yvonne Rossignon sau *viața ca un poem*; Mihai Niculescu, *o voce românească la BBC*; Lucian Bădescu, *un istoric literar „de o erudiție înspăimântătoare”*; Theodor Cazaban, *un spirit liber*; Generalul-scriitor Gheorghe Băgulescu *și fascinația Japoniei*; Ioan Cușa, *un generos editor din exil*; Lucian Boz, *un eminescolog la Sydney*; Grigore Nandriș, *un filolog român în elita britanică*; Victor Buescu, *un promotor al literaturii române în Portugalia*.

Și în partea de *Interviuri*, prin caracterul iscoditor al întrebărilor și prin buna cunoaștere de către intervievați a operei și vieții autorilor discutați, se continuă evocarea celor vizați deopotrivă sub aspect cultural și uman. În plus, autoarea are grijă să introducă fiecare interlocutor prin minime date bio-bibliografice, astfel încât cititorul poate să obțină un spor de cunoaștere nu numai despre literatura exilului, ci și despre cei, nu foarte mulți, care s-au dedicat valorificării acesteia. În ordinea interviurilor, este vorba de Marilena Rotaru (îndatorată lui Vintilă Horia), Mihaela Albu (axată pe literatura exilului în ansamblu), Dan Angheliescu (frapat de ardența lui Virgil Ierunca pentru românitate), Grigore Ilisei (despre Paul Miron, scriitor și fondator, la Freiburg, al Societății Culturale „Mihai Eminescu” și a două reviste destinate exilaților), Crisula Ștefănescu (entuziasmată de cultura universală a lui Alexandru Ciorănescu), Tudor Nedelcea (valorificator al prozatorului Constantin Virgil Gheorghiu), Adrian Lesenciuc (încântat de poezia lui Ștefan Baciuc), Florin Bălănescu (analist al literaturii lui Paul Goma) și Liliana Corobca (cercetătoare a corespondenței și operei lui Alexandru Busuioceanu, poet de limbă română și spaniolă). Cercetătorii intervievați completează fericit portretele scriitorilor din exil nu numai prin date biografice, ci și prin comentarii ale creațiilor literare ale acestora.

Prin volumul *30 de scriitori români din exil (1945-1989)*, Daniela Șontică aduce mai aproape de noi pe toți autorii prezentați și contribuie la opera de valorizare și valorificare a acestora, ca parte integrantă a literaturii și culturii române.

ANCA SÎRGHIE

„Noica și Câmpulungul”, cartea unei sinteze salutare

O carte cu care de curând ne-a surprins profesorul Marin Diaconu se intitulează *Noica și Câmpulungul*, întocmai cum pe afișul de la intrarea în Muzeu orașului sună tema Simpozionului Noica din acest an. Este o carte de 500 pp., ca antologie realizată de Marin Diaconu la Editura Semne din București în anul 2024, pe cât de voluminoasă, pe atât de frumoasă. Coperta 1 reține în ilustrația ei simbolul orașului Câmpulung Muscel și un brad firav, ciudat, în care intuim că se regăsește însuși filosoful.

Se știe că în martie 1949, Constantin Noica își începea supliciuul domiciliului forțat, simțit drept o perioadă în care, așa cum o recunoaște în epistola din 21 noiembrie 1949 către Petru Comarnescu, fost coleg de liceu și prieten nedezmințit, „mă pot simți aproape fericit în situația în care mă

aflu.” Mărturisirea lui în extenso figurează pe coperta 4 a aceleiași antologii, care s-a constituit drept un binevenit suport al Simpozionului anual, ținut pe date biografice și pe opere create de Constantin Noica la Câmpulung Muscel.

În opinia profesorului Diaconu rostită la deschiderea Simpozionului din 27-28 septembrie 2024, „Noica lucrează cu istoria, noi lucrăm cu prezentul. Constantin Noica este Constantin Noica, nu ca noi! Mărturisirea lui Noica cuprinde o povestire despre trimiterea unor texte ale sale la Paris și primirea cărții *Ispita de a exista* a lui Emil Cioran, cu circulația sa între cei apropiați.” Definită în esența ei în fața anchetatorului Cpt. Mincu, în 12 decembrie 1958, cartea lui Cioran este incriminată, pentru că ea cuprinde «aspecte privind neamul românesc, primate printr-o prismă negativă». Declarația o găsim, așadar, în *Arhiva neagră* cu cele 22 volume, realizate prin facsimilare de Constantin Barbu, care le-a publicat în 2012 la editura Contrafort, cuprinzând procesele verbale de interogatorii din dosarele procesului Noica-Pillat. Două dintre ele sunt reproduse în această nouă antologie. Ele se găsesc în *Arhiva neagră* de la Muzeul din Câmpulung Muscel, dar nu se află, de exemplu, la Biblioteca Academiei Române.

Această carte cuprinde pe 70-80 de pagini fenomenologia spiritului de Hegel, cu interpretarea filosofului Noica, gardată de explicația lui Vlad Bilevsky, care a îngrijit primele texte ale volumului. Ca nespecialistă a domeniului filosofiei, am parcurs cu un interes special aceste texte, amintindu-mi de un moment fericit al prieteniei mele cu domnul Noica, invitat la aniversarea mea din 9 februarie 1986. Atunci mi-a oferit între altele cartea *Povestiri despre om: După o carte a lui Hegel*, apărută în 1980 la Editura Cartea Românească. M-a rugat să nu o deschid decât după ce el va pleca, așadar după ce se termina petrecerea și rămâneam singură. Când am deschis cartea, am citit pe foaia de gardă dedicația care m-a impresionat: „Pentru Anca Sîrghie, care ar putea, dânsa singură, reprezenta un capitol în cartea *Povestirilor despre om*. Cu veche admirație, Constantin Noica, Păltiniș, 1986.” Din chiar *Cuvântul înainte* al autorului, desprinsesem îndemnul de a mă apropia de filosofia hegeliană. Este ceea ce însuși Noica făcuse ca studiu aprofundat în anii șederii la Câmpulung Muscel.

Edificatoare este corespondența bogată purtată de filosof în acei ani cu Emil Cioran, Lucian Blaga, Petru Comarnescu, Aurel Cioran și Tudor Vianu. Introducerile explicative la unele texte, semnate de Vlad Bilevsky, Eugen Simion, Dora Mezdrea, Alexandru Singer etc. sunt de un real folos. Importante pentru configurarea aceluia deceniu din biografia lui Noica sunt evocările, făcute de N. Steinhardt, fost coleg cu 3 ani mai mic la Liceul Spiru Haret din București, de profesorii Ion Oană și Lavinia Simona Bădulescu, fiica procurorului Ilie Bădulescu, de domnul Decebal Rădulescu, de medicul Gheorghe Radu, Adina Ștefan, nepoata economistului Gică Staicu, cel care l-a găzduit un lung răstimp pe Noica. Florilegiul evocărilor este completat de Dorina Al -George, Mihai Constantineanu, Simona Pâslaru-Ciurumelescu și Duiliu Sfîntescu.

Suținute de consistentul comentariu al Sandei Stavrescu intitulat *Relații de familie*, interesante emoțional sunt și paginile de corespondență ale lui Noica cu rudele apropiate. Reținem îndeosebi amintirile fiicei Alexandra Noica-Wilson, care a revenit în 2009 la Câmpulung, unde a conversat cu Ioan Crăciun. O chintesență a relației lui Noica cu copiii lui am găsit-o în mărturisirea Alexandrei: „Tata a încercat mereu să facă lucrurile cât mai plăcute posibil pentru mine și pentru fratele meu, cât mai frumoase. Era multă suferință strânsă în el, dar asta nu am simțit-o niciodată; el încerca mereu să ne lumineze mintea, să ne lumineze viața...” (p. 237).

În cartea aceasta mozaicată ca un puzzle, sunt cuprinse și convorbiri, precum cea dintre Emil Hagi și Lavinia Simona Bădulescu despre originea aromână a filosofului. Semnalăm textul intitulat *Portrete* semnat de pictorul Radu Adrian, care ține să explicitizeze bustul dedicat lui Constantin Noica: „Prin ochii și gura întredeschise, prin forma nasului și a urechilor, mi-am propus să sugerez marea lui capacitate de a percepe, de a reține și de a analiza și tot ce ține de frământările vieții din lăuntrul omului” (p. 393). Constantin Dâmboianu se oprește în articolul intitulat *Hăituit, persecutat, jefuit, arestat în baza ideologiei date de filosofia marxist-leninistă* asupra repercusiunilor apariției *Jurnalului de la Păltiniș* de G. Liiceanu, comentat la Europa Liberă, fapt care a alertat Securitatea și măsura luată ar fi fost, crede autorul, retragerea exemplarelor din librării, ceea ce nu este adevărat. G. Liiceanu a scos și o a doua ediție, care a stat în librării la dispoziția cititorilor până târziu. Falsă este și ideea că Noica a avut un al doilea domiciliu obligatoriu, la Păltiniș (p. 395). Mărturiile pe care mi le-a făcut nemijlocit în cei șapte ani de prietenie, din păcate cei din urmă ai vieții filosofului, care se declara a fi „păltinișan”, atestă voința proprie de a se stabili acolo, unde și-a ales chiar și locul de veci.

Consistente sunt în noua antologie eseurile lui Marin Diaconu, Sorin Lavric și Florica Diaconu. După o analiză pertinentă a temei *Perenitatea viziunii filosofice a lui C. Noica asupra fenomenelor social-politice*, Florica Diaconu demonstrează că filosoful era un vizionar, întrucât el a avut câteva previziuni care s-au împlinit. Se știe că Noica nu ezitase să-și arate încântarea în fața realizărilor socialismului românesc, fapt care i-a contrariat pe prietenii săi din diaspora, întâlniți la Paris, cum de curând am demonstrat în niște articole ale noastre. Însă, în mod paradoxal, Noica a conchis că Occidentul nu va da mai mult de 100 de ani (în realitate, doar jumătate au fost suficienți) socialismului să se împlinească, pentru că îl va desființa. El a prevăzut globalizarea produsă de oligarhia financiară transnațională, care este o realitate a anilor noștri postdecembriști. Noica a prevăzut faptul că China va fi scoasă din izolarea ei istorică, ceea ce s-a adevărat, de asemenea.

Volumul *Noica și Câmpulungul*, care lasă impresia unui caleidoscop, se încheie tematic cu un capitol *In memoriam Dan Zamfirescu (1933-2024)*, singurul constituit integral din texte inedite. În debutul acestui grupaj sunt publicate texte epistolare din perioada 19 martie 1971 -23 august 1987, ce

probează o prietenie adevărată. Filosoful Noica, spre exemplu, salută publicarea cărții de succes *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* (Editura Minerva, București, 1971) și în semn de prețuire îl invită pe Dan Zamfirescu la Păltiniș, în acea oază de liniște și creație de care el însuși se bucura. Prezent în întregul volum cu texte consistente, referitoare îndeosebi la *Povestirile din Hegel*, filosoful Vlad Bilevsky semnează și cuvântul rostit la înmormântarea lui Dan Zamfirescu, pe care îl apreciază drept un „ilustru medievalist, bizantinolog, istoric, teolog și publicist”. Zamfirescu s-a remarcat în cultura română și ca inițiator de proiecte editoriale, între care și cel al publicării *Operele* lui Nae Ionescu, împlinit împreună cu universitarul Marin Diaconu. Eseul *Un mesianic* semnat de prof. univ. Gheorghiu Geană cuprinde o demonstrație elevată a adevărului că Dan Zamfirescu a urmat „un traseu magnific”, proiectele sale țintind fără excepție spiritualitatea și cultura poporului român.

Așa cum se cuvine unei adevărate opere științifice, noua antologie cuprinde un capitol de *Note bibliografice*, în care sunt specificate sursele textelor selectate de îngrijitorul ediției. Putem afirma că o asemenea carte cu deschidere panoramică la tema aleasă nu ar fi putut fi încheșată ca sinteză emblematică dacă nu beneficia de un antolog care să aibă viziunea întregului și care să antreneze autorii atâtor evocări interesante. Salutar este și aportul explicitărilor semnate de experți ai domeniului la textele selectate ca reprezentative. În acest sens, profesorul Marin Diaconu este neîntrecut. Numai Domnia Sa putea să adune atâtea piese dispartate, ca într-un joc de lego, piese care împreună dau imaginea unui tot. Las lui Sorin Lavric ultimul cuvânt, pentru că în eseul său *Noica la Câmpulung* filosoful a prins esența întregii antologii, atunci când a demonstrat pe baza analizării celor trei cărți scrise în deceniul domiciliului obligatoriu, că „gânditorul Noica s-a născut la Câmpulung Muscel” (p. 397). Găsim aici ideea pivotantă a viitoarelor simpozioane Noica pe care le va găzdui orașul boierului Neacșu din vechime, cel care a făcut începătură scrisului românesc.

Alexandru Macedonski din nou în actualitate

„Nu încapе îndoială că Macedonski își depășise veacul, intuind, invocând, experimentând, instruindu-se permanent, cu nesaț, în varii domenii, inclusiv în cele considerate oculte, dăruindu-se cu toată afecțiunea tinerilor creatori din jurul lui, urmărind să însuflе dragoste și interes pentru o poezie nouă, după generațiile de scriitori tineri, simboлиști sau moderniști, care i-au fost repere ale literaturii naționale: Tudor Arghezi, George Bacovia, Tudor Vianu, Gala Galaction, Traian Demetrescu și alții” (Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Craiova, 2020).

Acest citat, desprins din „Cuvântul lămuritor” ce însoțește volumul II de *Caiete macedonskiene* (Editura Eikon, București, 2020), îl scutește pe autorul acestor rânduri de orice altă introducere privind această importantă figură literară de la confluența secolelor XIX-XX, așa încât lui nu-i rămâne decât să detalieze, atât cât îi permite spațiul fatalmente limitat al unor însemnări de lectură, rostul, conținutul și importanța unui ciclu editorial dedicat exclusiv marelui poet.

Pe scurt, este vorba de organizarea anuală a „Zilelor Macedonski”, la inițiativa câtorva membri ai Uniunii Scriitorilor din România, trăitori la Craiova, locul din care a descins autorul celebrelor *Nopti* și ale fermecătoarelor *Rondeluri*. Faptul se întâmpla în 2019 și festivalul demarat atunci s-a desfășurat an de an cu regularitate, căpătând treptat-treptat un tot mai mare prestigiu. Iar atunci când comunicările susținute în cadrul lui de către scriitori, istorici, critici literari și editori sosiți în Cetatea Banilor, drumul larg al biografiei și operei lui Macedonski către cititori avea să fie cunoscut și apreciat în întreaga țară – totul petrecându-se grație editării, după fiecare ediție, a câte unui tom în cuprinsul căruia figurează respectivele contribuții.

Intitulate cu decență, dar totuși sugestiv, *Caiete macedonskiene*, respectivele volume cuprind comunicări de o certă valoare și importanță, atât pentru cititorii de azi cât și pentru istoria literară, întrucât autorii lor au abordat/abordează biografia și opera marelui scriitor din varii și – adesea inedite – unghiuri, descoperind și propunând noi grile de lectură a moștenirii literare rămasă de la Al. Macedonski.

Spre exemplificare ne-am oprit la volumul al V-lea, poate cel mai reprezentativ ca dimensiuni și cuprindere din cele șase apărute până acum. El reunește în peste 500 de pagini nu mai puțin de 43 de comunicări – tot atâtea „oglinzi” ale moștenirii culturale rămase de la scriitor.

Întrucât simpla citare a autorilor și a titlurilor ar ocupa prea mult spațiu, ne-am oprit, printr-o alegere aleatorie doar asupra câtorva: Daniel Corbu, *Alexandru Macedonski, poetul versului symphonic*; Ilona Duță, *Spectralitate, fantasme și măști în poetica macedonskiană*; Giovanni Maghioco, *Vaporul morții și le Vaisseau fantome de Al. Macedonski*; Pompiliu Crăciunescu, *Macedonski și „Olimpul aparenței”*. *Un nietzchean care se ignoră*; George Vulturescu, *Thalassa. Replici – M. Eminescu și Lucian Blaga*; Gheorghe Glodeanu, *Al. Macedonski și provocările fantasticului*; Acad. Mihai Cimpoi, *Sfârșitul dantesc al lui Macedonski*; Dumitru Augustin Doman, *Tinerețea politico-pamfletară a lui Al. Macedonski*.

Aproape sintetizând, fără voie și nepreconceput, întreaga materie a acestui volum, poetul Nichita Danilov nota cu îndreptățire:

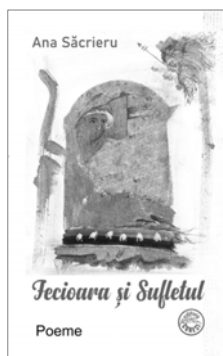
Macedonski s-a războit cu Eminescu, dar s-a războit și cu propria sa persoană și cu propria sa operă, ca să rămână Macedonski. Prin atitudinea sa și-a ridicat toată posteritatea în cap, ieșind cu greu din conul de umbră în care a fost împins de contemporani. A luptat și a reușit în cele din urmă să rămână Macedonski. Sacrificiul a fost unul enorm. Și travaliul așijderea. Posteritatea însă îi datorează mult. Căci dacă Eminescu prin perfecțiunea operei sale a închis drumurile, Macedonski le-a deschis. Oare câți poeți nu au ieșit de sub pulpana sa?! Fără Macedonski nu ar fi apărut Bacovia. Nici Ion Barbu. Nici Pillat. Nici Minulescu. Nici Nichita Stănescu. Nici atâția alți poeți mai vechi și mai noi. Poezia română îi datorează mult, mult mai mult decât lui Eminescu! Opera lui, desigur, e imperfectă. Dar tocmai din această imperfecțiune, din mulțimea de tatonări și de încercări nereușite s-au născut alte opere. El a fost cel care, cu sau fără voia sa, a spart un colț al cubului. Din colțul acela spart s-au revărsat o mulțime de opere de artă din epoca modernă, ba chiar și post-modernă. Că dacă stăm să ne gândim mai bine, o parte din optzecismul lunedìst stă sub semnul lui Macedonski. *Poemele de amor și Levantul* lui Cărtărescu își trag rădăcinile din rondelurile și noapțile lui Macedonski....

Acest „fruct editorial” produs de festivalul anual dedicat poetului la Craiova prezintă valoare și interes din cel puțin câteva motive foarte importante: întâi întrucât volumele cu pricina repun în circuitul public date și informații ce conduc neapărat și în mod direct la lectura operei macedonskiene, apoi fiindcă se constituie într-o falie importantă, biobibliografică, pentru azi și mai ales pentru viitor. Și nu în ultimul rând pentru că oferă veritabile modele, demne de urmat, în ceea ce privește reevaluarea și omagierea unei personalități culturale de primă mărime.

Probabil – și sperăm să se întâmple așa! – într-un viitor nu prea îndepărtat aceste volume vor constitui un corpus de opere critice de o inestimabilă valoare pentru istoria literară și pentru cultura noastră în general.

O poetă a înalțurilor și adâncurilor sufletești

Cine ești tu, Ana Săcrieru? Descrui și Sacrul și Profanul, și „Fecioara”, și „Sufletul” și „Restul”! Fecioara, „stăpâna cerului și a pământului”, „deschide calea Sufletului trist”. Dar tot ea mângâie și sufletul care se înalță ca un nufăr alb peste mlaștini, „făcându-se o fire cu lumina de deasupra lor”.

Sufletul învață, grație Fecioarei, „ce este iubirea, cum viața-i ruptă din lumină, cum să trăiască plinul nepătruns”. Ea ajută sufletul să-și țese „din uimire” „veșmânt de rouă înspre soare adunat”.

Cum toată viața noastră e un summum de lecții, cartea Anei Săcrieru, *Fecioara și Sufletul* (editura Coresi, București, 2024) se deschide firesc printr-o lecție „a înseninării”.

În a doua poezie apare și persoana a II-a – în care Maica Cerului și Sufletul sunt strâns legate de „ține”, grafiat cu literă mică, un „tu” concret și palpabil.

O altă poezie se numește chiar „Iar tu” și e o lecție a alterității, în care poeta se autodefinește printr-o metaforă superbă „firea mea de palidă zăpadă”, în timp ce oximoronul stăpânește poezia printr-o „victorioasă albă neputință”.

„Restul” marchează titlul unei alte poezii, în care „lacrimile vii” sunt „plânsuri de pământ”. Pendularea aceasta între „cer” și „pământ”, „nemurire” și „murire”, „suind” și „coborând”, „vis” și „veșnicie” e jocul tainic al inimii, în care iubirea îngenunchează.

Albul și albastrul primează: întâiul al purității, al doilea al solitudinii. „Sufletul” e „greu albit” de cele mai „bătrâne ningeri”. Un soi de alchimie sui-generis, petrecută în „subțirimea înălțimilor” „limpezește focul”, ca „piatra aur să se facă”. Nimic material în căutarea celui „purat ca duhul peste ape”. Aici dublul perechii este iar oximoronic „cel mai departe eu al meu”, în care își „poartă lumina ca într-un exil al celui alalt”, „ca într-o nețărmită mare”.

Sufletul tinde către curățenia, neprihănirea Fecioarei în care se găsește și se zămislește însuși Dumnezeu. De altfel, la multe popoare există credința că fecioria ascunde în ea puteri magice, de unde provine și practicarea abstenenței înaintea luptei, pentru că înfrânarea e o probă de suprimare a dorințelor, o victorie spirituală și o depășire a stării profane.

Treapta ei supremă este ascetismul anahoreților, călugărilor, sfinților, echivalent al unei jertfe.

Dihotomia trup – suflet este una dintre marile sinteze asupra vieții, elaborată de oamenii paleoliticului. După antropologul E. Tylor, la baza tuturor religiilor a stat concepția animistă, acea credință conform căreia, în afara corpului material și perisabil există în om o parte imaterială, neperisabilă. Trecând prin toate concepțiile care s-au vehiculat despre suflet, de la etnologul german W. Wundt, la James Fraiser și până la cea mai veche și persistentă omologare între *suflet și suflare, respirație*, notăm și că Pitagora considera sufletul drept latura eterică a ființei și îi atribuia o natură cosmică: el provine din spații siderale și acolo se și întoarce, putând lua forme diferite pe pământ. Corelația *suflet – eter – respirație* e reflectată în multe limbi. Din rădăcina indo-europeană *duesiu*, adică a respira, a apărut slavul *duch* și apoi *duša* – suflet.

Grecescul *animas* și latinescul *animus* ca și denumirile sufletului în aproape toate limbile indo-europene actuale, precum și din familiile hamito-semitice denotă o apropiere dintre noțiunile de „suflet, suflare și vânt” (conform lui Densușianu, *Dacoromania*). La vechii egipteni, la unele popoare ural-altaice, la chinezi există credința în mai multe suflete care sălășluiesc în același om, având roluri diferențiate sau marcând funcții spirituale diferite. Într-o formă elevată, reinterpretată psihologic, acest „pluralism” al psihismului uman se regăsește în teoria lui C. G. Jung, care distinge mai multe ipostaze ale sufletului: *persona (masca individului)*, *anima* și *animus*. În lumea imaginarului mito-poetic, deosebit de productive s-au dovedit a fi motivele în care sufletul e capabil să se metamorfozeze, precum și cele bazate pe identificarea sufletului cu umbra, cu imaginea oglindită în apă ori cu portretul omului.

În cele 100 de pagini ale volumului *Fecioara și Sufletul*, cuvântul „lumina” apare de 55 de ori. În opoziție cu întunericul, lumina este un principiu al binelui. Este expresia forțelor uraniene, fiind asociată căldurii, care a dat viață pe pământ. Este un produs al focului, se degajă din foc și e legată de nașterea vieții. Multe mituri cosmogonice așază la originea lumii principiul *fiat lux!* (*să fie lumină!*). Succede întunericului care simbolizează haosul. Aproape în toate religiile lumii, divinitățile sunt luminoase. Rădăcina sanscrită *div* înseamnă *a străluci* și-l va da pe *divus, deus – zeu* în latină precum și numele divinităților neamurilor ariene: *Zeus, Diana, Div, Deva, Devi, Zână*. Jakob Böhme scrie că „lumina este un derivat benefic al focului, dar focul e dureros, pe când lumina e prietenoasă, dulce și fecundă”. Ea e simbolul iubirii fericite și echilibrate, al vieții senine, al speranței și salvării, un sinonim al cunoașterii și al elevației spirituale.

Lumina zilei este *Logosul (Cuvântul)* întemeietor, care prezidează la crearea Universului. În gândirea misticilor ea este simbolul stării extatice. În cugetarea și simțirea românească, ea e principalul atribut al lumii cosmice, e chiar sinonimul *lumii* ca sferă de viațuire (*cosmos – lume – lumen „lumină”*) opusă haosului și lumii morții.

Albastrul, altă culoare dominând în poeme, este considerat cel mai adesea simbolul a tot ceea ce se leagă de spiritualitate. Spre deosebire de roșu, dă impresia de rece și îi predispoze pe cei mai mulți oameni la meditație. Specialiștii în psihologie abisală îl asociază cu relaxarea spirituală, cu un mod de viață liniștit și cumpănit. Este culoarea cerului, asociată în Egiptul antic cu zeul cerului, Ammon. Heinz Mahr numește albastrul „culoarea cea mai adâncă și mai imaterială, transparența vidului care va veni: în aer, în apă, în cristal și în diamant”. E culoarea bolții cerești. „Zeus și Yahve își așază picioarele pe azur”.

Albastrul e simbolul adevărului și al veșniciei lui Dumnezeu (căci ceea ce este adevărat este veșnic), va rămâne întotdeauna simbolul nemuririi omenești. În Europa, „floarea albastră” a romantismului a sugerat ideile spirituale înaintate. În simbolistica populară europeană, albastrul este considerat culoarea loialității, dar și a lucrurilor misterioase.

Albul poate fi înțeles fie ca „nici o culoare”, fie ca uniunea deplină a tuturor culorilor spectrului luminii, ca simbol al inocenței neinfluențate și netulburate a Paradisului primordial sau ca scop final al omului purificat în care este restabilită această stare. Veșmintele albe sunt în numeroase culturi veșmintele preoților, ele simbolizând puritatea și adevărul. Creștinii nou-botezați purtau veșminte albe și tot așa sunt reprezentate sufletele celor dezvinovați după Judecata de Apoi. Transfigurare, măreție și cale cerească, acestea sunt valorile simbolice ale veșmintelor întâi-stătătorilor bisericii creștine. Pythagora, în Antichitate, le recomanda celor ce cântau imnuri sacre să poarte veșminte albe. Sfântul Duh e reprezentat ca un porumbel alb.

Aurul metal prețios galben strălucitor. Simbol solar și întruchipare a perfecțiunii, regalității și divinității se asociază cunoașterii, inteligenței cosmice, imortalității. I se atribuie proprietăți apotropaice și tămăduitoare.

Argintul, metal prețios, asociat principiului feminin, lunar și acvatic, rămâne simbolul purității (conform descântecului „să rămâi curat, luminat, ca argintul strecurat”), iar în simbolistica creștină reprezintă înțelepciunea divină. Este asociat elocinței, cunoașterii, bătrâneții, dar și comerțului ori înșelăciunii (Iuda l-a vândut pe Iisus Hristos pentru 30 de arginți).

Fecioara și Sufletul e jurnalul interior al poetei. Însuși titlul reușește să definească o etapă din trecerea parcursă de aceasta, fiecare nouă carte însemnând pentru ea o nouă etapă din călătoria inițiată pornită în căutarea înțelesurilor propriei ființe, călăuzite în Timp de revelația luminii. Astfel, dacă primul său volum, *Trilogia timpului* a marcat treptele lăuntrului său liric, urcate pentru a afla „lumina cea neînserată”, sprijinindu-se pe Dumnezeu și pe iubire, în volumul *Fecioara și Sufletul*, consecventă cu sine, poeta reia simboluri și motive în care cunună Sacrul cu Profanul: Lumina, comuniunea în gând cu Dumnezeu, piatra, hotarul, răscrucea, sufletul, fecioara, cosmosul, haosul, din propria ființă. Totul prin poezie, totul prin metaforă.

Fecioara și Sufletul e un exemplu rar de abluțiune spirituală prin poem. Pentru spălarea de slinurile contemporane, de viața tracasantă și păgubitoare, poeta, fără a scrie o poezie religioasă, cheamă în ajutor Dumnezeu, Fecioara, partea aceea de suflet pe care iubirea a păstrat-o pură și, nu cu „eu-rile” apropiate, ci cu „cel mai departe eu”, se face „o fire cu lumina”, află „piatra focului”, se preface în „pământ de stea” sub un „cer nou”, unde „nesfârșirea este vie”, devin posibile acele „ridicări la cer”, se petrec „învieri” și „limpeziri”.

Excursul acestor titluri poate fi un imbold de a citi cartea, un dialog continuu, cu mici lecții despre înseninare, alteritate, credință, dar și iubire, din păcate, „mai neînțeleasă ca lumina”.

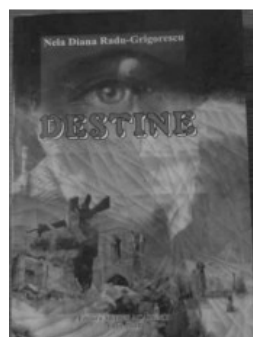
LINA CODREANU

Două metode scripturale într-o carte

Trecem prin evenimentele acestui ev cu atâta repeziciune, încât e de mirare că unele persoane mai găsesc răgaz să cerceteze și să mediteze la realitățile veacului trecut, la vitregiile vieții în particular, neconsemnate de studiile istorice, fiindcă în istorie nu pot fi reținute decât aspecte comune, generalizate. E vorba despre ororile celui de-al Doilea Război Mondial și urmările acestui flagel, în viața orașelor și satelor, a familiilor, a oamenilor. Istoria războiului are în consistența ei două planuri: unul oficializat, la care au acces cei interesați și altul, desfășurat în paralel ori cu întârziere, tăcut, neștiut, cu drame și tragedii umane ce au lăsat adânci cicatrici interioare, nevindecabile nici după generații. Ceea ce istoria n-a reținut, stă în puterea literațiilor să completeze. Poate la acest fapt s-a gândit Nela Diana Radu Grigorescu atunci când a afirmat că anii „trag după ei destine și oameni”, adică povești de viață care nu trebuie să rămână uitate.

Editată între *Crucifictorul* (1999) și *Închis pe viață* (2015), a doua carte semnată de Nela Diana Radu Grigorescu – *Destine* – apărută la Editura Altius Academy din Iași (2004) și reeditată acum la Editura Letras, București, 2021, poartă un titlu simplu, dar care semantic, avertizează asupra fragilității umane, căci „nu este omul deasupra vremii, ci bietul om sub vremi”, cum adânc filosofa cronicarul Miron Costin. De aceea conflictul istorisirii nu e între personaje, ci de proporții uriașe, eroii fiind mutați de circumstanțe belice.

Escortat de un *Prolog* și un *Epilog*, romanul are opt capitole consistente ca substanță, și variate prin viziune și narativitate. Conținutul

romanului îl așază între prozele realist psihologice ale perioadei interbelice, cu certe filiații moderniste. Viziunea naratorului omniscient este narativă cu inserții de subiectivitate. Autoarea și-a focalizat atenția asupra lumii rurale: un sat care prin situarea pe marginea Prutului a fost martor și victimă ororilor generate de participarea la război, trecerii coloanelor de soldați, fie din armata nemților, fie din cea a rușilor, inamici ori aliați, în atac sau în retragere. Peste satele sărăcite plutea groaza morții, „moartea putea veni de oriunde, căci războiul nu este doar al soldaților, ci și al celor rămași acasă și pentru aceștia din urmă, e posibil să fi fost mult mai greu” (p. 14).

Romanul nu are părți constitutive denumite, însă autoarea l-a conceput pe două paliere de realitate; numeroasa *familie țărăneasă* a lui Costin și Mariei Lare și *traectoria singulară* a unuia dintre feciori Marin/David Oswald.

Primul tablou duce abrupt cititorul în timpul desfășurării războiului care marchează viața familiei, căci stâlplul gospodăriei, dar și feciorii mai mari, Marin și Mitriță, fuseseră mobilizați pe front. Nevasta rămăsese să ducă greul și să trăiască îngrijorarea și spaima vremurilor, având mulți copii de hrănit, de aceea „gândurile îi măcinau fruntea zi de zi și adânceau brazdele de pe obraz îmbătrânind-o” (p. 16). Ea definește tipologia femeii ca *mater familias*, care traversează grave momente ale existenței. Pentru aceasta naratoarea deviază cursul obiectiv pe focalizarea internă – neliniștea femeii, care se amplifică pe măsură ce primejdiile o împresoară.

Mariei i-au rămas în grijă cinci minori, nu primea ajutor de niciunde, nu avea o persoană matură cu care să se sfătuiască, de aceea trecea prin filtrul minții și al inimii inconvenientele la zi (pierderea animalelor, seceta și hrana insuficientă, recalctranța copiilor, lipsa veștilor de la cei trei plecați pe front), ca și dramele ce puteau urma. Și se vor întâmpla, desigur: Florinel moare, Ana, fata cea mare care ajută cât de cât și la întreținerea familiei este siluită și se îneacă în apa Prutului. Singurătatea îi dădea mamei capacitatea să cumpănească lucrurile. N-o interesa „gura satului” și nici nepăsarea sătenilor. Femeia se comporta identic, fiindcă toți duceau cu ei rana înfricoșării de a nu reuși să facă față greutăților.

Veștile contradictorii de pe front frângeau speranța că toți se vor întoarce teferi acasă și vor putea relua viața de dinainte. Întorși de pe front pentru câteva zile ori pentru câteva ore, bărbații erau de nerecunoscut: slabi și bolnavi, cu haine rupte și neîngrijiți, plini de păduchi și marcați de coșmaruri. „În ziua de azi, Marie, cei morți sunt mai fericiți ca noi, căci Iadul e pe pământ, iar Raiul foarte departe”, rostește cu năduf Costin Lare.

Din exterior, abrutizarea vieții de familie a schimbat comportamentul oamenilor. Maria și-a pierdut limita de toleranță față de fiica mai mare, care-și va pune capăt zilelor. Rana i-a rămas deschisă toată viața și nu a avut tăria să se desculpabilizeze, cel puțin în fața Irinei, care la rândul ei va pierde orice brumă de înțelegere și-și va părăsi familia.

Simultan, asupra oamenilor se abăteau ostilitățile colaterale războiului cu o repeziciune amețitoare: din satele vecine soseau refugiați care se aciuau în păduricea de pe deal, foamea și seceta determinau oamenii să-și sacrifice animalele, de peste dealuri veneau trupe de nemți prăfuiți, vlăguiți și înfometăți; o bubuitură puternică anunța părăsirea satului de către nemți și, pe urma lor, sosirea vertiginoasă a rușilor. Oamenii se ascundeau din nou, fiindcă în orice moment puteau fi ținta vreunui soldat, din orice armată ar fi fost. Cu oarece iscusință, copiii „au ascuns” vaca în bălăriile din cimitir, dar bomba căzută a sfărtecat-o. Cu mult curaj, Maria și-a salvat fetele (Irina și Ioana) de barbaria rușilor. Aceștia erau dezordonăți, lacomi și neținând cont de nicio regulă, răspândeau teroare: „Într-un timp foarte scurt și rușii și nemții au lăsat spaima și durerea în sufletul acestor nevinovați; era destul, prea destul pentru fiecare în parte. Imagini de coșmar aveau să bântuie somnul unor copii ce s-au născut într-un timp pe care nu l-au cerut” (p. 107). De pe front soseau vești și, arar, câte un sătean se întorcea să-și vadă familia. Familia Mariei se destrăma încet-încet: cu gândul să plece pe front, Traian a fugit la oraș, iar Irina a părăsit casa, fiecare cu norocul lui.

Abrutizați de circumstanțele flagelului mondial, oamenii nu și-au pierdut sensibilitatea și dramul de umanitate. De pildă, venit din focul luptei, neras și flămând, într-un gest de insolită tandrețe, Costin Lare sărută nevastei genunchiul rănit de coasă așa cum în amărăciunea ei, Maria aprinde o lumânare la căpătâiul neamțului muribund.

Casa a rămas goală și mama, în așteptarea lui Marin, devenise „o absență vie”, prăbușindu-se lent, în ea însăși. „Fiecare a luat partea sa din sufletul mamei și a uitat să o mai aducă înapoi” (p. 144).

O dată cu risipirea membrilor familiei în afara satului, autoarea fragmentează epica romanului, urmărind meandrele vieții trăite de Irina, care va ajunge infirmieră într-un spital de campanie ca „loc de trecere: spre moarte, spre locurile natale - pentru cei răniți grav sau înapoi pe front”. Câteva pagini despre front dovedesc abilități de mare narativitate, fie prin stăpânirea ansamblului, fie prin puterea detaliului, amintind de autenticitatea viziunii lui Camil Petrescu din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Naratoarea are abilități de utilizare a verbelor și substantivelor în prezentarea scenelor devălmășiei generate în sat de prezența soldaților. Aidoma descrie mișcarea de pe linia întâi a frontului, unde jocul imaginilor se derulează rapid cu amestec de eroism și spaimă, foamete și gemete, ordine și răpăituri de mitraliere, țărână înroșită și trupuri sfărtecate... Chiar dacă mai existau întâmplări fericite, eroii nu aveau timp să le trăiască, tăvălugul evenimentelor fiind necruțător. Doar sfârșitul războiului înflorește chipul oamenilor cu lumina bucuriei și aceștia rămân în așteptarea veștilor despre cei dragi, de viață ori de moarte. Dintre toți copiii, numai Mitriță s-a întors pentru a continua firul vieții în satul natal.

Pentru autenticitatea stilistică, o mențiune specială merită folosirea oralității, atât prin activarea regionalismelor, cât și prin arta dialogală.

Replica și contrareplica sunt spontane și coerente, tăioase și subtile, „niște pauze active”, așa zice, care pregătesc desfășurarea unor evenimente importante. De pildă, disputa dintre copiii Ioana și Traian ori dintre mama Maria și Ana, fata cea mare.

În structura romanului, discursul epic este fragmentat, fiindcă Nela Diana Radu Grigorescu alege *tehnica alternării planurilor narrative*: viața familiei Lare dintr-un sat sărăcit de război cu destinul individual al unuia dintre feciori Marin/ David Oswald, care ajunge în lumea marilor bogătași. În America, viața și numele lui Marin se schimbă radical, obține o moștenire considerabilă, este trădat de amantă și de prieten, renunță la tot, ia sub tutelă o copilă orfană și ajunge în sat exact în momentul în care preotul trebuie să-i pomenească numele alături cu al celor „urcați la ceruri”.

Cele două planuri par exerciții de imaginație scrise de două mâini scriptoricești. Prima absoarbe naratorul, a doua rămâne zona de tampon, ca o probă de respirație între două avânturi. Ambele redau expresii ale multiplelor fațete sub care se derulează *destinul*, dincolo de voința omului trecător prin astă lume.

Pornind de la experiența scripturală acumulată în proza românească, cred că autoarei Nela Diana Radu Grigorescu îi va fi lesne să realizeze noi proiecte literare care pot da măsura talentului în proza de largă respirație.

VASILICA GRIGORAȘ

Poezia – miezul vieții în Hristos

Zi toridă de iunie. Ajun de mare sărbătoare - Pogorârea Duhului Sfânt (Cincizecimea sau Rusaliile), iar a doua zi Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul Domnului (Sânzienele – Ziua Internațională a Iei). Primesc în dar de la părintele poet Marcel Miron cartea *Semne contemporane / Gegenwärtige Zeichen* (Editura Timpul, Iași, 2024). O ediție bilingvă română-germană în traducerea lui Mircea M. Pop (poet, critic și traducător bilingv (română-germană) și Joachim Schwietzke (consilier de bibliotecă, afiliat senior de cercetare la Biblioteca de stat a patrimoniului prusac, Berlin). Împreună semnează și un material introductiv al volumului, intitulat: „Pendulând între două lumi”.

Cartea se bucură de o prefață pertinentă „Un suflet în fiecare cuvânt”, scrisă cu acribie de Marius Chelaru, critic literar, eseist, poet, prozator, traducător, promotor cultural și editor. Citez: „...Așadar, este un volum despre viață în diversele ei aspecte, ale cărei puncte nodale, în viziunea lui Marcel Miron, sunt credința, cărțile sfinte/ biserica, dragostea, poezia”.

Din pură curiozitate, sau dintr-o inspirație divină, am numărat poemele incluse în carte: sunt 29. Se spune că numărul 29 (alcătuit din 2 și

9) poartă un important mesaj care vine din divin. 2 simbolizează pacea și armonia, iar 9 ne ajută să găsim scopul vieții și ne învață cum să fim în slujba omenirii. Așadar, numărul 29 ne amintește misiunea noastră umană, sufletească. Are o semnificație biblică și profetică, un important sens istoric și are o strânsă legătură cu Dumnezeu și cu îngerii păzitori. Cuvântul „Paște” este menționat de 29 de ori în Biblie (22 de ori în Vechiul Testament și de 7 ori în Noul Testament) și multe alte exemple...

Coincidență, ori voia Domnului, autorul deschide periplul liric al cărții cu „mirozna” esențială a vieții într-o credință, cu poemul *Biblia*: „Piatră vie! // În fiecare semn / un suflet / în fiecare cuvânt / învieri; în toată cartea / marea vieții. // E / singura care știe / toate picăturile de apă / ale oceanului.” O invitație reverențioasă la lectura Cărții Sfinte, cu scopul vădit de a descoperi cheia potrivită pentru a deschide calea spre cunoașterea Cuvântului.

Pentru a cunoaște în profunzime mesajul scrierilor sfinte, autorul Marcel Miron ne îndeamnă la rugăciune. Și ce rugă poate fi mai potrivită decât un *Psalm*: „Psalmul / un lift. // Când ai intrat în el / te răpește spre înălțimi. // La coborâre / ochii tăi descoperă / cărările vieții.” Psalmul este „butonul” pe care poate apăsa cugetul și inima noastră pentru a accede fără tulburări la o trăire onestă și a îmbrățișa copacul vieții plin cu roade bogate și hrănitore. Pentru a elimina riscul de a nu vedea pădurea din cauza copacilor, concentrându-ne doar pe lucrurile mărunte, uscate, sterile din această viață, poetul ne sugerează să înfăptuim o *Plimbare prin pădurea de psalmi*: „Psaltirea / o pădure nesfârșită / psalmii / niște copaci înfloriți / în rod / cu dăruire / viețuind și murind. // Eu / pe cărări pândite de jivine sălbatice / bat la poarta fiecărui copac. // Psalmii / răspund ciocănitului meu / ca un xilofon / în tonurile de simfonie stelară.” O adevărată și măreață artă a trăirii sufletești și a poeziei. Acolo unde este poezie, este muzică și este viață, cu certitudine, în credință.

În opinia autorului, rugăciunea trebuie făcută în afara spațiului și timpului, oriunde, oricând, în orice loc, însă în intimitate; doar atunci sufletul vorbește chipului din *Icoană*: „În fața ei / timpul dispare. / Ea este fereastra / netimpului. // Prin ea / eternitatea te invită / la dreapta creatorului / să-ți consulți buletinul meteorologic / pentru plimbarea / în răcoarea serii / neînserate.” Pentru ca atmosfera rugăciunii să fie una pioasă, smerită, este musai să aducem aproape și lumina unei candelă sau o *Lumânare* aprinsă: „Ard / și nu mă sting / ca tu să vezi cărarea. // Iar când îmi voi sfârși

combustia / tu / orbule / vei avea ochi buni / și altora / le vei lumina calea.”
Luminându-ne pe noi, putem dăruși și semenilor lumină.

Chiar și atunci când ne străduim să mergem pe calea dreaptă a credinței, sau, cu atât mai mult atunci, la orice cotitură, neatenție, putem întâlni *Șarpele* care mișună la tot pasul și ne îndeamnă, încurajează în săvârșirea păcatului: „Bestie care îngHITE nemestecat / om/ animal / pasăre / și șarpe. // Trupul șarpelui / cetate de venin / comestibil / doar pentru furnici și miriapode. // Rămâne veninul / o cetate de întuneric / în care poți muri / fără înviere.” Lăsându-ne ademeniți de provocările și încercările viperei, sorbindu-i veninul, nu mai avem șansa învierii din moartea veșnică și asemenea lui Adam și a Evei vom pierde pentru totdeauna raiul ceresc.

Pe lângă misiunea sporită și spornică de preot, autorul „predică” arta poeziei cu mult har și talent. În general, poemele publicate de Marcel Miron sunt reper de comportare a omului contemporan. Aș putea spune că acest volum este un îndreptar, îndrumar de viață creștină reală, oferit cu blândețe și iubire semenilor pentru iluminarea minții și deștelenirea vieții de buruienile dăunătoare de astăzi. Observarea și înțelegerea miracolului vieții în Hristos sporește înțelepciunea sufletului întru vindecare și înălțare și ne putem bucura de frumusețile naturii, creație divină: *Florile*: „Florile / ochi de lumină / zâmbet de curcubeu / parfum în viețile noastre. / Prin ele / țărâna / vorbește cu Dumnezeu.” Da, nimic fără Dumnezeu, Cel care a suflat duh bun asupra lutului și a creat omul, după chipul și asemănarea Sa. Omul este darul lui Dumnezeu și, în opinia autorului, se aseamănă cu *Cireșul*: „Cireșul meu din grădină / plânge cu cireșe dulci / și râde cu cireșe amare. // Sub el / tufa de pelin / crește în partea dulce. // În partea amară / stau cu ceașca de cafea / parfumată de cireșul dulce amarui.” O strălucită comparație. Omul, ca și cireșul, poate rodi fructe dulci ori amare (fapte bune și rele) și poate trăi bucurii și tristeți. În viziunea autorului, toate fac o casă bună, trainică în viață. O încercare ne călește, ne oțelește. Să le îmbrățișăm pe toate, să sporim în râvna slujirii Domnului și să îndrăznim a urca încet, cu voia Domnului, pe scara mântuirii.

În bucuriile vieții întru Hristos, un loc important îl are iubirea. Nimic întâmplător să fim și să avem parte de o binecuvântată *Întâlnire*: „O față de vis / și o femeie de aur / se întâlnesc / la răscruce de drumuri / în spate fata / în față o blândă lumină. // Spre ziuă / la capăt de drum / o floare / încununată cu mărgăritare. // Și câte broboane de rouă.” Metafora mărgăritarelor sugerează luminozitatea caldă, strălucirea suavă a boabelor de rouă în pragul timpului diurn. În această liniște senină se întâlnesc *Ea și eu*: „Ea / pudică / sfioasă ca o fecioară / mă iubea / numai când luna / în ochii mei adormea. // Eu / trist / singur și străin / în cerul cu stelele / înhămat la Carul Mare / ca un rob trăgeam / toate iubirile mele.” Sublim!

Asemenea spiritelor elevate, poetul Marcel Miron pendulează grațios între teluric și celest, între sacru și profan, între transcendent și contingent, între pragmatic și dreapta credință și scrie poezii care excelează prin

încărcătura ideatică a cuvântului și versului. Nu se întinde fără noimă, ci cultivă simplitatea și concentrarea discursului liric cu o competență și o consecvență exemplare. Poemele sale au o dulce și caldă expresivitate care atrag cititorul. Nimic ostentativ, nimic forțat, nimic plictisitor, întregul volum este un buchet de flori purtătoare de mir liric. Poetul și-a „scuturat” poemele de cuvinte fără rost, de slove nepotrivite, oferind cititorilor doar arhetipul concepției sale despre credință și mântuire, despre lume, literatură și arta scrisului. Deosebit de inspirat desenează *Noua hartă a iubirii*: „Cuvintele / Cometele / în urma lor / praf și fum / în siajul lor / lumină. // Hai să călătorim / în fruntea cometei! / Cu pecetea cuvântului / vom arde / și vom însemna / noua hartă a iubirii.” Canalul de transmisie a mesajului liric este clar, simplu, nu superficial. Cuvintele puține au un conținut bogat de idei. Spun foarte multe celor care au urechi de auzit, sau, de ce nu, atenționează pe alții să deschidă ochii pentru a vedea ceea ce este bine de făcut în această viață.

Poate unora li se pare doar un detaliu inserarea pe prima copertă a unui crâmpei de cusătură, vestigiu popular românesc, însă eu cred că este un gest grăitor care exprimă limpede dragostea și respectul autorului pentru popor, țară, neam. Nu întâmplător se regăsește în carte și poemul *Eroii*: „Visătorii / pentru patrie / biruitorii / pentru țărână / sfinții / pentru cer.” Românul este uneori idealist, însă aprig în lupta pentru apărarea gliei și strășnic întru credința ortodoxă.

Părintele poet este un bun observator al lumii de azi, al vieții pe care o trăim. Simplu intitulată *Semne contemporane*, cartea are o profundă sevă religioasă și, prin extensie, laică. Ștergarul (cuvânt care provine din latinescul „extergere” și care stă la rădăcina verbului „a șterge”), obiectul folosit de om întreaga viață, începând cu taina botezului până la plecarea din această lume are semnificație aparte în istoria, credința și etnografia poporului român. În opinia poetului, ștergarul (prosopul) este purtătorul de cuvânt care dă semnalul a ceea ce se întâmplă în societatea contemporană. „Ștergarul e alb / blând e obrazul ce-l șterge / și pace aduce în lume // ștergarul e roșu / slabe speranțe de pace / răni gâlgâind învește // ștergarul e negru / lacrimi peste obraz / se scurge în isvoare / spre alte țărâmurii” (*Semne contemporane*).

Poetul Marcel Miron nu meditează asupra problemelor lumii în felul romanticilor, și nici nu o face în stilul omului contemporan, încărcat de experiența științei, a tehnologiei și a veacurilor, ci se îndreaptă spre situațiile primare și simple, directe și concrete. Luciditatea formează cadrul solilocviilor sale poetice, o vedere rațională, realistă a vieții, nu a amăgirii și a confuziei. Printr-o abordare echilibrată a liricii, cartea și fiecare poem în parte este un reper destoinic documentat teologic și literar. O povăț, deloc plictisitoare, deloc lipsită de conținut, deloc aridă, nimic sofisticat, ci totul prezentat atât de simplu, clar, pe înțelesul tuturor. Prin poeziile sale ne dezvăluie miezul vieții în Hristos, reliefând cu prisosință și importanța

liberului arbitru. Perseverența în acuratețea structurii poemelor dovedește binecuvântarea autorului cu un ochi atent la contururi, dar și la detalii, cu o sensibilitate de părinte dăruit și o trăire de poet grațios și echilibrat, discret, vibrând în fața frumuseții, atent la armonia ansamblului și a imaginii surprinse în evanescența trecerii timpului, sensibil la farmecul naturii genuine, dar și la sugestiile rafinate ale artei lirice.

ANA DOBRE

Poezia – o psihologie a imaginarului

Destinul, spune Emil Cioran, în *Singurătate și destin*, „nu trebuie înțeles în semnificația curentă care obiectivează ceea ce este dat lăuntric”, pentru că, însoțind, ca o lumină, viața, destinul acționează, deopotrivă, ca *immanent*, în ceea ce este propriu naturii obiectului, acționând din interiorul lui, și ca *transcendent*, în ceea ce se relevă și se revelează ca fiind o cauză exterioară și superioară. Între imanență și transcendență, relația este aceea întrevăzută de stoici, disociind între ceea ce depinde și ceea ce nu depinde de noi. Este, așadar, relația dintre fizica și metafizica vieții, dintre viață și destin.

În această perspectivă ontologică/existențială, își conține Passionaria Stoicescu poeziile din noul volum *Dragul meu Nimeni (Poemele iubirii)* (Editura eLiteratura, București, 2024) ca dialog implicit, intrinsec cu necunoscutul, „dragul meu Nimeni”, în fața căruia, cu sinceritate lucidă, se confesează pentru ca, prin spovedania Eului, să poată ajunge la esența ființei sale, a Sinelui divin.

Ideatica poemelor este diversă, eul își multiplică destăinuirile, obiectivând trăirile, stările de neliniște, de angoasă, traduse poetic în interogații dramatice, în afirmații aproximative. Interogând și interogându-se, Passionaria Stoicescu se autodefiniște în raport cu sine, cu lumea – natură și societate, cu ceilalți, cu Dumnezeu. Întrebările o iluminează, răspunsurile aproximative luminează obiectul interogației. Între misterul și miracolele lumii, ea alege starea de contemplație, proprie *cunoașterii luciferice*, o cunoaștere empatică, de cufundare, prin iubire, în ceea ce constituie *corola de minuni a lumii*, obiectul investigației cognitiv-afective.

Temele eului sunt dominantă imaginarului, axa în jurul căreia se constituie universul ei poetic (*De-a jocul Celui de Sus, Sub celălalt cer, Femeie, Ca într-o acuarelă de Chagall, Cusutoreasa îngerilor, Ploaia de zeu, Rubensiana, Gheișă, Însemnul de putere* – „Eu sunt prea multe / existând deodată / să te păstrez / statornic pentru una / și-atâta de puțin / la sărbătoarea / promisă într-un / hohot de lumină, / doar cât să-nchipui / taina și

trădarea / acelei purități / născând din vină!”, *Doar pățimașă, doar cu-un dor, Fum, Sunt salamandră, Pe dinăuntru plâng ca un ulcior* – „Pe dinăuntru plâng ca un ulcior / și-s blestemată-n sete să tânjesc... / Eu n-am găsit pe lume / un izvor / să stingă / rugu-n care locuiesc!”). În oglinda în care se privește, ipostazele sunt mereu altele, în funcție de lumina care izbucnește dinlăuntru, căci, așa cum o spune G. Bachelard, toate imaginile, în oglindă, se dublează cu o psihologie a imaginarului.

Ea își delimitează spațiul, îl creează ca unic loc în care se regăsește, în care poate dialoga, în lungi solilocvii, cu sine, construind, din cuvinte și tăceri, lumea sa. E, în această poezie, multă singurătate, e și dor, sunt și aspirații care transcend, prin conotații semnificante, banalul real. Poeta crede în puterea extraordinară a cuvântului, ale cărui virtualități latente așteaptă să fie trezite, reînviată, poetul fiind cel care *le scoate din starea naturală și le aduce în starea de grație*.

Curate, doar cuvintele mă sorb, se confesează poeta, în poezia omonimă, adresându-se, prin invocație retorică, *dragului Nimeni*: „Dragul meu Nimeni, ce-aș putea să-ți scriu? / Hiperbola e jocul meu de seară / când sufletul se-neacă-n scrisul viu / și de tumult se-nfioară. // Supusă, noaptea plânge s-o-nfiez, / o mângâi trist, cu născocite nume. / Brutal se luminează... Eu veghez/ la jumătatea clipei către lume. // De fapt sunt lacrimi și în văzul orb, / făptura mea e însăși o trădare... / Curate, doar cuvintele mă sorb / în semn de nesfârșită întrebare. // Sub harul lor, din cerul de sub geană,/ exist pe-acest pământ, nepământean...”.

Imaginile se așază firesc în dulcele cadru al poeziei eului, schițate, desenate, pictate cu mielea cuvintelor, cu voluptatea scotocirii după sensurile nerevelate, cu eufonii și armonii tulburătoare. Anterior, în *Am paradis pierdut*: „Din marea izgonire mă reneg, / port chipul Lui și-asemănarea ta... / Am paradis pierdut și înțeleg / că Nimeni nu mă poate vindeca!”, invocarea lui Nimeni avea loc în cadrul temei relației dintre profan și sacru, eul resimțindu-și fragilitatea ca pe o consecință firească a alungării din paradis.

Iubirea a parcurs toate treptele aristoteliene – *eros-philia-storge-agapé*, iar eul, în relația intrinsecă/interiorizată cu sine, trăiește intens sentimentul singurătății în viață și în destin. Citită în rezonanța tezei lui Nietzsche – *Dumnezeu este mort*, aceasta ar putea semnifica dubla singurătate a omului – lăsat pe cont propriu, singur, în confruntarea cu necunoscutele lumii, interzicându-i-se descoperirea unui adevăr transcendent, camuflat, în spatele aparențelor. Destinul va fi decis de capacitatea lui de a-și construi un adevăr care să vibreze în dimensiunea transcendentului. De aici, nostalgia paradisului pierdut.

Passionaria Stoicescu visează, aspiră la reconstruirea unității originare, trecând de erosul carnal pentru a ajunge la erosul metafizic, spiritualizat: „Dar iată și ruptura de lumină – / pe lângă că plouă / mai și fulgeră... / Nimeni nu-și asumă vreo vină! / Ea? / Tu? / El? / Care? / Umede și moi sunt impersonalele în mișcare / ca de exemplu această rece noapte de mai / în care singurătatea în doi mă scrie, / mă spânzură calm de funiile / subiectului «ploaie» / al cărui predicat sunt / măcar pe hârtie!”. Iubirea este egal risipită spre ființe și spre obiectele încărcate de viața pe care eul o transferă în ele („Mângâi telefonul, / obrazul lui de plastic lucios...”), în ciuda sentimentului defetist, de incizie cu bisturiul lucidității: „Bref, / în această lume spre stingere, / fără dragoste dar plină de ură, / de avariție și impostură, / de gratii și colivie / sunt bolnavă de fărăatingere, / de fărămângâiere, / pentru că am rămas eu însămi, / pentru că exist prea vie...”.

Iubirea este predestinare: „...Și între noi va crește-un geam pe care / lăuntric ger va zugrăvi opac / doi sfinți dintr-un eden de așteptare / și-un șarpe adormit într-un copac”. Liniile ideatice se răsfrîș și se risipesc cu generozitate în motive și laitmotive, în fapt, metafore obsedante prin care eul se scrie și se descrie pe sine în relația complexă, deterministă, care o așază, vitruvian, în fizica și metafizica lumii. Iubirea, cuplul (*În doi, Și noi alături, Plecat fiecare, Să ardem ca lumina de dincolo de miez, Desculți, pașii iubirii, Presus de mine gura te sărută, Iubire, Rogvaiv, Jocul de-a chinul, jocul de-a dorul*), sacrul și profanul (*Pe tava poemului, Biblică*), condiția omului, în general, a poetului, în special, se înlănțuie într-o țesătură de teme și motive care imprimă reflexivitate confesiunii poetice.

Spațiile lumii, văzute prin „filtre de cenușiu”, se dispun concentric, dar nu izolat – cerul și pământul, spațiul intim al eului, circumscris ca centru al lumii; toate sunt conexate, comunică între ele. Poeta intenționează să cuprindă holistic peisajul lumii, pe care-l aduce, în reprezentare subiectivă, pe *ecrane* apropiate, ca reflectare a *totului* accesibil: „Totul era nepregătit ca-n fiecare an, / inundațiile se revărsau din ecran, / doar mocirlă și viitură...”. Ecranul este, de asemenea, un spațiu care deschide alte spații în virtualitatea fragmentului, rupt din întregul lumii – calculatorul, televizorul.

Deși multiconectat, eul trăiește sentimentul unei singurătăți dezolante, odată cu sentimentul mortificării timpului: „Timpul, chiar timpul, se uscaseră ciudat...” Natura terestră, autumnală, pe fundalul unui *octombrie* cu „roșcate gheare”, își dezvăluie acuarela, iar poeta îi prinde nuanțele și culorile ca rezonante extinderi, în exterior, ale sufletului: „Frunziș uscat, / sărut de brumă / și ierburi palide-n cărare... (...) // Nu-i soare, / dar visează soare, / nu-i adiere, nici albină, / dar ea se-nalță pe tulpină, / când luminoasă, când lividă, / fără țărână sub picioare...”.

Armonia fiind principiul de funcționare a universului, cuantele acestea comunică, ființa li se integrează, aspirația ei înseși fiind serenitatea, pacea sufletului. Passionaria Stoicescu simte acest *răsuflet* al universului, dat de suflul însuși al iubirii, cea mai puternică forță din univers, o iubire

pancosmică, în ipostaza *agapé* – a iubirii pe care Dumnezeu a nutrit-o pentru întreaga Lui creație.

În relația defectuoasă cu timpul, ramificat ca temporalitate, cuprinzând, ca-ntr-o îmbrățișare eternă, *devenirea întru devenire*, și ca durată, îmbrățișându-i devenirea – *devenirea întru ființa* sa proprie, Passionaria Stoicescu acceptă cu seninătate efemeritatea, își asumă clipa („Simt clipa / cu mirosul văzului auzitor / cum mă pipăie trecătoare... / O nasc în dureri, / în surâs amar, / așa cum și ea mă naște, / să mă omoare: / atom de praf în univers...”), raportându-se, prin rezonanță spirituală, la o *treime estetică – Vers-Poem-Cuvânt*, „sfânta mea treime”, asemănătoare, chiar suprapusă Treimii biblice. Este acesta modul ei, ca individualitate, unică, singulară și irepetabilă, de a se măsura cu eternitatea. Nu este orgoliu în această credință aproape mistică a ei în poezie, atitudinea fiind acompaniată/contracarată de smerenie („...din mărunta trufie / să nu uit a îngenunchea, / să am la ce mă închina / în marea nimicnicie!”).

Poeta Passionaria Stoicescu a parcurs propriul labirint. Iluminarea vine odată cu finalul acestei călătorii în fragranța cuvântului și a ființei, când poate mărturisi în fața conștiinței: *am scris, am murit, am înviat* „doar prin Cuvânt”, spovedanie în care se recunoaște ca instrument prin care harul poetic ajunge în lume.

În acest volum, dialogul poetei Passionaria Stoicescu este doar aparent un dialog cu *Nimeni*, personaj de ironie mitizată; e un dialog cu *umbrele* interioare și interiorizate, care, prin creație, pot fi exorcizate, împlinind un *catharsis* eliberator, aduse ca *persona*, ca esențe, în supraconștient, unde Eul se întâlnește cu Sinele.

TICU LEONTESCU

Petruș Andrei, un poet exuberant

O zi fără o poezie e o zi pierdută.
(Michael Krüger, scriitor german)

Antologia *O sută și una de poezii* a poetului Petruș Andrei (Editura Academiei Române, București, 2022), riguros alcătuită, cu o prefață pe măsură din partea criticului literar Theodor Codreanu, precum și o schiță biobibliografică și selecție a reperelor critice de către Livia Andrei, parcursă în survol sau la pas, deopotrivă, cântă și încântă. Poetul, pentru care „Poezia e... Iluminare” (*Ce-i Poezia?*), prin felul în care și-a construit fiecare volum, apoi și-a croit antologia, parafrazându-l

pe marele Marin Preda, îți oferă o altfel de percepție despre „Viața ca o pradă”. Spiritul său entuziast, exuberant, tonic, te contaminează cu un zâmbet delicat, fratern și irezistibil, având întotdeauna un efect terapeutic. Aceasta, datorită harului încredințat lui, precum și rezervorului emoțional uriaș, plin cu energii pozitive (mai ales, credință și dragoste), ca într-un suflet candid de copil, decantate acolo printr-o experiență laborioasă de viață, asimilată preponderent la catedră, în slujba de profesor de limba și literatura română.

Universul literaturii l-a fascinat pe poetul Petruș Andrei din totdeauna, răpindu-l apoi pentru totdeauna, într-un fel în care amândoi au avut numai de câștigat, îmbogățindu-se reciproc. Temele predilecte, precum și titlurile poemelor și volumelor sale, ne revelează un altfel de... coregraf al poeziei care ne învăluie cu tandrețe precum parfumul de caprifoi înflorit. Iată, selectiv, câteva dintre titlurile volumelor sale: *Flacăra de veghe* (2000), *Cântecul toamnei* (2003), *Mierea din trestii de cuvânt* (2005), *Cumpănind cuvinte* (2011), *Fântâna și izvorul* (2012), *Călător prin timpul vieții mele* (2016), *Un dor nestins de nemurire* (2016), *Nemărginita iubire* (2018), *Focul și cenușa: aforisme în versuri* (2018), *Vorbiți-mi despre Dumnezeu* (2018) și altele. De-a lungul anilor, valoarea scrierilor sale, a fost apreciată de renumiți critici literari, precum: Constantin Ciopraga, Mihai Cimpoi, Lucian Strochi, Theodor Codreanu și alții. Cităm (selectiv): „Romanticul Petruș Andrei (...) a trecut prin Dante și Petrarca, pe care-i invocă, prin Eminescu și Voiculescu fiind la curent, deopotrivă, cu sonetistica actuală (...). Notabilă este euforia paradisiacă, uneori în linia lui Blaga” (C-tin Ciopraga). Sau: „Dacă e să-l definim tipologic, este lesne să ne dăm seama că (P. A.) e un poeta natus (...). Adecvate statutului de poeta natus sunt formele intimizante, solilocviale de rugă și psalm” (Mihai Cimpoi). De asemenea, concis și complet: „Petruș Andrei este un scriitor polivalent, acoperind largi arii culturale, cultivând specii literare dintre cele mai insolite, cu rezultate întotdeauna notabile (...). Petruș Andrei scrie cu egală ușurință aforisme, poezii de formă fixă, între care îi sunt dragi sonetul italian și rondelul, catrenul; are elegante și incisive epigrame, poate fi duios și caustic, tandru și tăios, liliac și sarcastic” (Lucian Strochi).

Câteva dintre temele majore, predominante în volume și implicit în antologie, sunt: iubirea, credința, nostalgia, ... Iubirea față de sexul frumos, exprimată printr-o formă inocentă de maximă intensitate, dar intempestivă și care sfârșește sublimată oximoronic. Iată: „Te iubesc de toată ziua / Te iubesc de toată noaptea / Te iubesc de toată viața / Și de toată după moartea / ... / Te iubesc cu disperare / Te iubesc cu-mpătimire... / Nu-mi ieși în cale încă, / Te-aș ucide din iubire” (*Pașii tăi*). Idem, în *Poveste de iubire* sau *Idilă*. Dar, apoi, îndrăgostitul, coboară „din tot înaltul” la iubirea concretă, de cursă lungă, față de femeia-parteneră, jumătatea sa: „Doamna mea de vreme bună / Și de vreme-nșelătoare, / Stăm de-o viață împreună / Sub același loc sub soare. / Când afară-i frig și ploaie / În odaia primentă, / Tu deschizi o nouă

foaie / Dintr-o carte necitită. / Și îți place aventura / Că dai pagina cu zorul,
 / Dacă tu ești uvertura, / Eu atunci sunt dirijorul /... / Doamna mea de
 vremuri grele / Și de lacrimi și durere, / S-au dus timpurile-acele / Și plătim
 orice plăcere” (*O viață de iubire*). Din aceeași simfonie: „Iubirea mea, suavă
 melodie, / Neprihănită vieții mele floare / Și selenară pasăre albastră” (*Iubire
 – strălucire și culoare*). Din perspectiva poeziei și a creației literare, poetul
 își exprimă fascinanta și obsesiva dragoste, față de etalonul suprem, geniul
 eminescian (pe care însăși Veronica Micle, în poemul *Lui X*, îl asemăna cu
 „Vârful-nalt al piramidei”). În poeme precum *Eminescu*: „Eminescu-i mai
 presus de fire, /.../ Gândul său ce-i dăltuit în stâncă / Pentru noi e o fântână-
 adâncă / Iar comoara versurilor sale / Ne înalță-n limpezimi astrale”.
 Aidoma, în poemul *Citind pe Eminescu*: „Citind pe Eminescu nu am somn,
 / Cum aş putea, în cartea lui, s-adorm? /... / Citind pe Eminescu nu am somn
 / Dar, beat de cânturi, reușesc s-adorm”.

Dar, mai presus de tot și toate, Tema temelor poetului Petruș Andrei,
 sunt credința și iubirea față de Dumnezeu. Pe de o parte, poetul cere să i se
 vorbească „despre Dumnezeu” iar, pe de altă parte, el însuși dorește să-i
 vorbească Lui în rugă. Iată: „Era, pe-atunci, o zi cu soare / Și în a lacrimilor
 vale / Deodat-am întâlnit în cale / O pasăre, un ram și-o floare. / Dar ramura
 era uscată / Și pasărea era tăcută / Iar floarea încă necrescută / Și le-am rugat
 pe toate-odată / De Dumnezeu ca să-mi vorbească / Iar El să ne binecuvânte
 / Și pasărea-ncepu să cânte / Și floarea începu să crească / Și ramura să
 înflorească” (*Vorbiți-mi despre Dumnezeu*). Ceva asemănător mărturisește
 scriitorul grec Nikos Kazantzakis: „Am zis migdalului: / - Prietene,
 vorbește-mi de Dumnezeu. / Și migdalul a-nflorit!” (*Haiku*). Dar, de
 asemenea, poetul își exprimă credința ca mod de viață: „Există-un
 Dumnezeu deasupra noastră / Și-n toate ale vieții ne dă semne: / În vânt, în
 ploi, în pietre sau în lemne, / În păsări, flori și-n zarea cea albastră. / Din
 clipa-n care-I facem cunoștință / Ne invadează sufletu-o lumină / Și-atunci
 intrăm în grația-I divină / Că ne-ntărim în cuget și-n credință. / Când simți
 c-amarul vieții te înecă / Și din nădejde ai doar o fărâmă / În gândul tău o
 rugă tu rostește. / De vrea Prea Sfântul toate or să treacă, / Doar El clădește
 tot ce se dărâmă / Și înflorește tot ce se-ofilește” (*Există-un Dumnezeu
 deasupra noastră*). Deopotrivă, conștient de chemarea sa, de dascăl,
 responsabil de-a fi „lumină” și „sare” (îndrumător-model), el îi răspunde
 copilului, încheind apoteotic: „Mă-ntrebi, copile, ce-i dumnezeirea... / E
 nesfârșitul care se întinde / Și lumea ce dintr-însul se desprinde, / E Bunătatea
 însăși și Iubirea” (*Mă-ntrebi, copile, ce-i dumnezeirea*). Aidoma poetului
 Octavian Goga (care în poezia *Rugăciune* a scris cutremurătoarele versuri:
 „Nu rostul meu, dea pururi pradă, / Ispitei maștere și rele, / Ci jalea unei lumi,
 părinte, / Să plângă-n lacrimile mele”), poetul Petruș Andrei îi cere
 Domnului cu profundă determinare: „Doamne, fă-mă Stea Polară / Pentru
 nava în furtună / Ca, pe marea cea amară, / Să-și urmeze calea bună. /
 Doamne, fă-mă lumânare / Călăuză-n nopți senine, / Ca să lumineze-altare /

Mistuindu-se pe sine. / Doamne, fă-mă filă-n carte, / Mâna să mă răsfoiască / Și ochi dragi, rămași departe, / Serile să mă citească” (*Doamne, fă-mă filă-n carte*).

Poetul Petruș Andrei, așa cum sincer mărturisește, a scris cu har, dar, deopotrivă, „Cumpănind cuvinte”. Solilocvial, iată: „Cine știe să asculte / Unde de râu de munte? /... / Pentru cine în Cetate / La ceas sfânt un clopot bate? /... / Cine are-n glasul lui / Toată jalea neamului? / Și-a răspuns, sfios, cu-nctul: / Majestatea Sa-Poetul!” (*Întrebări*). Crezul său artistic și cheia succesului său și le exprimă astfel: „Ajungi poet doar după ani de trudă, / Trăind între credință și tăgadă, /... / Iar criticii, în mâini cu câte-o spadă, / Vor năvăli asupra ta cu ciudă, /... / Acestora tu dă-le bună pace, / Cel înțelept întotdeauna tace, / Înving în luptă numai îndrăzneții. / În vers silește-te să ții măsura / Și-aprofundează zi de zi scriptura / Să prinzi și sensul lumii și al vieții” (*Ajungi poet...*). Generos, responsabil și testamentar, precum Arghezi fiului său Baruțu, poetul, „călător prin timpul vieții” sale, se adresează, oarecum patetic, celor cărora trebuie să le lase zestrea sa spirituală, astfel: „Sigur c-am să plec odată / Undeva să nu mai vin, / Într-o noapte înstelată / Am să plec să mor puțin, / Voi lăsa în urmă toate / C-am să plec fără alai / Și-am să pun doar cât se poate / În bagajul pentru Rai. / De aceea vă las vouă / Tot ceea ce am mai bun: / Soare blând și lună nouă / Că n-am unde să le pun. / Las luceferi și las stele / La lumina lor să stați, / Apele rămân și ele / Să n-aud că vă certați. /... / Și-am să plec la braț c-o doamnă / Navigând pe mări de dor / Și-am să las pe-un cer de toamnă / Un lung țipăt de cocor. / Și-am să iau cu mine-ndată / Lacrimile strânse-n ploi. / Și-am să las iubirea toată / S-o-mpărțiți voi înde voi” (*Despărțire*).

Însoțindu-l discret pe poetul Petruș Andrei, trecut de soartă prin „Focul și cenușa” devenirii, nu pot să nu iau (și) pentru mine sfatul său, de căpătâi: „În Domnul mi te-ncrede și te teme / Și-nvață ceea ce spune Scriptura, / Deprinde iscusința și măsura / Și pentru rugăciune află-ți vreme. / Iubirea să te-ndrume și nu ura, / Nu spune blasfemii și nici blesteme, / Când Domnul va voi ca să te cheme, / Răsplată va primi toată făptura. / Privesc întruna cerul plin de stele / Ci doar Iisus e-n gândurile mele / Și-nalț, în gând, pioase osanale. / Aflând de pătimirile-ndurate, / M-adâp și eu, în nopți însingurate, / Tot la izvoru-nțelepciunii Sale” (*În Domnul...*). Se cuvine să închei cu o frază, desprinsă din ampla prefață a criticului Theodor Codreanu: „Lirica lui Andrei Petruș, cum se vede, are optimismul pastelelor lui Alecsandri și mi se pare că, într-o vreme a confuziilor și răsturnării valorilor, o asemenea opțiune este cu atât mai binevenită...”.

Puiu Răducan ne propune *Fabule și pamflete* educaționale

Citind definiția fabulei în dicționar, aflăm că „Fabula este opera epică, în proză sau versuri, în care se prezintă defecte omenești, prin intermediul unor necuvântătoare personificate, cu scopul de a fi îndreptate”. Fabula are un caracter educativ. Morala ei poate fi destinată și copiilor, nu doar adulților. Ideile morale pe care o fabulă le transmite din plin sunt: să nu-și însușească munca altora, să nu fure, să nu mintă, să nu trădeze, să nu jighească etc. Printre cele mai cunoscute fabule românești se numără: *Boul și vițelul*, de Grigore Alexandrescu, *Corbul și vulpea*, de Gheorghe Asachi, *Bietul Ion*, de Ion Luca Caragiale, *Greierul și furnica*, de Alecu Donici, *Măgarul în grevă*, de George Topârceanu.

Despre fabulele și pamfletele scrise de către Puiu Răducan, maestrul Nicolae Dragoș, cel care a prefațat cartea apărută la editura „Mircea cel Bătrân”, Băile Olănești, în 2023 a scris: „Ivite parcă dintr-o candoare premeditată, cu acceptarea, uneori, a unor rime ce nu ocolesc intenționat stângăcii, versurile scrise de Puiu Răducan deconspiră existența unor ispite parodice ale intuiției ce înlesnesc drumurile spre o originalitate frustă în exprimarea unor atitudini și sentimente care mărturisesc îndrăzneli riscate și riscante. (...) Morala fabulelor și fulgerele pamfletelor nu le dau pace turbulenților și delicvenților care se amăgesc că și-ar putea ascunde chipurile după costumații și măști de împrumut de la diverse animale de esopică sorginte”.

Titlurile fabulelor spun totul despre temele abordate și personajele lor: interlopi, prostituate, drogați, bețivi, oameni în sutană (biserică), cerșetori, țigani, moartea, politicieni (diplomați), pandemia, magistrați, pescari, guvern (miniștri), ospătari (bacșiș), medici, U.E., funcționari (administrație), Schengen, bancheri, facebook, hoții pădurilor, firme străine, căsătorie din interes, șoferi, polițiști, mincinoși, parveniți, atei, șomeri, bișnițari, pușcăriași, pensionari, emisiuni TV, etc.

În cele 144 de fabule și pamflete descoperim stilul unic, original, esopic al lui Puiu Răducan, care este când acid, când sarcastic, când binevoitor, în funcție de situație și de subiectele dezbătute.

Exemplific: Interlopul cu școală puțină și bani mulți, îi face toate plăcerile (meandrele) odraslei: „În timpul veseliei se-apropie...ghindoc / cu pașii crăcănați, măritul interlop. / Mașină ai de-acum, dar nu ai *document*, / dar cât îs bou în viață, nu-ți trebuie carnet!”.

Cea mai veche meserie din lume, prostituția, e subiect de fabulă pentru Puiu Răducan iar unghiul de unde fabulează ne duce cu gândul la

istorie: „Atacă mândra rățușcă, / tirurile otomane, / nu le iartă, ci le-mpușcă, / nimeni nu moare de foame. // Drăgălașii de aleși / i-au răpit dreptul la muncă / și-o vedem destul de des, / cum prin multe tiruri urcă”.

Un personaj simbol al celor care ne reprezintă în Parlamentul României este „călugărul din Făget” care în campania electorale le promise votanților „marea și sarea” dar pe urmă uită și folosește banii publici după cum îi „poruncește” Bruxelles-ul: „Mai tăceți dracu* din gură! / Știți că eu ... nu aiurez! / Vă umplu gura cu zgură / Și pe toți vă vaccinez! // că s-au cumpărat vaccinuri / cam cât pentru șapte țări / și am să vă scot din chinuri, / când veți vedea ceafa-n zări”.

Angajările în România se fac ca-n fabula *Consulatul și plăvanul*, adică pe nepotisme (cazul de față), pe „cașcaval” (a se citi bani mulți, în euro, dacă se poate) și...sex („puicuțe” cât mai tinere, botoxate, „meseriașe” și ... neștiutoare de carte): „- Unchiule, cam întrunește / ce mataluță îmi ceri! / Câți ani are-acum plăvanul, / c-am uitat ce mi-ai spus ieri? // - În august, vreo patrușdoi. / Carte de muncă nu are. / Ne-ajută pe amândoi, / Dă-i un post, că poți, dă-i mare! // - Mă bucură așa rudă! / Ghiolbanul e-un om de fală, / cu trei ani de consulat, / ia pensie...specială...”.

Angajații la stat, adică huliții bugetari sunt încondeiați în fabula *Angajat*: „Angajatorului atât i-a fost supliciu / și pe Trifon, afară-un pic l-a dat. / - Ce-ai făcut, mă? îl ceartă nea Custură, / - De ce, mă, zice mă-sa, n-ai lucrat? / - Mai tăceți, mă, dracu* din gură! / Nu am fost angajat la...STAT?”.

Poezia metaforică din stirpea prozelor lui Fănuș Neagu o întâlnim cu asupra de măsură în *Moșul și bătrânețea*: „Merge moșul șchiopătând / la biserica-ntr-o rână, / cu un muc de lumânare, / ce-l ține strâns într-o mână. // După fiecare colț, / l-a părăsit tinerețea. / ca uliul pe pradă-n clonț, / îl ține-acum bătrânețea. // Pe genunchii lacului / șoimii-i aduc zvonuri grele / și-n sămânța gândului, / numai rele paralele. // - Un* te duci, măi moșule, / Și de ce ai ochiul plâns? / - Merg cu bătrânețea-n târg, / merg cu ea s-o fac de răs!”.

Despre virusul Covid – 19 și pandemia de acum trei-patru ani s-a scris atât de mult și sunt atâtea păreri, pro și contra, încât subiectul nu i-a scăpat nici lui Puiu Răducan, care și-ar dori să ajungă la toți, fără discriminare: „Pandemia inventată / umblă cu gura căscată. / Umples *bucile* cu măști / și politica de proști. // Îngrădește libertatea / și pune în cuști dreptatea. / Seamănă-n țară psihoză, / precum paiele-n batoză. // (...) Fă-ți și tu abonament, / urcă-te prin Parlament / și dă-te ca aliment, / la toți, în orice moment”.

Despre accidente rutiere în care cei „însemnați”, a se citi cu funcții și bani, (vezi cazurile ministrei justiției care a condus cu alcoolemie mare, Mario Iorgulescu, Vlad Pascu și câți și mai câți parlamentari, patroni, magistrați, polițiști) scapă basma curată scrie în *Doctor Grangur* (inspirat titlu!): „A murit fiul lui nea Vasile. / Un copil cuminte, timid. / În acte-a fost trecut de trei zile, / că l-a sfâșiat un virus, Covid. // Adevărul e unul singur: /

o mașină a dat peste el. / La spital, medicul Grangur / a scris că l-a mușcat Covidul neîtel. // Se zbate doctorul Grangur / să fie pe plac celor de sus / și scrie nebun de unul singur / că mortul a fost dorit de Iisus”.

Despre alegeri scria în 2023 în fabula *Vântul* următoarele: „Din patru-n patru ani îl cheamă la alegeri / și îi promite munți și văi cu aur, / îl tot aburește prin multe prelegeri / și-apoi, sărăcia-l împunge ca un taur. // Un taur aprig, dușmănos, nervos, / precum o ploaie rece-ndrăgostită, / șterge iar cu poporul pe jos, / viață de câine, viață chinuită”. Tare-s curios cu ce ar compara pe „catindați” acum când alegerile sunt în plop datorită CCR-ului și președintelui iresponsabil, multiple case, dar căruia îi place Palatul Cotroceni, golful și excursiile pe banii românilor!

Despre jefuirea țării și a bogățiilor ei, cu acordul și complicitatea celor din Dealul Arsenalului, scrie cel mai bine în *Pădurile și druja*: „...Flămânde, cioatele goneau copacii / și munților le provocau chelie, / TIR-urile așteptau ca prostănacii / lemnele-n spinarea lor se suie. // Și fugeau, fugeau pădurile virgine, / ce ne-au umbrat cu sutele de ani, / tot dispăreau în țările străine / să umple buzunare-adânci cu bani. // Iar primăvara haitele de muguri / plângeau amar pe-o cioată tristă / iar tufa liberalo-democrată/ se zbenguia cu cea hortistă”.

În *Judecătorul* Puiu Răducan face o radiografie pertinentă a celor 35 de ani de la schimbarea regimului comunist și începutul „dărâmăturii” a tot ce-au construit predecesorii (industrie, construcții de mașini, combinate, sisteme de irigații, zootehnie), adică bunicii, părinții și chiar noi, cei trecuți de 50 ani: „Au distrus fabrici, uzine, / noi aplaudam, / alții... mureau de rușine, / noi ne dușmăneam... // Au distrus agricultura, / când găteam la tuci. / În noi se umfla rău ura, / azi...luăm de la turci. // Au distrus și sănătatea, / suntem bolnavi rău. / Durerile zac în comă, / pentru-un pământău. // Au distrus învățământul, / azi e-un ...traseism, / ne dirijează cuvântul, / spre-analfabetism. // Suntem ultimii din lume. / Aici am ajuns. / Votând numai atești, / nu găsim răspuns. / Ne-am umplut de datorii, / barbarii tirani, / ei, principiul valorii, / îl numără-n bani. // Se zbat eroii-n morminte...”.

Fiind un admirator dintotdeauna al femeii, Puiu Răducan ne propune, în stil umoristic, tipul femeii ideale în pamfletul *Iubito!*: „Iubito, când vorbești cu mine, să taci! / Așa poți deveni o blândă Monalisă. / Habar n-ai ce plăcere îmi faci, / când vorbești lumii cu gura închisă! // Iubito, când vorbești cu mine să taci! / Te vor asculta munții, natura verde, / vei alunga astfel sălbaticii draci, / tăcând, te iert, nimeni nu vede”.

Trecerea anilor peste noi, venirea inevitabilă a bătrâneții (mai ales la femeii) este suportabilă când o spune autorul din Băile Olănești umoristic în *Țâța și siliconul*: „... O țâță zglobie cu carnea fugită, / sta agățată de-o babă sfrijită. / Se tot bălângănea, mai mult în jos / și concluziona...că nu e de folos. // Câteodată, rezemată-n buric, / Tristă spunea: Nu-s bună de nimic! / Ani mulți și carnea s-au tot dus. / Ce mândră sta odată priponită sus! // (...O țâță

bezmetică ce-odată a fost sân, / stă atârnată de-o babă privind spre alt tărâm.
/ Nici popa nici medicul n-au ce să-i facă. / Își face cruce; Bună eram odată!”.

Lipsa apei și căldurii nu se întâmplă numai în capitală, e un fapt general, motiv pentru care Puiu Răducan îl abordează direct în *Caloriferul*: „A venit frigul și gerul / coborând de pe cea coastă, / dărdâie caloriferul... / vai de noi... în casa noastră!(...) Am ajuns cum vor aleșii; / Toți candidați la scriu. / Ne-au adus și izolete / să urcăm cât nu-i târziu”.

Despre pensiile mici, adică „nespeciale” scrie cu emoție și tristețe în *Pensia și portofelul*: „...Dacă tot nu are bani, / iar avutu-i subțirel, / Nea Gheorghe, bogat în ani, / vru să-și ia un portofel. / Tocmai veni toamna spartă / de pe coama dealului, / iar portofelul îl costă, / exact cât pensia lui”.

Minunată carte de fabule, pamflete și poezie am primit de la prietenul meu Puiu Răducan, pe care-l felicit din toată inima! Iar eu mă bucur că-n ultima zi din defunctul 2024 am avut parte de o asemenea lectură care-ți astămpără sufletul dacă ești român și-ți pasă de viitorul imediat și pe termen lung al României! Acest volum este o oglindă a societății românești de astăzi, care s-a degradat continuu în ultimii 35 de ani, iar cum proverbul este „Peștele de la cap se mpute”, Puiu Răducan a avut la dispoziție material suficient și s-a dovedit faptul că l-a valorificat eficient. Bine ar fi ca acest volum să fie citit de votanții din 26 martie și 6 aprilie 2025, cât mai ales de cei, vremelnici locuitori ai Casei Poporului.

THEODOR DAMIAN

A unsprezecea poruncă

Tradiționalismul, spunea teologul ortodox american Jaroslav Pelikan, este credința moartă a celor vii, în timp ce tradiția este credința vie a celor morți. Volumul de față, *Protopopul martir de la Huedin*, de Pr. Valeriu Gr. Sima (ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Mădălin Sebastian Lung, Ed. Limes, Florești-Cluj, 2024) reprezintă o transmitere a credinței vii a românului desăvârșit și a creștinului desăvârșit care a fost protopopul martir Aurel Munteanu, ucis bestial alături de jandarmul Gheorghe Nicula care i-a luat apărarea, în ziua de 10 septembrie 1940, la Huedin, de către o bandă de maghiari în timpul administrației horthyste.

Volumul este totodată și un fel de a 11-a poruncă a Decalogului concretizată în cuvintele Sf. Ap. Pavel: “Aduceți vă aminte de mai-marile voștri care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința (Evrei 13, 7).

Cartea oferă un bogat material documentar despre protopopul martir. Detaliile contextului geografic și istoric ale tragicului eveniment – un important și necesar Sitz im Leben – oferă cititorului șansa unei înțelegeri

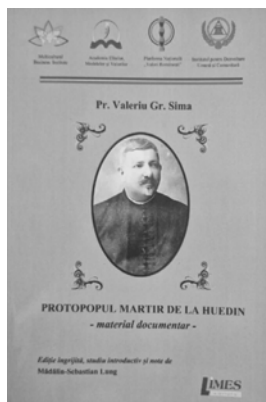
adequate a momentului și unei comprehensive evaluări a zguduitoarelor crime comise de regimul Horthy în nord-vestul Transilvaniei între 1940-1944 asupra miilor de români schingiuiți și masacrați cu neînchipuită cruzime. În acești jalnici ani de cruntă asuprire a românilor, protopopul Aurel Munteanu nu putea să nu fie o țință principală a samavolnicilor acestui regim maghiar pentru că el reprezenta o stea luminoasă pe cerul conștiinței neamului nostru. El a fost un român model și un preot ortodox model. Numele și faptele lui erau cunoscute și admirate în toată Transilvania și dincolo de granițele acesteia.

Meritul Părintelui Valeriu Gr. Sima și al editorului volumului, Mădălin Sebastian Lung, constă în faptul de a ține aprinsă candela memoriei jertfei mucenicești a Protopopului Aurel Munteanu, obligație de cel mai înalt ordin pentru cultivarea neuitării în conștiința generațiilor de azi și de mâine, un fel de preluare a unei flăcări olimpice pentru a fi predată celor ce vin, un fel de imperativ categoric de genul "Să nu uiți, Darie!", ca o împlinire de onoare a dorinței arzătoare a Dr. Vasile Pașca cel care spunea că "pentru posteritate va trebui eternizată figura lui" (p. 49 în volum), a protopopului martir, ca o cuvenită și îndreptățită Veșnică pomenire.

Cercetătorii, profesorii, istoricii, editorii unor astfel de cărți, cei care caută, găsesc și pun în valoare documente ca cele cuprinse aici, sunt un fel de ctitori la ființa neamului. Ei scot din rafturi și sertare înscrisuri și mărturii ce pot ușor trece pe tărâmul uitării și le transformă – ca într-un fel de rug aprins și nemistuit – în dovezi și cuvinte de foc menite a lumina conștiința și inima generațiilor curente și viitoare.

Ideea lui Tertulian despre sângele martirilor ca sămânță a creștinismului, ca temelie a Bisericii, este deosebit de actuală în ceea ce privește o posibilă viitoare canonizare a harismaticului preot mărturisitor Aurel Munteanu, dar și a tuturor românilor ortodocși care și-au pierdut viața în acei ani ai groazniciei persecuții, întocmai cum grupuri întregi de creștini, de multe ori cu miile, au murit în persecuțiile din primele veacuri creștine.

Această carte reprezintă o nouă piatră prețioasă așezată în coroana duhovnicească a celui ce și-a dat viața pentru cele mai înalte valori ale spiritului uman: credința în Dumnezeu și dragostea de neam.

Anatomia unui poem
Azi: Dan Anghelescu

poem sub acoperire...

să te adăpostești / în ființa unei / interogații
când puterea / ascunsă a tuturor / întrebărilor
îți lasă / odată cu toate spusele / lor ceva / aducând
cu o / deznădejde / ai să-ntelegi că acolo au / fost
cândva sensuri / și ele tocmai se / întunecă...
din noi / voi / ei / tot ce încă / mai poate / vorbi
e doar un / incomensurabil / autism...
sunt resturi de auz / de văz / și de lume
în asfințire... / devenim tot / mai alții...
dintr-un / mereu și mereu / invizibil se
excomunică / tacit / și / poezii și poezia / și / încă
ceva / fără de nume / cel care
nu mai găsește / nici ascultare / nici închinăciune...
foștii / soldați ai / mașinărilor
de pătimiri vor mărșălui
într-un samizdat silențios și ocult...
întunecimile / bine organizate / lasă în
urmă / paginile albe / chiar tot mai / albe
pentru / niște orfani ai unui / pământ
cândva locuibil...
acesta / este acum târziul / și / și prea / târziul
devenit numai al lor...

Dan Anghelescu

Din poezia lui Dan Anghelescu, ne privește un Dumnezeu aflat într-un „samizdat” al spiritului!

Poemul „sub acoperire” al lui Dan Anghelescu conține multiple aluzii la o criză religioasă și la sentimentul exilului spiritual, trasând o cale subtilă spre o reflecție despre absența lui Dumnezeu în viața de zi cu zi a oamenilor și despre și despre o îndepărtare de sacralitate.

În versurile de deschidere – „să te adăpostești / în ființa unei / interogații” – poetul pare să sugereze că interogația este singura formă de refugiu în fața lipsei răspunsurilor divine. Întrebările devin un fel de rugăciune mută, în care, dialogul cu divinitatea pare că întârzie, ceea ce induce o nuanță de „deznădejde,” sugerând o „noapte a spiritului” în care certitudinea unui sens divin se estompează. Mai departe, expresia

„incomensurabil / autism” poate fi interpretată și ca o metaforă a înstrăinării față de Dumnezeu, o îndepărtare de transcendent în care „auz” și „văz” – simțuri ce pot fi asociate cu receptarea sacrului – sunt reduse la „resturi” ce se sting în „asfințire.” Acest „autism” spiritual indică o izolare absolută, o tăcere a ființei în care dialogul cu divinitatea nu mai este posibil. Referința la „excomunicare” este esențială în descifrarea sensului religios al textului. Versurile „excomunică / tacit / și / poezii și poezia / și / încă ceva / fără de nume” reflectă o lume în care nu doar poezia este marginalizată, ci și divinul, sugerat aici prin „ceva / fără de nume” – o aluzie la ideea unui Dumnezeu absent sau tăcut. Această „excomunicare tacită” ar putea reprezenta o formă de alungare a sacrului din viața umană, o pierdere a sacralității și a orientării spirituale. În strofa finală, „paginile albe” care rămân „pentru / niște orfani ai unui / pământ cândva locuibil” evocă ideea unei creații ce nu mai e inspirată de o forță divină, de o sacralitate universală. Omenirea, aici „orfană,” nu mai are un Creator activ, un „Părinte” divin, ci doar un „timp al orfanilor,” în care accesul la spiritualitate este blocat sau aproape pierdut. Timpul descris este un „târziu” devenit „prea târziu,” sugerând că umanitatea se află într-o fază de declin spiritual ireversibil. În ansamblu, poemul transmite o profunzime religioasă intensă, ilustrând o lume fără Dumnezeu sau cu un Dumnezeu aflat într-un „samizdat” al spiritului. Existența este trăită ca un exil, ca o pendulare între întrebări nesfârșite și o liniște apăsătoare, sugerând o criză a credinței și a prezenței divine în lumea contemporană.

Poemul lui Dan Anghelescu capătă următoarele conotații, pe care le-am clasificat după cum urmează...

Căutarea sensului în întrebări:

„să te adăpostești / în ființa unei / interogații”. Poetul sugerează că existența este strâns legată de întrebările pe care ni le punem. Interogațiile devin un refugiu, dar și o provocare, evidențiind că în spatele lor se află o putere ascunsă. Dar și un *dor fără sațiu* de dumnezeire.

Deznădejdea și pierderea sensului:

„când puterea / ascunsă a tuturor / întrebărilor / îți lasă / odată cu toate spusele / lor ceva / aducând / cu o / deznădejde”. Această parte arată cum, în fața căutării de sens, există o profundă deznădejde. Deși întrebările sunt numeroase, răspunsurile par să rămână inaccesibile, lăsând în urmă o tristețe apăsătoare.

Alienarea și autismul existențial:

„din noi / voi / ei / tot ce încă / mai poate / vorbi / e doar un / incomensurabil / autism...” Aici, poetul introduce ideea de alienare. Vorbirea devine un act gol, lipsit de conexiune și autenticitate, iar „autismul” sugerează o izolare profundă a individului în fața lumii.

Ruinarea percepției:

„sunt resturi de auz / de văz / și de lume / în asfințire.../ devenim tot / mai alții...” Imaginile evocatoare de „resturi” și „asfințire” reflectă o lume care se diminuează, sugerând o pierdere graduală a percepției și a identității colective. Transformarea în „tot mai alții” subliniază un sentiment de dezintegrare a umanului și a comunității.

Excomunicarea tacită:

„dintr-un / mereu și mereu / invizibil se excomunică / tacit / și / poezii și poezia.” Acest vers denunță excluderea tacită a poetului și a artei în fața realităților opresive. Poezii devin astfel niște figuri marginalizate, iar poezia ca formă de exprimare suferă în tăcere.

Soldații tăcerii:

„foștii / soldați ai / mașinăriilor / de pătimiri vor mărșălui / într-un samizdat silențios și ocult...” Această imagine sugerează o lume în care durerea este sistematic suprimată, iar cei care suferă devin „soldați” ai tăcerii. Samizdatul, termenul folosit pentru literatura interzisă, subliniază natura clandestină a exprimării aceea care resiră *sub acoperire*.

Părinții orfani ai unui pământ neîngrijit:

„întunecimile / bine organizate / lasă în urmă / paginile albe / chiar tot mai / albe / pentru / niște orfani ai unui / pământ / cândva locuibil...”

Ultimele versuri evocă o imagine dezolantă, unde „paginile albe” simbolizează un viitor lipsit de poveste. Aceste „paginile albe” reprezintă atât absența creativității, cât și moartea unei culturi cândva fertile.

Târziul ca proprietate exclusivă:

„acesta / este acum târziul / și / și prea / târziul / devenit numai al lor...”

Versul final sugerează că stagnarea și decăderea au devenit norme acceptate (*o acceptare a inacceptabilului*), un destin rezervat celor care nu mai au parte de speranță sau de oportunitate. Târziul devine astfel un teritoriu exclusiv, în care individualitatea și creativitatea sunt condamnate să rămână neexprimate.

În concluzie, poemul lui Dan Anghelescu este o meditație profundă asupra identității, alienării și tăcerii, împletind teme de introspecție cu imagini puternice. Fiecare vers construiește un tablou complex al unei lumi în care cuvintele își pierd puterea, iar legăturile umane se diluează, lăsând în urmă doar o amprentă a ceea ce a fost odată.

Repet: prin poezia lui Dan Anghelescu, ne privește un Dumnezeu aflat într-un „Samizdat” al spiritului. Acest „Samizdat” simbolizează nu doar subterfugiile în fața opresiunii vremurilor în care respirăm astăzi, ci și căutarea unui dialog autentic cu divinitatea, într-o lume care, adesea, ignoră această latură a existenței. Poezia lui Dan Anghelescu devine, astfel, un spațiu de reflexie și revelație spirituală.

Mama

*Te-am văzut lângă steaua mea,
Din carul cu luceferi al tatei
Zâmbeai
Spre calea laptelui cu care m-ai hrănit.
Din tine, din sufletu-ți de zeie
Lacrimi
Cădeau din ochii mării tale verzi-căprui
Din depărtarea care ne aproprie în noapte.
Un Rai
E pentru tine, mama, prea puțin
Din infinitul dragostei de viață
Acum mai mult decât în clipa-n care
M-ai rupt din tine în dragoste de cer.*

Tata

*Tatăl meu, iubite tată
Păru-ți alb, ca neaua grea
Mângâia și palma mea
Când cu dragoste de fată
Căutam, curată...
Căutam prin cerul tău
Noi, mai noi, porunci de viață
Tu râdeai cu gropi pe față
Și-mi spuneai să fug de rău
Și s-ascult de Dumnezeu...
Tată, părul tău, părinte
Mi-a lăsat cărări în palme
Astăzi, de-aș primi sudalme
Mă gândesc la tine, sfinte
Și la bunele-ți cuvinte*

Vălul răbdării

*Uneori trecem
prin furci caudine
fără să crâcnim
și rămânem împietriți.*

*Rătăcim ca stațiile
dintr-un cotlon în altul
fără să avem cu cine ne sfătui,
pe umărul cui să ne vărsăm tristețea
și cine să ne șteargă lacrimile.*

*Când ne trezim din coșmar
căutăm în propria existență
cuvinte de consolare
pentru un monolog
cu întrebări și
răspunsuri chibzuite.*

*Singurul leac
al tămăduirii neînțelegerii lumii
și găsirea răspunsurilor potrivite
este să renunțăm la haina
mult-îngrijorării
și să purtăm cu înțelepciune
vălul tainic al răbdării.*

Rigoarea gândului

*Nașterea unui gând
are un izvor și o evoluție.*

*Poate avea un echilibru precar,
purtând în sine o falsă luciditate,
eufemism pudic, energie irosită
ori o mare iluzie universală.*

*Poate avea aspectul
unei mișcări fluide,
purtată de-o ancoră solidă
de trezire a conștiinței.*

*Poate fi o cugetare profundă,
un prisos de imaginație,
o respirație de mamut.*

*Doar rigoarea gândului
plin de farmecul maturității
și luminat de cerul interior
al iubirii necondiționate
va compune odă vieții
aducătoare de glorie,
reflectată meticulos
în oglinda sufletului.*

DORIN NĂDRĂU

Rolul Bisericii Ortodoxe la începuturile istoriei statului și dreptului românesc

„Deși supusă autorității domnului, biserica avea un rol foarte însemnat în conducerea chiar politică a țării. Mitropolitul și episcopii – numiți și ei în vremile mai vechi mitropoliți – luau loc în divanul țării alături de boierii, având glas nu numai în treburile religioase, ci și în cele politice. Afară de rolul important jucat de mitropolit și de cler îndeobște la alegerea domnului, și care este explicabil prin nevoile consecrației religioase, el era adeseori însărcinat cu cercetări judecătorești de o natură curat civilă, lua parte la judecarea proceselor, era consultat în chestiile politicii externe, în așezarea dăjdiilor... și domnii jurau adeseori înaintea capilor bisericii că nu vor mai scoate pe țară câte o dare îngreuitoare. Și nici că se putea altfel într-un timp de evlavie și de bigotism, ca acela în care se afla poporul român în această epocă, care aduce prin sine însuși amestecul clerului în toate daraverile, sporind astfel vaza și înrăurirea lui”.

Citatul de mai sus face parte din *Istoria Românilor din Dacia Traiană* tipărită în perioada 1888–1893, operă fundamentală, având șase volume și totalizând 4000 de pagini, aparținând lui Alexandru D. Xenopol, personalitate proeminentă a culturii românești: istoric, filozof al istoriei, jurist, economist, literat, pedagog, sociolog, profesor, membru titular al Academiei Române.

În știința dreptului, conceptul de izvor de drept este folosit în sens specific juridic avându-se în vedere formele de exprimare a normelor juridice, actele normative, obiceiul juridic și practica judiciară. Etimologic însă prin termenul de „izvor” au fost denumite în știința juridică sursele, originea, factorii de determinare și creare a dreptului. Trebuie să mai menționăm că izvoarele dreptului reflectă fidel epoca istorică pe care o parcurge societatea a cărei conduită este normată prin ele, în sistemul de drept al fiecărei țări și în fiecare etapă, existând o pluralitate de izvoare de drept. Principalul izvor al dreptului public și privat îl constituie actul normativ stabilit sau recunoscut de organele competente ale statului. Obiceiul juridic are un rol redus ca izvor al dreptului. El este o regulă de conduită ce se formează printr-o aplicare repetată într-o îndelungată perioadă de timp, într-o colectivitate umană. Sub forma datinilor, a tradițiilor și a practicilor religioase, obiceiul a constituit prima modalitate de normare a conduitei umane în epocile primitive prestatiale.

Aprecierea iluzului istoric A. D. Xenopol citată anterior denotă fără echivoc implicarea decisivă a ortodoxiei noastre în activitatea unei justiții în formare. Nu mai puțin importantă este contribuția pe care biserica ortodoxa

a avut-o în implementarea primelor reglementări și, mai apoi, în elaborarea unor acte normative. O succintă trecere în revistă a unor astfel de momente destul de puțin relevante în ultimul timp este interesantă și, desigur, benefică.

Marele nostru cărturar Dimitrie Cantemir consemnează că Alexandru cel Bun, înțelegând nevoia întrebuițării pravilelor a cerut Pravilele împărătești de la „Aftocratorii Paleologi, cari i-au trimis Vasilicalile” și a alcătuit o pravilă, iar Hrisovul lui Scarlat Calimah din 1 iulie 1817 zice: „Două veacuri mai apoi Vasile Voevod, numit Arnautul, culegând tot din Vasilicale ca din niște izvoare, precum se vede după inscripția cărții sale și adaogând către legile lui Alexandru Voevod au tipărit la 1646 cartea de legi prin unul Eustratie, ce era pe atunci Vel Logofat”.

Din prefața pravilei lui Vasile Lupu aflăm că „...cu multă osârdie s-au nevoit Măria Sa de au cercat pe multe țări, până l-au îndreptat Dumnezeu de-au găsit oameni ca aceia dascăli și filozofi de-au scos din cărți elinești și latinești toate tocmelele cele bune și județele celor buni creștini și sfinți împărați...care se cheamă acum pravilele împărătești”. E limpede că izvorul legilor penale și agrare din Pravila lui Vasile Lupu se întemeiază pe legile bunilor creștini și sfinți împărați ortodocși.

Remarcăm apoi că prefața Pravilei celei Mari de la Tîrgoviște din 1652 e scrisă de mitropolitul ortodox român, vorbind despre originea dreptului român și bizantin și a celui românesc. Mitropolitul o recomandă tuturor „...ca cine nu este îndreptat, de aici cetind cu socotință și cu luare aminte lesne se va îndrepta și se va întări”.

De la Alexandru cel Bun și până la Vasile Lupu circulau și manuscrise ale pravilelor. Așa avem Pravila de la Neamț din 1474, Pravila de la Putna (sec. al XVI-lea), Pravila din 1618 a mitropoliei din Suceava, cea din 1636 a mănăstirii Bistrița care se aseamănă cu Pravila Muntenească de la Govora.

Interesant este faptul că în anul 1636 Matei Basarab emite un hrisov prin care reașează în drepturile lor de mai înainte mai multe mănăstiri „cari de greci au fost închinat mănăstirilor din Grecia sau din Sfânta Gora și de pre aiurea”.

În anul 1755 Matei Ghica Voevod emite un hrisov cu privire la formula contractelor, a învoielilor. Domnitorul subliniază că a hotărât cu mitropolitul și cu boierii.

Pravila lui Ștefan Mihai Racoviță din 1766 se întemeiază și pe legile împărătești și canoanele bisericești, după cum se menționează în hrisovul de promulgare.

În anul 1759, domnitorul Constantin Racoviță, constatând că din pricina birurilor mari unii locuitori au părăsit Moldova, a chemat la sfat pe mitropolitul țării, pe episcopi și boierimea spre a găsi măsuri de reîntoarcere a acestora.

Pe pravilele creștine împărătești se bazează și Condica lui Alexandru Ipsilanti din 1780, iar Codul lui Caragea din 1818 s-a alcătuit și cu sfatul mitropolitului și al episcopilor.

În anul 1804, domnitorul Alexandru Constantin Moruzzi instituie în Moldova o orfanotrofie pentru sprijinirea și ocrotirea copiilor săraci, dăruind totodată din caseta personală suma de 4000 de lei anual și rânduiind epitropie alcătuită din mitropolit și patru boieri mari.

În anul 1817, Scarlat Calimah a reglementat epitropia și curatoria, luând ca model un cod european care i s-a părut mai bun.

Cele de mai sus probează în mod elocvent rolul pe care ortodoxia românească l-a avut în cristalizarea instituțiilor noastre juridice în perioada de devenire națională la care a fost părtaşă și locul important pe care indiscutabil îl ocupă în istoria statului și dreptului românesc.

MARIAN NENCESCU

Un „om mare” văzut de un „om mic” – Cuza Vodă și Ioan G. Valentineanu

Cercetând, pe urmele lui B. P. Hasdeu, evoluția faptelor istorice, raportul dintre natură și diferitele determinări ce influențează sfera cunoașterii umane, constatăm că, filosofic, nu omul influențează natura, ci „între pământ și popor se stabilește un soi de echilibru”¹, ce poate fi identificat și studiat prin metoda numită de Hasdeu „pozitivismul istoric” și care ne duce spre concluzia că între fenomene, în general, și om, ca făuritor al istoriei, există o legătură „firească, nesilită” ce dă echilibru obiectului cercetării. În esență, Hasdeu a încercat să dea un sens legilor ce guvernează actul istoric, cu alte cuvinte să lege fenomenele istorice, de legile naturii și de acțiunea omului. Rezultatul este interpretarea istoriei, nu ca o forță oarbă și fatală, ci ca pe un proces „dinamic”, controlat, în care forța motrice rămâne *ego*-ul, omul. În acest sens, fundamentali pentru înțelegerea sensului istoriei, rămân următorii factori: „gintea”, instituțiile și „personalitățile locale” (sau „oamenii mari”, cum le mai spune el), a căror lucrare este „mai presus de materie”, de natură. „Personalitatea istorică”, în accepțiunea hasdeiană este, simultan, un „dat imaterial”, dar și o „realitate ce se opune tuturor presiunilor tropice, fără a reuși, însă, totdeauna să învingă”². Așadar, mai presus decât natura, chiar și decât *gintea*, este ființa umană, „omul mare”, a cărui „răzvrătire” contra naturii e veșnică și condiționează istoria.

Teza după care un simplu individ poate să se impună în fața societății, să determine, prin acțiuni personale, conștiința istorică a maselor, și chiar să „poruncească climate”, este una dintre ideile strălucite ale lui Hasdeu, o dovadă

¹ B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor*, 1875, Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș, Ed. Minerva, București, 1984, p. 172.

² *Ibidem*, p. 173.

a intuiției a ceea ce, mai târziu, s-a numit *rolul personalității în istorie*. „Oamenii mari, nota Hasdeu într-un text publicat în 1870, în revista sa, *Columna lui Traian*, se nasc după măsura timpului și a locului”. Cu alte cuvinte, ei sunt un produs al *timpului istoric*, iar nu al împrejurărilor. Mai presus decât clima/natura în general, dar și decât instituțiile, *omul mare* își asumă sarcina/ adesea se substituie Providenței, asta câtă vreme „selecția providențială nu distruge liberul arbitru uman și nu înlătură responsabilitatea morală”³. Plecând de la ideea că Providența „nu impune umanității o direcție anume, o responsabilitate ori o misiune”, Hasdeu conferă omului răspunderea pentru „progresul uman, care nu este doar posibil, dar și necesar”.

Dacă B. P. Hasdeu intitulează chiar un capitol al *Istoriei sale critice*, *Reacțiunea omului contra naturii*, faptul nu trebuie să ne mire câtă așchia nu sare departe de trunchi. Astfel, încă din 1842, tatăl său, istoricul Alexandru Hasdeu, și el viitor membru al Societății Academice Române, nucleul Academiei Române de azi, publica studiul *Problema timpului nostru*⁴. Vorbind despre *comunitățile omenești*, Alexandru Hasdeu observă că o comunitate nu e o simplă adunare de oameni, ci „o totalitate rațional-umană ce prezintă individualitate și funcționează ca o uniune organică a particularităților”. În acest context, *omul* devine un factor istoric activ, iar „*Oamenii mari* (s.n.) sunt uriașii devenirii, ce se recrutează din oamenii obișnuți, și care duc pe umerii lor întreaga semnificație a timpului”. Așadar, oamenii renumiți, *oamenii mari*, sunt nu numai *organele timpului*, dar și cei mai credincioși executanți ai adevărului istoric. Cunoscând viața oamenilor mari, susține Alexandru Hasdeu, „istoricul pătrunde cea mai importantă taină a vieții”. Concluzia: „Oamenii mari se nasc din mulțime, și tot în mulțime se întorc”.

Fără intenția de a proba paternitatea unei sintagme ce a făcut epocă în filosofia istoriei din țara noastră, voi semnala una din „bolile nației”, așa cum a fost ea definită de Hasdeu în studiul *Noi la 1892*: „Eu sunt Stan Pățitul în această privință. Când publicai, în tinerețe, primele mele studii istorice, unii măgari se jurau că-mi scrie tatăl meu. Când s-au publicat primele trei volume postume ale fiicei mele, Iulia, s-au găsit bârfitori care nu s-au sfiit a șopti în umbră ca eu sunt autorul lor. Tuturor le răspund că pizma e o boală copilărească”⁵.

Un astfel de „om mare”, în sensul hasdeian al termenului, a fost și Domnul Unirii, Alexandru Ioan Cuza (1820-1873). Așa l-au văzut contemporanii, așa l-a consemnat istoria. Așa l-am înțeles și eu citind *amintirile/memoriile* unui contemporan al Unirii, un jurnalist solidar cu ideile

³ *Ibid.*, p. 43.

⁴ Republicat în 1938, și analizat pe larg de N. Bagdasar în *Istoria filosofiei românești*, reeditare, Ed. Profile Publishing, București, 2003, p. 355.

⁵ B. P. Hasdeu, *Scrieri filosofice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 122.

și concepțiile epocii sale, scriitorul, libretistul și omul politic Ioan G. Valentineanu (1834-1898). Piteștean la origine, la fel ca și confratele său de condei, de la *Telegraful*, Gheorghe Ionescu-Gion (1857-1904), viitorul istoric al Bucureștilor, I. G. Valentineanu a absolvit Colegiul Sfântin Sava, din București. Primele mențiuni publice despre I. G. Valentineanu, în calitate de traducător și libretist de operă, le găsim în foaia dâmbovițeană *Telegraful*, din 16 ianuarie 1858, într-o notiță publicată de călătorul filo-român Antonio Canini (1822-1891), care, efectuând un voiaj în Muntenia, între 1856-57, ar fi frecventat, ca orice italian care se respectă, Opera, constatând că la București exista un libretist care deja tradusese operele *Lăutarul* și *Maria de Rohan*, de compatriotul său, Salvatore Cammarano (1801-1859, libretist cunoscut în special pentru colaborările sale cu Giuseppe Verdi, și Gaetano Donizetti, autor, între altele, al libretelor operelor *Trubadurul* și *Lucia di Lammermoor*). După plecarea lui Canini din Principate, Valentineanu și-a continuat demersul libretistic, avându-l de această dată ca partener pe scriitorul și muzicologul Nicolae Filimon (1819-1865), rezultatul muncii lor fiind libretul operei *Nabucodonosor*, după textul lui Temistocle Solera (publicat la București, 1859)⁶. De altfel, în 1858, N. Filimon, cunoscut în epocă mai cu seamă în calitate de cronicar muzical, nota: „Cu ocazia reprezentării operei *Norma*, am văzut cu mulțumire ieșirea la lumină a libretului ei, tradus de domniile Valentineanu și Canini. Amatorii de operă și de literatură vor găsi cea mai mare mulțumire, văzând acest cap de operă teatral. Urmând tot astfel, d-nii Valentineanu și Canini vor face un mai mare serviciu publicului nostru...”⁷

În același an, 1858, Ioan G. Valentineanu începe scoate propriul ziar, *Reforma*, considerat de Liviu Butuc⁸ drept „una din primele trei publicații importante ale vremii”. În fapt, la București, apăreau, în baza *Legii libertății presei*, din 1866, și a Constituției, din 1862, câteva publicații favorabile lui Cuza, respectiv *Reforma*, deja menționată, *Dâmbovița*, condusă de Dimitrie Bolintineanu și *Naționalul*, lui Vasile Boerescu, alături de alte ziare de opoziție, cele mai cunoscute fiind *Românul*, al lui C.A. Rosetti, și *Buciumul*, al lui Cezar Boliac. Deși *Reforma* avea o orientare declarat pro-liberală, I. G. Valentineanu promova, se pare, un cult nedisimulat pentru Cuza Vodă, cu toate că cenzura instituită de domnitor nu l-a ocolit nici pe el. Același Liviu Butuc semnaleză că domnitorul ar fi cerut personal, în 1862, suprimarea unor gazete de opoziție, inclusiv *Reforma* lui Valentineanu, și pedepsirea cu privire de libertate a ziariștilor rebeli: „Cum aceste fapte (respectiv arestarea

⁶ Paul I. Dicu, „Ziaristul piteștean Ioan G. Valentineanu și evenimentele istorice din anii 1848-1898”, în *Argesis. Studii și Comunicări*, seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, Tom XI, 2002, extras.

⁷ *Ibidem*, p. 479.

⁸ Liviu Butuc, *Scurtă istorie a suporturilor de comunicare*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, 2005.

patronului și suprimarea gazetei -n. n.) nu s-au petrecut efectiv, nu avem temeieri să-l acuzăm pe Cuza de abuz”⁹.

Una din luările de poziție hotărâte ale lui Valentinianu și ale gazetei sale față de politica internă promovată de Cuza Vodă, are loc la 24 ianuarie 1862, cu prilejul analizei componenței Guvernului condus de Barbu Catargiu (1807- 8 iunie 1862, când sfârșește, *asasinat*, pe când se întorcea de la Cameră, fiind însoțit în trăsura de Prefectul Poliției, Nicolae Bibescu). Constatând că din Guvern fac parte „antiunioniști” (Apostol Asachi, Gh. Balș și Principele Moruzzi), Valentinianu exclamă: „România e lovită de moarte. Ne-am întors pe vremea Domnului Tudor: *fanarioșii sunt iar la putere*” (s.n.)¹⁰.

Câteva luni mai târziu, la 11 iunie 1862, puține zile după atentatul din Dealul Mitropoliei, căruia i-a căzut victimă primul ministru în exercițiu, tot în *Reforma*,¹¹ Valentinianu lansează o ipoteză de presă, să-i zicem, *riscantă*: asasinatul s-ar fi produs cu complicitatea Prefectului Poliției, Nicolae Bibescu. Acesta se afla în trăsura demnitarului pe care trebuia să-l protejeze și ar fi avut datoria să observe că cineva, din mulțime, a fluturat o batistă albă, semn că se pregătește ceva.

I. G. Valentinianu mai susține că nu cu mult înainte de fatidica zi de 8 iunie, s-ar fi prezentat la el la redacție, Dimitrie/ Iosif Dunca, „prezumițiul asasin” al primului ministru în exercițiu, identificat după descrierea făcută ulterior de un martor ocular: „Blond, cu cioc, ciupit de vărsat, îmbrăcat nemțește, cu pălărie de paie cu bordură neagră”. Acesta, recunoscut drept simpatizant liberal, ar fi avut asupra sa un pistol (ulterior, poliția a descoperit la locul asasinatului un pistol ruginit, scrie Valentinianu) și un document intitulat *Testamentul meu politic*. Asasinul i-ar fi declarat redactorului-șef al *Reformei* că e hotărât a-și duce la sfârșit „sarcina asumată” (respectiv asasinarea lui Barbu Catargiu - n. n.), după care urma să se predea lui Cuza personal. Argumentele invocate de Valentinianu în articolul său privind vinovăția prefectului Bibescu, poreclit ulterior de presă „Pistol”, vizau faptul că acesta n-ar fi dat suficientă atenție informațiilor primite, inclusiv celor venite dinspre presă. Faptele sunt evocate pe larg și în broșura cu supratitlul *Din memoriile mele*¹², semnată „Un vechi publicist”.

Faptul că, în acest context, Ioan G. Valentinianu are propria variantă criminalistică, este laudabil pentru un ziarist profesionist. În acest sens, el aduce chiar mărturia lui Cuza Vodă, cel considerat drept principalul

⁹ *Ibidem*, p. 35.

¹⁰ Paul I. Dicu, *op. cit.*, p. 480.

¹¹ *Ibidem*, p. 478. Publicația *Reforma*, cu subtitlul *Ziar politic, judiciar și literar*, a apărut, cu întreruperi, între 1859-1888, iar, între 1863-1864. Valentinianu a publicat și o ediție în limba franceză, cu titlul *La Reforme. Revue hebdomadaire de la Roumanie et de l'Étranger*.

¹² I. G. Valentinianu, *Din memoriile mele (Caietul al 8-lea). Adevărul despre uciderea lui Barbu Catargiu*, Tipo-lit Edward Wiegand et Co., București, 1896, p. 23.

beneficiar al asasinării lui Catargiu. Întrebat de Valentineanu despre modul cum poate cineva să uzurpe puterea, Cuza ar fi răspuns că exclude *hotărât* (s.n.) asasinatul: „Românul, ar fi afirmat Cuza, nu e asasin”! Exasperat, i-am răspuns: „Măria Ta, nu uita de Barbu Catargiu”! Răspunsul lui Cuza a fost: „Românul care l-a ucis (pe Barbu - n. n.), nu era asasin, ci un fanatic. Toate popoarele au fanaticii lor...”¹³. Pentru a întregi portretul de jurnalist, dar și de om politic al lui Ioan G. Valentineanu, voi mai semnală că, la 13 aprilie 1889, cu doar două luni înainte de moartea lui Eminescu, acesta a fost numit de Tribunalul de Ilfov, la cererea procurorului Mavros, membru al Consiliului de tutelă / „curatelă” în limbajul avocațesc al vremii, care urma să administreze *pensia de întreținere*, în valoare de 400 de lei, acordată de Stat, poetului. Cu toate că, între 1887-89, Eminescu se dovedise sănătos psihic, lăsând pe seama surorii Hanrieta grija administrării banilor rezultați dintr-o „frumoasă subscripție publică”, membrii tutelei/curatelei (respectiv Titu Maiorescu, Dem. Laurian, I. L. Caragiale, Mihai Brăneanu și Valentineanu însuși) ar fi avut drept obiectiv „măsuri de punere la adăpost” a *averii* lui Eminescu. Potrivit istoricului literar Dan Toma Dulciu, hotărârea judecătorească se baza pe două articole din Codul Civil al vremii (cu deosebire, art. 435) care impunea măsuri adecvate „dacă o persoană majoră este în stare obișnuită de imbecilitate, sminteală, ori nebun cu furie”.¹⁴ Consecința acestui act este juridic, în care erau implicați *prieteni* (s.n.), ori cunoștințe apropiate ale poetului a fost aceea că Titu Maiorescu, în calitate de critic literar, de avocat, dar și de *tutore* al lui Eminescu, a putut decide asupra tipăririi și difuzării operei poetului (prima ediție a apărut, se știe, în decembrie, 1883, la Sococ, alte 11 ediții fiind tipărite doar în timpul vieții), ca și asupra manuscriselor și cărților încredințate de acesta, niciodată restituite familiei, și donate, în 1902, Academiei Române. Ce rol a avut Ioan G. Valentineanu în această curatelă, și cât de conștient a fost de rezultatele aplicării ei, e greu de evaluat. Cert este că pentru dispariția prematură a „românului absolut”, cum îl numise Petre Țuța, responsabilitățile morale s-au împărțit „frățește” între avocați, procurori și medici, aceasta fiind adevărata miză a deciziei judecătorești privind însușirea tutelei.

Opera istorică a lui I. G. Valentineanu, este alcătuită din mai multe volume. Seria este deschisă de o carte cu un titlu premonitoriu, inspirat parcă de Hasdeu: *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic*¹⁵. Cartea cuprinde biografiile mai multor unioniști și este străbătută, ca mai toate lucrările lui Valentineanu, de un spirit naționalist și revanșard. Urmează, sub titlul comun,

¹³ *Ibidem*, p. 16.

¹⁴ Dan Toma Dulciu, *Eminescu în culisele justiției. Dosarul interdicției judecătorești*, f.e., București, 2015.

¹⁵ I. G. Valentineanu, *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic*, tipărită inițial, în alfabet de tranziție, la Paris, Place du Pantheon, 1859, 138 pp. și retipărită la Tipografia Gr. Luis, București, 1898, 143 pp.

Din memoriile mele, Adevărul uciderii lui Barbu Cartagiu și, cu deosebire, Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă ambele, bazate, susține autorul, pe *informații de primă mână*, trăite nemijlocit. Referindu-se la relația sa cu domnitorul Unirii, memorialistul afirmă: „Aveam intrare liberă în Palat și eram în intimitatea și bunele grații ale vechiului camarad de exil în Rusia, colonelul Cuza”. În calitatea sa dublă, de *intim* dar și de *gazetar*, Valentineanu aduce mărturii *inedite* despre detronarea lui Cuza (11 februarie 1866) și anii ce au urmat, până la moartea sa prematură, survenită în exil, la Heidelberg, la vârsta de 53 de ani (15 mai 1873).

Veritabilă compunere post-modernistă, relatarea lui Valentineanu îmbină considerații personale cu articole de gazetă, și mărturii memorialistice cu fragmente literare, provenind din surse terțe. Nu lipsesc nici ilustrațiile (între care cea reprezentând portretul *oficial* al domnitorului, din 1859, de la ceremonia de instalare ca domn al Principatelor Române), dar și portretul lui I. G. Valentineanu însuși, la vârsta de (probabil) 62-64 ani, un bărbat îmbătrânit prematur, melancolic și epuizat, dispus totuși să aducă mărturie „ca cetățean și publicist”, *de toate câte s-au desfășurat în țară, de la 1854 încoace*, respectiv de la Cuza Vodă, la instalarea pe tron a lui Carol I (10 mai 1881).

Cele mai *picante* amintiri sunt legate de alegerea, la 24 ianuarie 1859, a lui Cuza Vodă ca domn al Țării Românești, acțiune în care I. G. Valentineanu a fost implicat direct: „În ajunul alegerii de la 24 ianuarie se formase două tabere liberale în popor, compuse din unioniști dispuși a-și da și viața pentru a face să triumfe *cu orice preț* (sublinierea aparține lui I. G. V) principiul Unirii: una ocupa Câmpul Libertății, de la Filaret, sub comanda răposatului meu amic Nicolae Orașanu (1833-1890, revoluționar și fost director al *Monitorului Oficial*), iar alta era pe Dealul Mitropoliei, în jurul Camerei legiuitoare, sub comanda mea”¹⁶. Întrucât, continuă Valentineanu, „albi” adică antiunioniștii insistau în alegerea lui Bibescu-Vodă, poporul din dealul și curtea Mitropoliei „s-au unit” cu poporul de la Filaret și au silit Camera sa-l proclame pe *Cel ales*¹⁷(s. n). Apoi, continuă memorialistul: „Când văzu, din curtea Mitropoliei, că flutura *batista roșie*, semn al năvălirii poporului în Cameră, deputatul Ion Brătianu strigă frenetic de răsunață toate piepturile de afară: Trăiască Unirea! Trăiască Cuza Vodă! *Trăiască România, una și nedespărțită!* (s.n.)¹⁸.

Deși a pus umărul la acel *moment de entuziasm național*, I. G. Valentineanu a rămas cu un gust amar căci, odată ales, Cuza „care nu iubea extremele”, a refuzat să instaleze la putere „Comitetul unionist”, preferând să se înconjoare de *propria Camarilă*. „Era un om neinspirat în alegerea oamenilor”, constată cu regret Valentineanu, adăugând: „Dacă ar fi avut consilier intim pe un Brătianu, sau pe un Golescu, n-ar fi fost detronat!”.

¹⁶ *Ibidem*, p. 10.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

Atent la nuanțe, Valentineanu admite că abdicarea lui Cuza și instalarea unui domn străin nu puteau fi evitate, dar rămâne la părerea proprie: „Cuza a fost cauza propriei căderi”.

Între „actele” mărețe ale lui Cuza Vodă, Valentineanu amintește de împrăștierea țărănilor și de secularizarea averilor mănăstirești închinată la Muntele Athos. „Aceste două legi ațătară și mai mult ura și gelozia partidelor extreme care-și disputau țara, fiecare susținând un guvern propriu și exclusiv”¹⁹. Din rândul acestor partide s-a recrutat, susține I. G. Valentineanu, și „monstruoasa coaliție”, termen adoptat și de unii istorici contemporani, hrănită de „setea de putere și de intrigile din afară”. De altfel, chiar Cuza „lăsă câmp liber conspirațiunii”, bizuindu-se doar pe popor dar și pe „iubita lui armată”, pe care o considera „incapabilă să se întoarcă împotriva sa”. Naivitate, i-am spune azi, dar scump plătită de Cuza Vodă. Despre clasa politică, Valentineanu are aceeași părere ca și Domnitorul: „Cuza, care ura pe conservatori și pe liberali, era mai mult *naționalist* (s.n.), și de aceea chemă la putere oameni din popor, un Kogălniceanu, un Bolintineanu, un Papiu Ilarian”²⁰. Din păcate, Costache Negri, poate cel mai îndreptățit dintre toți să capete demnități publice s-a ținut departe de putere, preferând un post de viceprimar în orașul său natal, Târgu Ocna.

Referitor la complotul din 11 februarie 1866, memorialistul susține că avea informații de la sursă, respectiv de la C.A. Rosetti, „marele conspirator”, dar că se angajase față de acesta, în mod solemn, să nu dezvăluie nimic autorităților, sau lui Cuza personal. Acest model de *bizantinism* comportamental, comun, din păcate și multor lideri politici și de opinie contemporani, este justificat destul de neconvingător: „Aveam părerea intimă că nu vor reuși să-l răstoarne!”. Dacă Valentineanu a tăcut complice, fapt recunoscut între timp, cu regret, în schimb alți liberali - Nicolae Orășanu, Mișu Marghiloman și chiar Alexandru Beldiman - nu au ezitat să-l avertizeze discret pe domnitor. În fapt, I. G. Valentineanu a refuzat să accepte ca „o mână de conspiratori și câțiva ofițeri, pe care Cuza îi umpluse cu favoruri și binefaceri” vor proceda la acest act trădător. Memoriile lui Valentineanu mai cuprind un episod pilduitor despre caracterul Domnului Unirii. Arestat/reținut, după detronare, în casa negustorului Constantin Ciocârlan, Cuza este vizitat de consulul francez care, echipat în *mare ținută*, îi oferă protecția lui Napoleon al III-lea: „Dorința Majestății Sale este să fiți restabilit imediat pe tronul ce ați ocupat”. *Obosit, cu un aer de nepăsare*, Cuza ar fi refuzat ajutorul: „Regret că nu pot primi restabilirea pe tronul de care am abdicat formal și fără regret. Eu sunt un om din popor. Poporul m-a ales, poporul m-a detronat. Prin urmare, tot ce a făcut poporul, a făcut bine”²¹. *Poporul*, la care se referea Cuza, *dormea*

¹⁹ *Ibid.*, p. 13.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*, p. 16.

liniștit în noaptea nefastă a detronării, trezindu-se, a doua zi, direct sub domnia „complotiștilor februaristi”.

Parcă pentru a întări aceste amare reflexii, este evocată și mărturia lui Alexandru Beldiman, la vremea respectivă Prefect al Poliției: „În seara de 10 februarie s-a prezentat la Palat un individ care a ținut să ne prevină că *la noapte e gata a izbucni Revoluția*. Cuza i-a oferit o liră. Omul a refuzat, spunând: Nu am venit să cer pomană. Vă anunț că la miezul nopții *patru mii de oameni* vor suna clopotele și se vor arunca asupra garnizoanei Malmaizon, decizi să vină și la Palat”²². Opt ore mai târziu, când faptele erau deja consumate, Alexandru Beldiman, și, peste timp, I. C. Valentineanu se vor întreba, retoric desigur, referindu-se la promisiunea lui C.A. Rosetti: „Unde a fost poporul care promiseși că va veni să ia parte la răsturnarea lui Cuza?”²³. Evident, răspunsul nu a mai venit. Cert este că răsturnarea s-a făcut *pe tăcute*, „noaptea ca hoții”, cum s-ar spune în limbaj de presă actual, „iar nu cu voia mulțimii”, cum promisese Rosetti.

În legătură cu acest episod, la fel ca și în alte cazuri similare, subscriem mirării nedisimulate a lui Valentineanu față de *ezitarea* (folosim, evident, un eufemism) istoricilor, ca și oamenilor politici, de a deschide arhivele, de a cerceta atent sursele istorice: „Nu știu pentru ce guvernanții noștri nu au publicat încă corespondența lui Cuza Vodă și nu au depus încă acea corespondență la Arhivele Statului. Ar fi în *interesul țării și al istoriei* (s.n.) să se vadă cine a fost, și cum a lucrat un domnitor pe care țara l-a pierdut”²⁴. Din păcate, istoria s-a repetat și se repetă de fiecare dată când țara e bulversată de lupte partizane.

Un capitol distinct al evocărilor lui I. G. Valentineanu îl reprezintă biografia „neromanțată” a lui Cuza Vodă, ce cuprinde episoade inedite din tinerețea domnitorului, dar și din trecutul comun, de *revoluționar*. Astfel, aflăm că acesta se trăgea, după mamă, dintr-o familie de genevezi, stabiliți la Constantinopol, Cozadini, în vreme ce tatăl său era „moldovan”, boier din „a doua clasă”, dar și că un strămoș fuse „tăiat de turci” pentru „sentimente naționaliste”. Atras de tânăr în mișcarea națională, Cuza ajunsese incognito și la București, în 1858, în misiune exploratorie spre a sonda dacă e cu putință „Unirea celor două surori”. Această idee găsi aderenți și între liberali, care susține Valentineanu, și-au sacrificat candidatul propriu, pe Alexandru Ghica, în favoarea lui Cuza. Inițial, țara s-a numit Principatele Dunărene, iar, din 1861, România. În mai, 1864, după exemplul „protectorului” său, Napoleon al III-lea, Cuza dă o *lovitură de stat*, reușind să conducă țara singur, o vreme, fără sprijinul partidelor politice, ceea ce a stârnit resentimentele complotiștilor. Drept urmare, în noaptea de 11 februarie 1866, are loc o „scurtă revoluțiune”, cum îi spune I. G. Valentineanu, în

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, p. 19.

sensul că garda palatului îl somează pe Domnitor să abdice, ceea ce Cuza și face, apoi părăsește țara, cu destinația Viena, locuiește o vreme la Florența, pentru a-și găsi sfârșitul, prematur, la Heidelberg, la 2 mai 1873.

Un cuvânt aspru are Valentineanu și pentru *conspiratorii militari*. Recapitulând, memorialistul face apelul: „Colonelul Haralambie, generalul pensionar, colonelul Crețulescu, mort general, maiorul Lecca, mort general, căpitanul Mălinescu, mort prin sinucidere, căpitanul Pillat, azi general-comandant, căpitanul Handoca, azi maior în retragere, colonelul (Candiano) Popescu, general-aghiotant al regelui Carol. Toți aceștia au beneficiat, pe nedrept, de avansări înainte de termen, fapt ce a nemulțumit corpul ofițeresc și l-a determinat pe Carol să rostească un memorabil discurs, *evident în limba franceză*: „Îmi iau angajamentul că nu se va mai înfăptui pe viitor, și că nu voi mai acorda grade decât pe meritul vechimii”²⁵

Între informațiile inedite inserate de Valentineanu în cartea sa, amintim și episodul exilului rusesc al lui Cuza Vodă, dar și al lui Valentineanu însuși, povestit pe larg în broșura *Esilul românilor în Rusia și Testamentul lui Petru cel Mare*²⁶: „În urma evenimentelor de la 29 mai 1848, Alexandru Cuza, împreună cu alți 12 moldoveni, fu destinat exilului și dat pe mâna urmărilor. Întâmplarea face ca barca ce traversa de la Galați, la Măcin, fu „izbită de furtună”, eșuând pe malurile Brăilei. Acolo Cuza rămase „între baionete”, alături de alți 7 patrioți, dar sub protecția agentului englez care le și întocmi actele spre a emigra către libertate”²⁷. Reîntâlnirea, sub semnul destinului, între I. G. Valentineanu, întors din exilul rusesc și Cuza, proaspăt numit pârcaleab/prefect de Galați este relatată astfel: „După o călătorie de două zile și două nopți ajunsei, în fine, la Galați. Mi se părea că ies din mormânt și că am intrat în rai. Dar cine era prefectul de Galați? Era chiar fostul meu camarad de exil, colonelul Cuza, numit în acest post de Grigore Ghica Vodă. Lacrimi de bucurie îmi umplură ochii”. Cu acest prilej, Cuza îl ia sub protecția sa pe fostul exilat, glumind cu subînțeles cu consulul rus: „Voiți poate să vă dau și chitanță că l-am primit zdravăn și sănătos?”²⁸.

La fel, inedit este și Testamentul lui Cuza Vodă, datat Florența, 27 decembrie/8 ianuarie 1873, prin care lasă toată averea sa „mobilă și imobilă” în folosul unui azil pentru copii orfani, din Huși, care să poarte numele „Elena Doamna”, și în care „nici Statul, nici rudele mele sa nu aibă nici un drept de ingerință”²⁹.

²⁵ *Ibid.*, p. 21.

²⁶ I. G. Valentineanu, *Esilul românilor în Rusia și Testamentul lui Petru cel Mare*, Tipografia Universul, București, 1896.

²⁷ *Ibidem*, p. 97

²⁸ *Ibid.*, p. 64.

²⁹ *Ibid.*, p. 186.

În legătură cu funeraliile fostului Domn, I. G. Valentineanu consemnează că doliul a fost adoptat cu deosebire de țărâtime, de *intelligență*, de burghezie și de meseriași, dar și de *diariști/ziariști*. Din toată țara au plecat spre Ruginoasa, locul de veci al lui Cuza, 13 garnituri de tren tixite „cu oameni de toate treptele”, căci, menționează Valentineanu: „Un cap încoronat a murit și toată lumea merge la înmormântarea lui ca la un pelerinagiu”. Trecând peste amănuntele ceremoniei de doliu, redată cu multă minuție de memorialist, reținem participarea principalilor colaboratori ai defunctului: Mihail Kogălniceanu, Alexandru Beldiman, C. Negri, Iacob Negruzzi, generalul Florescu, dar și reprezentai ai Regimentelor de Cavalerie și Roșiori, înființate de Cuza. Slujba de îngropăciune a fost celebrată de vicarul Mitropoliei Iașilor, și ulterior vicar al Mitropoliei Ungro-Valahiei, arhiepiscopul Suhopan. În fine, câteva poezii ad-hoc, semnate de D. Bolintineanu și V. Alecsandri, marchează solemnitatea momentului: *Unde Cuza se ivește / Țara noastră crește, crește / Poporul se înmulțește / Inima întinereste*. „De două sute de ani, notează Valentineanu, românii pierdută speranța în destinul lor. Cuza Vodă le dedese la toți speranța în viitorul României. El a găsit vechea energie românească, pentru a întări și întemeia drepturile românilor”³⁰.

Memoriile lui I. G. Valentineanu mai includ și altfel de mărturii, le-am spus indirecte, despre marele Domnitor, între care povestirea *Cuza Vodă și călugării străini*, scrisă în stilul lui Creangă, și care prezintă, sub o formă alegorică, abuzurile călugărilor athoniți, care au determinat reacția drastică a lui Cuza Vodă. Ca o concluzie, I. G. Valentineanu avansează și unele aprecieri morale: „Cuza Vodă a fost un adevărat părinte pentru țara lui, a emancipat clăcașii *de sub bici și domnia boierului*, a dat legi noi, egalitare, a dezrobii pământul mănăstiresc de sub *uzurparea călugărilor fanarioți*, a realizat Unirea țărilor surori”. E mult, e puțin? Cel care a dat urmașilor „dreptul la a spera în viitorul României”, merită recunoștință. Acest destin, nu e rezervat oricui.

În încheiere, iată câteva fragmente lirice din cartea lui I. G. Valentineanu, respectiv poezia *Marșul Libertății*, de Costache D. Aricescu (1823-1866, publicist și participant la Revoluția de la 1848):

*Aideți, frați, într-o Unire
Într-un gând, într-o simțire
Spre altar să-naintăm
Ca s-aducem mulțumire
Pentru scumpa fericire
De care ne bucurăm.*

*Adă mâna-ncoa, țigane
Adă mâna, măi cocoane,
Toți românii azi sunt frați*

*Adă mâna-ncoa, străine,
Adă mâna-ncoa, vecine,
Și cu toți vă-nbrațișați*

*Dulce este Libertatea,
Dulce e Egalitatea
Și al patriei amor
O viață avem pe lume
Pentru țară și-al ei nume
S-o păstrăm cu mare dor!*

³⁰ *Ibid.*, p. 125.

**Joi, 12 noiembrie 2024, întâlnirea cenaclului literar „M. Eminescu”,
New York. Lansarea cărții *Adam n'est pas mort* de Theodor Damian.**

Prof. univ. Valentina Ciaprazi

Sâmbătă, 7 dec. 2024, la Biblioteca Națională Centrală din Roma, Accademia Internazionale di Significazione Poesia e Arte Contemporanea a acordat premiile și distincțiile „Premio Internazionale di Poesia e Arte Contemporanea Apollo dionisiaco” (XI edizione) pentru poezie și lucrări de artă.

Printre finaliști, la secțiunea Poezie, s-a numărat și Theodor Damian, iar la secțiunea Artă, și Andrei Damian (în imagine proiecția lucrării lui, în spatele juriului).

Andrei cu lucrarea premiată în expoziție și Th. Damian.

Th. Damian cu artista Luminița Tăranu (dr.) și Elena Postelnicu, reporter la RadioRomania Actualități.

Theodor și Andrei Damian împreună cu Vali și Resy Diaconescu la Roma.

Th. Damian și ziarista
Miruna Căjvăneanu, Roma.

Lumiņa Tăranu
îi destăinuie lui Andrei o
parte din tehnicile creației
sale artistice.

Lumiņa Tăranu și
soțul ei
Pietro, cu
Andrei
Damian în
grădina de la
Villa d'Este,
Tivoli.

Duminică 15 decembrie 2024, Th. Damian a fost invitatul Ceneclului de la Roma condus de scriitorul Valeriu Barbu.

Th. Damian și Valeriu Barbu.

O parte din membrii Ceneclului la recepția oferită.

În ziua de Crăciun Pr. Prof. Theodor Damian a slujit la parohia ortodoxă română „Buna Vestire” din München păstorită de P.C. Pr. Protopop Dr. Alexandru Nan.

La aceeași biserică a slujit și a ținut predica zilei și de 1 ianuarie 2025.

Pr. Prot. Alexandru Nan (st.) îi oferă oaspetelui său albumul aniversar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord.

Duminică 12 ianuarie 2025, după slujbă, la parohia ortodoxă română „Buna Vestire” din München, Pr. Prof. Dr. Th. Damian a ținut o conferință despre Eminescu intitulată „Înger și demon: Fizica și metafizica unei idei” cu ocazia sărbătoririi anticipate a Zilei Culturii Naționale și a Anului „Eminescu”.

La bustul lui Eminescu în curtea bisericii.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

HEINZ-UWE HAUS

Thought-provoking impulses through *The Lambs of Abel* by Clelia Ifrim

*Do not let seduction have its way,
but rule over it!*
(Genesis 4:7)

On a few 29 pages of this bilingual edition, the author has translated her poems from Romanian into English (București: Cismigiu Books, 2024, 80 pages). Carefully in an almost Brechtian manner I read one after the other. Every now and then, I get stuck on metaphors, can't resist to imagine comparable aesthetic, possible political and social context. What and who are the lambs of the poet Abel, I find myself asking. The lamb - the pleasing sacrificial animal? Hidden knowledge pushes forward in my head: Abel, born as the second son of Adam and Eve, the first two humans created by God ...Abel was a shepherd. He sacrificed firstlings from his flock. This sacrifice pleased God. This is the basis of the sacrificial ritual of the Jewish religion, in which sheep and lambs, especially firstlings, play a special role.

In the "Agnus Dei" ("Lamb of God"), it found its way into the Christian religion as a symbol of the resurrection of Jesus Christ. It found its way into Christian customs as the "Easter lamb", also baked as bread, which was brought to the consecration of food during the Easter celebration. Here I read:

„The city from where / the people and birds have left, / becomes more and more little, / very little, / like a child sleeping / with a lamb in his arms, / on a pasture, / at the foot of the mountain" (*Self-portrait with a lamb in the arms*, p. 67).

Some sources says that Abel and his brother were residing in Mount Hermon aka "Holy Mountain", where Abel was slain by his older brother Cain.

Strangely, without any explainable connection Paul Celan's Romanian poems come to mind: they contain the buds, the bloom and the deadly bloom of the obsessions found in all Celan's work - death, drowning, deportation, love, pride, loneliness, the magic of language. That book also contains guidance to the author's poetical gesture: "Ingrate! . . . If you see yourself simultaneously in the double posture of sleeping bird and fountain pen, the foul mouths of prosperity will never be able to say that we did not

love each other. Let the sea come upon us and let us be devoured by our brother sharks! Paul (more African than ever).”

As we know, Abel did not die because he lacked God’s protection, but because his brother Cain did not accept this protection for himself – God’s command to control himself! – who did not accept it. Being close to God does not protect us from suffering or death. It is not a letter of protection for ourselves. But it does strengthen us in life. It prevents us from inflicting suffering on others. It helps us to survive in our society as a neighbor, as a fellow human being. It protects us from victimizing our fellow human beings. During the Ceausescu years in Romania, it was the poets who dared to transmit

covert messages of protest, and during the December 1989 Revolution many of them risked their lives on the streets.

I read Ifrim’s poems in the context of the dramatic social changes that the fall of communism brought in Romania, including the newly gained freedom of speech: “The dark means / to love the roots, / to make for them / earthen alphabet tablets, / and to write in their language: / - I, too, was living here, in this place! / They will read / and will add a line / that you will not know / to read it” (*Shelter*, p. 51).

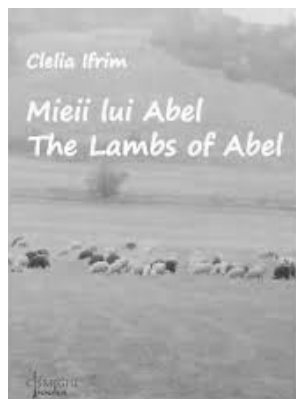
But the understanding of the events is embedded in the biblical story. „Nobody of them knows my what is my name. / Nor they know, each other. / They have the sun mark on their forehead. / Leke me, too” (*The lambs of Abel*, p. 56).

Abel’s sacrifice consisted essentially in the fact that it shone the light of the still distant sacrifice of Jesus Christ at the dawn of world history.

God was therefore pleased with Abel’s sacrifice. He testified to the acceptance of his offerings in a clear manner. The first book of Moses tells us that God “looked upon” Abel’s sacrifice, and the letter to the Hebrews notes that “God bore witness to his gifts”. In neither case, however, are we told how God bore witness. Fire may or may not have fallen from heaven, as on other occasions.

The manner in which He did this is of no significance, but the fact that He did this is of the utmost importance. „The coils of barbed wire are set there, / to be seen. / From them will be made / thorn crowns” (*The reserve*, p. 61).

If I remember/imagine well, for the biblical Abel “the testimony that he was righteous” or in other words that he was at peace with God meant a great deal. It is also of great importance to us, a priest would say, for in the same way we receive the assurance of our own justification. Truly intrusive

thinking, triggered by poetic images! But whoever summons Abel, the trojan horse follows at his heels!

“Forgotten in a window shop, / a wooden horse looks at the people. / The seller modifies the price / from hour to hour. / The wooden horse says nothing” (*Trojan horse*, p. 69).

To conclude the stream of the thought-provoking impulses triggered by Ifrim’s poems: God did not bear witness to the person of Abel or to the excellence of his character, but He bore witness to the excellence of the sacrifice which Abel brought, and to the basis on which he could approach God. The moment Abel knew that his offering had been accepted, he knew that he himself had been accepted, for everything stood or fell with the sacrifice he brought. The acceptance of his sacrifice gave him the personal certainty that he was at peace with God.

The storyline in the Old Testament explains the connection between feeling, thinking and acting: Cain became angry and lowered his gaze, whereupon he was addressed by God: “Why are you angry and looking so gloomy? If you act rightly, are you not kind? But if you don’t do right, isn’t temptation at the door, like a lurking beast that desires you? Then you should not let her have her way, but rule over her!”

While filled with tragedy, the story of Cain and Abel teaches us a valuable lesson about living with sincerity. Through their example, we learn how not just our actions, but our attitudes matter to God – and how devastating sin’s consequences can be. It was envy that made Cain angry. It was anger that made him make plans. Like a lurking beast, seduction demanded that he satisfy his anger with deeds. Cain disobeyed the divine commandment, one of the first given to mankind.

It reads (Genesis 4:7): “Do not let seduction have its way, but rule over it!” Thanks to a poet who makes reference to Christian identity without any superficiality and with alert attention to what is happening around her. Her collection of poems reflects a creative perseverance to recognize human nature. Every attitude, every image is of lyrical sensitivity. Clelia Ifrim’s poems are a convincing example of how fragile lyrical formations grow out of divine spirituality.

IVAN POZZONI
(Italia)

Have you lost your tongue?

*At Unomattina they have given us some sensational news,
brought to us by WhatsApp and TV news malfunctions,
in the faint hope that homo sapiens sapiens will not die out,
who are losing their language.*

*It all began in 900, with the fall of the walls of the subjunctive,
and continued throughout the century with the hypertrophy of the
adjective,
all beautiful, splendid, hyper-mega-convenient
to us Sanremo forced to romolar against the tide.*

*Disciplined consumers of the Cockney language,
buyers of second-hand words on eBay,
patenters of penny neologisms, au Gr
seeking the approval of any audience.*

*Casca the world, Casca the earth in picaresque frasques
Brute busy integrating pugi into Caesar's langue
bury the lexicons without the benefit of the conditional,
accused of crimen incesti with an ex-vestal virgin.*

Acouphène

*The vocation is a trans-inurban Crusade
and, you, where you're going, if you don't even have a banana,
the secret of success is to grit your teeth
by pulling Stardust.*

*You can't hear the voices of the world
in a field disturbed by background noise,
ending up, like a kulak, between sickle and anvil
virtual like Macondo in One Hundred Years of Solitude.*

*Journeying, transhumant, feeling inadequate,
scouring the underworld like a bisulphurous devil,
on the burning coals of the current sociodrama
conscious of being a moth and not a flame.*

*Maybe in the end you'll come up with a value, God, an idea,
Cervantes in the forest between Chisciotte and Dulcinea,
to tear you from an existence taciturn
so that you can feel joy in the urn.*

Hotel Acapulco

*My emaciated hands continued to write,
turning each voice of death into paper,
That he lefts no will,
forgetting to look after
what everyone defines as the normal business
of every human being: office, home, family,
the ideal, at last, of a regular life.*

*Abandoned, back in 2026, any defense
of a permanent contract,
labelled as unbalanced,
I'm locked up in the centre of Milan,
Hotel Acapulco, a decrepit hotel,
calling upon the dreams of the marginalized,
exhausting a lifetime's savings
in magazines and meagre meals.*

*When the Carabinieri burst
into the decrepit room of the Hotel Acapulco
and find yet another dead man without a will,
who will tell the ordinary story
of an old man who lived windbreak?*

STOICA LASCU

Septuaginta annis: Omului de știință și al cetății, Ioan-Aurel Pop: Istorie și Spiritualitate românească în context universal

Anul în curs debutează, în planul relevării unor de seamă contemporani ai noștri – cu relevanță în sfera Științei și a Culturii – cu personalitatea președintelui Academiei Române (simbolică coincidență), a profesorului de Istorie *Ioan-Aurel Pop* (n. 1 ianuarie 1955).

Urmaș, în înalta funcție academică, a unor de seamă predecesori întru slujirea lui Clio (Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Barițiu, Dimitrie Onciul, Alexandru I. Lapedatu), oameni de înaltă cultură (precum literații înaintemergători Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian, Iacob Negruzzi, Ioan Bianu sau, în zilele noastre, Eugen Simion), oameni de știință, umaniști sau științe tehnice (precum Petru Poni, Ludovic Mrazec, Anghel Saligny, Emil Racoviță, Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti, Andrei Rădulescu, Athanase Joja, Ilie Murgulescu) – septuagenarul de astăzi onorează, prin întreaga sa activitate științifică și social-culturală, poziția de demn urmaș al acestor ilustre personalități ale Culturii și Istoriei noastre.

Este, acest reper aniversar, un prilej al unui modest omagiu adus, din spațiul României dela Mare, unui devotat și laborios slujitor al lui Clio pentru contribuțiunile sale la cunoașterea și apărarea demnității și adevărilor istoriei naționale a românilor.

Profesorul Ioan-Aurel Pop, *Doctor Honoris Causa* a numeroase universități din țară și străinătate, se prezintă în fața Istoriei cu o operă impresionantă, apreciată ca atare de contemporanii săi, public deopotrivă, colegii români și străini

– 45 de cărți (din 1991) cu un singur autor – între care: *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania în secolele XIV-XVI* (1991: 256 pp.), *Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania* (1996: 246 pp.), *Romanians and Romania: A Brief History* ([New York], 1999: 150 pp.), *Istoria, adevărul și miturile* (Note de lectură) (2002, 392 pp.), *Identitatea românească. Felul de a fi român de-a lungul timpului* (2016: 216 pp.), *A Short Illustrated History of the Romanians* (2017: 240 pp.), *Istoria României moderne* (2019: 248 pp.), *De la romani la români. Pledoarie pentru latinătate* (2019, 368 pp.), *Hunedoreștii. O familie europeană* (2020: 458 pp.), *Prezentul din trecut. Istoria pe care nu o înveți la școală. Români din Antichitate până în zorii Epocii Moderne* (2023: 144 pp.); iar ultimele două, apărute anul trecut – *Moldova medievală văzută dinspre Transilvania* (2024:

218 pp.), respectiv *Originile medievale ale civilizației românești moderne. Occidentul Latin și Orientul Bizantin* (2024: 256 pp.);

– coautor a circa 100 de cărți – între care: *A History of Romania* ([Iași], 1995: 722 pp.; [Ed. III: New York], 1997: 740 pp.), *O istorie a românilor. Studii critice* (1998: 410 pp.), *Historia de la Rumania Moderna* ([Buenos Aires], 1999, 256 pp.), *Istoria României. Compendiu* (2004, 810 pp.), *Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova* (2018: 800 pp.);

– coordonator/autor al altor 100 de cărți (dintre care 40 sinteze, iar celelalte culegeri de studii, numeroase titluri sunt traduse în limbi de circulație internațională sau/și apărute în străinătate);

– aproape 500 de studii și articole de istorie;

– alte 600 de articole de popularizare;

– peste 130 de interviuri (să nu mai vorbim de numeroase conferințe naționale și străine, apariții la radio și TV).

Rândurile de față punctează câteva repere nu atât ale vastei bibliografii a cărturarului de la Cluj-Napoca, cunoscută ca atare de către specialiști și iubitorii lui Clio (este de relevat că provinciei sale natale – Transilvania, „starea noastră de veghe” – i-a dedicat 12 cărți de autor, 22 cărți coautor sau/și coordonator și sute de articole/studii; multe titluri traduse și în limbi străine), ci reamintirii, la acest ceas aniversar, a unora dintre aserțiunile și convingerile naționale-științifice ale sale, exprimate doar în cursul anului ce a trecut.

Românii au vorba asta, exprimată în versuri și devenită joc de cuvinte: „Cele rele să se spele, cele bune să se-adune!”. De sărbători, e bine să nu ne gândim la rele, chiar dacă acestea ne copleșesc. Au fost rele destule, dezamăgiri, neînțelegeri, injurii. *Clasa politică și-a continuat declinul*. Dacă facem un sondaj de opinie și întrebăm care sunt preferințele românilor legate de instituții, atunci partidele, Guvernul, Președinția, Parlamentul ies rău de tot. *Românii mai au încredere în Biserică, Armată, Academie și poate alte câteva alte instituții, unele ONG-uri, așezăminte de caritate etc*. Această încredere, firavă și ea, a fost grav subminată de noii „formatori de opinie”, „influcencri”, „progresiști”, neomarxiști, demolatori ai culturii, „treziți” – unii locali, alții din străinătate – care au devenit virulenți. *Sunt doi-trei străini care ne spun mereu cât de ticăloși suntem și încearcă să compromită și ultimele redute de încredere*. Biserica e prezentată în cele mai sumbre culori. Nu-i vorbă, sunt și prilejuri pe care le oferă chiar unii dintre slujitorii ei. Dar, dincolo de asta, noii propagandiști decretează ditirambic: toți preoții ar fi fost „colaboraționiști” ai regimurilor dictatoriale, de extremă dreaptă sau de extremă stângă, „fasciști”, „legionari”, „comuniști”.

Academia Română este criticată pentru că aniversează ori comemorează anumite personalități mari ale culturii și științei, este pusă la zid pentru că nu exclude post-mortem anumiți academicieni de altă orientare

decât cea a criticilor lor etc. Se insinuează un fel de nouă cenzură, se dorește un fel de tribunal inchizitorial, iar unii visează chiar la indexuri (liste) de personalități și cărți interzise. *Pe acest fond, firește că înfloresc fel de fel de tendințe primejdioase pentru democrație.* Dacă totul este compromis, dacă avem un trecut minuscul și fără importanță, plin de lășități și de înfrângeri, dacă prezentul este chinuitor, cum va fi viitorul? Va fi – evident – conform acestor pescuitori în ape turburi, rău, maculat, trist. Și atunci ce ne rămâne de făcut? Să pierim cu toții, să distrugem și ce a mai rămas bun, să dăm jos statuile, să ardem cărțile, să ne autoflagelăm!

Oricum, anul a fost rău, cu războaie vechi și noi în coaste, cu o Europă tulburată și nesigură, în care forțele de extremă dreaptă sau cele neomarxiste câștigă teren, în care cad guverne, în care datoriile publice devin exorbitante, în care se anulează alegeri trucate. Cele bune pălesc, pe lângă toate astea, dar ele există și trebuie să ne ținem de ele. Cei mai mulți români au muncit, au făcut pâine și drumuri noi, s-au căznit să trăiască, să călătorească, să prăznuiască. S-au cununat, s-au botezat după rânduială, s-au îngropat, au făcut parastase. Viața a curs înainte, ca Dunărea. Iată că, „după lupte seculare”, am intrat în Schengen! O minune care și-a pierdut din farmec și atractivitate, ca orice țel pe care dorești cu ardoare prea mare să-l atingi și după ce l-ai atins vine un fel de lehamite. *Ni s-a dat impresia de către aliații europeni că ni s-a făcut hatârul. Este total lipsit de demnitate pentru noi. Dar, fie! (decembrie 2024).*

Românii, *mai ales din cauza geografiei* decât din cauza istoriei, deși își datorau originea, limba, numele și creștinarea Romei Eterne, au ajuns sub influența mediată a Noii Rome (a Bizanțului). Mediarea s-a făcut prin bulgarii slavizați și creștinați (la 864). Astfel, deși creștinarea românilor era latină, organizarea bisericii lor s-a făcut în formă slavă, după modelul slavilor sudici, de unde au venit și limba slavă bisericească și alfabetul chirilic. Astfel, românii au fost singurul popor romanic din Europa care, peste limba lor vorbită neolatină, au avut așezată slavona (scrisă, firește, cu propriul ei alfabet numit chirilic). Nu avem mărturii că, înainte de impunerea slavonei, românii să fi scris cu litere latine propria lor limbă, dar sunt speculații în acest sens. „Slavonismul cultural” ne-a marcat istoria secole la rând, încât și atunci când limba slavă a fost înlocuită din biserică, din cultură și din cancelarii cu româna (începând cu secolul al XVI-lea), alfabetul chirilic a mai rămas să fie folosit până în secolul al XIX-lea (în Basarabia până în secolul al XX-lea). Unii – deconstructiviști, nespecialiști – numesc slavonismul românesc o catastrofă istorică, când, de fapt, nimeni nu știe „ce ar fi fost dacă n-ar fi fost”. *Slavonismul a fost o haină nefirească a culturii românești, dar a fost și un tezaur de spiritualitate și un mijloc de păstrare a identității românești în regiunile dominate de catolici și protestanți, într-un timp în care prozelitismul amenința cu disoluția etniei noastre.* Lumea „Bizanțului după Bizanț” – fie și în formă slavonă – ne-a luminat viața

spirituală în timpuri de restriște. Când Europa a ieșit din letargie, din imobilism și a intrat într-un sistem de vase comunicante, era firesc ca românii să revină la matcă, la latinitatea lor integrală și, prin aceasta, la modelul de cultură occidentală. Istoria a fost pentru români „așa cum a fost”, nici catastrofală și nici edenică – ca la toate popoarele –, fapt pentru care este bine să chestionăm trecutul în conformitate cu el însuși, nu cum am fi dorit noi să fie (*decembrie 2024*).

Am auzit că la noi nu mai învață copiii nici *Scufița roșie*, ca nu e moral să spui ca vânătorul i-a tăiat burta lupului, e cruzime. Ce să mai spun de *Capra cu 3 iezi*. Deșteptii ne spun că e cam rușinos, cum să zici „fâțe”? Cum să spui „flori pe subsiori” că acolo e sudoare? Cum să zici „frunze în buze”, că e neigienic. Deci generații întregi au învățat *Capra cu 3 iezi*, dar nu e bine, nu se mai poate. Bine că îi învățăm crimele continue, împușcături perpetue, navele cosmice distrugătoare de planete, hominizi caraghioși și multe altele. Învățătorii și educatorii și-au păstrat însă cumpătul și știu cum să formeze conștiințe. *Continuați să le spuneți despre «Amintiri din copilărie», fiindcă din limba trecută se învață limba de astăzi.*

Ce să facem cu învățământul? Unii cred la noi că de vină pentru că școala merge rău ar fi structura anului școlar. Că de aia merge școala rău, că avem 3 trimestre. Și acum avem Săptămâna „Școala altfel”, ziua porților deschise, te miri ce. Ce continuitate este în predare, în ascultare? Nu trimestrele au distrus învățământul nostru, nici vacanțele. *Astăzi se contestă și în Europa ce e aia matematică, chimie, fizică, istorie, geografie.* Punem în loc educație sexuală și pentru igienă, educație financiară, pentru protecția mediului, pentru circulația pe drumuri publice. Vă spun numai ce s-a propus în Parlament. Dacă punem toate astea, nu mai e loc nici de matematică, de fizică, de chimie. La ce se va ajunge? Copiii vor învăța în școală deprinderi, dar nu vor mai învăța știința, esența și nu vor mai avea cultură generală și vor fi frunze-n vânt. *Oamenii fără cultură generală pot fi manipulați după cum vrea Internetul. Câtă vreme s-a învățat clasic, lucrurile s-au desfășurat bine” (martie 2024).*

La universitățile cu renume din Europa Occidentală și la cele din Statele Unite – așa de dezunite acum – se predă în anii din urmă o materie numită Inclusion, pe românește „Incluziune”. În cadrul acestor cursuri, lectori foarte bine instruiți, de regulă și foarte tineri, vin cu toată dotarea modernă necesară și țin teoria „corectitudinii politice”. Ce va fiind aceasta nu este greu de descoperit.

Corectitudinea politică, asezonată cu multiculturalismul (scos în prim-plan ca o lozincă), a devenit instrumentul de politică cel mai activ pentru transformarea societății existente. Riscul este imens, fiindcă societatea nu este falită deocamdată. Corectitudinea politică pare să fie o invenție a stângii de la sfârșitul anilor 1960. Ea a ajuns să fie o tendință

dominantă în mass-media în anii 2000. Adepții ideii critică vehement civilizația occidentală, ceea ce este, până la un punct, explicabil. Oricare comunitate, de oriunde și de oricând, are tarele sale, știut fiind că perfecțiunea există doar în „utopii” și că ea este apanajul lui Dumnezeu. Lumea omenească rămâne supusă erorilor de tot felul. Pe de altă parte, *civilizațiile au și ele viața lor*, adică se nasc, cresc, se dezvoltă, au o perioadă de apogeu, apoi alunecă pe panta declinului și mor. „Moartea” aceasta a fost relativă până acum, din câte cunoaștem, sondând istoria: *de fapt, civilizațiile „bătrâne” s-au „topit” în alte civilizații, noi și viguroase, care au preluat mereu temelia de la primele*. Când lumea greco-romană întruchipată de Imperiul Roman „a obosit”, după un mileniu și un sfert de stat roman (753 î. Hr. – 476 d. Hr.), s-au născut treptat noi popoare și state europene, clasificate de specialiști, în cea mai mare parte, în romanice, germanice și slave. Toate au preluat mai mult sau mai puțin din lumea cea veche, dar au venit cu infuzii noi, dinspre lumea „barbară”, adică dinspre migratorii care s-au tot avântat dinspre Est spre Vest. Faptul s-a petrecut, cu precădere, în mileniul întâi al erei creștine. Mixtura a dat o plămadă nouă în care, mai ales la romanici, a învins sub aspect cultural moștenirea romană. Aceasta, cu toate transformările suferite în timp, mai există încă. Dar este vorba despre o lume mult degradată față de baza ei, formată din clasicismul greco-latin și din (iudeo-)creștinism. Să ne amintim că nu demult, atunci când era gata făcută o constituție europeană, *unele țări clasice din Vest s-au opus tocmai menționării bazelor Europei ca fiind clasicismul greco-roman și creștinismul*. Europa nu mai era ceea ce fusese. Cauza principală a metamorfozei este tot o migrațiune și, în linii mari, tot dinspre Est. Este vorba despre etnii orientale cu totul noi, animate de o religie nouă pentru Europa, islamul. Noutatea nu constă în nașterea recentă a acestor etnii de confesiune mahomedană (ele sunt civilizații și culturi vechi, impresionante, în Orientul Apropiat și Mijlociu, dar și în nordul Africii), ci în stabilirea lor definitivă în Europa. *Asaltul islamic asupra Europei este vechi și a fost oprit de două ori*: o dată în colțul sud-vestic, în Peninsula Iberică, la 1492, și a doua oară în colțul sud-estic, în Peninsula Balcanică, pe măsura supunerii „Omului bolnav” (adică Imperiul Otoman), în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Luptele pentru oprirea invaziilor belicoase islamice au durat, deopotrivă în colțul sud-vestic și în cel sud-estic ale Europei, câte șapte-opt secole nesincronizate, ci consecutive. De data aceasta nu mai este vorba de *un asalt războinic, făcut prin forță, ci de unul pașnic, făcut pe temeiul unei legislații europene încurajatoare*. Europa, după cum cred decidenții politici, nu se mai poate menține în sine și prin sine. Cum spuneam, „bătrânul continent” a obosit și are nevoie de „sânge” nou. Această infuzie vine, însă, cu schimbări radicale și ireversibile pentru vechea civilizație.

Oamenii sunt entități individuale, dar și ființe sociale în același timp. *Individul și societatea trebuie să existe într-o coeziune armonioasă*. În lume acționează legi ale naturii și legi sociale. Legile naturii nu pot să fie

modificate după capriciile oamenilor, fiindcă se răzbună pe oameni. Firește că nu există popoare superioare și popoare inferioare, firește că discriminarea rasială, etnică, religioasă, sexuală, antisemitismul etc. sunt de condamnat și de eradicat. Totuși, alegerea sexului nu a fost niciodată la latitudinea individului sau a societății. Deviațiile sexuale au existat oricând și purtătorii lor au fost adesea pedepsiți, izolați, ostracizați. Lumea contemporană a decis, pe bună dreptate, să nu mai facă astfel de erori. Dar majoritatea oamenilor nu poate accepta fetișizarea acestor lucruri și impunerea lor deasupra normalității, obligarea tuturor nu numai să accepte deviațiile, ci să se integreze în ele.

Astfel, *dictatura minorităților ajunge să domine multe laturi ale ideologiei americane și europene. Toate valorile Europei clasice par să fi eșuat. Și totuși, nu peste tot opinia publică acceptă „revoluția” aceasta. Încă mai sunt oameni care au trăit sub dictaturi de extremă dreaptă sau de extremă stângă și nu sunt dispuși să mai trăiască asemenea forme rușinoase de gestionare a comunității. Sunt țări europene și extraeuropene în care forțele conservatoare (în sens de păstrătoare a tradiției) câștigă teren. Sunt toate aceste forțe – catalogate de unii drept „naționaliste”, „fasciste”, „iliberal” – de condamnat? Conduc ele spre extincția civilizației noastre sau, dimpotrivă, o apără? „Incluziunea” tuturor într-o comunitate este foarte bună ca propagandă, dar și ca mijloc de spargere a acelei comunități. Străinii veniți într-o comunitate se includ singuri în aceasta, dacă nu depășesc un anumit număr și dacă doresc să facă acest lucru. Toate societățile libere de pe lumea asta au „înghițit” (în mod natural) mereu străini și s-au priment cu forțe noi, mai ales atunci când erau secătuite. Dar „incluziunea” unor mari mase compacte de străini în comunități limitate ca număr nu a avut alt rezultat decât disiparea acelor comunități și înlocuirea lor cu nou-veniții. Se poate întâmpla ca civilizația noastră europeană să fie gata să renunțe în acest moment la limbile, credințele, tradițiile, culturile ei în favoarea altor limbi, credințe, tradiții și culturi. Dar atunci, noi și urmașii noștri imediați trebuie să acceptăm această nouă față, străină de clasicismul greco-latin și de creștinism. *Momentan, nu pare să fie unanimă această acceptare, iar impunerea sa cu forța decretelor și legilor, ca și cu forța armelor este aberantă.**

O propagandă acerbă intoxică opinia publică cu lozinci și cu minciuni, iar societatea este educată cu zel ca să recepteze totul. „Educația” predicată este simplă și impune *tabula rasa*, adică ștergerea minții, ocolirea culturii generale, limitarea orizontului de cunoaștere și suprimarea capacității de a lua decizii. Sub masca anonimatului, prin mijloacele de difuzare în masă, „cohorte de imbecili” (Umberto Eco), *care altădată vorbeau doar la cârciuma din sat*, răspândesc urdori pe care mulți, lipsiți de orice cunoștințe de cultură generală, le cred și acționează în consecință. *Oamenii onești se închid în sine de scârbă și de frică*, nu înțeleg acest favoritism vulgar, valabil pentru anumiți minoritari, nu înțeleg înlocuirea

meritului cu orientarea sexuală și culoarea pielii, nu pot accepta pedepsirea marilor spirite ale omenirii, nici profanarea statuiilor, nici interzicerea cărților. Pescuitorii în ape turburi găsesc astfel motive foarte serioase pentru ei sau pretexte ca să agite extremismul, să reînvie stafiile trecutului, de la rasism până la xenofobie. Totul pare demn de lumea fantastică a lui Orwell (noiembrie 2024).

Lectura a devenit pentru mine calea de evadare în universuri paralele, iar faptul s-a petrecut, cred, pe la 9-10 ani. Orice om, fiecare în felul lui, recrează lumea, își face o lume sau lumi noi, de obicei, mai bune decât cea reală. În copilăria mea, nu prea se călătorea departe, eventual până la București, în capitală, ceea ce părea o altă lume în sine. *Călătoriile le făceam cu ajutorul lecturilor de proză, poezie, dramaturgie*. Nu pot să spun că nu mi-am trăit copilăria prin joc. Ai mei erau oameni obișnuiți și știau – fără s-o spună direct – că iubirea și înțelepciunea copilului sunt jocul, vorba lui Blaga. Dar de la o vreme, am început să mă joc cu cărțile, să percep jocul ca lectură. Așa că, de pe la 10-12 ani, nu a trecut nicio zi fără să citesc beletristică, măcar seara. La fel fac și astăzi. Târziu mi-am dat seama că cititul ne umanizează, ne ajută să pricepem ce este lumea, ne face adaptați pentru viață, ne deșteaptă și ne civilizează.

Recitesc [acum] părți din *Comedia umană* a lui Balzac (fiindcă există ceva în secolul al XIX-lea care îmi scapă) și poezii ale trubadurilor și truverilor medievali, rămase pentru mine inedite. Citesc și istorie multă, dar asta nu se cheamă lectură, ci profesiune, meserie.

[Sunt, după părerea mea,] *șapte autori pe care cred că ar trebui să-i citească un om liber într-o lume liberă*: Socrate, Shakespeare, Voltaire, Goethe, Eminescu, Faulkner, Gabriel Garcia Marquez... Ar mai fi vreo 70 pe lângă ei – poate la fel de mari – și atunci tabloul ar fi mulțumitor. Evident, din locuri și din oameni anume, ies cărți anume. Poate că un australian ar face o altă alegere, un african o alta și așa mai departe. Înțelepciunea înmagazinată în cărți este oriunde și este foarte multă. Un om nu o poate cuprinde pe toată. Gândiți-vă că noi avem un mare istoric și om de cultură în general care a scris atâtea cărți și articole încât un om nu le-ar putea citi pe toate într-o viață, chiar dacă nu ar face altceva decât să citească... Este vorba despre Nicolae Iorga, născut în urmă cu 153 de ani și ucis acum 84 de ani tot de noi, de români... Regimurile dictatoriale nuucid doar cărți, ci și oameni care scriu cărți (februarie 2024).

Din Cetatea Tomisului străvechi –

La Mulți și Buni ani, distinse și prețuit domnule Profesor!

Stoica Lascu

THEODOR DAMIAN

Părintele Vasile Vasilache

Părintele vicar Vasile Vasilache a fost o personalitate temeinică atât din punct de vedere al ideii de temelie, de statornicie, trăinicie și putere, cât și din cel al ideii de bază solidă pe care se poate construi ceva, cum ar fi o casă, o biserică, o parohie, o administrație, un ideal, o relație duhovnicească. Acest lucru implică și faptul de a fi om de bază, principial, fidel, consecvent, statornic, pe care poți să contezi; cu un astfel de

om poți să pornești la drum, fie spre un țel superior în viața temporară, fie spre unul care țințește veșnicia, cum ar fi călăuzirea credincioșilor pe drumul spre Împărăția lui Dumnezeu.

Părintele Vasile Vasilache s-a născut la 28 ianuarie 1909, în satul Idrici, com. Roșiștești, jud. Fălciu pe atunci, Vaslui azi, ca fiu al Protoiereului Gheorghe și al preotesei Aglaia, fiind unul dintre cei șapte copii ai acestora. A urmat școala primară în satul Vutcani, unde tatăl său a fost transferat ca paroh, apoi, între 1921- 1929, a studiat la Seminarul Teologic din Huși, fiind un elev eminent și ales a fi chiar președintele Societății culturale „Veniamin Costache” de acolo. La vârsta de 15 ani a rostit prima sa predică în biserică din satul copilăriei.

Între anii 1930-1934 a urmat cursurile Facultății de Teologie, dar și ale Facultății de Litere și Filosofie ale Universității din București. Între profesori i-a avut pe celebrii Nicolae Iorga, Nae Ionescu, Constantin Rădulescu-Motru, Dimitrie Gusti ș.a. Aici s-a bucurat de atenția unor mari personalități culturale: Octavian Goga, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, după cum scrie ziaristul Gheorghe Pietraru (*Romanian Journal*, 11 martie 1999, New York). În 1938 a terminat doctoratul la Facultatea de Teologie din Chișinău, tema tezei fiind „Predica în Evul Mediu”. Între timp, în 1935, a fost hirotonit diacon la catedrala mitropolitană din Iași, zidită de Veniamin Costache, mitropolitul de vrednică pomenire. În 1936 este tuns în monahism la Mănăstirea Neamț și în același an e hirotonit preot tot la Iași de către Mitropolitul Nicodim Munteanu care i-a fost și profesor apropiat la Seminarul Teologic din Huși.

La Iași, unde este ridicat la rangul de protosinghel mai întâi și apoi de arhimandrit, primește mai multe ascultări, în afară de faptul că era slujitor la

catedrala mitropolitană și la Biserica „Sf. Trei Ierarhi”. Mai precis, este numit redactor șef al revistei *Mitropolia Moldovei* și director al cancelariei mitropoliei.

Ajuns la București, chemat de Patriarhul Nicodim Munteanu, fostul mitropolit al Moldovei, Părintele Vasile devine vicar și secretar patriarhal, predicator la catedrala patriarhală unde, între 1941-1944 a ținut peste 400 de predici, și totodată stareț al Mănăstirii Antim unde a restaurat fizic celebrul așezământ monahal, a inițiat multe activități de ordin cultural-religios și a participat activ la mișcarea „Rugul Aprins” inițiată și condusă de scriitorul, ziaristul și teologul Sandu Tudor devenit monahul Daniil, mișcare ce urmărea reînvierea spiritului ortodoxiei isihaste românești și care a atras personalități de valoare ale elitei bucureștene: Vasile Voiculescu, Alexandru Făgețeanu, Dumitru Stăniloae, Arsenie Papacioc, Antonie Plămădeală, Alexandru Mironescu, Roman Braga, Benedict Ghiuș, Paul Sterian, Anton Dumitriu și alții, cei mai mulți dintre ei ajunși mai târziu în temutele închisori ale regimului comunist, unii sfârșindu-și viața acolo.

Părintele Vasile Vasilache a fost chemat la treapta episcopală atât de către Mitropolitul Irineu Mihălcescu de la Iași, cât și de Patriarhul Nicodim, cinste însă, pe care secretarul patriarhal a refuzat-o odată cu presiunile de a colabora cu regimul comunist. În anul 1948 a fost obligat să demisioneze din toate funcțiile sale, cea de secretar patriarhal, de predicator al catedralei, de director al revistei teologice *Biserica Ortodoxă Română*, de stareț. A fost prigunit, suferind lipsuri, necazuri și lovituri și surghiunit, mai întâi întorcându-se la Mănăstirea Neamț ca simplu monah, după care, în 1949, fiind pentru scurt timp stareț la Mănăstirea Moisei din Ardeal și apoi trecând pe la mănăstirile Horaița și Secu, a ajuns ca egumen la schitul Pocrov (Neamț).

În 1959 este obligat să iasă din monahism. I se interzice a mai sluji și se retrage la casa părintească din satul Vutcani, împreună cu fratele său Haralambie, unde continuă să trăiască o viață monahală, în privat, și unde se dedică rugăciunii și studiului. În același an, însă, el și fratele său sunt arestați și duși mai întâi la închisoarea din Bacău. Arhimandritul Haralambie a fost condamnat la șapte ani de detenție (a murit la închisoarea din Gherla în 1962) iar Părintele Vasile la opt ani, acuzat de „uneltire împotriva ordinii sociale”, că asculta Vocea Americii, că a ținut predici împotriva regimului, că deținea cărți de conținut anticomunist. Până la eliberare în 1964 a trecut prin câteva închisori, între care Jilava și Gherla, aceasta din urmă fiind numită și „împărăția morții”.

Între 1964-1969 a slujit ca paroh în satul Bobâlna, în Ardeal, iar în 1969, la chemarea P.S. Victorin Ursache, episcopul Episcopiei misionare ortodoxe române din America și Canada, Părintele Vasile Vasilache este trimis de Patriarhie ca misionar pe acest continent unde a slujit la diverse parohii românești în Massachusetts, Michigan, Ontario, iar din 1984 slujind la Biserica ortodoxă română „Sfântul Nicolae” din New York devenind totodată și vicar al Episcopiei, ridicată între timp la rang de Arhiepiscopie,

calitate în care a fost activ pe plan teologic și cultural, între altele, înființând și conducând în cadrul editurii Arhiepiscopiei colecția „Cuvântul vieții”, unde a publicat și unele din cărțile sale.

În anul 1996 Patriarhul Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române l-a onorat pe Părintele Vasilache cu rangul de arhimandrit mitrofor cu mantie și cărjă.

Părintele Vasile Vasilache a avut atât în țară cât și în America o prodigioasă activitate teologică și culturală. În afară de cunoscuta sa vocație de predicator a ținut zeci de conferințe, una dintre ele chiar la Ateneul Român din București, despre Mitropolitul Veniamin Costache, pentru care conferința a primit calde aprecieri de la distinșii profesori de teologie Gheorghe Moisescu și Iuliu Scriban. A avut numeroase colaborări la radio și la presa locală. A ținut cursuri de religie pentru adulți și copii (la parohia din Windsor, Ontario), a lucrat ca un adevărat misionar conștient de misiunea sa apostolică.

La schitul Pocrov s-a angajat în traducerea unei noi versiuni a Bibliei la care a lucrat mulți ani și care traducere se află azi la Biblioteca Academiei Române. A fost un om de vastă cultură și de recunoscut talent literar.

Opera sa tipărită este vastă, unele volume fiind traduse și în engleză. Iată aici doar câteva titluri de carte: *Altă lume: Amintiri din închisorile comuniste*; *Întreita iubire de Dumnezeu, Biserică și Neam*; *De la Antim la Pocrov: Mărturiile și mărturisiri*; *Sub acoperământul veșniciei*; *Bobâlna și bobâlnenii: Jurnal parohial*; *Reînviere spirituale*; *Cerurile grăiesc*; *Anul 2000 și Noul Mileniu* (ultima carte). În afară de volume de scrieri, a publicat și alte lucrări mai mici cum sunt, între altele: „Dumnezeu este lumină”; „Mitropolitul Veniamin Costache”; „Biblia în ortodoxie”; „Mitropolitul Iosif Naniescu”; „Doctorie sufletească pentru toate durerile”; „Prietenii lui Dumnezeu” și altele.

Viața și activitatea Părintelui Vasile Vasilache au fost întemeiate pe filosofia creștină și morală evanghelică. Prin calitățile sale speciale el a fost și un împlinitor al fericirilor enunțate de Domnul Hristos pe Muntele Măslinilor: a fost sărac cu duhul - și nu în sensul greșit, peiorativ, cum din ignoranță mulți interpretează acest text - ci sărac în duh, cerșetor de Duh cum o spune sensul autentic al cuvântului, în grecește *ptochos* – cerșetor, deci cerșetor de Duh Sfânt; a plâns suferind persecuții; a fost blând și milostiv; a fost însetat de dreptate și a fost prigonit pentru asta; a fost curat și smerit cu inima și făcător de pace.

Învățând blândețea și smerenia inimii de la Mântuitorul Hristos, potrivit chiar îndemnului Acestuia: „Învățați de la Mine, căci Eu sunt blând și smerit cu inima” (Matei 11, 29), dar și de la Sfântul Apostol Pavel care scrie că „roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția” (Galateni 5, 22-23). Părintele Vasilache s-a făcut purtător al harului Duhului Sfânt,

cultivând în viața sa aceste virtuți și mai ales revărsându-le asupra celor din jurul său care astfel au beneficiat din plin îmbogățindu-și sufletele prin cel care le-a fost adevărat model de trăire duhovnicească.

A fost blând, înțelept, sfătos, inteligent, educat, îngăduitor. Cei care l-am cunoscut mai îndeaproape am remarcat neutralitatea lui față de orice fel de apartenență ori simpatie politică. El ocolea cu grijă subiectul când uneori era provocat sau doar, simplu, consultat ori când cineva deschidea o astfel de discuție. Biografia lui spun că această atitudine a fost moștenită din familie de la tatăl său, Protoiereul Gheorghe I. Vasilache, om de mare înțelepciune care, de asemenea, deși solicitat deseori, nu s-a implicat în nicio mișcare politică a vremii. De exemplu, înțelepciunea și blândețea lui le-am constatat singur în cei cinci ani cât am slujit împreună (1988-1993). De multe ori, în urma diferitor atacuri și calomnii - căci a avut parte și de acestea - îl auzeam zicând: „lasă!”. Lăsa de la el. Gândul pedepsei, răsplătirii cu rău, al ranchiunei, al apărării arogante nu a avut loc în sufletul său. Ce a avut loc însă a fost mereu gândul și duhul iertării. Asta, totuși, nu însemna lipsă de fermitate. Știa să stea neclintit în principiile sale și în vreme de furtună. Dar niciodată pentru sine, de dragul propriei persoane, ci pentru ceilalți, pentru credință, Biserică și Neam.

Umorul lui caracteristic nu va putea fi uitat de cei care l-am cunoscut. Fin, bine plasat, inteligent, acest umor l-a ajutat de multe ori să depășească problemele pe care le avea de confruntat.

Slujitor devotat al Sf. Altar, cu inimă fierbinte, mereu ca un rug aprins și nemistuit și cu o conștiințozitate maximă pentru ce avea de făcut, dovedită cu prisosință până la adânci bătrânețe, Părintele Vasilache a arătat și o constantă și generoasă deschidere spre oameni, spre miile și miile de credincioși cărora le-a fost duhovnic în țară și în străinătate.

De o rară modestie și ca un adevărat călugăr ce era, întotdeauna s-a mulțumit cu puțin. Ar fi putut să-și cumpere un apartament în Queens, dar a preferat ca din banii lui să ajute pe alții, el fiind bucuros să trăiască într-o chilie mică în spatele Sf. Altar, în biserica unde slujea, în Sunnyside, ca un fel de anticipare a locuirii în Împărăția lui Dumnezeu, după cum și spune o rugăciune: „În Biserica slavei Tale când stau, în cer a sta mi se pare”.

Ajutoarele trimise din modestele sale venituri l-au făcut donator și ctitor la multe biserici pe unde Dumnezeu i-a purtat pașii sau pe care le-a îndrăgit: la catedrala din Huși, la biserica din Vutcani, satul copilăriei (parohia tatălui său), la biserica „Sfântul Spiridon Vechi” din București, la mănăstirea „Sfântul Dumitru” din Middletown, New York, și în alte locuri numai de el știute. A zidit însă, mai ales, biserici în sufletele oamenilor.

Fiind iubitor de slujbele divine, exact așa cum spune cuvântul psalmistului: „Râvna casei Tale mă mistuie” (Ps. 68, 11; Ioan 2, 17), până și în închisoare fiind, făcea slujbe în surdină, mai ales de Sf. Paști și de Crăciun, asumându-și bineștiutele riscuri. Și, desigur, oferind cuvinte de învățătură. Potrivit unor mărturii ale colegilor de închisoare Părintele Vasilache era

admirat pentru vasta lui cultură laică și teologică. Dar și pentru firea lui milostivă. Bolnav fiind de tifos exantematic, făcea și milostenie dând rația lui de pâine altor deținuți supuși la pedepse grele între care erau carcera și înfometarea.

Neavând avere el nu a avut ce apăra. A apărat credința cu timp și fără timp, vorba Sf. Ap. Pavel. A fost un mărturisitor al credinței în temnițele comuniste, dar și în tot restul vieții, atât în relațiile personale cu ceilalți, cât și prin cărțile sale de teologie, multe, și de asemenea prin predicile sale pentru care avea o vocație specială. El vorbea și mărturisea credința din preaplinul sufletului său și al trăirii din care se vedea că harul lui Dumnezeu era peste el.

Cât privește cărțile, dacă ar fi să luăm doar una: *Pentru ce suntem ortodocși*, putem vedea râvna lui pentru mărturisire, pentru transmiterea învățaturii de credință pe înțelesul tuturor, volum ce poate fi considerat pe drept un catehism al creștinului ortodox, un îndreptar atât de necesar mai ales nouă celor ce trăim în America în contextul specific inter-creștin și inter-religios unde nu o dată suntem puși în situația de a explica altora, ne-ortodocși, temeiurile credinței noastre.

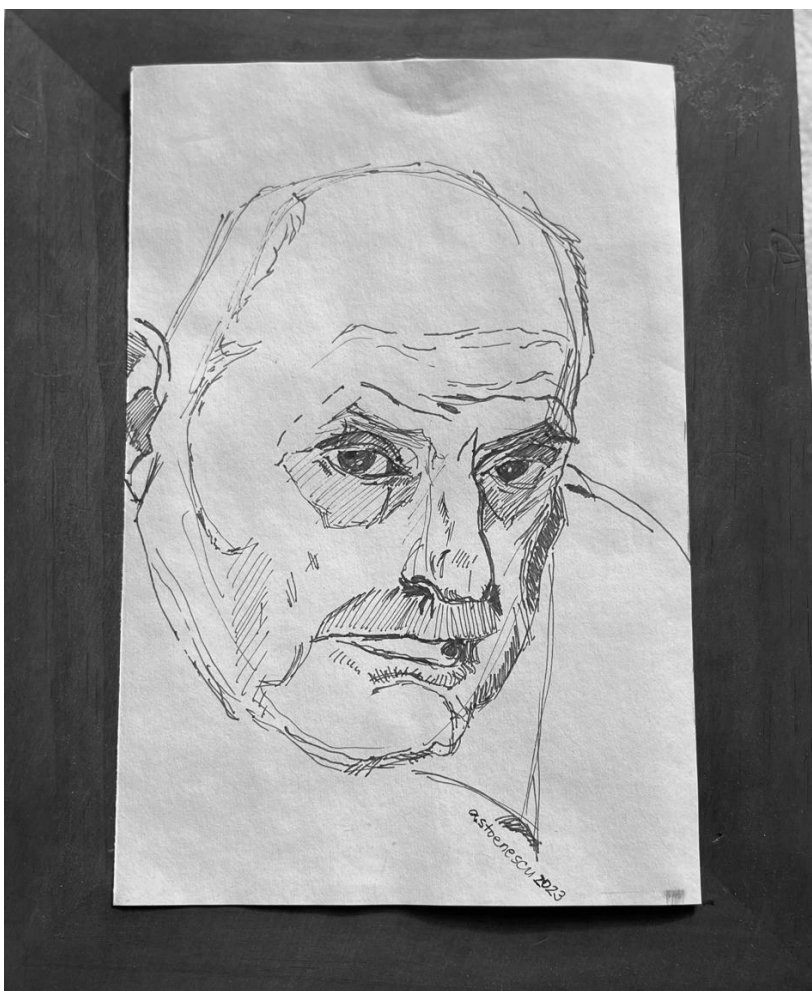
A scris, a scris, a scris. În afară de mărturisirea de credință a scris despre persecuțiile din timpul regimului comunist și mai ales, ca un adevărat român, despre valorile culturii și spiritualității neamului românesc.

Părintele Vasilache a plecat la Domnul în ziua de 6 ianuarie 2003, de marele praznic al Bobotezei, în exercițiul funcțiunii sale preoțești, după o viață bogată și îndelungată de adevărat patriarh, plecând pe calea Împărăției triumfător asupra neputințelor pe care le-a biruit, asupra morții care nu l-a speriat și asupra păcatului de care era tot mai înstrăinat.

A fost un om conștiințios, alert, mereu interesat de a cunoaște; citea întruna, era informat, la curent cu noutățile din diversele domenii ale vieții. Toate darurile sale au fost puse în slujba lui Dumnezeu, a Bisericii și a neamului său.

Vincent Van Gogh a avut o vorbă frumoasă: „Să faci din rană o lumină”. Părintele vicar asta a făcut, din rana prigonirilor suferite, dar mai ales din harul chemării sale divine; a revărsat în permanență și în multe feluri lumina sufletului său: lumina credinței - ancora sa în suferință și peregrinare; lumina slujirii - devotamentul total față de Sf. Altar; lumina misiunii - apostol al ortodoxiei și românismului; lumina pastorației - blând păstor iubitor de oameni; lumina propovăduirii - vocația sa de neîntrecut predicator; lumina mărturisirii - împărtășirea suferinței și a credinței; lumina cărții - intelectual de elită; lumina vieții duhovnicești - model de viațuire morală.

Părintele Vasile Vasilache a lăsat în urmă profilul unui om integru ce rămâne pe mai departe ca o candelă luminând cerul sufletelor noastre și răspândind de acolo dragoste și blândețe, așa cum blând și demn i-a fost chipul patriarhal ca luat din icoană.

Ștefan Stoescu, desen de Alexandra Stoescu

Ștefan Stoenescu

Profesorul Ștefan Stoenescu (n. 30 ianuarie 1936 – + 12 ianuarie 2025) a fost un renumit filolog, eseist și traducător (din și în limba engleză) român, stabilit din 1987 în SUA.

A absolvit Facultatea de filologie, secția română și engleză (catedra de limbă și literatură engleză) la Universitatea din București (1962) și ulterior programul de masterat în literatură comparată la Universitatea Cornell în SUA (1990). A fost cadru universitar la Facultatea de limbi străine, Universitatea din București din 1964 până în anul 1987 când a cerut azil politic în Statele Unite.

A fost membru titular al Uniunii Scriitorilor din România, al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte (ARA), membru în comitetele de redacție ale mai multor reviste academice și literare din țară și din America, autor, coautor și editor al mai multor volume din domeniul său de expertiză.

La New York a participat cu lucrări de valoare la mai multe ediții anuale ale Simpozionului „Eminescu” organizat de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, a publicat în paginile revistei *Lumină Lină. Gracious Light* și a participat la numeroase lansări de carte și programe culturale în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” din New York.

Profesorul Ștefan Stoenescu a fost un om de mare valoare, un erudit apreciat și recunoscut, un vârf de piramidă, însă totodată un exemplu de modestie, un modul de profesionalism și de exemplară verticalitate.

A plecat dintre noi în preajma „Zilei Eminescu și a culturii române” pentru a se întâlni printre Luceferi cu Luceafărul culturii noastre naționale.

Dumnezeu să îi odihnească sufletul curat și credincios în Împărăția Sa și să-l așeze în cetele dreptilor Săi.

Veșnica lui pomenire!

Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian

Timotei Ursu, *Kogaion*

Confrații noștri din Statele Unite ne-au adus vestea că un brav național de-al nostru (și de-al lor) a pus capăt existenței lui terestre, năzuind a intra în Kogaionul visat. L-am cunoscut bine și în anii din urmă am petrecut în preajma lui mai multe zile cu ocazia întâlnirii cu românii de pretutindeni de la Alba Iulia. Atunci când i-a apărut cartea despre Kogaion mi-a oferit-o și im organizat împreună cu el o lansare la BUCU-Cluj, unde am avut prilejul să

vorbesc despre ea și apoi să scriu o mică cronicetă. În amintirea lui și a existenței lui ca student la Cluj, vă trimit aceste rânduri de omagiere colegială.

Pentru cei care au urmat Facultatea de Filologie la Cluj în jurul anilor 1960-63, numele lui Timotei Ursu era identic cu succesul rapid și eficace. Venit la Cluj de la Timișoara, unde era cunoscut ca fiu al compozitorului Nicolae Ursu, Timotei se afirmase curând printre noi ca om de teatru (asistent al lui Radu Stanca), regizor și producător de filme, apoi de lucrător la Televiziunea Română, în această din urmă calitate realizând în anii ce vor urma, mai multe filme în Munții Orăștiei, la cetățile dacice. Cu timpul, această pasiune a reînviat, mai ales când, în anii din urmă, concetățeanul nostru, refugiat ca azilant politic din anul 1985 în Statele Unite, a intrat în cercul apropiaților lui Napoleon Săvescu, luând parte și el cu un interes crescând la mișcarea de reînviere a dacismului în cercetarea istorică contemporană.

Se știe că acest nou val de dacism își are rădăcinile în celebrul articol al lui B. P. Hasdeu, „Pierit-au dacii?” și în cartea, absolut senzațională, a lui N Densusianu despre *Dacia preistorică*, interes reluat cu asiduitate de magnatul român din Italia, I. C. Drăgan, care ne-a trimis ani la rând revista sa *Noi, tracii*, reiterând interesul nostru pentru strămoșii noștri traci și daci, interes căruia simpozioanele anuale, organizate sub conducerea românului american Napoleon Săvescu (și a revistei sale cu numele de *Dacia*), a readus tot mai puternic în actualitate cercetările legate de componenta noastră dacică din filogeneza poporului român, ca o ripostă directă sau voalată la neglijarea (aparentă sau reală) a unor preocupări mai sistematice pentru acest domeniu fascinant de istorie a poporului român. A ne socoti doar „urmași ai Romei”, supralicitând latinitatea noastră era, din punctul de vedere al acestor cercetători, o eroare evidentă, deoarece componenta dacică a spiritualității noastre e tot atât de valoroasă din punct de vedere istoric, lingvistic, etnologic și etnografic și arheologic, deschizând altfel de perspective spre cunoașterea și filiațiile create de această recunoaștere, încât a o neglija ar însemna o limitare și chiar o prostie, în timp ce alți savanți europeni, veniți din alte zodii de cultură, au avut opinii cât se poate de clare despre această situație de ignorare a originilor noastre europene, mult

mai atractive și cu repercusiuni mult mai largi, condamnăm nepăsarea și închistarea istoriei noastre oficiale. Efectele pozitive ale acestei atitudini s-au și văzut în parte, lăsând în perplexitate știința istorică oficială de la noi. Tot mai multe cărți au venit să se aplece în ultimul timp asupra unor „enigme” istorice de mare răsunset, cum ar fi limba dacilor, inscripțiile nebuloase de pe inele, vase sau „reconstituiri” de documente epigrafice, care au stârnit în publicul românesc un oarecare val de entuziasm și o căutare mai obstinată a unor spații mitice sau mitologice referitoare la moștenirea traco-dacă. Această adevărată frenezie dacică a pătruns și în lumea scriitoricească și pot oferi două exemple la îndemână despre acest reviriment caracteristic. E vorba de cartea lui Miron Scorobete de la Cluj, și o alta, aparținând lui Zenovie Cârlușea de la Tg. Jiu, care mizează nu numai pe reveria și fantezia cititorului, ci furnizează date și interpretări care nu pot fi ignorate.

Intr-un astfel de context a apărut la editura Dacia XXI din Cluj-Napoca o altă carte de mare interes pentru dacologi, și anume lucrarea lui Timotei Ursu intitulată *Kogaion*, după ce, tot la această editură, publicase în 2009, o primă manifestare în materie, sub titlul *Pledoarii pro-dacice*. Era vorba de rezultatul unor cercetări sistematice ale Televiziunii Române de a „dezvălui” public „misterul” dacilor, iar lui Timotei Ursu, care era angajatul acestei televiziuni, i s-a încredințat regia unor filme documentare despre reședința dacilor din Munții Orăștiei. Câțiva ani la rând, el și echipa sa au interpretat rolul de „arheologi” și de specialiști în istoria dacilor, dând la lumină mai multe producții televizate despre cei care sub Burebista și Decebal au ajuns la organizarea unui stat dac puternic, în stare să-l bată și pe Lisimah sau să țină în loc reputele legiuni romane. El a încercat, încă de pe atunci, să schimbe optica destul de rigidă a arheologilor noștri, atrăgând atenția asupra unui vast subiect de cercetare care ne mână în Bulgaria, Grecia sau Macedonia, unde au existat enclave puternice de daci romanizați. În această situație reperele religioase din Munții Orăștiei au căpătat o importanță sporită, întrucât priveau un aspect important din viața și credința dacilor. Aici a ajuns el să situeze „muntele sacru al dacilor”, un centru de cultură religioasă fundamental, ca valoare și influență în spațiul geto-dac. În scopul susținerii și argumentării tezelor sale, autorul a adus dovezi diverse, începând cu mărturiile lăsate de marii istorici ai antichității, și sfârșind prin comunicarea rezultatelor unor săpături arheologice (rapoarte de săpături, studii și articole sau lucrări de sinteză), până la opinii ale unor istorici și cercetători români ai vechii moșteniri dacice. Autorul era conștient că lista bibliografică accesată de el era departe de a fi completă, și de aceea a revenit mereu cu completări și adausuri, și cu tentația de a le subsuma unei teorii proprii, căreia a încercat să-i dea o înfățișare cât mai verosimilă. Oricum ar fi, cartea sa, *Kogaion*, vine să ofere punctele sale de vedere cu privire la reședința lui Zamolxe, și la ceea ce a însemnat acest filosof foarte apreciat în lumea antică.

Autorul își plasează demersul sub cupola largă a „multidisciplinarității”, refuzând din capul locului limitarea la un singur

domeniu de investigare (cel arheologic), chiar dacă e conștient că această opțiune va stârni opoziții și controverse din partea specialiștilor români, afirmând: „Se pare că o majoritate arheologilor continuă să se teamă – cu o ridicolă încăpățănare – de asaltul cercetărilor multidisciplinare, ca un copil căruia îi e teamă că i s-ar smulge din mână jucăria. Ca atare, ei ignoră nu numai dreptul justificat al noilor veniți de a cerceta într-un material istoric care aparține în aceeași măsură ca și arheologilor; dar uneori apar stânenitoare încercări de a discredita rezultatele „noilor veniți”, preîntâmpinând astfel posibilele riposte ale tagmei.” Fiind conștient de viesparul pe care îl stârnește, autorul este destul de prevăzător când atribuie demersului său caracterul de „ipoteză” și când invită la cooperare pentru aflarea adevărului pe toți cei care au cunoștințe în domeniu. „Insistând asupra caracterului de ipoteză al acestui efort personal atrag atenția că validarea propunerilor pe care le fac este posibilă numai printr-o mai largă (și bine intenționată) colaborare științifică”.

Partea centrală a demonstrației sale este direcționată către lămurirea rolului și importanței „Muntelui Sfânt al geților”, în contextul vieții și credințelor religioase ale daco-geților, punând cu curaj întrebarea : „Unde era și ce era „Kogaionul”?, și dacă acesta e un „posibil model post-antic”? După ce își expune punctul de vedere privitor la aceste două chestiuni preliminare, autorul își susține argumentația pentru plasarea Kogaionului în zona sacră din Munții Orăștiei-Godeanu, explicitând contextul științific antic în raport cu „sacerdoții lui Deceneu”, fixând antecedentele multidisciplinare în cercetarea spațiului dac (prin raportări la perioada sa din România, când a făcut parte din Echipa de Studiu Pluridisciplinar AOSR, în anii 1982-85, după ce anterior, în 1982, realizase și un reportaj intitulat *Sus, pe Apa Grădiștii*). De reținut sunt ipotezele avansate de el cu privire la materialul lingvistic adus în scenă pentru denumirea de „Kogaion”, cu multiple trimeri la fondul indo-european, dar și la limbile albaneză, daco-moesică, traco-iliră, gotică, sud-dunărene etc., cu expertiza pe care el o face asupra „Inimei Kogaionului”, respectiv a complexului sacru de pe Dealul Grădiștei, el fiind de părere că numirea de „Sarmisegetusa Regia” este inadecvată și că zona citadină numită „Sarmizegetusa Basileion” se poate localiza doar pe locul unde a fost capitala dacilor și apoi centrul militar și politic roman. Efortul demonstrației autorului are în vedere înainte de toate stabilirea locației centrului religios al dacilor, care este plasat, după opinia autorului, în exclusivitate Munții Orăștiei, acolo unde se află marile sanctuare ale acestora, fiind exclusă prezența centrului religios al dacilor în Ceahlău (o frumoasă ipoteză literară despre viața ultimului Deceneu o formulase Sadoveanu în romanul său *Creanga de aur*), Bucegi sau în altă parte. Desigur rolul esențial în inițierea preoților daci l-a avut Zamolxe, despre care avem informații istorice că ar fi călătorit în Egipt și Grecia, iar monoteismul introdus de el reprezintă o caracteristică de seamă a religiei acestei populații războinice, pentru care sacrificiul și credința în viața viitoare era esențial. După opinia autorului, în Munții Orăștiei n-ar fi existat nici un castru militar, ci doar în exclusivitate un loc de închinare, sacrificiu și

rugăciune, autorul prezentând cu minuțiozitate principalele componente le acestui spațiu, cum ar fi terasele X și XI, Marele Sanctuar Rotund, Soarele de Andezit, și Micul Sanctuar Rotund. Opiniile sale privind Kogaionul dacic, se întregesc cu analize sistematice a ansamblurilor de cult din Munții Orăștiei, analizarea spațiului sacru al vechilor daci constituind pentru el obiectul principal al demonstrației de față.

Cartea se îmbogățește pe parcurs și cu alte informații, cărora autorul le rezervă un important număr de pagini, cum ar fi teoriile asupra calendarului dac, modul de lungime al geto-dacilor, concepția numerică a Marelui Sanctuar Rotund ca și a celorlalte construcții sacre. Autorul dovedește o adevărată ingeniozitate și fantezie creatoare în a decifra sistemul matematic dacic, prezentând ample considerații asupra „modulului Y”, a importanței acordate de localnici numărului special 17 și folosirea lui în ansamblul astrologic al sanctualelor, ca și apelul la unele litere ale alfabetului grecesc în acest scop, ceea ce sporește considerabil valoarea de Mandala a unor simboluri locale.

Un alt element care ridică mult valoarea și amploarea și „descoperirilor” personale ale autorului în materie de ezoterie daco-getică este apelul la „procedeu „UTRIM-2009”, care nu este altceva decât un program de investigație arheologică bazat pe cercetarea din spațiu, respectiv un „procedeu original pentru analizarea spectografică a unor imagini captate din satelit, care permite stabilirea unor conexiuni mai rapide și mai sistematice privind situarea în spațiu a unor obiective și construcții antice, a unor raportări geodezice.” Folosirea repetată a cercurilor, a elipsei și a valorii lui π concordă, în viziunea lui, cu multiplele cunoștințe astrologice și calendaristice de care dispuneau dacii în cercetările lor despre mersul Soarelui și al Lunii, ca și despre cercetarea stelelor, și a fenomenelor astrale complexe, orientarea stâlpilor din complexul sacru, a porților și a zidurilor de incintă, a „Drumului Pavat” concordând cu axele de simetrie solare, la fel ca în sanctuarul megalitic de la Stonehenge și cu Parthenonul atenian cu care le compară, și potrivit viziunilor de arheoastronomie, practica de profesorul Florin Stănescu de mai multă vreme.

Cartea lui Timotei Ursu reprezintă o cercetare curajoasă care sfidează multe din judecățile (și prejudecățile!) în materie dacism de până acum, și, de aceea ea nu e lipsită de riscuri, o „aventură” științifică pe care și-o asumă cu curaj și demnitate, încredător fiind că multe din ideile și ipotezele avansate de el aici ar putea deveni mâine o certitudine, dacă nu chiar puncte de plecare pentru noi și interesante „descoperiri”. Ea e însoțită de o bogată ilustrație documentară, care, ea însăși, reprezintă un mod propriu de utilizare a documentului arheologic, cu numeroase raportări la alte centre de cultură din antichitate. Pledoaria sa de bază este aceea pentru tratarea „multidisciplinară” a subiectului și părăsirea căilor înguste de abordare strict arheologică a materialelor, abordarea unei „viziuni” de ansamblu, din avion dacă se poate (e posibilă și din satelit!), prin legarea și interpretarea mai flexibilă și mai desprinsă de complexe terestre și de fragmentarismul limitat și timorat de până acum.

MARIAN NENCESCU

Gala premiilor Fundației culturale „Hesperus”

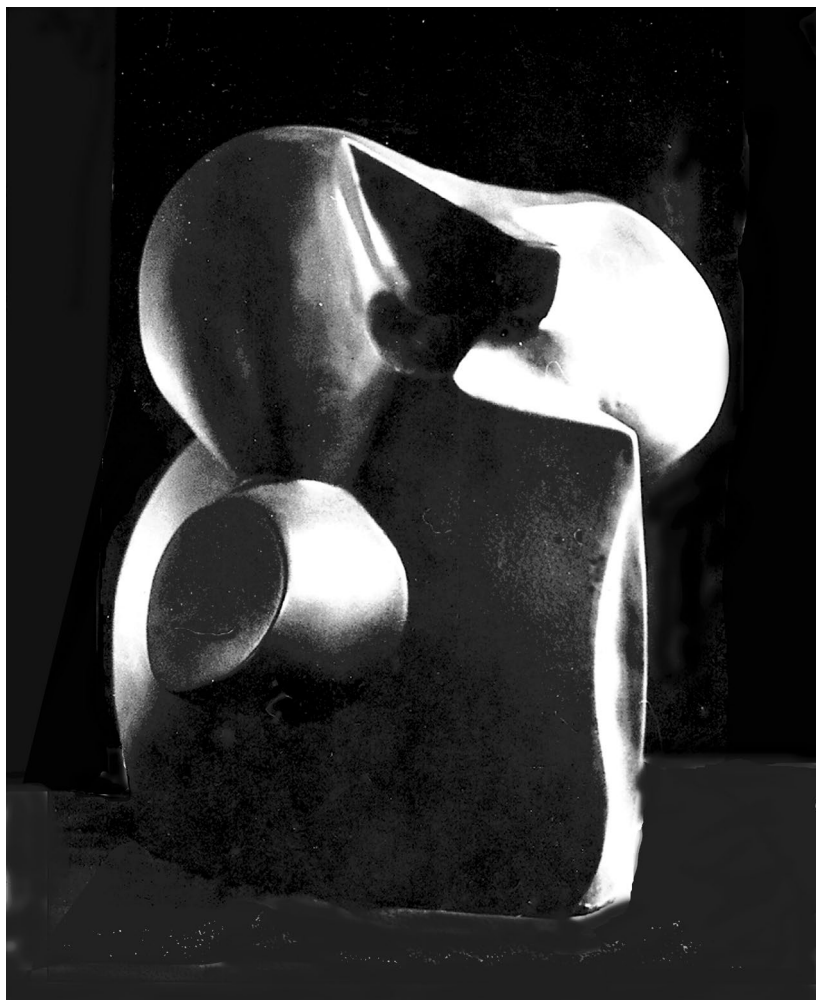
Luni, 11 noiembrie 2024, Muzeul Țăranului Român din București a găzduit tradiționala Gală a Premiilor Hesperus, acordate anual de Fundația Culturală omonimă, al cărui președinte de onoare este profesorul, poetul și gazetarul radio Ioan Iacob, un neobosit promotor al valorilor și culturii românești în străinătate, cu deosebire în mediile anglo-saxone cu care rezonează cel mai bine. Pentru cei obișnuiți cu referințele mitologice, Hesperus nu este un nume ales întâmplător, acesta trimițând la Steaua amurgului, echivalentă la noi cu Luceafărul de seară, sau mai direct cu trimitere la capodopera eminesciană *Luceafărul*, atât denumirea Fundației, cât și scopul său cultural fiind promovarea imaginii lui Eminescu în mediile culturale și jurnalistice românești, dar cu deosebire în lume, prin intermediul oamenilor de cultură și artă, care au răspuns chemării profesorului Ioan Iacob, alăturându-se acestui proiect unicat în peisajul nostru cultural.

Așadar, Fundația Hesperus este o inițiativă, de la începutul anilor '90, a unor entuziaști jurnaliști și oameni de cultură din radio, între membrii fondatori aflându-se inginerul I. C. Florea, unul din pionierii radiofoniei românești, C. D. Constantinescu fostul secretar general de redacție al revistei *Radio Universul*, realizatorul RTV Ioan Ion Diaconu, autorul emisiunii „Memoria pământului românesc”, jurnalista și editoarea Pușa Roth, azi redactor al revistei de cultură *Leviathan*, regizorul Nicolae Corjos, actorul Adrian Pinteș și, bineînțeles, Ioan Iacob, inițiatorul acestui proiect, pe atunci redactor la Departamentul literatură și artă al Radioteleviziunii Române, titularul rubricilor Agenda teatrală și cinematografică și Revista Revistelor culturale. Fost profesor de limba engleză la Făgăraș, Ioan Iacob a fost debutat ca poet la revistele *Familia* (de către Ștefan Aug. Doinaș) și *Tomis* (de către poetul Nicolae Motoc), iar dragostea pentru poezie l-a apropiat de muzica folk: ca profesor stagiar de limba engleză la Făgăraș a înființat grupul Solaris, care a debutat în Cenaclul Flacăra, câștigând locul I pe țară în 1975, la Festivalul dedicat elevilor, iar în 1976 a inițiat Festivalul interjudețean de folk „Cetățile lui Mihai”, găzduit tot de orașul Făgăraș. De altfel, pasiunea pentru muzica de calitate nu îl va părăsi pe Ioan Iacob niciodată, dovadă că și la ediția din acest an a Galei premiilor Hesperus au fost premiați mai mulți artiști din industria muzicală, respectiv: Cornelia Tihon (România), Premiul pentru folclor, artistul instrumentist Paul Tsao (din Singapore), pentru interpretarea melodiei românești, „Ciocârlia” la un instrument traditional din Asia, Simona Strungaru (dirijoarea Orchestrei Big Band Radio, România), solista britanică Lucie Jones, pentru interpretarea melodiei „I Will Always Love You” și Maria Mocanu (din Republica Moldova), solistă de muzică folk.

Din 1991, Ioan Iacob a fost angajat, prin concurs, la Departamentul pentru Literatură și artă al Radioteleviziunii Române (cum se numea la data respectivă această instituție), confirmând astfel o pasiune a sa mai veche, literatura, concretizată prin câștigarea Premiului I de poezie al Revistei *Orizont*, decernat în 1982 de criticul, azi academicianul, Mircea Martin, a Premiului revistei Steaua la Concursul-festival Lucian Blaga, de la Sebeș, Alba în 1983, a Premiului Uniunii Scriitorilor la Zilele EMINESCU de la Botoșani în 1985. Un alt proiect cultural al Fundației Hesperus, personal al jurnalistului Ioan Iacob, se numește „Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu - Edgar Alan Poe”, devenit teză de doctorat în 2016 și Conferință transatlantică online „Eminescu – Poe” în 2021 și 2022, în parteneriat cu UZPR, și cu sprijinul altor două entități jurnalistice, Agenția de presă on-line MangaliaNews, condusă de profesorul Traian Lupu, membru al UZPR, și televiziunea on-line Artpres.ro (director Marius Iordan). O inițiativă jurnalistică de mare răsunet a profesorului Ioan Iacob a fost și Clubul Presei Transatlantice, ce a avut ca Președinte pe colega noastră Mădălina Corina Diaconu, azi secretarul-general al UZPR, al cărui scop a fost de a crea „punți de comunicare între locuitorii a două continente” (așa cum se menționează în Carta jurnalismului transatlantic).

La ceremonia din acest an de decernare a premiilor Fundației Hesperus, precedată de o Conferință de presă, găzduită vineri, 8 noiembrie, de Biblioteca Metropolitană din București, au participat laureații: Maria Anisia Răbâncă, premiu pentru antologia de poezie religioasă *Cuvântul cel Necuprins*, Laura Andrieș, la secțiunea Proză scurtă, pentru poezie, poetul Alessandro Russo (din Italia), jurnalista radio Camelia Stănescu Ursuleanu, pentru debut cu romanul *Iluzia autoexilului*, apărut la Editura Integral, Prof. univ. Dr. Simona Modreanu, directoarea Editurii Junimea, de la Iași, iar în numele părintelui Profesor Theodor Damian, premiat pentru îngrijirea Revistei bilingve, de cultură și literatură, *Lumină Lină/Gracious Light*, publicată la New York, în limbile română și engleză, timp de 29 de ani, neîntrerupt, a rostit o Laudatio jurnalistul și criticul literar Marian Nencescu, cel ce a subliniat, în intervenția sa, următoarele: „Autor prolix, creator nu doar de cărți, dar și de instituții pentru cititul și promovarea cărților, părintele-profesor Theodor Damian este cuprins de patima scrisului, un înger izbăvitor care îi veghează destinul. De aceea, îmi imaginez că și acum, când noi vorbim despre Domnia sa, părintele Profesor Theodor Damian scrie cronică acestei zile de sărbătoare a scrisului, de sărbătoare a Fundației Hesperus”.

Susținută material cu sprijinul a doi sponsori generoși, Patronatul din industria de morărit și panificație „Rompan” și Cramele Odobești, Gala Fundației Hesperus, de la Muzeul Țăranului Român, a avut toate ingredientele unei sărbători a culturii și jurnalismului de calitate: muzică bună, invitați de marcă, momente emoționante prilejuite de vizionarea mesajelor on-line ale unor laureați de peste hotare. Este încă o dovadă că la ora actuală Fundația este pe mâini bune, schimbul de generații realizându-se prin preluarea conducerii efective de către doamna Dr. ec. Greta Popa, și promovarea lui Ioan Iacob ca președinte onorific al Fundației.

Viorica Colpacci, *Fără titlu* (91 cm, faianță), 1976

RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ

- ❖ Joi, 12 noiembrie 2024, a avut loc la New York lansarea volumului de poezii *Adam n'est pas mort* de Theodor Damian (traducere de Marcela Hădărig). A prezentat cartea prof. univ. Valentina Ciaprazi. Evenimentul a avut loc la reședința autorului volumului.
- ❖ Sâmbătă, 7 decembrie 2024, la Biblioteca Națională Centrală din Roma, Accademia Internazionale di Significazione Poesia e Arte Contemporanea a acordat premiile și distincțiile „Premio Internazionale di Poesie e Arte Contemporanea Apollo dionisiaco” (XI edizione) pentru poezie și lucrări de artă. Printre finaliști, la secțiunea Poezie, s-a numărat și Theodor Damian, iar la secțiunea Artă, și Andrei Damian. La sfârșitul expoziției lucrărilor de artă ale autorilor premiați Theodor și Andrei Damian au oferit un interviu pentru Radio România Actualități reporterului Elena Postelnicu pentru emisiunea „Matinalii de Weekend”. Întâlniri cu artista Luminița Țăranu și cu Vali Diaconescu din Roma.
- ❖ Joi, 12 decembrie 2024, după un program dedicat împlinirii a 35 de ani de la căderea regimului comunist din România, organizat la Roma de Ambasada României, în care a fost prezentat și filmul *Experimentul Pitești* regizat de Victoria Baltag, Pr. Theodor Damian a oferit un interviu ziaristei Miruna Căjvăneanu prezentat pe mai multe canale mediatice.
Întâlnire cu regizorul Victoria Baltag.
- ❖ Duminică 15 decembrie 2024, Theodor Damian a fost invitatul cenaclului de la Roma condus de scriitorul Valeriu Barbu. Invitatul a prezentat revista *Lumină Lină* și a vorbit despre Cenaclul literar „M. Eminescu” din New York, iar Valeriu Barbu a prezentat câțiva dintre scriitorii membri ai Cenaclului și câteva dintre cărțile oaspetelui.
A doua zi, întâlnire, la Veletri, cu traducătoarea și editoarea Muguraș Maria Petrescu Vnuck și cu David Vnuck.
- ❖ În ziua de Crăciun Pr. Prof. Theodor Damian a slujit la parohia ortodoxă română „Buna Vestire” din Munchen păstorită de P.C. Pr. Protopop Dr. Alexandru Nan. La aceeași biserică a slujit și a ținut predica zilei și de 1 ianuarie 2025.
- ❖ Duminică 12 ianuarie 2025, după slujbă, la invitația preotului paroh Prot. Dr. Alexandru Nan, Pr. Prof. Dr. Th. Damian a ținut o conferință despre Eminescu intitulată „Înger și demon: Fizica și metafizica unei idei” cu ocazia sărbătoririi anticipate a Zilei Culturii Naționale și a Anului „Eminescu”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:

X-Ray
EKG

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 R de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.